[illegible]

[illegible]

1734

INSTRUCTIO PRACTICA DE SS. MISSÆ SACRIFICIO

Iuxta Ritum Romanæ Ecclesiæ Celebrando,

NEC NON

OFFICIO DIVINO

Iuxta Rubricas Breviarij Romani Recitando.

Ad faciliorem discentium usum

A

P. TOBIA LOHNER SOC. IESU SACERDOTE, EX VARIIS AUTHORIBUS ET MANUSCRIPTIS INSTRUCTIONIBUS COLLECTA.

Cui etiam annexum est per modum appendicis

Memoriale, Sacerdotis boni munus, brevi faciliq; methodo complectens.

Editio quartâ.

Cum Privilegio Sac: Cæsareæ Majestatis, Et permissu Superiorum.

INGOLSTADII, *Typis Ioannis Ostermayr. Anno* 1679.

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, AC DOMINO, DOMINO

JOANNI CASPARO,

EPISCOPO CENTVRIENSI, REV:mi ET SER:mi PRINCIPIS ET EPISCOPI FRISINGENSIS SVFFRAGANEO, NEC NON CONSILII ECCLESIASTICI DIRECTORI, & inclytæ Collegiatæ Ecclesiæ ad S. VITVM ibidem Decano Amplissimo.

REV:mo NOBILI ET MAGNIFICO DOMINO

MICHAELI ROTTMAYR,

SS. CANONVM LICENT: SPECTABILIS CAPITVLI LINZENSIS DECANO, ET CONGREGATIONIS CLERICORVM SÆCVLARIVM IN COMMVNE VIVENTIVM, PRÆSIDI SVPREMO.

Admodum R.do Nobili, & Clarissimo Domino

FRANCISCO POISSL,

Iuris Utriusque Doct: SS. Theologiæ Licent: & Seminarii Clericorum Sæcularium in Commune Viventium, ac Electoralis Collegij S. GEORGII, Ingolstadij Regenti.

Admodum R.do Nobili, & Clarissimo Domino,

ERHARDO FELDLIN,

SS. Theologiæ Licentiato inclytæ Collegiatæ Ecclesiæ ad D. PETRVM Dilingæ Canonico, & Seminarij Clericorum Sæcularium in Commune Viventium ibidem Regenti.

NEC NON ET RELIQVIS

ADMODVM REVERENDIS NOBILIBVS, CLARISSIMIS, DOCTISSIMISQVE CONGREGATIONI CLERICORVM SÆCVLARIVM IN COMMVNE VIVENTIVM ADSCRIPTIS SACERDOTIBVS,

Dominis meis gratiosis, & summè observandis.

Mirabuntur equidem nonnulli, libellum hunc sub vestris potiùs, quàm alterius Patroni auspicijs in lucem tertiâ hâc editione prodire, sed facilè mirari desinent, si causas, ob quas & Author ipse eum componendum, & ego imprimendum, suscepimus, intellexerint, accuratiúsque ponderârint; cùm enim uterq; nihil aliud magis optet, expetátque, quàm ut in quàm plurium manus libellus hic veniat & talium quidem, qui doctrinas in eo contentas non tam curiosa lectione evolvant, quàm sedula observatione praxique approbent, ac confirment, non aliter sanè hunc finem assequi me faciliùs, citiúsque posse credebam, quam si vestro eum Patrocini-

cum

cum debita reverentia fiduciáq; committerem, ut quibus id unum firmissimè propositum esse cognovi, ut, sicut Clericorum in Commune viventium nomine, titulóque compellari voluistis, ita communi studio singulas ad perfectum, omnibúsque numeris absolutum Clericum, requisitas dotes, ac virtutes, usque adeò in vobis exprimatis, ut in publicum exemplar alijs Clericis proponi jure meritissimo possitis. Ipsum certè *Memoriale, Sacerdotis boni munus, brevi faciliq; methodo comprehendens*, & in fine hujus libelli annexum si considero, usq; adeò moribus studijsque vestris expressum reperio, ut à vero minimè aberrare me credam, si Speculum dixero, in quo & fervorem vestrum planè singularem, quo in propriam salutem perfectionemque incumbitis, & zelum ardentissimum, quo alienam quoque Salutem felicitatemque promovere satagitis, clarissimè liceat intueri.

Quòd si verò & ipsas geminas Instructiones de SS. Missæ Sacrificio, Officióque ritè offerendis & dicendis inspiciam, tam accuratè à vobis Cæremonias in ijsdem explicatas observari adverto, ut vel hoc etiam

§ 3 titulo

titulo Clericorum in commune viventium nomine gloriari vos posse, jure dixerim quòd communes, id est, à Romana Ecclesia velut ceterarum omnium Ecclesiarum Matrice, præscriptos ritus tā studiose observetis. Neque hæc tam ex proprio, quàm plurium aliorum sensu judicióque assero. Testantur sane hæc omnia meoum plures celeberrimæque Universitates & Academiæ, in quibus Alumnos vestros ad omnem virtutem ac doctrinam ita dirigitis ac impellitis, ut palmam, si non plerúmque alijs præripiant, de ea certe eripienda non sine pulcherrima æmulatione decertent. Testantur Diœceses variæ, in quibus Pastorum officiū cum tanto Zelo, oviúmque vestrarum profectu solatióq; administratis, ut passim supremorum Præsulum benevolentiā, amorémque vobis concilietis, beatósque illi se putent, si Gregem suum curæ vestræ committere, vestrísq; laboribus Pastorale suum, id est, gravissimum onus, allevare queant. Testantur libri tum de Instituti vestri laudatissimi constitutionibus & Exercitijs, tum de rebus ad Ascesin pertinentibus à vobis conscripti, saluberrimísque & sapientissimis doctrinis legibúsq;

refer-

referti. Testatur & ipse libelli Author, qui, cùm in Sacerdotes bonos efformandos præcipuo studio, desiderióque feratur, nullos disciplinæ hujus aut magis avidos, aut capaces, quàm Seminariorum Vestrorum Alumnos expertum se fuisse fatetur, atque adeò & mihi consilio suo non leves addidit stimulos, ut hoc vobis præ alijs opusculum dedicarem. Testor deniq; & ego (si tamen laudibus vestris non inferius putari, debeat testimonium meũ) ut qui ædes Seminario vestro contiguas incolens, usque adeò eorum, qui illud inhabitant, singulari virtute, religione, modestiâ, concordia, sedulitate ac quiete recreatum me ædificatúmque sentio, ut vel hoc titulo ædes meas multò verùs, quàm olim alius suas, majori pretio æstimabiles dicere ausim, quòd *vicinos* sortitæ sint tam commendabiles & bonos.

Ex quibus omnibus satis liquere nunc existimo, nec paucis, nec levibus rationibus inductum me fuisse, ut sub vestris potiùs quàm alijs auspicijs libellum hunc in lucem publicam producerem; neque aliud adeò superesse, quàm ut, sicut is à me singulari prorsus cum fiducia reverentiâque manibus ve-

ſtris venerandis offertur, ita pari quoque il-
lum vos benevolentia, humanitateque ac-
cipiatis, ejusdemque uſum & praxin ſedulam
omnibus, qui aut inclytę Congregationis ve-
ſtræ adſcripti, aut alio quocunque titulo vo-
bis ſpecialiter addicti ſunt, authoritate ve-
ſtra conſilioque perſuadeatis. Interea, ut
DEVS ter Optimus Maximus Congrega-
tionem veſtram pro Nominis ſui, Eccleſiæq;
exaltatione diutiſſimè ſalvam & incolumem
conſervare, & quotidinis augere incremen-
tis dignetur, ex animo voveo, precorque.
Ingolſtadij, in Feſto Sanctorum Omnium
Anno, 1673.

DD. VV.

Servus humillimus

Ioannes Oſtermayr, Academ:
Typographus.

PRÆFATIO AVTHORIS.

Edita est à me ante annos non multos bina Instructio practica, altera de SS. Missæ Sacrificio ritè offerendo, altera de Officio divino juxta Rubricas Breviarij Romani recitando, quam quia Sacrorum Ordinum Candidati, ad quorum usum ea potissimum est impressa, non parùm utilem sibi ad facilè addiscendos utriusque ritus experti sunt, támque crebrò expetierunt, ut de sat multis Exemplaribus ante triennium impressis non nisi paucula supersint, opera pretium fore judicavi, si denuò eandem prælo subjici curarem, & quidem non modico incremento auctam: cum enim non pauca interea tum mihi, tum alijs occurrerint, quæ priori Instructioni ad-

titulo Clericorum in commune viventium nomine gloriari vos posse, jure dixerim quòd communes, id est, à Romana Ecclesia velut ceterarum omnium Ecclesiarum Matrice, præscriptos ritus tã studiose observetis. Neque hæc tam ex proprio quàm plurium aliorum sensu judicióque assero. Testantur sane hæc omnia mecum plures celeberrimæque Universitates & Academiæ, in quibus Alumnos vestros ad omnem virtutem ac doctrinam ita dirigitis ac impellitis, ut palmam, si non plerúmque alijs præripiant, de ea certe eripienda non sine pulcherrima æmulatione decertent. Testantur Diœceses variæ, in quibus Pastorum officiũ cum tanto Zelo, oviúmque vestrarum profectu solatióq; administratis, ut passim supremorum Præsulum benevolentiã, amorémque vobis concilietis, beatósque illi se putent, si Gregem suum curæ vestræ committere, vestrísq; laboribus Pastorale suum, id est, gravissimum onus, allevare queant. Testantur libri tum de Instituti vestri laudatissimi constitutionibus & Exercitijs, tum de rebus ad Ascesin pertinentibus à vobis conscripti, saluberrimísque & sapientissimis doctrinis legibúsq;

refer-

referti. Teſtatur & ipſe libelli Author, qui, cùm in Sacerdotes bonos efformandos præcipuo ſtudio, deſiderióque feratur, nullos diſciplinæ hujus aut magis avidos, aut capaces, quàm Seminariorum Veſtrorum Alumnos expertum ſe fuiſſe fatetur, atque adeò & mihi conſilio ſuo non leves addidit ſtimulos, ut hoc vobis præ alijs opuſculum dedicarem. Teſtor deniq; & ego (ſi tamen laudibus veſtris non inferius putari, debeat teſtimonium meũ) ut qui ædes Seminario veſtro contiguas incolens, uſque adeò eorum, qui illud inhabitant, ſingulari virtute, religione, modeſtiâ, concordia, ſedulitate ac quiete recreatum me ædificatúmque ſentio, ut vel hoc titulo ædes meas multò veriùs, quàm olim alius ſuas, majori pretio æſtimabiles dicere auſim, quòd *vicinos* ſortitæ ſint tam commendabiles & bonos.

Ex quibus omnibus ſatis liquere nunc exiſtimo, nec paucis, nec levibus rationibus inductum me fuiſſe, ut ſub veſtris potiùs quàm alijs auſpicijs libellum hunc in lucem publicam producerem; neque aliud adeò ſupereſſe, quàm ut, ſicut is à me ſingulari prorſus cum fiducia reverentiâque manibus ve-

stris venerandis offertur, ita pari quoque illum vos benevolentia, humanitateque accipiatis, ejusdemq; ue usum & praxin sedulam omnibus, qui aut inclytæ Congregationis vestræ adscripti, aut alio quocunque titulo vobis specialiter addicti sunt, authoritate vestra consilióque persuadeatis. Interea, ut DEVS ter Optimus Maximus Congregationem vestram pro Nominis sui, Ecclesiæq; exaltatione diutissimè salvam & incolumem conservare, & quotidianis augere incrementis dignetur, ex animo voveo, precorque. Ingolstadij, in Festo Sanctorum Omnium Anno, 1673.

DD. VV.

Servus humillimus

Ioannes Ostermayr, Academ: Typographus.

PRÆFATIO AVTHORIS.

EDita est à me ante annos non multos bina Instructio practica, altera de SS. Missæ Sacrificio ritè offerendo, altera de Officio divino juxta Rubricas Breviarij Romani recitando, quam quia Sacrorum Ordinum Candidati, ad quorum usum ea potissimum est impressa, non parùm utilem sibi ad facilè addiscendos utriusque ritus experti sunt, támque crebrò expetierunt, ut de sat multis Exemplaribus ante triennium impressis non nisi paucula supersint, opera pretium fore judicavi, si denuò eandem prælo subijci curarem, & quidem non modico incremento auctam: cum enim non pauca interea tum mihi, tum alijs occurrerint, quæ priori Instructioni ad-

denda, vel clariùs explicanda videbantur, necessariò fieri oportebat, ut non modicum suî incrementum acciperet tertia hæc Editio.

Cæterum quò major eidem Instructioni Authoritas concilietur, noverit benignus Lector, me nihil ferè ex proprio sensu allaturum, sed ex optimis quibusque, qui hac de materia scripserunt Authoribus, ea, quæ dixero selecturum, quales præcipua sunt Cæremoniale Episcoporum, Bartholomæus Gavantus, Claudius Arnaudus, Michael Bauldrius, Bartholomæus Corsettus, Paulus Maria Quarti, Georgius Polachus & similes, quorum aliqui, quia Romæ vixerunt, & insuper Congregationis S. Rituum Consultores extiterunt, meritò magnam in hac materia authoritatem habere debent. Quamvis neminem ita adstrictum velim his doctrinis, ut non potiùs adhorter ad consuetudines & cæremonias in Ecclesia, cui quisque servit, legitimè introductas, studiosè observandas, quarum proinde si aliquæ mihi occurrerint, non omittam earum suô loco mentionem facere

Complectetur autem hæc Instructio quinque

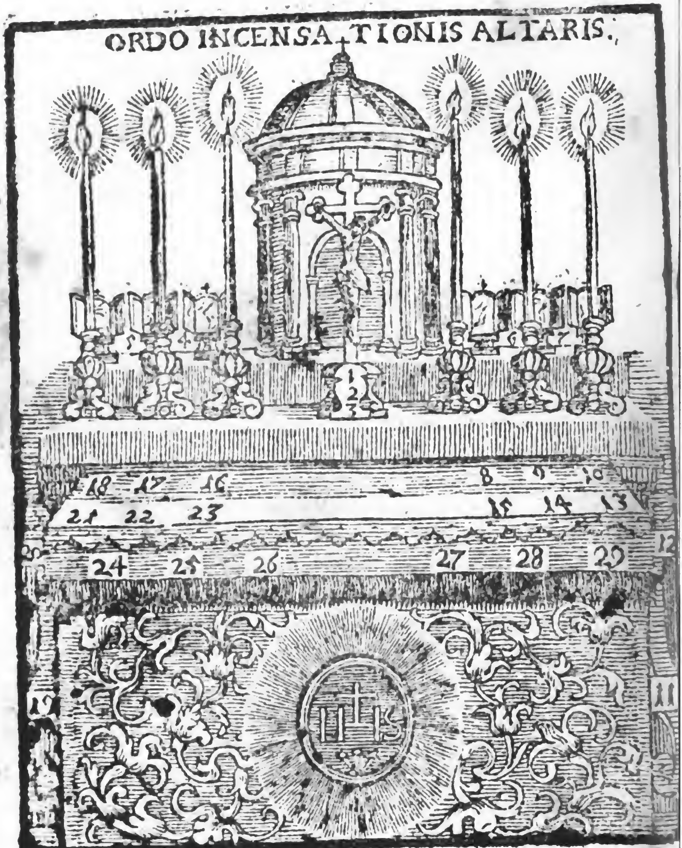
quæ potissimùm partes, quarum prima ipsam Missæ definitionem & divisionem, & alia quædam ad eandem in genere spectatam pertinentia explicabit. Secunda ritus in ipsa Celebratione observandos indicabit, & ita quidem, ut priùs, quæ solemni & non solemni Missæ communia sunt, expositurus, subinde verò, quæ solemni propria sunt, cuivis Titulo subjuncturus sim. Tertia, quæ à Ministris, Diacono & Subdiacono præcipuè in solemni Missa observari debent, declarabit; cum enim & hi sæpe Instructiones desiderent, neque tamen ad manum semper Missalia habeant; ex altera verò parte experientiâ compertum sit, memoriam non parum adjuvari, si ea, quæ ad quodvis Officium pertinent, ab aliorum Officiorum functionibus separata sub unum aspectũ ponantur, visum est omnino operæ pretium futurum, si Ritus ab ejusmodi Ministris in Missa observandi breviter claréque indicarentur. Quarta de Missis specialibus. Quinta de Processionibus & Benedictionibus, breviter tamen, cum pleraque circa has in Ritualibus Diœcesanis accurratè descripta habeantur, tractabit.

Atque

Atque hic tandem præsentis opusculi Scopus & divisio est; ad quem si tu quoque, Lector benevole, libellum hunc perlegendo collimaveris, efficies ut spero, ut neque me Scriptionis, neque te lectionis pœniteat. Fruere ergo labore meo, lege, ac vale.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS DE SACRIFICIO MISSAE.

ORDO INCENSATIONIS ALTARIS.
1
2
3
18
17
16
8
9
10
21
22
23
15
14
13
24
25
26
27
28
29
12
11

PARS I.

DE MISSA IN GENERE.

De hac tria potiſsimùm dicenda occurrunt:

1. Quid ſit, & quotuplex?
2. Quid circa Ritus in communi ſit obſervandum?
3. Quid circa Paramenta ſpecialiter ſit notandum?

TITVLVS I.

QVID, ET QVOTVPLEX SIT MISSA?

QUAESTIO I. Quid ſit Miſſa? Reſp. Eam nihil aliud eſſe, quàm *Verum & incruentum Sacrificium in nova Lege ac Suprema Cœnâ à Chriſto inſtitutum. & DEO per Legitimum Miniſtrum, cum certis Ritibus & Cæremonijs, tum ad delenda peccata, tum ad gratias pro beneficijs agendas, tum varias gratias obtinendas, tum ad ſupremum Ipſius Dominium profitendum, offerri ſolitum.* Etſi autem Baron. ad Annum 34. Chriſti n. 53. à voce Hebræâ *Miſſah* Spontaneam oblationem ſignificante, & primâ vice à S. Iacobo Apoſtolo uſurpata dictam putet, rectiùs tamen Gavantus, Azor & alij à Vulgo potius introductam, & ab ultimis verbis: *Ite, Miſſa eſt,* ſcilicet *Hoſtia vel Oblatio noſtra ad DEUM,* deſumptam eſſe cenſent.

Quæſtio 2. Quotuplex ſit Miſſa? Reſp. Eam communiter in varias ſpecies dividi. 1. In Miſſam *Solemnem* & *Non ſolemnem*. Illa eſt, in qua nihil omittitur, quod ad ſolemnitatem ſpectat, atque adeò Miniſtri Sacri, incenſatio, Pacis

 oſculum

osculum adhibentur. Ista est, in qua omnia ista, aut plerAque certè omittuntur. Gav. tit. 2. n. 5. 2. Dividitur *in Conventualem seu publicam: & privatam.* Illa est, quæ immediatè post horas diurnas in Summo Altari dicitur; Ista, quæ alio quocunque tempore à Personis privatis pro arbitrio legitur. Bauldrius p. 3. c. 1. n. 5. 3. Dividitur in Missam *de Tempore* seu *Die* ut alij vocant, & *Votivam.* Illa est, quæ juxta Calendarij Ecclesiastici Universalis vel Particularis à certis Ecclesijs confecti præscriptum celebratur: Ista est, quæ pro voto, id est, arbitrio rationabili Sacerdotis aut aliorum, non secundùm Calendarij ordinationem legitur. Gavant. p. 1. tit. 4. litt. N.

TITVLVS II.

Quid circa Ritus in communi sit observandum?

TRia præcipuè scienda & observanda sunt illi, qui Solidam atque perfectam in ritibus addiscendis & exercendis praxin obtinere cupit. 1. Quid & quotuplices sint Ritus? 2. Quid de Rubricis, à quibus ejusmodi Ritus præscribuntur, sit sentiendum? 3. Quis modus in talibus Ritibus addiscendis sit observandus? quæ singula seorsim sequentibus §§. breviter pro instituto explicabuntur.

§. I.

Quid & quotuplices sint Ritus Missæ?

I. Q. 1: QVid sit *Ritus, seu, ut alij vocant, cæremonia Missæ*? R. Esse actionem quandam externam seu sensibilem ad Sacrificium Missæ religiosè ac decenter offerendum institutam, uti Canisius *c.* 4. §. 8. definit, ubi etiam rectè addit, ejusmodi cæremonias ob triplicem potissimùm finem ab Ecclesia institutas esse. 1. Ut sint signa, testimonia & exercitia cultus interioris, quem DEVS inprimis requirit. 2. Ut, quemadmodum Concilium Tridentinum *Sess.* 22. *c.* 5. loquitur, Majestas tanti Sacrificij commendetur

detur, & mentes Fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitentur. 3. Ut, quæ ad cultum divinum promovendum, & ad disciplinam, concordiámque publicam conservandam pertinent, honestè ac decenti quodam ordine, sicut Apostolus jubet, in Ecclesia peragantur.

II. Q. 2. *Quotuplices sint Ritus in Missa adhiberi soliti?* ℞. Si strictiùs sumantur pro actionibus ab ipso Sacerdote exerceri solitis (prout hîc accipimus) & non etiam pro instrumentis & vestibus in Missa usurpari solitis, ad quatuor ferè genera eos revocari posse, scilicet ad corporis inflexiones, manuum dispositionem, vocis formationem, & oculorum directionem.

III. Q. 3. *Quot sint corporis inflexiones?* ℞. Quatuor præcipuè speciales corporis inflexiones (nam *Stationem* & *Sessionem* utpote nimis generales hoc loco non numeramus) in Missa usurpari solitas. 1. Solius *Capitis*, & hæc minima vocari potest. 2. *Humerorum*, quæ media appellari, & fieri debet, quotiescunque in Rubricis habentur hæc aut similia verba: *inclinet se, inclinatus, aliquantulum inclinatus.* Bauldrius p. 3. c. 5. n. 2. 3. *Corporis*, quæ profunda vocatur. 4. Denique *Genuum*, quæ interdum uno, interdum utroque genu peragitur, & profundissima reverentia dici potest.

IV. Q. 4. *Quot Manuum dispositiones?* ℞. Septem diversas eiusmodi dispositiones adhiberi. Prima est, ut *extensæ in aëre gerantur*; & tunc ita teneri debent, ut una palma alteram respiciat, digitique omnes simul jungantur, quorum summitas Humerorum altitudinem distantiámq; non excedat. Gavant. & Rubrica Miss. tit. 5.

Secunda, *ut extensæ super Altare ponantur*; quo in casu attendendum est, ut ante consecrationem super ipsum Altare, post illam verò supra Corporale ponantur. Bauld. p. 3. c. 4. n. 12.

Tertia est, *ut junctæ utraque in aëre ante faciem vel pe-*

osculum adhibeatur. Ista est, in qua omnia ista, aut pleraque certè omittuntur. Gav. tit. 2. n. 5. 2. Dividitur *in Conventualem seu publicam: & privatam*. Illa est, quæ immediatè post horas diurnas in Summo Altari dicitur; Ista, quæ alio quocunque tempore à Personis privatis pro arbitrio legitur. Bauldrius p. 3. c. 1. n. 5. 3. Dividitur in Missam *de Tempore* seu *Die* ut alij vocant, & *Votivam*. Illa est, quæ juxta Calendarij Ecclesiastici Universalis vel Particularis à certis Ecclesijs confecti præscriptum celebratur: Ista est, quæ pro voto, id est, arbitrio rationabili Sacerdotis aut aliorum, non secundùm Calendarij ordinationem legitur. Gavant. p. 1. tit. 4. litt. N.

TITVLVS II.

Quid circa Ritus in communi sit observandum?

TRia præcipuè scienda & observanda sunt illi, qui Solidam atque perfectam in ritibus addiscendis & exercendis praxin obtinere cupit. 1. Quid & quotuplices sint Ritus? 2. Quid de Rubricis, à quibus ejusmodi Ritus præscribuntur, sit sentiendum? 3. Quis modus in talibus Ritibus addiscendis sit observandus? quæ singula seorsim sequentibus §§. breviter pro instituto explicabuntur.

§. I.

Quid & quotuplices sint Ritus Missæ?

I. Q. 1. QVid sit Ritus, seu, ut alij vocant, ceremonia Missæ? ℟. Esse actionem quandam externam seu sensibilem ad Sacrificium Missæ religiosè ac decenter offerendum institutam, uti Canisius c. 4. §. 8. definit, ubi etiam rectè addit, ejusmodi cæremonias ob triplicem potissimùm finem ab Ecclesia institutas esse. 1. Ut sint signa, testimonia & exercitia cultus interioris, quem DEUS inprimis requirit. 2. Ut, quemadmodum Concilium Tridentinum *Sess.* 22. *c.* 5. loquitur, Majestas tanti Sacrificij commendetur

detur, & mentes Fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitentur. 3. Ut, quæ ad cultum divinum promovendum, & ad disciplinam, concordiámque publicam conservandam pertinent, honestè ac decenti quodam ordine, sicut Apostolus jubet, in Ecclesia peragantur.

II. Q. 2. *Quotuplices sint Ritus in Missa adhiberi soliti?* ℞. Si strictiùs sumantur pro actionibus ab ipso Sacerdote exerceri solitis (prout hîc accipimus) & non etiam pro instrumentis & vestibus in Missa usurpari solitis, ad quatuor ferè genera eos revocari posse, scilicet ad corporis inflexiones, manuum dispositionem, vocis formationem, & oculorum directionem.

III. Q. 3. *Quot sint corporis inflexiones?* ℞. Quatuor præcipuè speciales corporis inflexiones (nam *Stationem* & *Sessionem* utpote nimis generales hoc loco non numeramus) in Missa usurpari solitas. 1. Solius *Capitis*, & hæc minima vocari potest. 2. *Humerorum*, quæ media appellari, & fieri debet, quotiescunque in Rubricis habentur hæc aut similia verba: *inclinet se, inclinatus, aliquantulum inclinatus.* Bauldrius p. 3. c. 5. n. 2. 3. *Corporis*, quæ profunda vocatur. 4. Denique *Genuum*, quæ interdum uno, interdum utroque genu peragitur, & profundissima reverentia dici potest.

IV. Q. 4. *Quot Manuum dispositiones?* ℞. Septem diversas ejusmodi dispositiones adhiberi. Prima est, ut *extensæ in aëre gerantur*; & tunc ita teneri debent, ut una palma alteram respiciat, digitique omnes simul jungantur, quorum summitas Humerorum altitudinem distantiámq; non excedat. Gavant. & Rubrica Miss. tit. 5.

Secunda, *ut extensæ super Altare ponantur*; quo in casu attendendum est, ut ante consecrationem super ipsum Altare, post illam verò supra Corporale ponantur. Bauld. p. 3. c. 4. n. 12.

Tertia est, *ut junctæ utraque in aëre ante faciem vel pe-*

osculum adhibentur. Ista est, in qua omnia ista, aut ple- raque certè omittuntur. Gav. tit. 2. n. 5. 2. Dividitur *in Conventualem seu publicam: & privatam*. Illa est, quæ immediatè post horas diurnas in Summo Altari dicitur; Ista, quæ alio quocunque tempore à Personis privatis pro arbitrio legitur. Bauldrius p. 3. c. 1. n. 5. 3. Dividitur in Missam *de Tempore* seu *Die* ut alij vocant, & *Votivam*. Illa est, quæ juxta Calendarij Ecclesiastici Universalis vel Particularis à certis Ecclesijs confecti præscriptum celebratur: Ista est, quæ pro voto, id est, arbitrio rationabili Sacerdotis aut aliorum, non secundùm Calendarij ordinationem legitur. Gavant. p. 1. tit. 4. litt. N.

TITVLVS II.

Quid circa Ritus in communi sit observandum?

TRia præcipuè scienda & observanda sunt illi, qui Solidam atque perfectam in ritibus addiscendis & exercendis praxin obtinere cupit. 1. Quid & quotuplices sint Ritus? 2. Quid de Rubricis, à quibus ejusmodi Ritus præscribuntur, sit sentiendum? 3. Quis modus in talibus Ritibus addiscendis sit observandus? quæ singula seorsim sequentibus §§. breviter pro instituto explicabuntur.

§. I.

Quid & quotuplices sint Ritus Missæ?

I. Q. 1. QVid sit *Ritus, seu, ut alij vocant, cæremonia Missæ?* ℟. Esse actionem quandam externam seu sensibilem ad Sacrificium Missæ religiosè ac decenter offerendum institutam, uti Canisius c. 4. §. 8. definit, ubi etiam rectè addit, ejusmodi cæremonias ob triplicem potissimùm finem ab Ecclesia institutas esse. 1. Ut sint signa, testimonia & exercitia cultus interioris, quem DEVS inprimis requirit. 2. Ut, quemadmodum Concilium Tridentinum *Sess.* 22. *c.* 5. loquitur, Majestas tanti Sacrificij commendetur

detur, & mentes Fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitentur. 3. Ut, quæ ad cultum divinum promovendum, & ad disciplinam, concordiámque publicam conservandam pertinent, honestè ac decenti quodam ordine, sicut Apostolus jubet, in Ecclesia peragantur.

II. Q. 2. *Quotuplices sint Ritus in Missa adhiberi soliti?* ℞. Si strictiùs sumantur pro actionibus ab ipso Sacerdote exerceri solitis (prout hîc accipimus) & non etiam pro instrumentis & vestibus in Missa usurpari solitis, ad quatuor ferè genera eos revocari posse, scilicet ad corporis inflexiones, manuum dispositionem, vocis formationem, & oculorum directionem.

III. Q. 3. *Quot sint corporis inflexiones?* ℞. Quatuor præcipuè speciales corporis inflexiones (nam *Stationem* & *Sessionem* utpote nimis generales hoc loco non numeramus) in Missa usurpari solitas. 1. Solius *Capitis*, & hæc minima vocari potest. 2. *Humerorum*, quæ media appellari, & fieri debet, quotiescunque in Rubricis habentur hæc aut similia verba: *inclinet se, inclinatus, aliquantulum inclinatus.* Bauldrius p. 3. c. 5. n. 2. 3. *Corporis*, quæ profunda vocatur. 4. Denique *Genuum*, quæ interdum uno, interdum utroque genu peragitur, & profundissima reverentia dici potest.

IV. Q. 4. *Quot Manuum dispositiones?* ℞. Septem diversas ejusmodi dispositiones adhiberi. Prima est, ut *extensæ in aëre gerantur*; & tunc ita teneri debent, ut una palma alteram respiciat, digitique omnes simul jungantur, quorum summitas Humerorum altitudinem distantiámque non excedat. Gavant. & Rubrica Miss. tit. 5.

Secunda, *ut extensæ super Altare ponantur*; quo in casu attendendum est, ut ante consecrationem super ipsum Altare, post illam verò supra Corporale ponantur. Bauld. p. 3. c. 4. n. 12.

Tertia est, *ut junctæ utraque in aëre ante faciem vel pectus*

ſtris venerandis offertur, ita pari quoque illum vos benevolentia, humanitateque accipiatis, ejuſdemque uſum & praxin ſedulam omnibus, qui aut inclytæ Congregationis veſtræ adſcripti, aut alio quocunque titulo vobis ſpecialiter addicti ſunt, authoritate veſtra conſilióque perſuadeatis. Interea, ut DEVS ter Optimus Maximus Congregationem veſtram pro Nominis ſui, Eccleſiæq; exaltatione diutiſſimè ſalvam & incolumem conſervare, & quotidinis augere incrementis dignetur, ex animo voveo, precorque. Ingolſtadij, in Feſto Sanctorum Omnium Anno, 1673.

DD. VV.

Servus humillimus

Ioannes Oſtermayr, Academ: Typographus.

PRÆFATIO AUTHORIS.

EDita est à me ante annos non multos bina Instructio practica, altera de SS. Missæ Sacrificio ritè offerendo, altera de Officio divino juxta Rubricas Breviarij Romani recitando, quam quia Sacrorum Ordinum Candidati, ad quorum usum ea potissimum est impressa, non parùm utilem sibi ad facilè addiscendos utriusque ritus experti sunt, támque crebrò expetierunt, ut de sat multis Exemplaribus ante triennium impressis non nisi paucula supersint, opera pretium fore judicavi, si denuò eandem prælo subijci curarem, & quidem non modico incremento auctam: cum enim non pauca interea tum mihi, tum alijs occurrerint, quæ priori Instructioni ad-

denda, vel clariùs explicanda videbantur, necessariò fieri oportebat, ut non modicum suî incrementum acciperet tertia hæc Editio.

Cæterum quò major eidem Instructioni Authoritas concilietur, noverit benignus Lector, me nihil ferè ex proprio sensu allaturum, sed ex optimis quibusque, qui hac de materia scripserunt Authoribus, ea, quæ dixero selecturum, quales præcipuè sunt Cæremoniale Episcoporum, Bartholomæus Gavantus, Claudius Arnaudus, Michael Bauldrius, Bartholomæus Corsettus, Paulus Maria Quarti, Georgius Polachus & similes, quorum aliqui, quia Romæ vixerunt, & insuper Congregationis S. Rituum Consultores extiterunt, meritò magnam in hac materia authoritatem habere debent. Quamvis neminem ita adstrictum velim his doctrinis, ut non potiùs adhorter ad consuetudines & cæremonias in Ecclesia, cui quisque servit, legitimè introductas, studiosè observandas, quarum proinde si aliquæ mihi occurrerint, non omittam earum suô loco mentionem facere

Complectetur autem hæc Instructio quin-

que

quæ potissimùm partes, quarum prima ipsam Missæ definitionem & divisionem, & alia quædam ad eandem in genere spectatam pertinentia explicabit. Secunda ritus in ipsa Celebratione observandos indicabit, & ita quidem, ut prius. quæ solemni & non solemni Missæ communia sunt, expositurus, subinde verò, quæ solemni propria sunt, cuivis Titulo subjuncturus sim. Tertia, quæ à Ministris, Diacono & Subdiacono præcipuè in solemni Missa observari debent, declarabit; cum enim & hi sæpe Instructiones desiderent, neque tamen ad manum semper Missalia habeant; ex altera verò parte experientiâ compertum sit, memoriam non parum adjuvari, si ea, quæ ad quodvis Officium pertinent, ab aliorum Officiorum functionibus separata sub unum aspectũ ponantur, visum est omnino operæ pretium futurum, si Ritus ab ejusmodi Ministris in Missa observandi breviter claréque indicarentur. Quarta de Missis specialibus. Quinta de Processionibus & Benedictionibus, breviter tamen, cum pleraque circa has in Ritualibus Diœcesanis accurratè descripta habeantur, tractabit.

Ligne

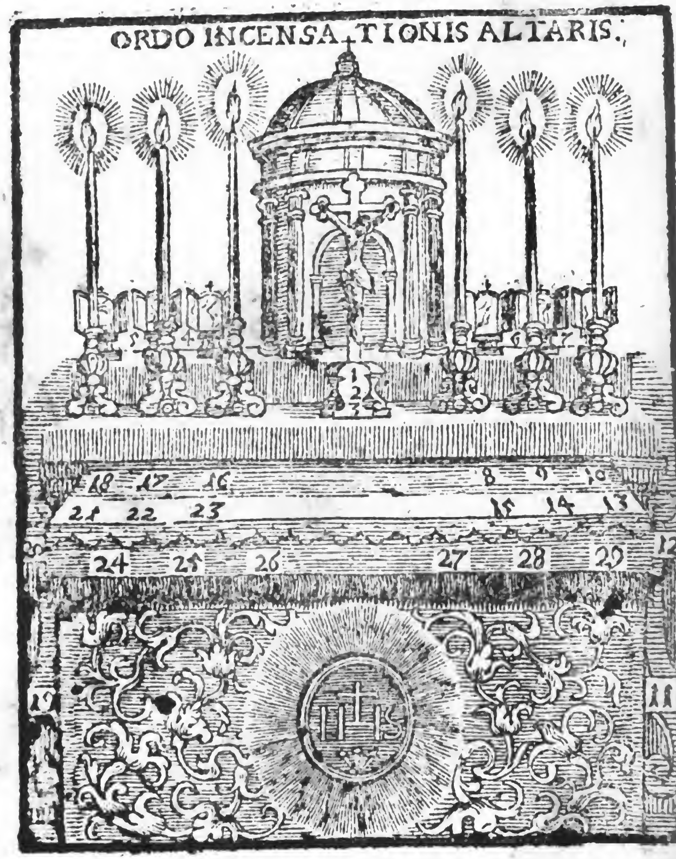
Atque hic tandem præsentis opusculi scopus & divisio est; ad quem si tu quoque, Lector benevole, libellum hunc perlegendo collimaveris, efficies ut spero, ut neque me Scriptionis, neque te lectionis pœniteat. Fruere ergo labore meo, lege, ac vale.

TRA-

TRACTATVS PRIMVS

DE

SACRIFICIO MISSAE.

ORDO INCENSATIONIS ALTARIS.
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
13
14
16
17
18
21
22
23
24
25
26
27
28
29

PARS I.

DE MISSA IN GENERE.

De hac tria potiſsimùm dicenda occurrunt:

1. Quid ſit, & quotuplex?
2. Quid circa Ritus in communi ſit obſervandum?
3. Quid circa Paramenta ſpecialiter ſit notandum?

TITULUS I.

QUID, ET QUOTUPLEX SIT MISSA?

QUAESTIO I. Quid ſit Miſſa? Reſp. Eam nihil aliud eſſe, quàm *Verum & incruentum Sacrificium in novâ Lege ac Supremâ Cœnâ à Chriſto inſtitutum, & DEO per Legitimum Miniſtrum, cum certis Ritibus & Caremoniis, tum ad delenda peccata, tum ad gratias pro beneficiis agendas, tum varias gratias obtinendas, tum ad ſupremum Ipſius Dominium profitendum, offerri ſolitum.* Etſi autem Baron. ad Annum 34. Chriſti n. 53. à voce Hebræâ *Miſſah* Spontaneam oblationem ſignificante, & primâ vice à S. Iacobo Apoſtolo uſurpata dictam putet, rectiùs tamen Gavantus, Azor & alij à Vulgo potius introductam, & ab ultimis verbis: *Ite, Miſſa eſt*, ſcilicet *Hoſtia vel Oblatio noſtra ad DEUM*, deſumptam eſſe cenſent.

Quæſtio 2. Quotuplex ſit Miſſa? Reſp. Eam communiter in varias ſpecies dividi. 1. In Miſſam *Solemnem* & *Non ſolemnem*. Illa eſt, in qua nihil omittitur, quod ad ſolemnitatem ſpectat, atque adeò Miniſtri Sacri, incenſatio, Pacis

 oſculum

osculum adhibentur. Ista est, in qua omnia ista, aut pleraque certè omittuntur. Gav. tit. 2. n. 5. 2. Dividitur *in Conventualem seu publicam: & privatam.* Illa est, quæ immediatè post horas diurnas in Summo Altari dicitur; Ista, quæ alio quocunque tempore à Personis privatis pro arbitrio legitur. Bauldrius p. 3. c. 1. n. 5. 3. Dividitur in Missam *de Tempore* seu *Die* ut alij vocant, & *Votivam.* Illa est, quæ juxta Calendarij Ecclesiastici Universalis vel Particularis à certis Ecclesijs confecti præscriptum celebratur: Ista est, quæ pro voto, id est, arbitrio rationabili Sacerdotis aut aliorum, non secundùm Calendarij ordinationem legitur. Gavant. p. 1. tit. 4. litt. N.

TITVLVS II.

Quid circa Ritus in communi sit observandum?

TRia præcipuè scienda & observanda sunt illi, qui Solidam atque perfectam in ritibus addiscendis & exercendis praxin obtinere cupit. 1. Quid & quotuplices sint Ritus? 2. Quid de Rubricis, à quibus ejusmodi Ritus præscribuntur, sit sentiendum? 3. Quis modus in talibus Ritibus addiscendis sit observandus? quæ singula seorsim sequentibus §§. breviter pro instituto explicabuntur.

§. I.

Quid & quotuplices sint Ritus Missæ?

I. Q. 1. QVid sit Ritus, seu, ut alij vocant, cæremonia Missæ? ℟. Esse actionem quandam externam seu sensibilem ad Sacrificium Missæ religiosè ac decenter offerendum institutam, uti Canisius c. 4. §. 8. definit, ubi etiam rectè addit, ejusmodi cæremonias ob triplicem potissimùm finem ab Ecclesia institutas esse. 1. Ut sint signa, testimonia & exercitia cultus interioris, quem DEVS inprimis requirit. 2. Ut, quemadmodum Concilium Tridentinum *Sess.* 22. c. 5. loquitur, Majestas tanti Sacrificij commen-

detur, & mentes Fidelium per hæc visibilia religionis & pietatis signa ad rerum altissimarum, quæ in hoc Sacrificio latent, contemplationem excitentur. 3. Ut, quæ ad cultum divinum promovendum, & ad disciplinam, concordiámque publicam conservandam pertinent, honestè ac decenti quodam ordine, sicut Apostolus jubet, in Ecclesia peragantur.

II. Q. 2. *Quotuplices sint Ritus in Missa adhiberi soliti?* ℟. Si strictiùs sumantur pro actionibus ab ipso Sacerdote exerceri solitis (prout hîc accipimus) & non etiam pro instrumentis & vestibus in Missa usurpari solitis, ad quatuor ferè genera eos revocari posse, scilicet ad corporis inflexiones, manuum dispositionem, vocis formationem, & oculorum directionem.

III. Q. 3. *Quot sint corporis inflexiones?* ℟. Quatuor præcipuè speciales corporis inflexiones (nam *Stationem* & *Sessionem* utpote nimis generales hoc loco non numeramus) in Missa usurpari solitas. 1. Solius *Capitis*, & hæc minima vocari potest. 2. *Humerorum*, quæ media appellari, & fieri debet, quotiescunque in Rubricis habentur hæc aut similia verba: *inclinet se, inclinatus, aliquantulum inclinatus.* Bauldrius p. 3. c. 5. n. 2. 3. *Corporis*, quæ profunda vocatur. 4. Denique *Genuum*, quæ interdum uno, interdum utroque genu peragitur, & profundissima reverentia dici potest.

IV. Q. 4. *Quot Manuum dispositiones?* ℟. Septem diversas ejusmodi dispositiones adhiberi. Prima est, ut *extensæ in aëre gerantur*; & tunc ita teneri debent, ut una palma alteram respiciat, digitique omnes simul jungantur, quorum summitas Humerorum altitudinem distantiámq; non excedat. Gavant. & Rubrica Miss. tit. 5.

Secunda, *ut extensæ super Altare ponantur*; quo in casu attendendum est, ut ante consecrationem super ipsum Altare, post illam verò supra Corporale ponantur. Bauld. p. 3. c. 4. n. 12.

Tertia est, *ut juncta utraque in aëre ante faciem vel pectus*

Eius suspensa teneatur; & tunc ante Consecrationem, & post ablutionem sumptam pollex dexter super sinistrum ponendus, post Consecrationem verò, quia pollex & index juncti tenentur, ipsi etiam pollices & indices inter se juncti tenendi sunt. Gavant. & Rubric. tit. 3, n. 1.

Quarta, *ut junctæ super Altare teneantur*; & tunc idem, quod circa situm pollicum paulò ante dictum est, observandum erit; ipsæ verò manus ita Altari applicandæ sunt, ut digiti parvi duntaxat frontem anterioris tabulæ seu mensæ Altaris tangant, residuo manuum inter Altare, & se retento, quod quidem non tantùm ante, sed etiam post Consecrationem observandum est. Rubric. tit. 4. n. 1. Unde non sunt imitandi, qui post consecrationem totas manus, atque ipsos etiam parvos digitos supra corporale ponunt, ut, si quæ forte particula Sacerdotis è manibus excideret, non in terram, sed super corporale caderet; sed hæc nimis scrupulosa diligentia expressè Rubricis contraria est, quæ *tit.* 14. *n.* 1. Ubi manus ita supra Altare ponendas dixit, ut parvi digiti frontem Altaris tangant, hæc verba addit: *quæ omnia semper observantur, cùm manus junctæ super Altare ponuntur. Gavant. p. 2. tit. 9. litt. a.*

Quinta, *ut junctæ & extensæ super oblata teneantur*, uti semel duntaxat paulo ante Consecrationem contingit, & tunc quidem Gavant. *tit.* 8. *p.* 2. *litt. T.* cum Diana ibidem citato putat, pollices supra manus jungi debere; alij tamen communius, & commodius, infra manus eosdem conjungere solent, id quod ipse etiam Arnaudus *p.* 2. *tit.* 8. *n.* 9. etsi in alijs plerumque Gavantum sequatur, faciendum censet, atque ex Actis Ecclesiæ Mediolanensis constare ait.

Sexta, *ut simul extendantur, & eleventur*: & tunc cavendum est, ne manus extensæ prius deprimantur, & quasi ex profundo eleventur, sed immediatè loco junctionis usque ad humeros, & intra distantiam eorundem extollantur. Rubrica. 2. *tit.* 4. *n.* 3.

Septima, *ut una vel in Cruce formanda, aut alio quopiam opere faciendo occupetur, & altera quieta teneatur*: & tunc

tunc

tunc generalis est regula, ut, si celebrans seipsum, aut alios signo Crucis signet, sinistram infra pectus, supra cingulum, & extra terminos Crucis ponat, si vero aliquid in altari benedicat, aut aliud quid agat, v.g. folia vertat, nunquam altera manus in aere suspensa, sed semper in altari posita teneatur. Sed & illud in Benedictionibus hisce observetur, ut, dum seipsum signat, palmam manus dextræ ad se vertat, dum vero alia benedicit, digitum parvum ei, cui benedicit, obvertat, sicque totam manum dextram extensis pariter & junctis digitis extendat. Rubr. *tit.* 3. *n* 5.

V. Q. 5. *Quot vocis formationes in Missa adhibeantur?* ℟ Tres potissimum adhiberi, *altam* scilicet, *mediam*, & *submissam*; ex quibus ad mediam potissimum attendendũ est; nam reliquæ duæ, quando adhibendæ sint, ex praxi quotidiana solemnium officiorum facile constat.

VI. Q. 6. *Qualis Oculorum directio in Missa usurpanda sit?* ℟ Duplicem potissimum, *Elevationem* scilicet & *eorundem depressionem*, quando autem tam hæc, quàm aliæ supra enumeratæ cæremoniæ actu ipso exercendæ sint, in compendio cæremoniarum circa finem partis secundæ huius libelli afferendo apertiùs dicetur.

§. II.

Quid & quotuplices Rubricæ sint?

I. Q. 1. *Quid sint Rubricæ?* ℟. Eas nihil aliud esse, quàm Leges & directiones in Missali vel Breviario ad rite celebrandam Missam, vel Officium divinum recitandum præscriptas, & sic dictas, quia rubeus color in Titulis & Capitibus ordinarie (saltem olim) adhibebatur. *Gavant. p.* 1. *litt. A.*

II. Q. 2. *Quotuplices sint Rubricæ?* ℟ Duplices esse; nam aliæ sunt *præceptivæ*, aliæ *Directivæ*. Illæ obligant ad mortale ex genere suo, nisi parvitas materiæ aut inadvertentia excuset, (ut sentit communis sententia contra Fagundez de præc. Eccles. præc. 1. l. 3. c. 21. n. 9. asserentem, eas non obligare ad mortale, nisi ratione contemptus) hæ

cùm sint de consilio, non obligant sub mortali, imò neque sub veniali juxta Tamburinū & alios apud P. Georg. Gobat in Alph. Sacrif. seu Tract. 3. n. 737. Etsi verò aliqui hanc exceptionem addant: *nisi ex contemptu omittantur*: rectè tamē idem P. Gobat *n.* 739. post Tambur. Sotum. Laymann, notat, neque tunc semper mortaliter peccari. Si enim contemptus in eo consistat, ut dicas: Hanc parvi momenti cæremoniam non magnifacio; Vel: hæc Cæremonia est tam parvi momenti, ut non sit opus propter eam negligere meam privatam commoditatem: non apparet, cur peccetur mortaliter: secus si negligeretur ex Superioris vel Pontificis contemptu. Porro ut facilius cognoscatur, quænam Rubricæ sint præceptivæ, quæ directivæ duntaxat, seu quæ graviter obligent, quæ non, sequentes ab Authoribus regulæ assignantur.

I. Quandocunque tam multæ Cæremoniæ negliguntur, ut morali hominum judicio censeatur observari ritus alius, quàm sit in Missali præscriptus, mortaliter peccatur; quia agitur contra expressam Ordinationem Pij V. in Bulla Missali præfixa in virtute S. Obedientiæ mandantis, ut Missæ juxta Ritum & Cæremonias sui Missalis celebrentur; quod ipsum etiam Concilium Tridentinum Sess. 22. post Canones præcipit. Ita P. Gobat. n. 740. & 746. cum Suarez. d. 84. s. 2.

II. Quando in Rubricis habetur hæc vox: *gravissimè* vel *graviter* peccat, certissimùm est, peccatum mortale committi illas transgrediendo, seclusa ignorantia inculpabili, aut inadvertentiâ. Septies autem habetur, cùm de defectibus Missæ agitur. 1. Si non in azymo conficiatur in Ecclesia Latina. 2. Si vinum cœperit acescere vel corrumpi, vel fuerit aliquantum acre, vel mustum de uvis tunc expressum, vel si sine aqua, aut cum aqua non naturali fiat Sacrificium. 3. Si in forma addatur aliquid, quod significationem mutat. 4. Si celebret suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel quomodocunque Canonicè impeditus. 5. Si celebret in peccato

habens

habens copiam Confessarij. 6. Si non habens Copiâ Confessarij sine Contritione in peccato mortali celebret. 7. Si integrâ Sacramenta non sumpserit extra casus in Rubrica Missalis concessos. Ita Gav. p. 3. tit. 1. n. 1.

III. Quando materia Rubricæ pertinet ad integritatem Sacramenti, seu Sacrificij, ejus omissio peccatum mortale continet. Ejusmodi sunt quæ de pane, vino, aquâ intentione, forma, sumptione utriusque speciei sunt præscripta, In forma quoque particula *enim* non potest sine peccato mortali voluntariè omitti. Idem l. c. n. 2.

IV. Etiam illæ Rubricæ sunt Præceptivæ, in quibus concordant Doctores, eas esse de re gravi, ut de loco celebrandi non prohibito, de ara consecrata, de lumine, de hora celebrandi, de dispositione Animæ & corporis, jejunio scilicet à peccato, & à Cibo, de Ministro, de Missali, Calice, Patena, Corporali, Pallâ, de Canone integrè & secretè recitando, de prima purificatione cum vino, de numero, mundiția, integritate, & Benedictione vestium Sacerdotalium. Idem n. 5.

V. Rubricæ quædam sunt strictioris juris in Missis Conventualibus Ecclesiarum Cathedralium & Collegiatarum, quia æquiparantur Horis Canonicis imò sunt quasi finis Horarum, ad quem diriguntur. Ejusmodi est Rubrica de concordia Missæ Conventualis cum Officio, ad hanc enim Collegiatæ Ecclesiæ Sæculares (nam Regulares Collegiatæ tantum vi Regulæ & Consuetudinis Regulas interpretantis obligantur) tenentur ex stipendio suo. Gavant. num. 4.

VI. Propè præceptivæ sunt eæ Rubricæ, de quibus disputant Doctores, an obligent sub mortali, cujusmodi sunt de Matutino & Laudibus ante Missam dicendis, de Mappis tribus, de Luminaribus cereis, quæ licet sint Controversa inter Doctores, Pontifices tamen Pius V. & Clemens VIII. ea tanquam tutiora approbârunt, teste Gavant. l. c. n. 5.

VII. Dubiæ sunt reliquæ, nempe de principio Auctorum,

roræ, fine Meridiei, de Cruce in Altari, de pedibus calceandis, de veste Talari, de Pileoli usu extra Canonem, de Orationibus ante Missam, ad vestes, & post Missam, de Missa non approbata, nisi pro quibusdam Ecclesiis, vel de Requiem in Festo Duplici, & diebus alijs prohibitis, de Orationibus additis secretò dicendis ex devotione Celebrantis, in quibus casibus utrinque Doctores disputant, an peccetur. Licet rectè & prudenter moneat Gavantus n. 6. semper, quantùm fieri potest, Rubricis adhærendum esse.

VIII. Qui prævidit, se non posse facere Sacrum nisi Cæremonijs aliquot omissis, debent perpendere gravitatem earundem, & causæ impellentis ad celebrandum, atq; ex hac consideratione & comparatione judicare, sitne consultiùs, sine his sacrificare, quàm ob earum servandarum impossibilitatem aut difficultatem, omittere rem divinam. Suarez. d. 85. s. 2. Tambur. l. 2. c. 5. §. 2. n. 28. apud & cum P. Gobat in Alph. Sacrif. seu Tract. 3. n. 743.

§. III.

Quis modus in discendis Ritibus & Rubricis sit observandus?

I. Nihil æquè conducit ad quasvis doctrinas facilè discendas, firmitérque retinendas, quàm si solidè & ordinatè proponantur, incipiendo à Fundamentis, quæ in unaquaque Scientia vel Arte tanquam prima principia supponuntur. Quare & in nostra materia proderit solidum & ordinatum modum in discendis Rubricis observare, qui quidem ferè in sequentibus consistit.

II. Magnifaciat futurus Sacerdos notitiam & praxin horum Rituum, tantóque accuratiùs eos addiscere studeat, quantò magis eorum observatio tum ad publicam ædificationem, & authoritatem Ecclesiæ conciliandam, tum ad devotionis sensum in seipso excitandum conducit. Itaque non differat hunc laborem discendi usque ad ultimos dies ipsam primæ Hostiæ oblationem antecedentes, sed aliquot mensi-

mensibus aut certè hebdomadis priùs se ab aliquo perito instrui curet, ut cum proprio exercitio, tum aliorum Sacerdotum observatione dexteritatem quandam facilitatémque in talibus Ritibus observandis acquirere possit.

III. Dum actu se ad discendos hos Ritus applicat, ante omnia integrum Missale percurrat, & quæ Missæ, aut partes ad Missam pertinentes, quovis loco notentur, accuratè discere studeat, ut suo tempore quidvis, si opus fuerit, citò invenire possit. Reperiet autem totum Missale in undecim partes distribui posse, quarum 1. Calendarium. 2. Rubricas Missæ. 3. Missas de tempore ab Adventu usque ad Pascha. 4. Ordinem Missæ. 5. Missas de Tempore à Paschate usque ad Adventum. 6 Missas proprias Sanctorum. 7. Missas communes Sanctorum. 8. Missas votivas. 9. Orationes ad libitum dicendas. 10. Missas pro Defunctis. 11. Benedictiones varias complectitur.

IV. Ubi hanc notitiam acquisierit, studeat generalia principia circa Ritus Missæ addiscere, & præcipuè, quæ §. 1. n. 2. de diversitate Rituum explicata sunt, atque eorum perfectam intelligentiam acquirere conetur.

V. Bene perceptis hisce principijs incipiat ipsum Ordinem Missæ obiter percurrere, & quo Ordine partes se mutuo subsequantur, accuratè intelligere, id quod perfacile illi erit, si ordinem Titulorum in sequenti parte ponendorum inspiciat, nam eodem prorsus ordine ponentur, quò mutuò se in ipsa Celebratione sequuntur.

VI. Tum, quas Cæremonias quælibet pars requirat, ex Lectione Rubricarum & privata Instructoris explicatione addiscere conabitur, quem in finem non parum proderit Titulus XXXII. infra, qui ex una parte Ordinem Missæ, ex altera parte Rubricas ad eum pertinentes continet. Cavendum tamen est, ne totam statim Missam addiscere quis velit, sed potiùs unam partem post aliam sumat, ut tantò accuratiùs partes ad illam pertinentes addiscere, atque in memoria retinere valeat.

VII. Ubi totam Missam didicerit, non omittat per-

currere Compendium Cæremoniarum infrà assignandum, in quo omnes Ritus eiusdem Rationis ad unum titulum revocantur, id enim non parùm juvabit ad hoc, ut, quo locò quivis Ritus adhiberi debeat, firmiùs memoriæ imprimatur.

VIII. Denique frequenter coram uno perito instructore in fictitia Celebratione se exerceat, & alios etiam Celebrantes, si fieri possit, observet, ita tamen ut non quidvis statim imitandum credat, aut erroris damnet, sed si quid diversum ab eo, quod ipse doctus est, aut in Rubricis legit, adverterit, ex suo Instructore aut alijs intelligere studeat, an non fortè per Consuetudinem in illo loco diversus talis Ritus sit introductus, sicut infrà circa ingressum ad Altare in simili casû videbimus.

TITVLVS III.

QVID CIRCA PARAMENTA OBSERVANDVM SIT.

TRiplicis potissimùm generis Paramenta ad Missam requiruntur. 1. Altare convenienter ornatum. 2. Vestes debito modo præparatæ. 3. Calix ritè instructus, de quibus in sequentibus §§. seorsim claritatis gratiâ agendum.

§. I.

De Altari.

1. Q. 1. QVid sit Altare? ℟. Esse superficiem planam ad Sacrificium Missæ offerendum *immediatè* deputatam; per hoc enim distinguitur à templo, quod *mediatè* tantum ad dictum finem ordinatur. Porro pro intelligendis meliùs Rubricis interdum *Ara* vocabulo utentibus notandum est, *Altare* ab *Ara* in hoc distingui, quòd Altare significet ordinariè totam structuram, quam Altare solemus appellare; Ara verò eam tantùm Lapideam partem significet, quæ ipsum calicem sustentet, uti clarè videntur indicare Rubricæ Missalis §. 20. dicentes: *Altare, in quo*

SS. Missa

SS. Missæ Sacrificium celebrandum est, debet esse Lapideum & ab Episcopo consecratum; vel saltem Ara lapidea similiter ab Episcopo consecrata, in eo inserta, quæ tam ampla sit, ut hostiam & majorem partem calicis sustentet.

II. Q. 2. *Quotuplex sit Altare?* ℞. Duplex, *Immobile* scilicet seu *fixum*, & *portatile*, sic dictum, quia ab uno loco in alium portari potest; quod interdum in Iure etiam *Viaticum* vocari solet, eò quòd viatoribus in usu sit.

III. Q. 3. *Quid in Altari præcipuè considerandum sit?* ℞. Tria: 1. Substantia. 2. Ornatus necessarius. 3. Ornatus accidentalis.

IV. Q. 4. *Quid circa Substantiam Altaris observandum?* ℞. Itidem tria. 1. *Qualitas*: ut scilicet *Lapideum* sit (aut ut Dicastil. Layman. & alij apud P. Gobat *tr 3. cas. 9. n.* 269. concedunt, ex opere lateritio vel gypso constructum) saltem secundum eam partem, quâ calicem sustentet, uti fit in Altari portatili, quod plerumque ligneis asseribus inclusum est. 2. *Capacitas*: ut scilicet tam magnum sit, ut Hostiam & majorem partem Calicis tempore Consecrationis tenere possit. Ita Gavant. 1. p. tit 20. 3. *Sanctitas*, ut scilicet ab Episcopo; aut certè, ut Pasqualigo decis. moral 44. & alij apud eundem P. Gobat n. 279. & seq. volunt, per celebrationem Missæ bonâ vel malâ fide factam sit consecratum. Etsi verò aliqui pro sanctitate hac etiam Reliquias Sanctorum necessarias esse putent, Suarez tamen d. 81. s. 5. docet, ex usu receptissimo patere, præceptum illud prorsus cessavisse, utpote occasione Hæreticorum duntaxat, qui honorem Reliquijs exhiberi solitum oppugnabant, latum.

V. Q. 5. *Quid ad ornatum necessarium Altaris pertineat?* ℞. Tria præcipuè 1 *Mappa*, quæ in necessitate simplex & non benedicta esse potest, uti Tann. d 5. q. 10. n. 48. Suar. Azor. Tamburinus & alij apud P. Gobat. n. 289. docent: extra necessitatem verò triplex, aut certè una duplicata & benedicta esse debet. 2. *Crux*, quæ saltem secundùm communiorem sententiã necessaria, licet Vasquez

d. 233.

d. 233. n. 26. absque peccato etiam veniali sine ea celebrari posse putet, quod etiam P. Gobat. n. 296. approbat, si nequeat facile haberi, etiamsi quis ex devotione tantum celebrare velit. Multo minùs vero Sacerdos scrupulum habere debet, si nudam Crucem sine Cruxifixi imagine habeat, quia hanc sufficere Sum. Vasq. Dicastillo, & plures alij contra Laymann. Gavant. & ipsum Cæremoniale Episcoporum docent, eò quòd Missale de sola Cruce loquatur, & Sacerdoti Caravacæ Celebranti Crucem sine imagine Angeli attulerint, Imò Tamburinus L. 1. c. 6 etiam Cruce vel Crucifixo in pariete aut tabula ad latus depicto contentus est. Dignior quæstio est, an in Altari, in quo Ven: Sacramentum asservatur, Crucifixus collocari debeat? quæ quidem quæstio dupliciter formari potest; vel enim Sacramentum in Arca clausum tenetur, & tùnc rectè probat Gavantus *p.* 1. *tit.* 10. *litt. V.* in Altari ponendam esse Crucem, tùm ob alias rationes ab ipso allatas, tum vel maximè ob Rubricas Missalis, in quibus *tit.* 4. *n.* 6. in Missa solemni celebratâ, ubi Sacramentum asservatur, jubetur Sacerdos ter Crucem incensare, adeóque supponunt Rubricæ crucem adesse. Vel publicè expositum prostat, & tunc rectiùs dicitur cum Iordane, Tamburino & alijs abesse debere crucem, uti consuetudo etiam Ecclesiæ Lateranensis probat, quemadmodum citati Authores testantur. Unde malè citatur à Neoterico quodam Authore pro Sententia crucem adesse debere asserente Gavantus l. supra cit. cùm in illo loco tantùm de Ven Sacramento clauso loquatur; quando prostat verò, expresse *p.* 2. *tit.* 14. *n.* 6. dicat, abesse crucem debere.

VI. Q. 6. Quid ad ornatum accidentalem Altaris pertineat? ℞. sequentia ferè 1. *Pallium*, sive *Antependium* ut vulgò vocatur, quod etsi ex lino, Serico, vel alia simili materia esse conveniat, usus tamen approbat, ob paupertatem vel aliam justam causam posse tolerari etiam ex pictis asseribus, aut aliâ communi materia factum, teste P. Gobat, n. 290. Imò Gavantus tit. 20. litt. T. etiam sine eu

cert.

celebrari posse asserit, si Altare Auro, vel Lapide pretioso sit ornatum. 2. *Candelabra* aliquot, quorum in Solemnibus Missis, si haberi commode possint, regulariter sex adhiberi debent, etsi non prohibitum sit plura in Altari collocari, ut ex Rubricis p. 2. tit. 4. n. 5. colligitur. In privatis tamen Missis, nisi aliud ratio Festi exigat, non ultra duas candelas adhibendas esse, etiamsi Vicarij Generales celebrent, S. Congregatio Rituum 7. Aug. anno 1627. decrevit. 3. *Missale* super pulpito aut cussino collocatum, & si fieri possit, etiam tegumento colori Missæ convenienti ad majorem decorem & reverentiam saltem in majoribus Festis involutum: & missale quidem Bonacina alij communiter sub gravi peccato adhiberi debere volunt, contrarium tamen non improbabiliter docent Lugo, Dian. Laym. & alij apud Busenb. l. c. n. 5. modo Sacerdos moraliter certus sit, se non erraturum, aut ad hunc ipsum finem Missam in charta descriptam ante se habeat. 4. *Tabella Secretarum*, Parva campanula, ampullæ vitreæ vini & aquæ (quas tamen usus probat, ex alia materia fieri posse) cum pelvicula & manutergio mundo.

§ II.

De Vestibus Celebrantis.

I. Q. I. QUæ Vestes requirantur ad celebraturum Sacerdotem vestiendum? ℞. Sex potissimum, scilicet *Humerale* seu *Amictus*, *Alba* seu *Tunica*, *Cingulum*, *Manipulus*, *Stola*, *Planeta*. Ex quibus quidem Alba & Planeta sine peccato gravi omitti non possunt unquam, nisi in gravissimo periculo vitæ propriæ, aut salutis alienæ amittendæ; sine una tamen alterave ex reliquis celebrari posse vel ad vitandum murmur populi vel Infirmum communicandum, vel etiam fervorem devotionis, necessitatem audiendi sacri die Festo, acquisitionem stipendij, si non sit dives Sacerdos, probabiliter docent Tamburinus l. c. c. 3. §. 3. q. 5. & alij plures apud P. Cobat n. 35. ec. qui n. 353. addit, posse Sacerdotem in Cinguli defectu ligamina Calu-

ke,

læ, vel ipsam Stolam accipere, quæ etiam pro Manipulo, uti hic vicissim pro Stola, servire potest.

II. Q. 2. *Quid in his vestibus præcipuè observandum sit?* ℟. Tria præcipue. 1. *Color*, quem Missæ convenientem oportet esse; de quo P. Gobat n. 382. sic loquitur. Rubricæ tit. 18. n. 1. Verbo *Debet* utuntur; sed hoc Verbum non capiunt pauperes Ecclesiæ; nec facilè committetur peccatum grave non parendo huic Rubricæ, nisi scandalum ad, sit, sicut si die Resurrectionis neglectis, quæ habentur, aut albis, aut rubris Casulis nigræ adhiberentur. Sed utique quocunque die satius est facere Sacrum in quocunque colore; quàm omittere, nec damno eum, qui adhibet Velum Calicis discolor à Casula. Ita ille. Illud tamen adhuc quæri potest hoc loco, quando mutatio Paramentorum facienda sit? & respondetur, eam in primis Vesperis faciendam esse. Si autem Vesperæ non dicuntur integræ de aliquo, tum initio Vesperarum is color adhibendus est, qui Festo, de quo Capitulum dicitur, congruit. Quòd si Officium & Missa discordant, color Altaris officium sequi debet; vestium autem Sacerdotalium color Missæ respondere; quæ diversitas in Feria tertia Rogationum, & in Vigilijs infra Octavas occurrentibus accidere solet. Pro Missa verò solemni convenit, ut Pallium Altaris cum colore Paramentorum Missæ concordet.

§. III.

De Calice.

I. Q. 1. QVid potissimùm in Calice spectari debeat? ℟. Tria præcipuè, 1. Materia. 2. Ornatus. 3. Consecratio.

II. Q. 2. *Quid circa materiam observandum?* ℟. Ut, quantum fieri potest, calix aureus vel argenteus sit, aut Cuppam saltem argenteam, & intus inauratam habeat, Tannerus tamen d. 5. q. 10. n. 52. & alij passim volunt sufficere, si stanneus sit, quemadmodum usus in multis locis probat. Lugo d. 20. n. 90. etiam cupreum intus inauratum

permit-

permittit, asserens Romæ innumeros esse tales: Imò ne plumbeum in necessitate vel magna paupertate repudiant Theologi, teste p. Gobat n. 306. qui etiam addit ex communi sensu & usu non esse necessariam interiorem deaurationem, si argenteus vel stanneus sit.

III Q. 3. *Quid circa ornatum observandum sit?* R. 1. Ad hunc ornatum requiri *Purificatorium*, in cuius medio, vel angulis Crux acu formetur, ut ab alijs linteis dignoscatur, quod tamen necessariò benedictum esse non debet, uti Gavantus p. 2. tit. 1. lit. I. cum Suar p. 3. d. 81. s. 8. docet. Hinc eius defectum, mundum aliud Strophiolum supplere potest, sed ad profanos usus deinceps non adhibendũ. 2. *Patenam*, quæ ordinariè ex eadem, quâ Calix, materia confici debet, & pariter etiam cum illo consecrari 3. *Pallam & Corporale*, quæ saltem secundum eam partem, quâ calicem tangunt, ex lino esse deberent, ut Rubricæ volunt, licet ex Cannabe confecta approbet usus, etiam à Gavanto p. 1. tit. 1. lit. P. non improbatus. In eorum extima parte sericum & aurum addere non est prohibitum. 4 *Velum & Bursam* ejusdem, si fieri commodè potest, coloris cum Sacerdotis vestibus. Bursa autem Calici sic imponi debet, ut pars aperta portantem, non autem dextram illius respiciat. Gavant. l. c. lit. N. Qui tamen in casu aliquo absque his, id est, velo, & Bursa, celebraret, non videtur ullius culpæ reus; sicut nec gravis peccati damnandus est, teste P. Gobat n. 314. qui sine Purificatorio aut mundo strophiolo, celebraret, si facilè haberi non possit.

IV. Q. 4. *Quid circa consecrationem calicis notandum sit?* R. Duo præcipuè, quomodo scilicet ea *obtineatur*, & *amittatur*; ex quibus prior, scilicet obtentio consecrationis, retinet commune nomen, & *consecratio* vocatur, posterior verò *Execratio* seu *Reservatio* appellatur. Et *Consecrationem* quidem quod attinet, etsi Diana *p. 5. tr. 13. res. 62* cum alijs pluribus non improbabiliter sentiat, etiam tunc consecrari calicem, quando in eo sive bona, sive mala fide celebratur, quia tamen Lugo *d. 20. de Euch. n. 62.* Dicastillo & l

lo & alij non immeritò negant eiusmodi contactum Sacri Sanguinis sufficere ad consecrationem (alioquî enim & Barba Sacerdotis, aut pannus, in quem ex casu effusus esset sacer Sanguis . consecrari censeri deberent, quod nemo facile concesserit) ideo rectiùs faciet Sacerdos, si etiam talem Calicem ab Episcopo aut alio potestatem habente consecrari curet, etsi prior sententia ob suam probabilitatem ei saltem casu necessitatis servire possit.

2. *Execratio* calicis tunc solùm facta censeri debet, si ita frangatur, ut inutilis ad usum Sacrificij effectus sit. Unde licet Suarez putet, Calicem, si denuò inauretur, execratum censeri debere, idemque alij judicent, si eodem Hæretici aut alij mali homines impiè abusi sint, rectiùs tamen de utroque casu id negant Lugo, Laym. & alij apud & cum P. Gobat. *n.* 310. qui rectè monet *n.* 312. tum omnibus, tum præsertim Sacerdotibus ab Episcopi seu Suffraganei residentia remotis imbibendam, & sæpe practicandam esse doctrinam communem *ex cap.* 1. *de Sacr. non iter.* desumptam, videlicet non esse facilè iteranda illa Sacramenta aut consecrationes, quæ de jure communi & per se solùm semel fieri solent. Addunt tamen plerique supra citati Authores, in ejusmodi casibus licere, ut saltem aquâ benedictâ abluatur calix; quam ablutionem P. Gobat *n.* 311. ab Episcopo, aut saltem ex commissione illius fieri debere putat, alij tamen Authores plerique hoc non exigunt.

PARS II.

PARS II.

DE RITIBVS IN IPSA MISSA OBSERVANDIS.

IN his indicandis hic fere ordo obſervabitur, ut prius ea quæ tam ſolemni, quàm non ſolemni Miſſæ communia ſunt, explicentur, & tum demum ea, quæ ſolemni Miſſæ propria ſunt, ſeparatim exponantur. Quamquam neque hæc etiam omnia in hac parte, ſed ea tantum, quæ à Celebrante obſervari debent, ſint referenda; nam quæ ad alios Miniſtros pertinent, rectiùs in tertiam partem differentur.

TITVLVS I.

DE PRÆPARATIONE SACERDOTIS CELEBRATVRI.

I. Q. 1. *QValis præparatio à Sacerdote celebraturo ſit adhibenda?* ℟. Duplicem potiſsimum, internam & externam. Prior in tribus conſiſtit. 1. In puritate conſcientiæ per confeſsionem vel contritionem procuranda. 2. In optimæ intentionis formatione fervoriſque ac propoſiti Sancta ſanctè tractandi inſtauratione. 3 In piiſsimo ac ſublimiſsimo ſenſu erga hoc SS. Sacramentum acquirendo, deſiderioque ad Chriſtum digniſsimè ſuſcipiendum excitando. Poſterior itidem in tribus conſiſtit. 1. In Precibus certis præmittendis. 2. In manibus lavandis. 3. In veſtibus ſacris induendis.

II. Q. 2. *Quales preces præmittendæ ſint?* ℟. Triplices potiſsimùm aſsignari. 1. *Matutinum & Laudes*, ad quas præmittendas Celebrantem ſub mortali obligari ultra 30. Authores apud Dian. p. 2. tr. 14. 20. 41. contendunt, quorum tamen ſententiam P. Gobat n. 388. vix probabilem eſſe ait, cùm nullam etiam ſub veniali tantùm ad eas dicendas obligationem agnoſcant Suar. to. 2. l. 4. c. 24. Tambur. & ple-

& plerique hodie RR. 2. *Preces in Missali positæ* pro Sacerdotis Celebraturi præparatione; ad quas tamen recitandas neminem obligari, sed, ut ipsum Missale dicit, pro opportunitate & arbitrio cujusque dici posse, Ferd: de Castro p. 1. c. 7. §. 1. n. 1. Tambur. & plerique Theologi tradunt. 3. *Preces illæ*, quibus Gregorius XII. 50. annorum indulgentias annexuit, atque adeò à multis Sacerdotibus tantæ gratiæ obtinendæ causa laudabiliter præmittuntur, suntque istæ: *Ego volo celebrare Missam, & conficere Corpus & Sanguinem Domini nostri* IESV CHRISTI *juxta Ritum S Romanæ Ecclesiæ, ad Laudem omnipotentis DEI totiusque Curiæ triumphantis: ad utilitatem quoque meam totiúsque Curiæ militantis, pro omnibus, qui se commendaverunt orationibus meis in genere & in specie, & pro felici statu S. Romanæ Ecclesiæ. Amen. Gaudium cum pace, emendationem vitæ, spatium veræ pænitentiæ, gratiam & consolationem S. Spiritus, perseverantiam in bonis operibus tribuat nobis Omnipotens & misericors Dominus. Amen.*

III. Q. 3. *Quid circa lotionem manuum observandum sit?* R. Id unum, ut, quemadmodùm propter reverentiam Sacramenti instituta est, ita non facilè omittatur, maximè cùm ad eam sub veniali peccato obligari Celebrātem, multi AA. apud Dian. p. 10. tr. 12. n. 19. doceant: minorem scrupulum, imò nullum habere debere ipsum, si prælectionem Missæ, quam Rubrica manuum lotioni præmittendam ait, omittat, sentiunt plerique AA. & verò etiam praxis ipsa probat, apud eos maximè Sacerdotes, qui aut alios Celebrantes sequuntur, atque adeo omnia ab illis legitimè disposita credunt, aut certe alioqui ob Festi solemnitatem unica oratione, quæ per signacula pridiè disposita facilè reperiatur, opus esse sciunt. Meminisse tamen convenit temporum, quibus contingit mutationem fieri in orationibus, eò quòd plures omnino similes concurrant, in tali enim casu expedit prævidere Missam, ut talis mutatio rectè instituatur.

IV. Q. 4. *Quid circa vestes induendas maximè notandum*

dum sit? ℞. Tria præcipuè. 1. *Locus*, ut scilicet Paramenta non in Altari, in quo Missa facienda est, absque necessitate ponantur (hoc enim pro solis Episcopis & Cardinalibus fieri debere, S. Rituum Congregatio 5. Iulij, 1612 decrevit) sed potius deficiente Sacristia in mensa separata collocentur. Quòd si autem in casu necessitatis in Altari ponendæ sint, nunquam in medio illius, sed in cornu Evangelij collocentur. Gavant. p. 2 tit. 1. n. 2. 2. *Praxis*, ut scilicet, dum Amictum accipit, & in medio, ubi Crux est, (non, ubi fortè chordulæ decussantur) osculatur; nec cum eo crucem faciat sed id, si velit ante receptionem præstet. Multo minùs verò genuflectat, ut aliqui solent, nisi fortè utroque genuflexus orationem præmittere velit: Ut dum Albam accipit, caput junctis manibus submittat, quod idē quoad manuum junctionem etiam in Planeta accipienda faciendum: Ut dum Manipulum brachio adaptat, eum osculetur, & interea se vertat, ut Minister Albam faciliùs adaptare queat; ipsum verò Manipulum, si chordulas habeat non supra cubitum, nec longiùs à manu ligandum putat Gavantus, *p. 2. tit. 1. litt L.* sed quia Manipuli plerumque non sunt ita parati, ut infra cubitum firmari possint, & præterea si tali modo induantur, celebrantem in actionibus suis circa calicem tangendum versantibus impediunt, ideo poterit Sacerdos in tali casu communem praxin retinere, cùmque brachio supra cubitum applicare. Ut Stolam ita collo accommodet, ut ex humeris extremæ partes post decussationē ante pectus (ita ùt sinistra pars dextræ subjaceat) æqualiter dependeant, & crux in stolæ medio signata, colli quoque medium occupet, Ut Planetam bene attrahat, ne indecorè à tergo pendeat, & Albam videndam objiciat; quem ob finem ab accuratioribus Sacristis vincula linea vel serica, quibus Corpori Planeta firmiter adstringatur, eidem inseri solent. Ita Gavant. Arnaud. Bauldr.

3. *Preces*, dum vestes assumit, juxta Missalis præscriptum recitandæ, ad quas etsi Azor & alij sub mortali, P. Gobat n. 387. & Scortia sub veniali, Tamburinus l. 1. c. 7.

 §. 1. &

& plerique hodie RR. 2. *Preces in Missali posita* pro Sacerdotis Celebraturi præparatione; ad quas tamen recitandas neminem obligari, sed, ut ipsum Missale dicit, pro opportunitate & arbitrio cujusque dici posse, Ferd: de Castro p. 1. c. 7. §. 1. n. 1. Tambut. & plerique Theologi tradunt. 3. *Preces illæ*, quibus Gregorius XII. 50. annorum indulgentias annexuit, atque adeò à multis Sacerdotibus tantæ gratiæ obtinendæ causa laudabiliter præmittuntur, suntque istæ: *Ego volo celebrare Missam, & conficere Corpus & Sanguinem Domini nostri* Iesv Christi *juxta Ritum S. Romanæ Ecclesiæ, ad Laudem omnipotentis DEI totiusque Curiæ triumphantis: ad utilitatem quoque meam totiusque Curiæ militantis, pro omnibus, qui se commendaverunt orationibus meis in genere & in specie, & pro felici statu S. Romanæ Ecclesiæ. Amen. Gaudium cum pace, emendationem vitæ, spatium veræ pænitentiæ, gratiam & consolationem S. Spiritus, perseverantiam in bonis operibus tribuat nobis Omnipotens & misericors Dominus. Amen.*

III. Q. 3. *Quid circa lotionem manuum observandum sit?* R. Id unum, ut, quemadmodùm propter reverentiam Sacramenti instituta est, ita non facilè omittatur, maximè cùm ad eam sub veniali peccato obligari Celebrãtem, multi AA. apud Dian. p. 10. tr. 12. n. 19. doceant: minorem scrupulum, imò nullum habere debere ipsum, si prælectionem Missæ, quam Rubrica manuum lotioni præmittendam ait, omittat, sentiunt plerique AA. & verò etiam praxis ipsa probat, apud eos maximè Sacerdotes, qui aut alios Celebrantes sequuntur, atque adeo omnia ab illis legitimè disposita credunt, aut certe alioqui ob Festi solemnitatem unica oratione, quæ per signacula pridie disposita facilè reperiatur, opus esse sciunt. Meminisse tamen convenit temporum, quibus contingit mutationem fieri in orationibus, eò quòd plures omnino similes concurrant, in tali enim casu expedit prævidere Missam, ut talis mutatio rectè instituatur.

IV. Q. 4. *Quid circa vestes induendas maximè notandum*

dum sit? ℞. Tria præcipuè. 1. *Locus*, ut scilicet Paramenta non in Altari, in quo Missa facienda est, absque necessitate ponantur (hoc enim pro solis Episcopis & Cardinalibus fieri debere, S. Rituum Congregatio 5. Iulij, 1612. decrevit) sed potius deficiente Sacristia in mensa separata collocentur. Quòd si autem in casu necessitatis in Altari ponendæ sint, nunquam in medio illius, sed in cornu Evangelij collocentur. Gavant. p. 2 tit. 1. n. 2. 2. *Praxis*, ut scilicet, dum Amictum accipit, & in medio, ubi Crux est, (non, ubi fortè chordulæ decussantur) osculatur; nec cum eo crucem faciat sed id, si velit ante receptionem præstet. Multo minùs verò genuflectat, ut aliqui solent, nisi fortè utroque genuflexus orationem præmittere velit: Ut dum Albam accipit, caput junctis manibus submittat, quod idē quoad manuum junctionem etiam in Planeta accipienda faciendum: Ut dum Manipulum brachio adaptat, eum osculetur, & interea se vertat, ut Minister Albam faciliùs adaptare queat; ipsum verò Manipulum, si chordulas habeat non supra cubitum, nec longiùs à manu ligandum putat Gavantus, *p. 2. tit. 1. litt L.* sed quia Manipuli plerumque non sunt ita parati, ut infra cubitum firmari possint, & præterea si tali modo induantur, celebrantem in actionibus suis circa calicem tangendum versantibus impediunt, ideo poterit Sacerdos in tali casu communem praxin retinere, cùmque brachio supra cubitum applicare. Ut Stolam ita collo accommodet, ut ex humeris extremæ partes post decussationē ante pectus (ita ùt sinistra pars dextræ subjaceat) æqualiter dependeant, & crux in stolæ medio signata, colli quoque medium occupet. Ut Planetam bene attrahat, ne indecorè à tergo pendeat, & Albam videndam objiciat; quem ob finem ab accuratioribus Sacristis vincula linea vel serica, quibus Corpori Planeta firmiter adstringatur, eidem inseri solent. Ita Gavant. Arnaud. Bauldr.

3. *Preces*, dum vestes assumit, juxta Missalis præscriptum recitandæ, ad quas etsi Azor & alij sub mortali, P. Gobat n. 387. & Scortia sub veniali, Tamburinus l. 1. c. 7.

§. 1. & Fagùndez sub nullo peccatò (modò alias preces substituat) Celebrantem obligari doceant, semper tamen suadendum est, ut eas Celebraturus Sacerdos non facile omittat, cùm pulchros, atque ad Sacrificium digniùs offerendū perquam idoneos affectus contineant. Caveat tamen, ne easdem clariore, & ab alijs intelligibili voce cum audientium offensione dicat.

TITVLVS II.

DE RITV SEV DEVOTIONE PER totam Missam observando.

PEr Ritum hunc generalē intellige varias praxes, quas passim Ascetæ suggerunt, ad solidæ devotionis sensum, dum Sacrificium hoc offertur, excitandum, ex quibus quivis eam eligere poterit, quam Genio suo ad dictum finem obtinendum aptissimam experientiâ Magistrâ probaverit; mihi quidem ea præ reliquis eligenda est visa, quæ affectibus, quos ipsæ Orationes in Missali præscriptæ suggerunt, excitandis affectuosè insistit; de reliquo verò sicut Celebrans Christum in ipso Sacrificio offerendo repræsentat, ita optimè quoque facturum credo, si in modo quoque offerendi illum imitari conetur Itaque;

I. Sicut ille priùs valedixit S. Matri suæ & alijs Amicis, ita & Sacerdos ante, quàm ad Altare accedat, valedicat omnibus negotijs & Amicis suis, omnem de ijs cogitationem & sollicitudinem, præterquam sub *Memento* deponens.

II. Sicut Christus priùs judicatus & accusatus est, ita & Celebrans seipsum tùm per Confessionem suo tempore præmissam, tum per eam, quæ in ingressu post Psalmum *Iudica* peragitur, coram DEO accuset, & illius judicio submittat.

III. Sicut Christus tribus clavis Cruci affixus fuit, ita Celebrans Altari per tres potentias, memoriam videlicet, intellectum & voluntatem ita se affigere studeat, ut nulla alia in re, quàm in ijs, quæ ad Sacrificium hoc ritè offerendum pertinent occupetur.

IV. Si-

IV. Sicut Christus in Cruce memor fuit quadruplicis generis Personarum, scilicet Inimicorum, Peccatorum in Latrone, Amicorum in sua Matre, & S. Ioanne, & suiipsius, ac pro his omnibus non solum oravit, sed incredibili zelo (quem verbo *Sitio* indicavit) salutem eorum Patri æterno commendavit, ita Celebrans quoque cogitet hunc zelum sibi imitandum, & pro dictis Personis sub *Memento* ardenter & affectuosè orandum esse.

V. Sicut Christus irrisiones astantium, & transeuntium non curavit, neque propter eos de Cruce, ut ipsi irrisoriè petebant, descendit, ita & Celebrans, licet ij, qui Missam audiunt, moræ impatientes, querantur, opténtque ipsum ab Altari recedere, Missámque abbreviare, &, nisi faciat, calumnientur, & irascantur, constanter in Altari perseveret, & agat, quod agit, salvâ tamen semper discretione & publica ædificatione.

VI. Sicut Christus omnia, quæ de sacrificio suo in Cruce offerendo in Scriptura sacra prædicta erant, plenissimè consummavit; ita & Celebrans omnes Rubricas & Cæremonias, quæ pro Sacrificio Missæ præscribuntur, exactè observare studeat, ut & ipse finito sacro dicere possit: *Consummatum est.*

VII. Sicut Christus post Spiritum suum in manus Patris commendatum in Limbum & Purgatorium descendit, & ex utroque Animas ibi detentas liberavit, ita Sacerdos quoque post Consecrationem sub *Memento* pro Defunctis ad Animas purgantes mente descendat, &, quotquot potest, per applicationem Sacrificij inde extrahere studeat.

Atque hic modus vel ex eo capite videtur solidior, & præferendus, quòd nec multa reflexione indigeat, nec aliam ferè industriam, quam quæ ab ipsa Sacrificij excellentia jure exigitur, requirat, aliunde verò propter conformitatem cum modo à Christo in Cruce adhibito, meritò & ipsi, & Patri æterno gratior futurus credatur.

TITVLVS III.

DE EGRESSV EX SACRISTIA.

Ritus Communis.

I. VBi omnibus Paramentis indutus fuerit, Birretum accipit, eoque caput tegit; tum arripit manu sinistra Calicem (quem si remotus satis fuerit, antè, quàm Planetam accipiat, ex loco suo auferat, & propiùs ante se in loco Paramentorum ponat, ne, si post Planetam acceptam id faciat, eandem affricando corrumpat) & Bursam manu dextra tenens, ante pectus elevatum portat. Rubric.

II. Antè, quàm à loco Paramentorum discedat, facit cruci vel imagini reverentiam, capite cooperto, & quidem *profundam*, uti rectè Gavant. p. 2. tit. 2. litt. A. & Bauldrius p. 3. c. 5. n 5. advertunt.

III. Sequitur Ministrum praeeuntem oculis demissis, incessu gravi, erecto corpore, capite cooperto.

Ritus Solemnis.

I. Antequam exeat è Sacristia cum Ministris, imponit capite aperto incensum in thuribulum, ministrante Diacono naviculum, & Thuriferario thuribulum, dicitque solitam benedictionem Arnaudus tract. 1. p. 2. tit. 2. n. 13.

II Tum descendit de gradu, & capitè detecto (quia tunc calicem non portat) Cruci profundam reverentiam facit, deinde se vertens cooperto capite Ministris transeuntibus & reverentiam illi facientibus, pro gradu respondet, Bauldr. l. c. & Ritus Rom.

TITVLV IV.

DE TRANSITV CORAM ALTARIBVS.

Ritus Communis.

I. ANte triplicis generis Altaria transire potest Celebrans. 1. Ante Altare majus, & tunc genuflectere debet, si Venerabile Sacramentum ibidem asservetur, vel certè, si non asservetur, profundam reverentiam facere,

cere, & quidem cooperto capite, ut vult Rubrica tit. 2. n. 1. Sed quia in aliquibus locis consuetudo introducta est, ut ob majorem Populi ædificationem talis reverentia (utraque scilicet præcedens) fiat detecto capite: rectè faciet Celebrans, si eidem se in tali casu accommodet: Monent tamen Gavantus, Arnaudus, & Bauldrius, ne idcirco longiùs procedat nudo capite, ut aliqui titulo reverentiæ faciunt, sed minùs cautè ob calicem, quem manu gestant. Si tamen & hæc consuetudo alicubi vigeat, (uti Romæ vigere audio) ut scilicet, quamdiu per Chorum, ubi venerabile Sacramentum asservatur, vel expositum est, incedit, caput detectum retineat; poterit & ipse eandem sequi.

II. Transire potest ante altare laterale, in quo SS. Sacramentum vel actu consecratur & elevatur, vel certè adhuc in Altari consecratum manet, & tum si elevetur, utrumque genuflectendum; post elevationem verò unum inclinandum, sempérque caput detegendum est. Rubr.

III. Ante Altare, in quo Reliquiæ insignes alicuius Sancti de quo ibidem fit Festum, stant expositæ, transire potest, & tunc apertum caput eidem profundè inclinare decet. In alijs verò Reliquiarum casibus habeatur ratio Altaris tantùm, puta si SS. Sacramentum ibi reperiatur, alioqui enim nulla ante alia Altaria reverentia facienda est, cùm Rubricæ solius summi Altaris meminerint. Gavant p. 2. tit. 2.

IV. Si coram alio Sacerdote ad Sacristiam redeunte transeat, nullam ei faciat reverentiam, nec caput aperiat. Si ante magnatem vel Principem, solùm capite aliquantulùm inclinato ijsdem reverentiam faciendam esse Bauldr. n. 3. ex Gavanto tradit, sed rectiùs se locorum consuetudini quoad hoc & alia, similia puncta accommodat.

Ritus Solemnis.

I. In solemni officio cùm calicem non portet Celebrans, semper caput aperire debet, si fortè in Altari aliquo inferiore celebraturus ante Altare maius transeat.

II. Si transit per medium Chori, ubi est Clerus, Baul-

drius p. 3. c. 13. n. 5. cum Gavanto putat, ipsum inclinato, sed recto capite esse salutandum, cùm idem Episcopus in Cæremon. Episcopali facere jubeatur.

TITULUS V.

DE ACCESSU AD ALTARE.

Ritus Communis.

I. CUm pervenerit ad Altare, stans in plano ante infimum gradum, caput detegit, Birretum Ministro porrigit, & Altari profundè se inclinat, aut omnino genuflectit, si in eo sit SS. Sacramentum. Rubric.

II. Dum Corporale extendit, ita id facit, ut Ora ejusdem Oram Altaris tangat, ut manus post consecrationem intra Corporale comodius contineantur. Gav. hîc lit. I.

III. Collocat Calicem super Altare, & velo ita tegit, ut in anteriori parte totus lateat. Gav. litt. L.

IV. Antè, quàm ad librum aperiendum accedat, facit Cruci profundam reverentiam juxta Gav. Castaldum, & Bauldrium p. 3. c. 5. n. 6. ubi universaliter ait, profundam ei reverentiam faciendam, quoties accedit, vel recedit à medio Altaris, etiamsi id specialiter non annotetur in Rubricis; videturque id probari posse ex alia Rubrica, quæ jubet in tali casu Venerabili exposito genuflexionem fieri, ergo Cruci expositæ saltem profunda inclinatio fieri debet.

V. Redit ad medium Altaris, iterumque Cruci profundam reverentiam faciens, descendit ad infimum gradum, vertens se ad Cornu Epistolæ Rubr.

Ritus Solemnis.

In Missa Solemni, ubi ad gradum Altaris venerit, ac reverentiam convenientem fecerit, non ascendit ad Altare, sed in plano consistit, donec à Cæremoniario moneatur de principio Missæ faciendo.

TITU-

TITVLVS VI.

DE ASPERSIONE AQVÆ BENEDICTÆ.

Ritus Solemnis.

I. De hac tria potissimum scienda sunt, nimirum *quando, à quo, & quomodo* facienda sit.

II. Ad primam ergo quæstionē quod attinet, debet hæc aspersio fieri omnibus diebus Dominicis, etiam Paschatis & Pentecostes (nisi Episcopus solemniter celebret, tunc enim omitti debet, ut in Cæremoniali Episcoporum l. 2. c. 31. præscribitur) & quidem ante omnes alias benedictiones v. g. Cereorum, Palmarum, &c. Arnaud. p. 4. tit. 19.

III. Circa secundam quæstionem, à quo facienda sit, decrevit S. Rituum Congregatio Anno 1630 semper hanc aspersionem ab ipso Celebrante, etiamsi primæ dignitatis sit, faciendam esse. Unde si fortè Neomysta quispiam tali die primam DEO hostiam offerret, priùs Antiphonam cum oratione de S. Spiritu canere, & post illas, dictam aspersionem facere deberet, nisi alia fortè alicubi consuetudo sit recepta.

IV. *Modus* in sequentibus consistit. 1. Accipit à Diacono, vel si hic non adest, à Cæremoniario Aspersorium, genuflectit, & *Asperges*, vel *Vidi aquam* genuflexus, etiam tempore Paschali, canit. 2. Aspergit gradum Altaris in medio, in latere Evangelij, & Epistolæ, tum seipsum adhuc flectens. 3. Surgit, ac primò Diaconum ac Subdiaconum flectentes, ac postea alios Ministros pariter flectentes aspergit, & tandem factâ reverentiâ ad aspergendum populum procedit, incipiendo ab ijs, qui à Cornu Epistolæ sunt. 4. Comitantur eum Diaconus & Subdiaconus (nisi aliud consuetudo habeat) cum quibus Psalmum *Miserere* recitat inter aspergendum. Rubrica p. 4. tit. 19. n. 11. & Gavantus. l. L. ubi ait, quando in Cæremoniali Episcoporum jubetur, ut Diaconus & Subdiaconus in suo loco

ſtantes Celebrantem operiantur, id ibi tantùm fieri ob reverentiam Epiſcopi Præſentis, ut coram eo minori pompa celebrans procedat.

V. Cum ad Altare redierit, factâ reverentiâ ſtans in plano, junctis manibus dicit Verſum *Oſtende* addens Alleluja tempore Paſchali, non autem ad *Domine exaudi*. Subjungit *Dominus vobiſcum* & Orationem, & poſt eam Manipulum & Planetam aſſumit. 6. Si adſit Epiſcopus, poſt Altare tertia vice aſperſum, ad locum Epiſcopi accedit, eique aſperſorium oſculo priùs honoratum porrigit, & poſtquam Epiſcopus ſeipſum primò, poſteà Celebrantem aſperſerit, ab eo aſperſorium recipit, manúmque illius primò, deinde aſperſorium oſculatur. Tum rediens ad Diaconum & Subdiaconum, eos & alios Miniſtros, ut dictum, aſpergit. Quòd ſi Epiſcopus innuat, ut Celebrans ipſum aſpergat, ante & poſt profundam ei reverentiam faciet. 7. Si proſtet Venerabile Sacramentum, nullo modo Altare eſt aſpergendum, neque Diaconus oſculari debet manum Celebrantis, aut Aſperſorium. Gav. p. 4 tit. 19. n. 13.

Titulus VII.

DE PRINCIPIO MISSÆ.

Ritus Communis.

I. Cum deſcenderit ad infimum gradum, factâ profundâ Cruci reverentiâ, aut genuflexione, ſi adſit SS. Sacramentum, erectus incipit Miſſam. Aliqui præter genuflexionem etiam Cruci ſe inclinant, ſed ſufficit genuflexio, teſte Bauldrio p. 3. tit. 3. n. 1. ubi etiam bene addit, genuflexionem fieri non debere, ſi Sacramentum in Cornu Evangelij extra Altare aſſervetur.

II. Pſalmus *Iudica* ſemper dicitur, præterquam in Miſſa pro Defunctis, & à Dominica Paſsionis uſque ad Paſcha. ſi tamen extra hoc tempus votiva de Paſsione, vel Cruce, aut infra idem tempus prædictæ votivæ & aliæ quævis,

vis, aut Missa de Festo dicatur, omitti non debet. Gav. *p. 2. tit.* 3. *n.* 6. & Gerlacus Viniton *p.* 1. *tit.* 9. § 8.

III. Cùm dicit *Gloria Patri*, caput, non corpus Cruci inclinet. Ad versum *Adjutorium*, se cruce signat. Rubr.

IV. Dum dicit Confessionem, profundè se inclinat. Non auten addat nomen Patroni aut alterius Sancti sine Papæ licentia, quia id Pius V. prohibuit teste Bauldria. p. 3. tit. 3. nisi consuetudo Diœcesis aut Ordinis id exigat: Non etiam se convertat ad Ministrum, si illa Verba: *Vobis fratres*: pronunciat.

V. Ad *DEUS tu conversus*, humerorum inclinationem facit, manétque sic inclinatus etiam, dum *Oremus* dicit.

VI. Quando post Ascensum ad Altare orationem *Oremus te Domine* dicit, ad verba illa: *Quorum reliquiæ hîc sunt*: Altare in medio, non ad latus osculatur. Si autem nullæ Reliquiæ adessent (quo in casu prædicta verba omittenda sunt secundum Gerlacum p. 2 tit. 3 §. :. ex Gavanto) tunc ad verba: *ut indulgere digneris*: osculum illud figendū foret, non tamen prius signum crucis pollice super Altare formandum. Gavant. p. 2. tit. 4.

Ritus Solemnis.

I. Quando Sacerdos coram Episcopo celebrat, stans ex Cornu Evangelij exspectat, donec signum ab Episcopo detur, & tunc profunde se illi inclinans, Missam incipit. Arnaud. p. 2. tit. 3. n. 2.

II. Cum dicit: *Vobis Fratres*, paululum Versus Diaconum & Subdiaconum, aut si Episcopus sit præsens, versus ipsum, dicendo *Tibi Pater* se convertit.

TITULUS VIII.

DE INCENSATIONE.

Ritus Solemnis.

I. Q. I. QVid in Incensatione præcipuè observandum sit? ℟. Quinque potissimum. 1. Impositio thuris. 2. Ipsa Thurificatio. 3. Ordo in thurificando

ficando observandus. 4. Numerus ductuum, qui respectu diversarum Personarum aut rerum diversus etiam adhibendus est. 5. Persona thurificans.

II. Q. 2. *Quid circa impositionem Thuris sit notandū?* ℟. Tria præcipue, 1. *Situs imponentis*; qui semper stare debet, etiamsi coram Venerabili Sacramento exposito thus imponendum sit.

2. *Modus imponendi*; qui in eo consistit, ut, cùm facienda est incensatio, celebrans accipiat cochlear à Diacono, & manu sinistra pectori admotâ, ter ex navicula sumptum thus imponat in thuribulum, atque, ad primam impositionem dicat: *Ab illo benedicaris*: ad secundam: *in cujus honorem*: ad Tertiam, *cremaberis Amen.* & tunc primùm post restitutum cochlear Diacono signum crucis super thuribulum adhuc apertum ducat. Hanc tamen benedictionem omittit, si *Solum* Venerabile incensare debeat, quia tunc ad est ipse Author benedictionis. Si autem cum Venerabili etiam Altare incensandum sit, tum thus semper benedicitur; exceptâ Feriâ sextâ Parasceves, ubi non benedicitur, licet Altare incensetur. Bauldrius p. 2. c. 4. n. 3. cum Gavant. & alijs.

3. *Locus*, in quo stare debet Sacerdos thus imponens, circa quem non omnes conveniunt, saltem quando Venerabile Sacramentum publicè expositum est, nam aliqui in tali casu putant, eum per cornu Epistolæ in planum descendere, & facie ad Populum conversâ incensum imponere debere, idque ob reverentiam Sacramenti, ob quam eandem causam etiam, quando incensatur celebrans, dicto modo in planum descendere debet, ut infra ex Gavanto & alijs dicemus. Alij etiam in tali casu more solito apud Altare faciendam ejusmodi impositionem censent, eò quòd & cæremoniale Episcoporum, & Gavantus alijque Rubricistæ *de more* imponendum thus dicant. Unde optime faciet, qui Ecclesiæ, in qua versatur, consuetudinem fuerit imitatus.

III. Q. 3. *Quis modus in ipsa Thurificatione sit observandus?*

vandus? ℟. sicut duplex est thurificatio, altera Altaris solius, altera Venerabilis Sacramenti, ita diversos quoque ritus in ijsdem observandos esse. Thurificatio ergo Altaris solius sic peragenda est. Dum Diaconus thuribulum offert, accipit Celebrans dextrâ catenulas simul junctas propè operculum, ut decentiùs & commodiùs illud ducere possit; sinistrâ verò catenularum summitatem propè manubrium, quam in ipsa incensatione pectori admovet. Tum ad Altare conversus, factâ Cruci profundâ reverentiâ, ter eam incensat, & factâ iterum reverentiâ incensat à cornu Evangelij Reliquias, si adsint; bino ductu simplici, non duplicato, ut multi faciunt, & mox iterùm faciens reverentiam Cruci simili modo Reliquias ex Epistolæ cornu. Quibus peractis factâ iterum Cruci reverentiâ Altare, prout distribuuntur Candelabra ter incensat, usque ad cornu Epistolæ, ubi demissâ manu thurificat illius partem postremã inferiorem, mox superiorem, bis ducto thuribulo: & conversus ad Altare, elevans manum, incensat eius planitiem seu mensam in anteriori parte, terducens thuribulum linea transversali quasi per semicirculos usque ad medium: ubi factâ cruci reverentiâ, thurificat aliud latus Altaris eodem modo, quo priùs, nisi quòd incensando Altare per semicirculos non procedat ad medium, sed in cornu Evangelij consistens, peractâ Altaris incensatione, ejus frontem anteriorem triplici ductu ad medium usque incensat, ubi factâ iterum Cruci reverentiâ reliquam partem frontis triplici ductu incensat usque ad cornu Epistolæ, ibique consistens se à Diacono incensari permittit. Notandum verò, quòd, etiamsi pauciora forent aut plura, quàm tria candelabra, triplici ductu Altare incensandum foret.

Thurificatio Venerabilis Sacramenti sequenti modo facienda est. Si Sacramentum super Altari expositum sit, cum stans & paululum recedens ad cornu Evangelij; facie tamen versa ad cornu Epistolæ ponit incensum in thuribulo cum solitâ benedictione (quia etiam Altare incensat) & mox genuflexus in supremo gradu, accepto thuribulo à

Mini-

Ministris sibi porrecto, factâque prius profundâ reverentiâ, triplici ductu SS. Sacramentũ graviter & morosè incensat, & postea factâ iterum profundâ inclinatione surgit, & facta genuflexione reliquas incensationes peragit, ita tamen ut, ubi Cruci profundam alioqui reverentiam fecisset, tunc genuflexionem faciat, & quando Diacono thuribulum reddit, descendat in planum Capellæ, & faciẹ versa ad populum ab eodem Diacono se incensari permittat, advertens tamen, ne, dum se vertit, tergum Sacramento obvertat. Si Ven. Sacramentum in Altari clausum asservatur, tum antè, quàm incipiat incensationem, genuflexionem facit (& in hoc casu non inclinat caput Christi) quam etiã facit, quando transit ante medium Altaris, vel recedit à medio. Ita Gavant. p. 2. tit. 4. litt. G. & N. Arnaudus eod. tit n. 8. Denique & id, quod Cæremoniale Episcoporum circa modum utriusque hujus Incensationis *l. 1. c. 21.* monet, bene observandum est, ut Scilicet, dum thurificationem Altaris actu peragit Celebrans aut alius, se in eâ graviter & decorè gerat, non Personam aut caput, dum thuribulum ducit, reducítque, movens sinistram, quæ summitatem Catenularum retinet, firmam stabilémque retinens, dextram verò manum ac brachium commode ac tractim cum thuribulo movens, ita ut cum thuribulum ad se retrahit, illud sub brachio leviter & competenti modo reducat, &, dum procedit thurificando Altare eundo & redeundo, semper illum pedem prius moveat, qui proximior est Altari, tótque omnino passus faciat, quot thuribuli tractus, ut manus, pedésque in motu decenter concordent.

IV. Q. 4 *Quis Ordo in thurificatione observandus sit?*
℞. Sequentem præscribi à Cæremoniali Episcoporum Primò & ante omnes thurificandus est ipse celebrans; post eum verò Archiepiscopus aut Episcopus Provinciæ si adsit. Post hunc immediatè Presbyter Assistens & duo Diaconi Assistentes, nisi adsint Personæ majores Episcopo, aut Episcopo non fiat Assistentia; in hoc enim casu Assistens quidem in Pluviali, ut qui dignior ex clero esse, omnes alios Ministros

Cele-

Celebranti inservientes præcedere debet (ut Bartholomæus Corsettus p. 1. c. 5. n. 9. sibi Venetijs à Viris fide dignis & sapientibus responsum fuisse testatur contra Piscaram volentem, etiam Asistentem post Chorum esse thurificandum, cujus sententia tunc fortè faciliùs practicari posset, quando Asistens est de communibus Sacerdotibus, ut in Primitijs Neomystarum contingit, Chorus verò ex Canonicis aut alijs Personis Asistente longè dignioribus constat) Diaconus verò & Subdiaconus post Chorum, ut suo loco in Officio Diaconi & Subdiaconi videbimus. Post Asistentem Princeps Magnus si quidem non recognoscens Superiorem (nec tamen Imperatoris aut Regis dignitate præfulgens; hi enim ante Episcopum incensandi sunt, id est, statim post celebrantem) aut Prorex vel Gubernator Provinciæ aut Regni adsit; tum Dignitates, Canonici, Magistratus Civitatum (nisi sint de Maioribus & Perpetuis, tunc enim ante Canonicos, si quidem hi parati non sint, incensandi forent) & post hos Barones & Domicelli sine titulo incensantur. Deniquè Chorus, & post Chorum incensatum Diaconus & Subdiaconus (nisi Diaconus, ut in Missa fieri debet ipse incenset, tunc enim ipse priùs Subdiaconum incensat, & postea primùm à Thuriferario Diaconus, reddito à se eidem thuribulo, incensatur) ac reliqui Clerici celebranti inservientes secundùm ordinem dignitatis, ac tandem ipse etiam Populus incensatur.

V. Q. 5. *Quis in ductibus Thurificationis Numerus sit observandus?* ℟. Eum, qui in Cæremoniali Episcoporum hisce Verbis præscribitur: *Sanctißimum Sacramentum, Crux Altaris, Episcopus vel Archiepiscopus thurificatur triplici ductu: celebrans, Dignitates, & Canonici duplici, inferiores uno. Si adesset legatus, vel alij Cardinales, ipsi ter Episcopus & celebrans bis, Dignitates & Canonici semel, cæteri sine mora. Si verò adsit Dominus loci Laicus, vel alius Princeps Maximus* (aut Superior supremus in dignitate constitutus) *ter ut Episcopus, reliqui, ut supra dictum, incensantur.* Ità Cæremoniale. Ex quo colligitur, si nullus Episcopus aut Princeps

ceps Maximus, aut his superior adsit, Celebrantem ter, Chorum, Diaconum, & Subdiaconum bis, reliquos Clericos ac Populum uno ductu incensandum esse. Etsi verò Thuriferarius consueto more Populum incensans triplici ductu id faciat, uno scilicet in medio, altero ad dexteram, tertio ad sinistram Populi, hoc tamen non ideo facit, quasi Populum trina incensatione, atque adeò magis, quàm alios præcedentes honorare velit, sed quod eundem quasi in tres partes ob multitudinem dividat, quamlibet earum uno ductu thurificat. Pro quorum omnium meliori intellectu & praxi notandum obiter est, ea, quæ hactenus de numero ductuum diximus, de simplici ductu seu vibratione thuribuli intelligi debere & non, ut multi hodie faciunt, binâ eâque æquali vibratione in altum intelligenda esse; sic enim qui ter incensari debet, sex ductibus utpote tribus duplicatis incensaretur. Potest tamen hæc consuetudo fortè tolerari, si prior vibratio non fiat in æqualem altitudinem cum altera, sed infra quasi per modum semicirculi peracta tanquam libratio ad posteriorem adhibeatur.

VI. Q. 6. *Quis thurificationem peragere debeat?* ℞. In Missa omnes thurificationes usque ad Subdiaconum inclusivè à Diacono, reliquas verò à Thuriferario peragendas esse, uti clare in Missali §. 8. *de ritu Missæ.* indicatur. In Vesperis autem Celebrans & Episcopus, si intersit, aut alius, quos supra triplici ductu incensandos esse diximus, à primo Assistente, reliqui verò ab aliquo Acolytho (quem Thuriferarium esse convenit) juxta cæremoniale Episcoporum *cit. c.* 20. *p.* 1. incensandi sunt. Si tamen in aliquibus locis consuetudo introducta sit, ut etiam in Vesperis primus Assistens Chorum incenset, poterit ea illo in loco retineri.

VII. Etsi verò hæc incensatio, si, quæ hactenus dicta sunt, bene considerentur, nullam videatur difficultatem continere, quia tamen Tirones plerúmque similes cæremonias faciliùs capiunt, si picto quodam vel sensibili schemate ipsorum phantasia juvetur, poterit illis hunc in finem sequens

sequens schema prodesse, utpote in quo ordo ductuum in incensatione faciendorum per numeros indicatur.

TITVLVS IX.

DE INTROITV.

Ritus Communis.

I. Dicitur semper Introitus, præterquam in Sabbato sancto.

II. Ad initium signum Crucis manu à fronte ad pectus producit Celebrans, & subinde junctis manibus Introitum prosequitur. In Missa tamen pro Defunctis non se, sed librum Cruce per manum in aëre formata signat.

III. *Gloria Patri*, ad quod caput versus Crucem inclinat, semper dicitur, exceptis Missis pro Defunctis (ubi *Requiem* illius loco dicitur) & à Dominica Passionis usque ad Pascha, si de Dominica aut Feria dicatur Missa. In Missis enim de festis (& votivis de Passione & Cruce, sive extra, sive intra tempus Passionis lectis) non omittitur Arnaud, tr. 1. p. 4. tit. 17. n. 4.

IV. Tempore Paschali ante Versum duplex Alleluja additur.

V. Post dictum Introitum ad medium accedit, & novies *Kyrie* & *Christe Eleison* alternatim cum Ministro dicit. Caveat tamen, ne non laudabilem quorundam morem secutus in ipso ad medium accessu hæc verba recitet, sed exspectet, donec in medio firmus constiterit, ipsique Cruci reverentiam fecerit.

Ritus Solemnis.

I. Ubi dixerit introitum, non accedit ad medium, sed in eodem loco apud librum consistens dicta *Kyrie eleison* alternatim cum Ministris dicit.

II. Dictis *Kyrie*, si tempus & ratio Missæ patiatur (nam exposito Venerabili sedere non convenit, nisi specialis ratio aut consuetudo id exigat) facta Cruci reverentiâ, breviori viâ descendit ad sedem, accipit à Diacono Birretũ, tegit,

tegit, & manibus super genua modestè expansis, vel ut alij volunt, sub Casula conjunctis sedet.

TITVLVS X.
DE HYMNO ANGELICO.

Ritus Communis.

I. Dicitur hic Hymnus, quotiescunque in Officio (si cum Missa hoc respondeat) dictus est Hymnus Ambrosianus, excipe Missam Feriæ 5. Cænæ Domini, & Sabbati sancti, ibi enim dicitur, licet in officio non sit dictus Hymnus Ambrosianus.

II. Dicitur præterea in Missis votivis SS. Angelorum, & B. MARIAE in Sabbato, omni & Solo (in alijs enim Missis votivis ejusdem extra Sabbatum non dicitur nisi templum habeat Speciale privilegium, ut Lauretana ædes) sive de ea dictum sit Officium (uti aliquoties intra annum contingit) sive non. An verò hæc Missa B. MARIAE in Sabbato votiva dicenda sit, disputant Rubricistæ, quæ tamen lis est de nomine tantùm, faciléque decidi potest, si Missæ votivæ *propria* appellatio attendatur; cùm enim hæc propriè ea dicatur, quæ ad arbitrium Sacerdotis, & non ex præscripto Rubricarum, dicitur (uti suo loco videbimus) rectè infertur, Missam eam, quæ ex præscripo Rubricæ de B. MARIA in Sabbato dicitur, propriè votivam dici non debere. Neque obstat, quod in Adventu cum Officio non concordet, hoc enim non esse signum Missæ votivæ ex eo patet, quòd etiam Missa de Vigilia infra Octavam occurrente non concordet cum officio, nec tamen propterea votiva dicatur. Quia tamen facilè contingere potest, ut aliquis ob gravem causam in Sabbato, in quo festum novem Lectionum, aut Feria Major, cui cedit B. MARIA in Sabbato, Missam de B. Virgine legere velit, in tali casu cùm non ex præscripto Ecclesiæ, sed proprio celebrantis arbitrio Missa talis dicatur, rectè votiva dici potest ac debet, atque ideo forte etiam inter votivas numeratur in Rubricis. Dicitur

tamen

tamen in hoc etiam casu Hymnus Angelicus, eò quòd Rubricæ absolutè dicant, in Missa de B. MARIA in Sabbato dicendum esse, adeóque hoc privilegium Sabbato perinde, ac nonnunquam certis Ecclesijs concessum videatur. P. Gobat. *tr.* 3. *n.* 702.

III. Dicitur etiam de Sancto, qui eo die obijt, aut qui Titulus est Altaris, licet non sit de his officium dictum Arnaud. *p.* 1. *tit.* 8. & *tit.* 9. *n.* 10.

IV. Dicitur denique in Missa votiva pro re gravi & publica causa (si in tali Missa paramenta violacea non adhibeantnr) qualis est, pro qua Clerus cum Episcopo, ubi hic sedem habet, convenire solet, ut si dicatur Missa pro gravi Malo publico avertendo, aut magno bono publico impetrando, aut in solemnem gratiarum actionem pro communi beneficio. Gavant. *p.* 1. *tit.* 8. *litt. B.* P. Gobat *n.* 708. & *seq.* Et hia infra. *tit.* 17. *n.* 5.

V. Dum dicit *Gloria in excelsis*, non elevat oculos; sed manus tantùm usque ad humeros, & quando dicit DEO, iterum jungit, & caput inclinat Cruci, quàm inclinationem etiam ad Verbâ, *Adoramus*, *Gratias agimus*, *Suscipe deprecationem*, & ad *SS. nomen IESV* facit. Cum verò dicit *cum S. Spiritu*, manu signum Crucis super seipsum format, & dum *Amen.* dicit, manus iterum jungit, uti Gavantus & Bauldrius monent, licet de hac junctione manuum Rubrica nihil dicat.

Ritus Solemnis.

I. Si sub isto Hymno sedet, diligenter attendat, ut; si ad supradicta verba, Cæremoniarius det signum, profunde caput versus Crucem inclinet.

II. Circa finem Hymni dato signo surgit, Birretum Diacono porrigit, & post Ministros per longiorem viam ad Altare procedens, ante medium in plano convenientem reverentiam facit, atque ad Altare ascendit.

III. Etsi Tamburinus l. 1. l. 5. §. 6. & Pellizarius à P. Gobat n, 392. citati putent, non esse necessarium, ut Hy-

mnus Angelicus, qui à Choro cantatur, etiam ab ipſo Celebrante ſubmiſsè dicatur, contrarium tamen; & communis praxis, & ratio probat, quia licet Hymnus talis (idem etiā de Symbolo & Prophetijs in Sabbato ſancto ſentiendum) canatur ab alijs, canitur tamen à non Ordinatis ad hoc munus, atque adeò, quatenus ab his cantatur, non eſt pars Sacri, ſicut Epiſtola & Evangelium, quæ à Levitis cantantur.

IV. Dubitaut nonnulli, an licitum ſit eo tempore, quo Hymnus iſte aut Symbolum cantatur à Choro, parvas horas aut alias preces recitare; ad quod quidem Tamburinus l. 2. c. 5. §. 3. n 2. reſpondet, id ſine peccato veniali fieri non poſſe; ſed tamen id licitum eſſe, æquè probabiliter Tannerus q. 10. n. 15. apud & cum P. Gobat. c. docet, cùm nulla lex id vetet, & conſtet paſsim viros Religioſos ante ſumptionem Hoſtiæ vota ſua renovare, aut alias ſimiles preces recitare, quod licitè fieri, ſuo tempore oſtendam.

TITVLVS XI.

DE ORATIONIBVS.

Ritus Communis.

I. NE fortè quis in errorem aut dubium incidat, ſi apud Authores vel in Rubricis collectæ mentionē fieri advertat, noverit idem per collectam, quod per orationem indicari, háſque orationes in Miſſa dici ſolitas interdum collectas vocari, vel quia Sacerdos omnium quaſi preces colligit, vel quia ſupra collectā plebem fiunt, uti Gavantus ex varijs Authoribus oſtendit. p. 1. tit. 9.

II. Semper dicitur una vel plures Orationes, ita tamen ut Celebrans priùs in medio Altare oſculatus ad populum ſe vertat, & extenſis, ac mox iterum junctis manibus, oculiſque demiſsis *Dominus vobiſcum* dicat, & accedens ad cornu Epiſtolæ, iterum extenſis & junctis manibus, capitéque verſus Crucem inclinato (quod ſemper in ſimili caſu obſervat) *Oremus* Orationi præmittat.

III. Si

III. Si plures sint dicendæ Orationes, ordinariè prima tantùm & ultima per ordinarias clausulas concluduntur, exceptâ Missâ Feriali in Quadragesima, in qua post ordinarias orationes in fine Missæ dictas adijcitur nova præmissis verbis: *Humiliate capita vestra DEO*, capútque ad dicta verba versus crucem inclinatur.

IV. Orationes omnes, quæ dici solent, in tres Classes dividi possunt. Prima est earum, quæ in officio ratione Festi aut Feriæ occurrentis sunt dictæ, & hæ primum locum habent. Secunda Classis est earum, quæ in Rubricis vel Missali secundo & tertio loco assignantur, & hæ tantùm orationibus *specialibus* Officij cedunt. Tertia Classis est earum, quæ ad Libitum Sacerdotis vel pro devotione petentium assumuntur, & hæ omnibus alijs cedunt. Arnaud. *tr.* 1. *tit.* 7. *n.* 6.

V. In Festis Duplicibus & diebus Octavis, nisi aliud speciales Commemorationes occurrentium Festorum requirant, dicitur una tantum oratio. In Missis quoque votivis solemnibus pro re gravi unica dicitur, nullâ factâ Festi occurrentis commemoratione: unitas enim orationis dicit, & significat solemnitatem. Gavant. p. 1. tit. 9. n. 6. & alij. Missa tamen pro gratiarum actione duas orationes admittit in Missali præscriptas: seu potius (si ita fas est loqui) unam junctam ex duabus præscriptis, sub una conclusione absolvendis, tam in solemni, quàm in privata Missa. Ita sine distinctione, & clarè Rubrica Missalis recogniti: ut proinde solùm in privata Missa, post primo loco dictam hanc ex duabus unitam orationē, subjungantur aliæ, prout in votivis solent, juxta Rubricas communes, sub diversa conclusione; in Missa verò solemni, unâ unica illa dicatur ex duabus unita. Tametsi verò Gavant. p. 1. tit. 7 litt. N. rubricam istam subrepticiam putet, rectè tamen pro legitima agnoscit, & tuetur Quarti *p.* 1. *tit.* 7. *dub.* 4 *toto*. Rationem reddit: quia cum Missa propria gratiarum actionis, (sive de Trinitate, sive de S. Spiritu, sive de B. Virgine) orationem quoque propriam requirat, id est, pro gratiarum

actione (semper enim prima oratio respondet Missæ propriæ) ideo utraque oratio, de Trinitate v. g. & gratiarum actione (tanquam unica oratio, primo loco recitanda) dici debet sub una conclusione: secus enim prima oratio gratiarum actionem non continebit. Atque sic quoque distinguitur Missa propria Gratiarum actionis, ab aliis Missis, quæ etiam pro gratiarum actione, de Sanctis, in eorum honorem dici solent, quibus addi potest, si non solemniter celebrentur, sub diversa conclusione, loco juxta Rubricas communes debito, collecta simplex pro gratiarum actione; nempe 1. de Sancto. 2. de Officio. 3. pro gratiarum actione.

VI. In Festis Semiduplicibus, etiam tempore Passionis, dicuntur ordinariè tres Orationes, & non plures, nisi aliud speciales commemorationes exigant. Dixi *Ordinariè*; quia si tempore Passionis, infra Octavam Paschæ & Pentecostes occurrat commemoratio de simplici, in Missa de Tempore, aut die infra Octavam, tertia Oratio non dicitur; sicut nec in Dominicis infra Octavas occurrentibus alia communiter, quàm Octavæ fit commemoratio. Arnaud. *p. 1. tit. 8. n. 5. & 6.*

VII. In Simplicibus dicuntur tres, quinque aut Septem Orationes, modò impares sint, & Septenis non plures. Quarti *tit. 9. p. 1. n. 18.* Excipe tamen Ferias infra Dominicam Passionis aut Palmarum occurrentes, in quibus duæ tantum dicuntur prima de Feria, secunda de occurrente Festo simplici tantùm. In Missis verò Votivis, si quæ fiunt per illas Ferias & octavas supradictas n. *6.* (etiamsi de Cruce aut Passione fiant) dicuntur tres Orationes aut plures, modò impares, ut proxime dictum, quia non sunt Missæ de Tempore, sed Votivæ. Gerlac *p. 1. tit. 9. §. 5. & p. 2. tit. 3. §. 13.*

VIII. Etsi Rubricæ plures præscribant Regulas ad cognoscendum, quas Orationes in Semiduplicibus & Simplicibus dicere oporteat, omnes tamen videntur ad tres sequentes revocari posse. Prima est. In omnibus Missis, quæ sub Ritu Semiduplicis vel Simplicis de B. Virgine *explicitè*

(uti

(uti fit in Octavis illius, & in Sabbato) vel *implicitè* (uti fit in Vigilia & infra Octavam Omnium Sanctorum) celebrantur, secunda Oratio de S. Spiritu, tertia Ecclesiæ vel pro Papa dicenda est, subintellige, tam in hac, quàm posterioribus Regulis, nisi specialis aliqua Commemoratio alicujus Sancti vel Feriæ occurrentis facienda sit, tum enim illa secundo, oratio de S. Spiritu tertio loco dicenda erit, nisi hæc quoque per secundam commemorationem faciendam extrudatur. Secunda Regula est: In omnibus Vigilijs & Semiduplicibus infra Octavas aliorum Sanctorum occurrentibus dicitur secundo loco oratio de S. MARIA, tertio *Ecclesiæ* vel pro Papa. Tertia est: In omnibus Semiduplicibus & Simplicibus, quæ non continentur in prioribus duabus Regulis, secundo & tertio loco dicendæ sunt Orationes, quæ secundo & tertio loco in Dominicis de Tempore dici solent; quòd si verò specialis commemoratio occurrat, tum hæc secundo, & quæ alioqui secundo loco dici debuisset, tertio dicenda erit. Excipe votivas de SS. Petro & Paulo legendas eo tempore, quo in Dominicis secundo loco oratio *A cunctis* dicitur, tunc enim; ne bis fiat explicita mentio SS. Apostolorum, secundo loco pro Oratione *A cunctis*, Oratio *Concede*, quæ est prima inter Orationes ad Libitum, dicenda est.

IX. Cùm dicuntur plures Orationes, & una est eadem cum alia ibidem dicenda, commutatur earum altera cum diversa vel ex proprio, vel ex communi. Exemplum commutationis ex proprio est casus Dominicæ Septuagesimæ occurrentis ante Festum Purificationis, nam quia Secreta eius Dominicæ eadem est cum Secreta de B. Virgine tunc dici solita, & quia B. Virgo plures habet Secretas proprias, commutatur hæc posterior cum alia Secreta propria ejusdem B. Virginis, videlicet cum *Tua Domine* ex votiva ejusdem Missa, uti expresè in Missali post Dominicæ Septuagesimæ Secretam monetur. Exemplum verò Commutationis ex communi est casus Festi SS. Quadraginta Martyrum occurrentis in Feria quinta Cinerum; & Festi S. Martini

tini occurrentis in Dominica 22. post Pentecosten; in utroque enim casu isto Secretæ de Festis sunt eædem cum Secretis de Feria & Dominica: commutabuntur itaque in utroq; casu Secretæ de Festis cum alijs Secretis ex communi desumptis, qui est planus sensus Rubricæ. Quod idem fit in alijs orationibus vel initio, vel in fine dicendis, si idem contingat, ita ut nunquam debeat commutari oratio unius Dominicæ aut Feriæ cum oratione propria alterius sequentis Dominicæ aut Feriæ, uti Gavantus & alij opinantur; maximè cùm Orationes Dominicis & Ferijs plerumq; ita congruant, ut valde convenienter alijs accommodarentur. Ita Quarti *p. 1. tit. 7. dub. 5.* In orationibus verò ad libitum providi Sacerdotis erit eas seligere, quæ ejusmodi mutationi non sunt obnoxiæ. Tametsi autem in his posterioribus duobus exemplis videatur prima Oratio cedere secundæ contra prærogativam primæ orationi debitam, juxta quam prima oratio non debet excludi è loco suo, id tamen non obstat; cùm enim orationes de Festo sive ex propria Missa sumantur, sive ex communi, sint formaliter idem, quia ad eundem cultum ejusdem sancti spectant, & tantummodo materialiter sint diversæ, facilè apparet per ejusmodi commutationem nihil fieri *formaliter* contra prærogativam primæ orationis, ut rectè Paulus Maria Quarti l. c. advertit. Sed quæri adhuc potest hoc loco, quid faciendum sit si v. g. dies infra octavam Dedicationis propriæ Ecclesiæ cùm Dedicatione alterius Ecclesiæ, v. g. Salvatoris aut Cathedralis Ecclesiæ Diœcesanæ occurrat. Ratio dubitandi est, quia una tantùm habetur, Missa & oratio, pro Dedicatione atque adeò non apparet, unde pro alterius Dedicationis commemoratione Oratio sumenda sit. Sed respondeti debet, etsi propria oratio pro annua Dedicatione una tantùm adsit, adesse tamen orationem pro prima Dedicatione, eam proinde demptis ijs, quæ primæ Dedicationi propria sunt, commemoratione secundæ Dedicationis assumendam esse, uti de facto practicatur.

X. In Missa de Patrono, qui nominatur in Oratione

A cun-

A cunctis in littera N. convenit illius loco aliũ nominare. Gavant. tit. 9. litt. H. In eadem oratione si Patronus sit dignior Apostolis v. g. S. Michael, aut S. Ioannes Baptista, ante ipsos ponendus est. Gavant. p. 4. tr. 17. n. 19.

XI. In Missa de Sancto, qui titulus est Altaris, de quo tamen non recitatur officium, sed Missa tantùm ad ejusdem Altare in die ejus Festo (quia non debet omitti oratio illius, de quo fit officium) convenit, ut tertia sit oratio, quæ tunc temporis secundo loco dicenda foret; est enim hæc Missa ex votiva (quia discordat ab officio) & ex festivâ, quia eo die obijt Sanctus, aut aliâ ex causâ tunc celebratur eius memoria) mixta. Ita Gavantus *p.* 1. *tit.* 9. *litt. I.* Cujus doctrina quidem secundùm se vera est, ratio tamen, qua probat ex votiva Mixtam esse, non placet, quia suprà jam ostendi, non hoc ipso, quòd Missa aliqua discordet ab officio, votivam esse. Rectiùs ergo tota Missa festiva dicitur sed Simplicis tantùm ritu celebranda, quia majorem solemnitatem Ecclesia talibus Sanctis non concessit.

XII. Oratio pro seipso ad libitum non est dicenda, cùm Episcopus vel alius Major Sacerdote adest, quia ob reverentiam potiùs pro ipsis orandum esset. Gavant. l. c. n. 30.

TITVLVS XII.

DE COMMEMORATIONIBVS SPECIALIBVS

Ritus Communis.

I. ETsi Commemorationis nomine interdum in Rubricis etiam sola recordatio & commendatio alicujus v. g. Defuncti intelligatur, ordinariè tamen per illam *Collecta* seu Oratio in Missa & Breviario dicenda intelligitur, uti satis clarè ex Tit. de Comem. & ex cap. placuit 23. q. 5. colligitur. Porro sicut in Officio Divino aliquæ reperiuntur Commemorationes *communes*, quæ Suffragia vocantur & sæpiùs intra annum dicuntur; aliæ verò *speciales*.

les, quæ tantùm ratione Festi occurrentis dicuntur, ita simili modo etiam in Missa communes & speciales fieri solent. Et communes quidem quomodo faciendæ sint, patet tum ex ipsis Missis de Tempore, ubi diligenter notantur; tum ex ijs, quæ in præcedenti titulo sunt dicta. Quando verò speciales dicendæ sint, hoc in titulo explicandum erit.

II. Ex tribus ergo Regulis potissimùm cognosci potest quando specialis Commemoratio facienda sit. Prima est; Quotiescunque in Laudibus fit Commemoratio de aliquo Sancto, etiam in Missis privatis facienda est, exceptâ Dominica Palmarum & Vigilia Pentecostes, in quibus nulla in Missa fit Commemoratio, licet facta fuerit in Officio Commemoratio Festi Simplicis occurrentis. Arnaudus p. 2. tit. 7. n. 1. & 2. Secunda est: De omni Feria majore & Vigilia fit Commemoratio, si Missa dicenda est de Festo illis diebus occurrente, excipe Festa primæ Classis, in quibus nihil dicitur de Vigilia. Tertia est: Quotiescunque Missa de Sancto, qui est Titulus Altaris, in ejus Festo, & Altari dicenda est, semper fieri debet commemoratio illius, de quo officium aut commemoratio est facta.

III. Si plures sunt Commemorationes faciendæ, tum si sunt ejusdem Classis, servanda est dignitas Orationum, ita ut de B. Virgine ante Angelos, de his ante Apostolos, & sic deinceps fiat Commemoratio. Si duo simplicia occurrunt, quorum unum sit commune toti Ecclesiæ, alterum particulari duntaxat, tum illius ante hoc facienda est Commemoratio: sicut & Commemoratio pro Defunctis penultimo loco fieri debet.

Ritus Solemnis.

I. Quando in Festo secundæ Classis Festum aliquod Simplex occurrit, nulla in Missa solemni de eo Commemoratio est facienda etiamsi ea in Laudibus Officij sit facta. Rubric.

II. Si Missa votiva quæcunque solemniter cantetur pro re gravi, nullà in eo etiam Festi occurrentis commemoratio

ratio

ratio est facienda: Neque in Missa pro Gratiarum actione, Quia unitas orationis spectat ad solemnitatem.

TITULUS XIII.

DE EPISTOLA.

Ritus Communis.

I. SEmper dicitur, voce alta, & manibus super librum vel super Altare positis, ita tamen ut palmæ librum tangant. Rubr.

Ritus Solemnis.

I. Etsi Tamburinus l. 2. c. 5. §. 2. Sanchez l. 2. cons. c. 2. 11. 13. apud P. Gobat. n. 759. putent præstare, ut Epistola audiatur, quàm legatur, & Dian. p. 2. tr. 14. reg. 43. neget, Celebrantem ulla lege ad eam legendam obligari, maximè cùm nec Cæremoniale Episcoporum Epistolam legi jubeat, sed solum Graduale, & alia, quæ sequuntur, recitari præcipiat; quia tamen ipsæ Rubricæ p. 2. tit. 6. n. 4. expressè monent, ut Celebrans eam legat, & idipsum etiam consuetudo recepta confirmet, rectiùs facturus videtur Celebrans, si tali consuetudini se conformet, maximè si Episcopus aut Prælatus non sit.

II. Lectâ Epistolâ & alijs, quæ sequuntur, exspectat, donec Subdiaconus veniat, cui flectenti manum deosculandam super librum offert, & postea benedictionem impertitur. Omittitur tamen hæc benedictio in Defunctorum Missis.

III. Quando Celebrans cantat Missam sine Diacono & Subdiacono, Epistolam cantat aliquis Lector superpelliee indutus, qui in fine non osculatur manum Celebrantis. Barth. Corsettus. p. 1. sect. 6.

TITU-

TITVLVS XIV.

DE GRADVALI.

Ritus Communis.

I. SEmper dicitur, præterquam in Sabbato ante Dominicam in Albis, & reliquo tempore Paschali, cujus loco tunc dicuntur duo Versus, cum suis *Alleluja* ut habetur in Rubricis p. 1. tit. 10. n. 2.

II. In Missis de Ferijs in Adventu omittitur *Alleluja* cum suo Versu, sed non in Votivis, quæ dicuntur eo tempore. Gavant. p.4. tit. 17. n.11.

III. Si infra Octavam Paschæ dicitur Votiva privata, vel solemnis, pro re gravi, non debet in ea dici Graduale, quia hoc tantùm illi Octavæ convenit. Debent ergo dici duo Versus cum *Alleluja*, sicut reliquo tempore Paschali. Gavant. l. c. n. 12,

IV. Tractus non dicitur in feriali Missa à Septuagesima usque ad Quadragesimam, quando repetitur Missa Dominicæ; dicitur tamen in Votivis, quæ eo tempore dicuntur. Arnaud. Tract. 1 p. tit. 10. n. 2.

TITVLVS XV.

DE EVANGELIO.

Ritus Communis

I. DUm ante Evangelium dicit *Munda cor meum*, meminerit oculos sursum levare, & manus ante pectus junctas, non in Altari positas tenere. Dicat etiam Domine, non *Domne*, quia non ab homine, sed à DEO petit benedictionem. Bauldrius p. 3. tit. 6. n 1. & expressè id ipsum insinuant Rubricæ Missalis §. 7. n. 2. licet in ordine Missæ per errorem Typographi dicere jubeatur: *Iube Domne benedicere.*

II. Dum signatur Cruce liber super principio Evangelij quod legendum erit, sinistra manus libro apponi debet

bet, quia non est benedictio libri, sed signatio tantum. hinc etiam tam libri, quam celebrantis in fronte, ore, & pectore signatio fit pollice tantùm, & non primis duobus digitis, ut multi faciunt. Gavant. *p.* 2. *tit.* 6. *lit.* O.

III. Finitio Evangelio, Sacerdos elevato parumper libro osculatur principium Evangelij quod lectum est, & dicit *Per Evangelica dicta* &c. In Missa Defunctorum omittitur osculum libri, & verba prædicta.

IV. Ad nomina Iesu, Mariae, aut Sancti, de quo est officium, aut commemoratio, caput versus librum inclinat, sicut & genuflectit versus librum, si in Evangelio genuflectendum est.

V. Evangelium respondens officio vel legendum est nobiliori loco, vel omnino omittendum. Idcirco in votivis semper dicitur Evangelium S. Ioannis. Gavant. *p.* 1. *tit.* 13. *lit.* V. Etiam si contingat die Dominica, votivam dici.

Ritus Solemnis.

I. Etiam in Solemni Missa à Celebrante Evangelium submissè dici convenit, uti expressè iterum Rubricæ p. 2. tit. 6. n. 5. monent, nec quoad hoc Cæremoniale Episcoporum, dissentit, licet Authores tit. 13. n. 1. citati iterum putent ctiùs id audiri, quàm legi.

II. Postquam dixit *Munda cor meum*, accedit ad cornu Evangelij, ibique Evangelium legit, in fine tamen non osculatur librum, nec dicit: *Per Evangelica dicta*. Lecto Evangelio persistit in cornu Evangelij, sed facie ad Altare conversa, & ubi Diaconus cochlear pro thure imponendo porrigit, imponit thus, & more solito benedicit. Postquam verò Diaconus benedictionem petijt, conversus ad illum dicit manibus junctis: *Dominus sit in corde*, & cum dicit, *in nomine Patris*, sinistrâ pectori admota, signum Crucis dextrâ super Diaconum facit, eandémque super librum extensam deosculandam porrigit. Inde ad medium regressus, postquam Diaconus cantavit *Dominus vobiscum*, factâ Cruci reverentiâ, ad cornu Epistolæ se retrahit, & ad Diaconum vertit,

vertit, signans se cruce cum eodem in fronte, ore, ac pectore; & quando cantatur nomen IESVS, profundè versus Crucem; si verò nomen MARIAE aut Sancti, de quo Officium celebratur, aut Commemoratio facta est, versus librũ se inclinat. Quòd si flectendum sit ratione Evangelij, ipse Versus Altare flectit. Post Evangelium ubi Subdiaconus librum apportaverit, ipse ambabus manibus eum contrectans, aliquantulum inclinatus osculatur & dicit: *Per Evangelica dicta*, séque incensari à Diacono permittit, quod tamen utrumque non fit in Missa pro Defunctis, nec quando unus vel plures Prælati Missæ intersunt, tunc enim vel ipsi Prælato, si solus sit, vel si plures & æquales fuerint, nulli osculandus offertur, nec quisquam incensatur ex illis. Bauldr. *p. 4. tit. 6. n. 3.*

TITVLVS XVI.

DE CONCIONE.

Ritus Solemnis.

I. Concio regulariter habenda esset statim post Evangelium, Celebrante incensato, si quidem tunc incensatio facienda sit. Potest tamen ob Ecclesiæ vel Populi commoditatem antè vel post Missam, non autem post oblata haberi, cum hoc sit expresse contra Rubricas Missalis. Bauldrius *p. 1. c. 15.*

II. Si Celebrans ipse concionatur, sedeat in cornu Evangelij super sede parata; si autem hoc fieri commodè non possit, depositâ Planetâ & Manipulo ad Cathedram sine Ministris procedat. Gavant. *p. 1. tit. 6. n. 6.*

III. Si coram Episcopo in loco suæ Iurisdictionis *sub Missa* (nam extra illam petere non debet) eum concionari contingat, circa initium Evangelij ad eum cum debita reverentia accedat, & genuflexus benedictionẽ petat dicens: *Iube Domne benedicere*, osculata prius manu ejus. Tum Cathedram ascendens, Prælato profundam, alijs capitis inclinationem faciat. Bauldrius, *p. 1. c. 19. n. 9.*

IV. Si

IV. Si SS. Sacramentum sit expositum, Concionator durante Concione nudo capite stare debet, nisi velum obducere velit Sacramento. *Ibid. n.* 4. quod tamen rectè aliqui intelligendum ajunt, si Concionator intra Chorum, in quo SS. Sacramentum expositum prostat, concionetur, secùs verò si Cathedra in navi templi seu infra Chorum sit erecta.

V. Si SS. nominum IESV vel MARIAE fiat mentio, caput discooperire debet, si tamen sæpe sint repetenda, utatur potiùs nomine Christi, Redemptoris, Dominæ nostræ, Cæli Reginæ aut similibus. *Ibid. n.* 5.

TITVLVS XVII.

DE SYMBOLO.

Ritus Communis.

I. QUando dicatur Symbolum, conati sunt aliqui tribus hisce verbis, *MVC non credit*, exprimere: indicare enim per hoc voluerunt, Symbolum nunquam dici in festo ullius *Martyris* per litteram *M.* indicati: neque *Virginis*, aut *Viduæ*, alteriúsve *non Virginis*) per litteram *V.* (excepta S. Maria Magdalena) nec *Confessoris*, per litteram *C.* repræsentati (si non sit Doctor Ecclesiæ) nisi ejusmodi Sancti, & Sanctæ, sint Patroni, aut Titulares Ecclesiæ totius (non Capellæ tantum in eadem Ecclesia) aut in Dominicis, & infra Octavas Festorum Symbolum habentium, occurrant, sicut constanter occurrunt, S. Ioannes Baptista, S. Laurentius, S. Stephanus: & non constanter, plures alij: aut de ijsdem approbata quædam, insignis Reliquia (qualis juxta Quarti *p.* 1. *tit.* 11. *dub.* 3. non est, manus, vel pes, vel aliud frustum; sed caput, brachium, crus, aut pars illa, in qua passus est Martyr; modò integra sit, & non parva) habeatur. Gavant. *p.* 1. *tit.* 11. *litt. h.* Censebitur autem etiam adhuc *integra pars*, caput v. g. tametsi ex pluribus fragmentis constet, per artificialem unionem conjunctis; modo adsint omnia frusta, seu fragmenta, quæ requiruntur

tur

tur ad integritatem ejusdem membri, & ita aptè simul conglutinentur, ut appareat integrum caput, brachium &c. Quarti *p*, 1. *tit.* 1. *dub.* 4.

II. Ex dictis porrò colligitur, Symbolum dicendum esse, in omnibus festis SS. TRINITATIS, sive in communi (quò spectant omnes Dominicæ, præcipuè TRINITATIS) sive in specie (uti sunt omnia festa Christi, etiam de Inventione, Exaltatione Crucis illius, & ob paritatem rationis, de spinea corona, aut festo armorum illius, Transfiguratione; & Cœna in feria quinta S. Hebdomadæ, & Dedicatione S. Salvatoris. Item festa S. Spiritus, nempe Pentecostes) In festis quoque B. Virginis, Angelorum, Evangelistarum. & Apostolorum; tam in festis proprijs, quàm alia cuiusque memoria. Reducuntur quoque ad festivitates Apostolorum, solemnitates quæ fiunt in creatione, & coronatione Summi Pontificis; in electione & consecratione Episcopi, qui sunt successores Apostolorum: quò etiam spectant, ob eandem causam, festa Doctorum Ecclesiæ. Quarti. *p.* 1. *tit.* 11. *in litt.*

III. His accedunt Dedicatio, quotiescunque præscripta in Missali, Consecratio Ecclesiæ aut Altaris, Anniversarius quoque Dedicationis Ecclesiæ propriæ, & Cathedralis, per Diœcesin, etiam à Regularibus (ex congruentia) sed sine Octava tamen pro festo primæ classis, observandus. Gavant. *to.* 2. *sect.* 8. *c.* 5. *n.* 5. In festo etiam SS. Omnium Symbolum dicitur, quod apud Gavant. p. 1. tit. 11. ad Dedicationem ab Innocent. refertur.

IV. Dicitur Symbolum per omnes Octavas festorum præcedentium, quæ cum Octava celebrantur.

V. Symbolum quoque dicitur in festis principalibus Ordinum, & per eorum octavas, in Ecclesijs eorum ordinū tantùm. Et denique in Missa solemni, pro re gravi vel publica Ecclesiæ causa; qualem neutram facit solus populi concursus. Gavant. *p.* 1. *tit.* 11. *litt. n. in fine.* Causæ autem, ob quas res pro gravi habenda sit, supra sunt positæ. *tit.* 10. *n.* 4. Publica verò Ecclesiæ causa dicitur, ob quam

oratio

oratio sit solemnis, decem, vel quadraginta horarum, & quando fiunt comitia generalia, vel provincialia Regularium, &c. Gerlac. p. 1. tit. 11. §. 6.

VI. An vero in Translatione Sanctorum Symbolum dicatur, quæstio est. Gavantus p. 1. tit. 11. litt. h. dicendum putat, si officium sit Duplex; quod translationi principalis tantum patroni concedere solet sacra Rituum Congregatio. Gerlac. autem *p.* 1. *tit.* 11. §. 2. si festum, inquit, Translationis sit alicujus Sancti, qui requirat Symbolum in festo proprio, v. g. si sit Doctor Ecclesiæ, vel Apostolus &c. videtur dicendum etiam Symbolum; licet festum sit tantum Semiduplex. Hinc porrò infert, in Ecclesijs, in quibus feria quinta, aut in Sabbato officium sit de SS. Sacramento, aut B. Virgine, sub ritu semiduplici, Symbolum dicendum esse, sicut dicitur in Dominicis, quæ tantum sunt Semiduplicia. Hæc tamen addit, meliori judicio submittuntur.

VII. In Missis privatis, ad verba *Incarnatus est*, etiam in festo Annuntiationis, & tribus Missis in Nativitate Domini, celebrans non flectit utroque genu, sed uno tantùm, ut facilius surgat, juxta usum communissimum, ait Gavant. *p.* 1. tit. 17. ad finem. cum dicit, *IESVM Christum*, & *adoratur*, caput inclinat.

Ritus Solemnis.

I. Finito Evangelio aut Concione, datóque signo à Cæremoniario, extendens & elevans manus, *Credo* cantat, & dum dicit *in Vnum*, easdem conjungit; & caput Cruci inclinat, prosequendo Symbolum privatim. Ad verba, *Incarnatus est*, genuflectit, modo ut supra dictum est n. VII. & ad *Iesum Christum*, & ad *adoratur* caput inclinat. Cùm dicit *in vitam æternam*, cruce majori sese signat, & factâ Cruci debitâ reverentiâ, per viam breviorem ad sedem suam descendit, ubi ad verba supradicta caput, *& ad Incarnatus est*, profundè se inclinat, si non sedet, genuflectit, ut n. seq. in fine.

II. In Festo Nativitatis Domini & Annuntiationis surgit à sede, & super infimo gradu in cornu Epistolæ flectit genua facie ad cornu Evangelij conversâ, & quando cani-

tur: *Homo factus est*: caput inclinat: aut si non sedet, in superiori Altaris gradu genuflectit, & ad dicta verba caput profundè inclinat.

III. Cùm Diaconus antè, quàm ad credentiam vadat profundè se inclinat ante Celebrantem, ipse quoque modica capitis cooperti inclinatione eidem respondet.

IV. Circa finem Symboli dato signo surgit & ad Altare redit, sicut supra de fine ad *Gloria in Excelsis* dictum.

TITVLVS XVIII.

DE OFFERTORIO.

Ritus Communis.

I. OFfertorium semper dicitur, excepto Sabbato sancto.

II. Tempore Paschali *Alleluja* additur, nisi jam ante fuerit additum.

III. Dum Calix denudatur (quod adhuc fit super Corporale) velum non est ponendum super Corporali (quin super hoc nihil poni debet, nisi quod Corpus & Sanguinem Christi tangere aut tegere solet) sed juxta Corporale, ut Palla super illud poni, & faciliùs apprehendi queat. Ita Gavant. p. 2. tit. 7. & Bauldrius p. 3. tit. 7.

IV. Dum aquam affundit vino, meminerit effati à Gavanto p. 2. tit. 7. n. 2. ex Rudolpho allati: *Quantò paucior, tantò potior*. Ne tamen nimiùm anxiùs sit, timeátque, ne nimium affundat, recordetur pariter, Synodum Triburiensem approbâsse factum illius, qui tertiam partem aquæ in calice miscuit, teste P. Gobar Tract. 3. n. 61. ubi ipse quoque consentit, si vinum tàm robustum sit, ut tertiâ parte aquæ affusâ retineat adhuc substantiam & nomen vini. Sed neque de guttis per calicem dispersis nimiùm sit sollicitus, nam etsi rectè Gavantus & alij moneant, easdem aut purificatorio abstergendas, aut circumacto calice reliquis vini & aquæ partibus uniendas esse, si ante consecrationem videantur; si tamen idipsum non fiat, nullum committi peccatum Tamburinus *l. 2. de Sacrif. c. 1. §. 3. n. 29.*

n, 29. docet, addens, non expedire, ut illa absterſio fiat immediatè ante conſecrationem Calicis & verba: *Simili modo*: omnino autem malè fieri; ſi poſt Conſecrationem abſterguntur.

V. Sub Offertorio calix ita tenendus eſt elevatus; ut ipſius cuppa oculos non excedat, neque ſit infra os, ad differentiam Calicis elevati. Signum Crucis cum Calice fit ambabus manibus. Bauldrius l. c n. 2.

VI. Si fuerint plures Hoſtiæ offerendæ, diſcooperiat eas antè, quàm accipiat Patenam, &, ſi ſpatium patitur, inter Calicem & ſecretarum tabulam eas collocet; non tamen debet elevare pyxidem ſub prætextu oblationis, ſed ſufficit, ſi intentionem ad eam dirigat. Gavant. l. c. litt. Y. Quod ſi verò contingat, ut Sacriſtanum quidem Hoſtias Ciborio incluſas Altari imponentem pro conſecratione viderit, ſed tamen ipſe eas aut aperire ad oblationem, aut corporali Arulæve admovere oblitus ſit, non repetat ampliùs oblationem, cùm Laymannus tr. 4. c. 2 n. 15. teſtetur, eſſe intentionem & praxin Eccleſiæ, ut in tali caſu particulæ tales, ſi forma conſecrationis ſuper eas prolata ſit, conſecratæ cenſeantur.

VII. Dum Cruces ſuper Hoſtiam & Calicem format, non faciat id deſcendendo ad Hoſtiam, ſed æquali tractu & transverſè ſuper oram anteriorem Pallæ, quæ Calicem tegit Gavant. l. c. litt. P.

VIII. Pſalmus *Lavabo* dici poteſt, dum ad medium reditur, modò ad *Gloria Patri* caput inclinet. Omittitur hic verſus in Miſsis Defunctorum, & de Tempore à Dominica Paſsionis uſque ad Sabbatum ſanctum excluſivè. In Feſtis autem hoc tempore occurrentibus & Miſsis votivis, etiam de Paſsione, & Cruce, hoc tempore lectis, non omittitur. Gerlac. p. c. tit. 3. §. 13.

Ritus Solemnis.

I. Dicto offertorio, accipit à Diacono Patenam & Calicem, & ambos more conſueto offert.

II. Post Orationem *Veni Omnipotens* thus in thuribulum ter imponit, interea Orationem *Per intercessionem* ita dispensans, ut ad Verbum *benedicere* absolverit tertiam impositionem, illudque per signum Crucis benedicere queat.

III. Tum arrepto thuribulo ter ducit illud super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis, non veluti per quatuor puncta, sed quasi per lineas rectas eam formando, & interea verba illa *Incensum istud† à te benedictum, † ascendat ad te Domine,* † dicendo. Post quæ ter circum Calicem, bis à dextra ad sinistram suam, & semel à sinistra ad dextram ducit, & ad primum ductum verba *descendat super nos*, ad secundum *misericordia*, ad tertium *tua* pronuntiat. Et tandem Altare more solito incensat, non omittens tamen interea preces in Missali præscriptas recitare, quas aliqui ita dividunt, ut singulis propè ductibus singula verba respondeant, alij tamen non sunt tam scrupulosi, sed singulos sensus continuatos pronuntiant, & inter incensationes distribuunt.

TITVLVS XIX.

DE SECRETIS ORATIONIBVS.

Ritus Communis.

I. AD orationes secretas, semper omittitur *Dominus vobiscum, & Oremus.*

II. Dicuntur secundum numerũ Orationum quot in principio Missæ dictæ sunt.

II. Cum plures dicuntur, non tantum ultima sed etiam prima oratio, integrè terminatur cum tota conclusione: in quo non pauci errant, existimantes, primæ orationis conclusionem abrumpendam esse, omittendo verba illa *Per omnia sæcula sæculorum, Amen.* perperam intelligentes Rubricam; quæ (cum dicit, *orationes dicuntur secretè, usque ad illa verba in conclusione, Per omnia sæcula sæculorum.*)

plus

plus non vult, quàm in conclusione ultimæ orationis verba illa, non secreto, sed clarâ voce dicenda esse. Gerlac. *p.* 1. *tit.* 12. §. 2.

TITULUS XX.

DE PRÆFATIONE.

Ritus Communis.

I. DIcitur semper Præfatio, præmissis versibus notatis, inter quos diligenter attendendum est, ut ad *Gratias agamus* jungat manus, & ad *DEO nostro*, elevet oculos, caputque inclinet NB.

II. Si infra Octavam Festi habentis propriam Præfationem occurrat Festum ex Majoribus non habens propriam, dicitur Octavæ Præfatio, licet de ea, nulla fiat Commemoratio.

III. Infra Octavam Nativitatis Domini, de festo occurrente, ut puta S. Ioannis, Apost & Evangelistæ, nõ dicitur alia Præfatio quàm de Nativitate. Hinc si infra eandem Octavã, Missa votiva, vel privata vel solẽnis, pro re gravi dicatur, Præfatio quoq; de Nativitate dicẽda erit, etsi alioqui Votiva propriã præfationem habeat; in alijs autẽ Octavis, propria Votivæ Præfatio, præferenda erit, quod idem etiam dicendum est de alijs Missis propriam Præfationem habentibus.

IV. Si infra Octavam quæ habet Præfationem propriam, dicenda sit Missa de Feria Privilegiata v. g. Quatuor Temporum aut Vigiliarum, non dicitur alia Præfatio, quã Communis; Excipe Vigilias Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, & Missam Litaniarum, majorum & minorum, in quibus Præfatio Paschalis vel Pentecostes dicitur. Arnaudus. *p.* 1. *tit* 12 *n* 2 & 4.

V. Quando Missa votiva, pro re gravi, aut publica Ecclesiæ causa celebratur, dicitur Præfatio in tono solemni. Arnaud. *tr.* 1 *p.* . *tit.* 12 *n.* 4.

VI. In Festo Conceptionis B. Virginis, cùm Ecclesia

permittat modò in partibus Aug. Imperatori subiectis Festum Immaculatæ Conceptionis cum Octava celebrari, addi potest in Præfatione: *Et te in immaculata Conceptione* B. MARIAE &c. uti Diœceses aliquæ in suis Directorijs monent.

Ritus Solemnis.

I. Absoluta Præfatione exspectat, donec Diaconus & Subdiaconus ad utrumque illius latus accesserint, & cum ijsdem, sed mediâ tantùm voce *Sanctus* pronunciat.

II. Verba illa: *Benedictus qui venit &c.* non cantari deberent à Choro, nisi post elevationem Calicis, etiam in Defunctorum Missis, uti in Capella Papali observari testatur Corsettus *tr. 2. p. 1. s. 1. n. 3. & ex Cærem. Episc. l. c. c. 8. colligitur.*

TITVLVS XXI.

DE CANONE.

I. SEmper dicitur Canon, & quidem tanta cum obligatione, ut teste Suar. *d.* 83. *a.* 3. non desint, qui putent peccare mortaliter eum, qui vel unicum verbum culpabiliter omittit: etsi verò ipse cum Filius. & alijs communiter id neget, omnes tamen fatentur, faciliùs in hac parte, quàm in alijs peccari per omissionem. Et ideo fortè *Canon* id est, regula conficiendi Sacrificij per Antonomasiam, est dictus. Vocatur etiam *Actio*, eò quòd in hac actione sit legitimus Ordo & Regula stabilis ad Sacramentum hoc conficiendum comprehensus. In ordine ad praxin Tamburinus post S. Gregorium apud & cum P. Gobat *n.* 751. eum ad initium Orationis Dominicæ finiri putat. Tannerus autem *q.* 10. *n.* 74. *in majorem & minorem* dividi solere ait, & per minorem quidem intelligi ea, quæ ab Offertorio usque ad Consecrationem fiunt; per majorem verò ea, quæ à Consecratione usque ad Communionem peraguntur.

II. Caput etiam hic ad nomen Papæ inclinatur, quia in

In Rubrica de Oratione, ubi id fieri præcipitur, non est addita particula *tantùm*.

III. Quando nominandus est Episcopus, nominari debet Episcopus loci, in quo celebratur, non celebrantis. Arnaud. *tit*. 8. *n*. 3.

IV. In *Memento* pro vivis caveat, ne vocem illam altè proferat, aut oculos elevet, aut claudat, sed demissos modestè teneat, capútque modicè inclinet. Et manus junctas ante pectus (sub utroq; *Memento* (ad faciem usq; elevet.

V. In Commendatione vivorum facienda, poterit secundùm S. Thomam 3. *p*. *q*. 79. *a*. 4. quatuor observare. 1. Ut intendat omni meliori modo prodesse ijs, quorum Ecclesia expressè in Canone meminit, quibus Deus distribuat portionem Sacrificij generalem pro eorum capacitate ac mensura. 2. Ut provideat sibi de portione debita, quam solus Deus novit, quanta sit. Quantacunque tamen sit, certum est esse majorem, quàm referat is, qui Sacrificium tale fieri jubet. Unde S. Thomas ait, Celebrantem magis profuturum alijs hunc fructum, in quantùm satisfactorius est, offerendo, quàm si simpliciter pro illis celebraret. 3. Ut suffragari intendat, quanto potest affectu ijs, quibus sive ex Obedientia, sive ex titulo Beneficij, Legati, Contractûs rationabilis, promissionis, voti, eleemosynæ acceptæ aut promissæ prodesse per hoc Sacrificium tenetur, & eâ ratione, quâ obligatur. Si verò ij non egeant, aut sint incapaces, sustituat alios per secundariam intentionem. 4. Ut alijs etiam prodesse intendat sine prædictorum præjudicio, eo ordine & quantitate fructûs, quo Deus scit ipsum teneri, & eos specialiter nominatos Deo commendet sive ad pœnarum remissionem, sive ad variarum gratiarum impetrationem. Quæ omnia cum proportione etiam in Commendatione Defunctorum post Consecrationem observet.

VI. Si Festum habet proprium *Communicantes*, & Præfationem, & infra Octavam illius dicatur alia Missa habens etiam propriam Præfationem, propter quam Præfatio O-

ctavæ omitti debeat, non hoc ipso etiam *Communicantes* Octavæ omittendum est; & sic contingit, si Festum SS. Apostolorum Philippi & Iacobi infra Octavam Ascensionis occurrat. Arnaud. *p.* 1 *tit.* 12. *n* 6.

VII. *Communicantes* & *Hanc igitur*, propria festorũ, non dicuntur in Missis Defunctorum, intra quascunque octavas fortè dicendis. Gerlac. *p.* 1. *tit.* 12. *n.* 6. Sub ipsá consecratione caveat, ne nimiùm se inclinet (cum Rubrica tantùm caput inclinari jubeat) aut ne unum pedẽ supra alterũ ponat, aut ad singula verba caput moveat, aut illa cum violentia aut grandi aspiratione extrudat, aut calicem, dum consecrat, super Hostiam teneat. Bauldr. *p.* 3. *tit.* 8 *n.* 2. & 9.

VIII. Dum adorat Hostiam, unico genu id faciat, cubitis extra Altare positis, & manibus super extremitate Altaris retentis, ut commode usque ad terram genuflectere queat. Non autem diu elevatam teneat, & in Elevatione digitos extentos jungat, uti & imas partes manuum, ut solidiùs & decentiùs eam elevet. *ibid.* *n.* 4.

IX. Verba illa: *Hæc quotiescunque*: proferat genuflectendo, antequam Calicem in altum elevet. Non autem elevet Hostiam aut Calicem extra Corporale, aut supra caput, nec nimis altè, nec nimis lentè, nec manum aut Hostiam osculetur. Elevatâ autem Hostiâ, eam adoret priùs, quàm Calicem detegat. Et sub utraq; Elevatione, oculos in id, quod elevat, intentos habeat.

X. Ad *Memento* pro Defunctis inclinato aliquantulum capite, non jungat manus, antequam dixerit verba illa *in somno pacis*, deinde absolutâ memoria Defunctorum, erectus prosequitur *Ipsis Domine*, memineritque ad *per Christum Dominum* caput inclinare.

XI. Cùm ad illas voces *Nobis quoque peccatoribus* pectus percutit, tribus digitis ultimis id faciat, ne pollex & index juncti Planetam tangant. Meminerit quoque illa verba voce media dicenda esse.

XII. Quando ad illa verba *Per ipsum* ter signum Crucis cum Hostiâ facit inter labia Calicis, ipsam Hostiam ali-

quantu-

quantulum infra medium oræ apprehendat, ut dictas Cruces faciliùs formare possit intra Calicem. Bauldrius *l.c.n.* 3.

TITULUS XXII.

DE ORATIONE DOMINICA ET ADJUNCTIS.

Ritus Communis.

I. SEmper dicitur Oratio Dominica, etiam in Officio Parasceves.

II. In fine non dicit *Sed libera nos* secretò, sed Ministro dicendum relinquit, ipse verò *Amen* dicit.

III. Dum dicit Orationem *Libera nos*, patenam aliquantulùm Purificatorio extergens, eámque inter indicem & medium digitum accipiens super Altare & non super Corporale (uti rectè colligit ex Rubrica Bauldrius in hunc locum) erectam tenet, sinistrâ super Corporale positâ. Cùm dicit *cum Beatis Apostolis*, se signare incipiat, ut statim ad illa verba *da propitius pacem*, illam osculari possit. Bauldrius. *tit.* 10. *n.* 1.

IV. Dum Hostiam frangit, incipiat à superiori parte, particulam verò in Calicem immittendã, ab inferiori parte, in manu sinistra relicta præcidat. Gavant. *p.* 2. *tit.* 10. litt Y.

TITULUS XXIII.

DE AGNUS DEI.

Ritus Communis.

I. SEmper dicitur *Agnus DEI*, præterquam in Sabbato sancto.

II. In Missa pro Defunctis non percutit pectus, nec dicit *Miserere nobis*, sed *Dona eis requiem*, & tertia vice, *dona eis requiem sempiternam*. Et tunc manus junctas ante pectus, non super Altare positas tenet; dum, omissâ primâ oratione (ut seq. tit. dicetur) incipiat secundam: tunc enim

tur ad integritatem ejusdem membri, & ita aptè simul conglutinentur, ut appareat integrum caput, brachium &c. Quarti *p*, 1. *tit.* 1. *dub.* 4.

II. Ex dictis porrò colligitur, Symbolum dicendum esse, in omnibus festis SS. TRINITATIS, sive in communi (quò spectant omnes Dominicæ, præcipuè TRINITATIS) sive in specie (uti sunt omnia festa Christi, etiam de Inventione, Exaltatione Crucis illius, & ob paritatem rationis, de spinea corona, aut festo armorum illius, Transfiguratione; & Cœna in feria quinta S. Hebdomadæ, & Dedicatione S. Salvatoris. Item festa S. Spiritus, nempe Pentecostes) In festis quoque B. Virginis, Angelorum, Evangelistarum & Apostolorum; tam in festis proprijs, quàm alia cuiusque memoria. Reducuntur quoque ad festivitates Apostolorum, solemnitates quæ fiunt in creatione, & coronatione Snmmi Pontificis; in electione & consecratione Episcopi, qui sunt successores Apostolorum: quò etiam spectant, ob eandem causam, festa Doctorum Ecclesiæ. Quarti. *p.* 1. *tit.* 11. *in litt.*

III. His accedunt Dedicatio, quotiescunque præscripta in Missali, Consecratio Ecclesiæ aut Altaris, Anniversarius quoque Dedicationis Ecclesiæ propriæ, & Cathedralis, per Diœcesin, etiam à Regularibus (ex congruentia) sed sine Octava tamen pro festo primæ classis, observandus. Gavant. *to.* 2. *sect.* 8. *c.* 5. *n.* 5. In festo etiam SS. Omnium Symbolum dicitur, quod apud Gavant. p. 1. tit. 11. ad Dedicationem ab Innocent. refertur.

IV. Dicitur Symbolum per omnes Octavas festorum præcedentium, quæ cum Octava celebrantur.

V. Symbolum quoque dicitur in festis principalibus Ordinum, & per eorum octavas, in Ecclesijs eorum ordinū tantùm. Et denique in Missa solemni, pro re gravi vel publica Ecclesiæ causa; qualem neutram facit solus populi concursus. Gavant. *p.* 1. *tit.* 11. *litt. n. in fine.* Causæ autem, ob quas res pro gravi habenda sit, supra sunt positæ. *tit.* 10. *n.* 4. Publica verò Ecclesiæ causa dicitur, ob quam

oratio

oratio sit solemnis, decem, vel quadraginta horarum, & quando fiunt comitia generalia, vel provincialia Regularium, &c. Gerlac. p. 1. tit. 11. §. 6.

VI. An vero in Translatione Sanctorum Symbolum dicatur, quæstio est. Gavantus p. 1. tit. 11. litt. h. dicendum putat, si officium sit Duplex; quod translationi principalis tantum patroni concedere solet sacra Rituum Congregatio. Gerlac. autem *p.* 1. *tit.* 11. §. 2. si festum, inquit, Translationis sit alicujus Sancti, qui requirat Symbolum in festo proprio, v. g. si sit Doctor Ecclesiæ, vel Apostolus &c. videtur dicendum etiam Symbolum; licet festum sit tantum Semiduplex. Hinc porrò infert, in Ecclesijs, in quibus feria quinta, aut in Sabbato officium sit de SS. Sacramento, aut B. Virgine, sub ritu semiduplici, Symbolum dicendum esse, sicut dicitur in Dominicis, quæ tantum sunt Semiduplicia. Hæc tamen addit, meliori judicio submittuntur.

VII. In Missis privatis, ad verba *Incarnatus est*, etiam in festo Annuntiationis, & tribus Missis in Nativitate Domini, celebrans non flectit utroque genu, sed uno tantùm, ut facilius surgat, juxta usum communissimum, ait Gavant. *p.* 1. tit. 17. ad finem. cum dicit, *IESVM Christum*, &, *adoratur*, caput inclinat.

Ritus Solemnis.

I. Finito Evangelio aut Concione, datóque signo à Cæremoniario, extendens & elevans manus, *Credo* cantat, & dum dicit *in Vnum*, easdem conjungit; & caput Cruci inclinat, prosequendo Symbolum privatim. Ad verba, *Incarnatus est*, genuflectit, modo ut supra dictum est n. VII. & ad *Iesum Christum*, & ad *adoratur* caput inclinat. Cùm dicit *in vitam æternam*, cruce majori sese signat, & factâ Cruci debitâ reverentiâ, per viam breviorem ad sedem suam descendit, ubi ad verba supradicta caput, *& ad Incarnatus est*, profundè se inclinat; si non sedet, genuflectit, ut n. seq. in fine.

II. In Festo Nativitatis Domini & Annuntiationis surgit à sede, & super infimo gradu in cornu Epistolæ flectit genua facie ad cornu Evangelij conversâ, & quando cani-

tur: *Homo factus est:* caput inclinat: aut si non sedet, in superiori Altaris gradu genuflectit, & ad dicta verba caput profundè inclinat.

III. Cùm Diaconus antè, quàm ad credentiam vadat profundè se inclinat ante Celebrantem, ipse quoque modica capitis cooperti inclinatione eidem respondet.

IV. Circa finem Symboli dato signo surgit & ad Altare redit, sicut supra de fine ad *Gloria in Excelsis* dictum.

TITULUS XVIII.

DE OFFERTORIO.

Ritus Communis.

I. Offertorium semper dicitur, excepto Sabbato sancto.

II. Tempore Paschali *Alleluja* additur, nisi jam ante fuerit additum.

III. Dum Calix denudatur (quod adhuc fit super Corporale) velum non est ponendum super Corporali (quia super hoc nihil poni debet, nisi quod Corpus & Sanguinem Christi tangere aut tegere solet) sed juxta Corporale, ut Palla super illud poni, & faciliùs apprehendi queat. Ita Gavant. p. 2. tit. 7. & Bauldrius p. 3. tit. 7.

IV. Dum aquam affundit vino, meminerit effati à Gavanto p. 2. tit. 7. n. 2. ex Rudolpho allati: *Quantò paucior, tantò potior.* Ne tamen nimiùm anxiùs sit, timeátque, ne nimium affundat, recordetur pariter, Synodum Triburiensem approbâsse factum illius, qui tertiam partem aquæ in calicè miscuit, teste P. Gobar Tract. 3. n. 61. ubi ipse quoque consentit, si vinum tàm robustum sit, ut tertiâ parte aquæ affusâ retineat adhuc substantiam & nomen vini. Sed neque de guttis per calicem dispersis nimiùm sit sollicitus, nam etsi rectè Gavantus & alij moneant, easdem aut purificatorio abstergendas, aut circumacto calice reliquis vini & aquæ partibus uniendas esse, si ante consecrationem videantur; si tamen idipsum non fiat, nullum committi peccatum Tamburinus *l. 2. de Sacrif.* c. 1. §. 3. n. 29.

n. 29. docet, addens, non expedire, ut illa absterſio fiat immediatè ante conſecrationem Calicis & verba: *Simili modo*: omnino autem malè fieri; ſi poſt Conſecrationem abſterguntur.

V. Sub Offertorio calix ita tenendus eſt elevatus; ut ipſius cuppa oculos non excedat, neque ſit infra os, ad differentiam Calicis elevati. Signum Crucis cum Calice fit ambabus manibus, Bauldrius l. c n. 2.

VI. Si fuerint plures Hoſtiæ offerendæ, diſcooperiat eas antè, quàm accipiat Patenam, &, ſi ſpatium patitur, inter Calicem & ſecretarum tabulam eas collocet; non tamen debet elevare pyxidem ſub prætextu oblationis, ſed ſufficit, ſi intentionem ad eam dirigat. Gavant. l. c. litt. Y. Quod ſi verò contingat, ut Sacriſtanum quidem Hoſtias Ciborio incluſas Altari imponentem pro conſecratione viderit, ſed tamen ipſe eas aut aperire ad oblationem, aut corporali Arulæve admovere oblitus ſit, non repetat ampliùs oblationem, cùm Laymannus tr. 4. c. 2 n. 15. teſtetur, eſſe intentionem & praxin Eccleſiæ, ut in tali caſu particulæ tales, ſi forma conſecrationis ſuper eas prolata ſit, conſecratæ cenſeantur.

VII. Dum Cruces ſuper Hoſtiam & Calicem format, non faciat id deſcendendo ad Hoſtiam, ſed æquali tractu & tranſverſè ſuper oram anteriorem Pallæ, quæ Calicem tegit Gavant. l. c. litt. P.

VIII. Pſalmus *Lavabo* dici poteſt, dum ad medium reditur, modò ad *Gloria Patri* caput inclinet. Omittitur hic verſus in Miſsis Defunctorum, & de Tempore à Dominica Paſsionis uſque ad Sabbatum ſanctum excluſivè. In Feſtis autem hoc tempore occurrentibus & Miſsis votivis, etiam de Paſsione, & Cruce, hoc tempore lectis, non omittitur. Gerlac. p. c. tit. 3. §. 13.

Ritus Solemnis.

I. Dicto offertorio, accipit à Diacono Patenam & Calicem, & ambos more conſueto offert.

II. Post Orationem *Veni Omnipotens* thus in thuribulum ter imponit, interea Orationem *Per intercessionem* ita dispensans, ut ad Verbum *benedicere* absolverit tertiam impositionem, illudque per signum Crucis benedicere queat.

III. Tum arrepto thuribulo ter ducit illud super Calicem & Hostiam simul in modum Crucis, non veluti per quatuor puncta, sed quasi per lineas rectas eam formando, & interea verba illa *Incensum istud* † *à te benedictum,* † *ascendat ad te Domine,* † dicendo. Post quæ ter circum Calicem, bis à dextra ad sinistram suam, & semel à sinistra ad dextram ducit, & ad primum ductum verba *descendat super nos*, ad secundum *misericordia*, ad tertium *tua* pronuntiat. Et tandem Altare more solito incensat, non omittens tamen interea preces in Missali præscriptas recitare, quas aliqui ita dividunt, ut singulis propè ductibus singula verba respondeant, alij tamen non sunt tam scrupulosi, sed singulos sensus continuatos pronuntiant, & inter incensationes distribuunt.

TITVLVS XIX.

DE SECRETIS ORATIONIBVS.

Ritus Communis.

I. AD orationes secretas, semper omittitur *Dominus vobiscum, & Oremus.*

II. Dicuntur secundum numerũ Orationum quot in principio Missæ dictæ sunt.

II. Cum plures dicuntur, non tantum ultima sed etiam prima oratio, integrè terminatur cum tota conclusione: in quo non pauci errant, existimantes, primæ orationis conclusionem abrumpendam esse, omittendo verba illa *Per omnia sæcula sæculorum, Amen.* perperam intelligentes Rubricam; quæ (cum dicit, *orationes dicuntur secretè, usque ad illa verba in conclusione, Per omnia sæcula sæculorum.*) plus

plus non vult, quàm in conclusione ultimæ orationis verba illa, non secreto, sed clarâ voce dicenda esse. Gerlac. *p.* 1. *tit.* 12. §. 2.

TITVLVS XX.

DE PRÆFATIONE.

Ritus Communis.

I. DIcitur semper Præfatio, præmissis versibus notatis, inter quos diligenter attendendum est, ut ad *Gratias agamus* jungat manus, & ad *DEO nostro*, elevet oculos, caputque inclinet NB.

II. Si infra Octavam Festi habentis propriam Præfationem occurrat Festum ex Majoribus non habens propriam, dicitur Octavæ Præfatio, licet de ea, nulla fiat Commemoratio.

III. Infra Octavam Nativitatis Domini, de festo occurrente, ut puta S. Ioannis, Apost & Evangelistæ, nõ dicitur alia Præfatio quàm de Nativitate. Hinc si infra eandem Octavã, Missa votiva, vel privata vel solẽnis, pro re gravi dicatur, Pręfatio quoq; de Nativitate dicẽda erit, etsi alioqui Votiva propriã præfationem habeat; in alijs autẽ Octavis, propria Votivæ Præfatio, præferenda erit, quod idem etiam dicendum est de alijs Missis propriam Præfationem habentibus.

IV. Si infra Octavam quæ habet Præfationem propriam, dicenda sit Missa de Feria Privilegiata v. g. Quatuor Temporum aut Vigiliarum, non dicitur alia Præfatio, quã Communis. Excipe Vigilias Paschæ, Ascensionis, Pentecostes, & Missam Litaniarum, majorum & minorum, in quibus Præfatio Paschalis vel Pentecostes dicitur. Arnaudus. *p.* I. *tit* 12 *n* 2 *&* 4.

V. Quando Missa votiva, pro re gravi, aut publica Ecclesiæ causa celebratur, dicitur Præfatio in tono solemni. Arnaud. *tr.* 1 *p.* . *tit.* 12 *n.* 4.

VI. In Festo Conceptionis B. Virginis, cùm Ecclesia

 permit-

permittat modò in partibus Aug. Imperatori subiectis Festum Immaculatæ Conceptionis cum Octava celebrari, addi potest in Præfatione: *Et te in immaculata Conceptione* B. MARIAE &c. uti Diœceses aliquæ in suis Directorijs monent.

Ritus Solemnis.

I. Absoluta Præfatione exspectat, donec Diaconus & Subdiaconus ad utrumque illius latus accesserint, & cum ijsdem, sed mediâ tantùm voce *Sanctus* pronunciat.

II. Verba illa: *Benedictus qui venit &c.* non cantari deberent à Choro, nisi post elevationem Calicis, etiam in Defunctorum Missis, uti in Capella Papali observari testatur Corsettus *tr. 2. p. 1. s. 1. n. 3. & ex Cærem. Episc. l. c. c. 8. colligitur.*

TITVLVS XXI.

DE CANONE.

I. SEmper dicitur Canon, & quidem tanta cum obligatione, ut teste Suar. *d.* 83. *a.* 3. non desint, qui putent peccare mortaliter eum, qui vel unicum verbum culpabiliter omittit: etsi verò ipse cum Filius. & alijs communiter id neget, omnes tamen fatentur, faciliùs in hac parte, quàm in alijs peccari per omissionem. Et ideo forte *Canon* id est, regula conficiendi Sacrificij per Antonomasiam, est dictus. Vocatur etiam *Actio*, eò quòd in hac actione sit legitimus Ordo & Regula stabilis ad Sacramentum hoc conficiendum comprehensus. In ordine ad praxin Tamburinus post S. Gregorium apud & cum P. Gobat *n.* 751. eum ad initium Orationis Dominicæ finiri putat. Tannerus autem *q.* 10. *n.* 74. *in majorem & minorem* dividi solere ait, & per minorem quidem intelligi ea, quæ ab Offertorio usque ad Consecrationem fiunt; per majorem verò *ea*, quæ à Consecratione usque ad Communionem peraguntur.

II. Caput etiam hic ad nomen Papæ inclinatur, quia

in

in Rubrica de Oratione, ubi id fieri præcipitur, non est addita particula *tantùm*.

III. Quando nominandus est Episcopus, nominari debet Episcopus loci, in quo celebratur, non celebrantis. Arnaud. *tit.* 8. *n.* 3.

IV. In *Memento* pro vivis caveat, ne vocem illam altè proferat, aut oculos elevet, aut claudat, sed demissos modestè teneat, capútque modicè inclinet. Et manus junctas ante pectus (sub utroq; *Memento* (ad faciem usq; elevet.

V. In Commendatione vivorum facienda, poterit secundùm S. Thomam 3. *p. q.* 79. *a.* 4. quatuor observare. 1. Ut intendat omni meliori modo prodesse ijs, quorum Ecclesia expressè in Canone meminit, quibus DEUS distribuat portionem Sacrificij generalem pro eorum capacitate ac mensura. 2. Ut provideat sibi de portione debita, quam solus DEUS novit, quanta sit. Quantacunque tamen sit, certum est esse majorem, quàm referat is, qui Sacrificium tale fieri jubet. Unde S. Thomas ait, Celebrantem magis profuturum alijs hunc fructum, in quantùm satisfactorius est, offerendo, quàm si simpliciter pro illis celebraret. 3. Ut suffragari intendat, quanto potest affectu ijs, quibus sive ex Obedientia, sive ex titulo Beneficij, Legati, Contractûs rationabilis, promissionis, voti, eleemosynæ acceptæ aut promissæ prodesse per hoc Sacrificium tenetur, & eâ ratione, quâ obligatur. Si verò ij non egeant, aut sint incapaces, substituat alios per secundariam intentionem. 4. Ut alijs etiam prodesse intendat sine prædictorum præjudicio, eo ordine & quantitate fructûs, quo DEUS scit ipsum teneri, & eos specialiter nominatos DEO commendet sive ad pœnarum remissionem, sive ad variarum gratiarum impetrationem. Quæ omnia cum proportione etiam in Commendatione Defunctorum post Consecrationem observet.

VI. Si Festum habet proprium *Communicantes*, & Præfationem, & infra Octavam illius dicatur alia Missa habens etiam propriam Præfationem, propter quam Præfatio O-

ctavæ omitti debeat, non hoc ipso etiam *Communicantes* Octavæ omittendum est; & sic contingit, si Festum SS. Apostolorum Philippi & Iacobi infra Octavam Ascensionis occurrat. Arnaud. *p.* 1 *tit.* 12. *n* 6.

VII. *Communicantes* & *Hanc igitur*, propria festorũ, non dicuntur in Missis Defunctorum, intra quascunque octavas fortè dicendis. Gerlac. *p.* 1. *tit.* 12. *n.* 6. Sub ipsá consecratione caveat, ne nimiùm se inclinet (cum Rubrica tantùm caput inclinari jubeat) aut ne unum pedẽ supra alterũ ponat, aut ad singula verba caput moveat, aut illa cum violentia aut grandi aspiratione extrudat, aut calicem, dum consecrat, super Hostiam teneat. Bauldr. *p.* 3. *tit.* 8 *n.* 2. & 9.

VIII. Dum adorat Hostiam, unico genu id faciat, cubitis extra Altare positis, & manibus super extremitate Altaris retentis, ut commode usque ad terram genuflectere queat. Non autem diu elevatam teneat, & in Elevatione digitos extentos jungat, uti & imas partes manuum, ut solidiùs & decentiùs eam elevet. *ibid. n.* 4.

IX. Verba illa: *Hæc quotiescunque*: proferat genuflectendo, antequam Calicem in altum elevet. Non autem elevet Hostiam aut Calicem extra Corporale, aut supra caput, nec nimis altè, nec nimis lentè, nec manum aut Hostiam osculetur. Elevatâ autem Hostiâ, eam adoret priùs, quàm Calicem detegat. Et sub utraq; Elevatione, oculos in id, quod elevat, intentos habeat.

X. Ad *Memento* pro Defunctis inclinato aliquantulum capite, non jungat manus, antequam dixerit verba illa *in somno pacis*, deinde absolutâ memoria Defunctorum, erectus prosequitur *Ipsis Domine*, memineritque ad *per Christum Dominum* caput inclinare.

XI. Cùm ad illas voces *Nobis quoque peccatoribus* pectus percutit, tribus digitis ultimis id faciat, ne pollex & index juncti Planetam tangant. Meminerit quoque illa verba voce media dicenda esse.

XII. Quando ad illa verba *Per ipsum* ter signum Crucis cum Hostiâ facit inter labia Calicis, ipsam Hostiam ali-

quantu-

quantulum infra medium oræ apprehendat, ut dictas Cruces facilius formare possit intra Calicem. Bauldrius *l.c.n.* 3.

TITULUS XXII.

DE ORATIONE DOMINICA ET ADIUNCTIS.

Ritus Communis.

I. SEmper dicitur Oratio Dominica, etiam in Officio Parasceves.

II. In fine non dicit *Sed libera nos* secretò, sed Ministro dicendum relinquit, ipse verò *Amen* dicit.

III. Dum dicit Orationem *Libera nos.* patenam aliquantulùm Purificatoria extergens, eámque inter indicem & medium digitum accipiens super Altare & non super Corporale (uti rectè colligit ex Rubrica Bauldrius in hunc locum) erectam tenet, sinistrâ super Corporale positâ. Cùm dicit *cum Beatis Apostolis*, se signare incipiat, ut statim ad illa verba *da propitius pacem*, illam osculari possit. Bauldrius. *tit.* 10. *n.* 1.

IV. Dum Hostiam frangit, incipiat à superiori parte, particulam verò in Calicem immittendā, ab inferiori parte, in manu sinistra relicta præcidat. Gavant. *p.* 2. *tit.* 10. litt Y.

TITULUS XXIII.

DE AGNUS DEI.

Ritus Communis.

I. SEmper dicitur *Agnus DEI*, præterquam in Sabbato sancto.

II. In Missa pro Defunctis non percutit pectus, nec dicit *Miserere nobis*, sed *Dona eis requiem*, & tertia vice, *dona eis requiem sempiternam.* Et tunc manus junctas ante pectus, non super Altare positas tenet; dum, omissâ primâ oratione (ut seq. tit. dicetur) incipiat secundam: tunc enim

more consueto, ut supra dictum est, manus & digitos ... accommodat. Rubrica.

III. Dum dicit *Agnus DEI* & tres sequentes orationes, humeros inclinat; quia licet Rubrica dicat, inclinato capite dicendum, ipse tamen Ordo Missæ jubet, ut inclinatus (per quam vocem teste Bauldrio, humerorum inclinatio indicatur) illud pronuntiet, atque adeò priorem Rubricam explicat.

TITVLVS XXIV.

DE PACE DANDA.

Ritus Communis.

I. IN Missis privatis non datur Pax, nisi quando Prælatus aut Princeps interest. Bauldrius tit. 10.

II. In Missa pro Defunctis neque Pax datur, neq; oratio pro Pace dicitur.

III. Quando Celebrans in Missa privata ante Prælatum Orationem pro Pace dixit, & Altare in medio osculatus est, osculatur pariter instrumentum à Ministro oblatum, & iterum ad Altare se convertens, solitas orationes prosequitur, Bauldrius. *p.* 3. *c.* 10.

Ritus Solemnis.

I. Si in Missa solemni Diacono daturus est pacem, post dictam orationem osculatur Altare in medio, & sinistrâ genâ eidem Diacono appropinquans, eúmque ita amplectens, ut brachia bina super humeros illius ponat (ut Arnaudus *tit.* 10. *n.* 26. & ordo Romanus præscribit) dicit ad eum: *Pax tecum.* Si tamen alicubi consuetudo habeat, ut, qui dat pacem, solam manum dextram super sinistrum humerum accipientis, sinistram verò sub axillis ponat, poterit & illa retineri.

II. Aliqui antè, quàm Diacono pacem offerant, priùs Ven: Sacramento genuflectunt, idque iterũ faciunt, quando se ad Sacramentum convertunt; sed quia Rubricæ & Authores solùm jubent genuflectere, quando accedit vel recedit à

dit à medio Altaris in quo SS. Sacramentum exposĭtū prostat; neque ullius talis genuflexionis mentionem faciunt, ideo rectiùs videtur omitti.

III. Si in hac Missa etiam Prælato alicui pax danda est, tum Diaconus sub prima Oratione *Domine IESV Christe* ad dextram celebrantis progressus accipit instrumentum, seu tabellam pacis, genuflectit, finita Oratione surgit, & primò cum Celebrante Altare osculatur, postea apposite porrigit tabellam osculandam Celebranti, qui solus eam osculatur dicens: *Pax tecum*, cui Diaconus respondet: *Et cum Spiritu tuo*, & mox facta genuflexione vadit ad Prælatum, eique porrigens instrumentum pariter dicit: *Pax tecum*, tum ad Subdiaconum vadens, ei quoque instrumentum (nisi alicubi consuetudo habeat, ut per amplexum fiat) osculandū offert, & pacem precatur; Subdiaconus verò Cæremoniario per amplexum pacem defert. Gavant. *tit.* 10. *n.*8.

IV. Qui pacem dat, antè nulli se inclinat, sed post tantùm. Dum verò instrumentum porrigit, priùs reverentiæ causa, illud quasi osculaturus decenter ad os suum retrahit, & tunc primùm osculandum offert. Idem.

Titulus XXV.

DE SVMPTIONE HOSTIÆ ET CALICIS.

Ritus Communis.

I. DUm dicit: *Domine non sum dignus*, non imponat Altari sinistrum cubitum, sed inter pectus & Calicem suspensum teneat, quia Rubrica jubet, ut postea primùm cubitis super Altare positis Corpus Christi sumat; sed nec corpus profundè inclinet, dum eadem verba recitat, quia Rubricæ parvam tantùm inclinationem præcipiunt. Neque teneat Hostiam elevatam ad latus, ut à populo videatur, neque corpus contorqueat, aut unum pedem alteri imponat. Bauldrius *tit.* 10. *n.* 9. ad illa verba NB.

II. Aliqui ante Sumptionem Hostiæ Meditationem insti-

instituunt, aut varios actus virtutum, ut humilitatis, contritionis, amoris, &c, exercent, aut vota sua (si Religiosi sunt) renovant, in quos Dicastillo. *d. 4. dub. 13. n. 269.* tanquam nimis devotos insurgit; sed eorum Patrocinium suscipit P. Gobat. n. 756 dicens: Puto, non venisse ulli Pontifici in mentem, prohibere morã in his actibus, utpote qui sint & multis consulendi, illis scilicet, qui cum conscientia certa aut dubia peccati mortalis inchoaverunt sacrum, vel eo jam inchoato recordantur admissi, & longe plurimis perquam pijs animis quodammodo naturales: & sicuti hodie frequentantur à permultis nemine Superiorum reprehendente, ita etiam haud dubiè fuerint à totidem ante Rubricas editas frequentati, non solum sine ulla per se indecentia, sed etiam admodum congrue & consentaneè tanto mysterio. Censeo igitur, cavendam saltem in publico longam moram, permittendam brevem, scilicet tantam, quanta impenditur recitationi unius Pater & Ave, dicendumque, consuetudinem manifestam adeò multorum sufficienter interpretari, Rubricis non repugnare, quos nimis devotos nuncupat devotionis laude celebratus P. Dicastillo. Sane dum Rubricæ permittunt brevem Meditationem post Sumptionem Corporis Christi, videntur etiam permittere aliquam immediate ante, quia de similibus est simile judicium ferendum. Ita citatus Author. Poterit ergo quivis eam sententiam sequi, quam suæ devotioni & scopo magis opportunam judicaverit. Certe S. Franciscus Xaverius, ut in ejus vita habetur orationem bene longam pro Peccatoribus ante communionem recitavit.

III. Dum, cum Hostiâ, signat seipsum, Crux non egrediatur limites Patenæ, ne fragmenta cadant extra illam. Dum verò Calicem sumit, dextrâ illum duntaxat movere debet, patenâ & manu sinistra super Altare retenta, donec sumere Sanguinem incipiat. Accipiat autem Calicem infra nodum, ut Rubrica dicit, neque Gavantum aut Bauldrium torte Rubricam de ipsa nodi acceptione explicantes sequatur.

IV. Quod

IV. Quod si particula sacræ hostiæ, in calicem immissa, in fundo ejus hæserit; vel digito ad labium calicis attrahenda erit, ut sumi queat: vel infundendum vinum, ut cum eo sumatur. Rubr.

V. Si pyxis aut aliud vas, in quo Hostiæ distributæ asservabantur; purificanda sint, Gavantus *p. 2. tit.* 10. *n* 7. ait, eam purificationem ante calicis purificationem sic faciendam, ut collecta in fundo pyxidis, fragmenta indice dexteræ manus sumantur, vinoque affuso penitus purificentur; alij tamen faciliorem putant esse praxin, si particulæ supra patenam colligantur, & eodem indice parùm per anhelitũ humefacto sumantur, cavendum tamen est in hoc casu, ne hic digitus nimis madefiat, particulæque illæ humori permixtæ & patenæ tenaciùs adhærentes, non nisi cum gravi difficultate ac violentia avelli possint. Quæ omnia tamen ipsa praxis meliùs docebit.

TITVLVS XXVI.

DE LAICORVM COMMVNIONE.

Ritus Communis.

I. Regulariter facienda est, postquàm Celebrans SS. Sanguinem sumpsit. Quia tamen multis permolestum est finem communionis exspectare, maximè si multi communicandi sint, tolerari potest, ut fiat post Missam Gavant. *p. 2. tit.* 10. *litt. D.*

II. Non debet sine lumine fieri; hinc Suar *d.* 72. *s.* 4. illum, qui sine lumine distribueret Eucharistiam, gravis peccati damnat; quod intelligendum est de omni lumine, nam licet soleat sub Sacrificio pro Communicantibus peculiare lumen accendi, ejus tamen omissio per se non continet ullam culpam; teste P. Gobat. n. 167.

III. Postquàm Minister confessionem generalem dixit, Calicem in parte sinistra Corporalis ponat, & palla cooperiat. Tum facta genuflexione ponat particulas consecratas in pyxide, vel, si pauci sunt communicandi, in pa-

sena, aut si priùs jam in simili vase positæ fuerint, detegat illud, & iterum genuflectens, manibusque junctis se ad cornu Evangelij retrahens, atque ad Populum comunicandum vertens, dicat *Misereatur vestri, & Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum, &c.* (etiamsi unica tantum Persona sit communicanda) & manu dextra crucem super eos faciat. Postea genuflectens accipit manu sinistra pyxidem vel patenam cum Sacramento, dexttâ verò unam particulam, quàm inter pollicem & indicem tenet, ac aliquantulum super pyxidem aut patenam elevans ad communicandos se convertat dicétque: *Ecce Agnus DEI, ecce, qui tollit peccata mundi.* Deinde dicit: *Domine* (non addens *IESV Christe*, ut aliqui interdum faciunt) *non sum dignus, ut intres sub tectum meum. sed tantùm dic verbo, & sanabitur anima mea.* Quibus verbis tertio repetitis accedit ad latus Epistolæ, & tribus digitis posterioribus inflexis, & quasi intra manum plicatis (ut Bauldrius *p. 3. c. 8.* notat) pollice & indice apprehensâ particulâ crucem super pyxidem vel patenam faciat simul dicens: *Corpus Domini nostri IESV Christi custodiat animam tuam in vitam æternam. Amen.* Nec addat cruce iterum facta: *Pax tecum:* nisi specialiter id alicubi à Diœcesano Rituali exigatur. Omnibus communicatis revertatur ad Altare, nihil dicens, nec dans eis benedictionem, utpote quam in fine Missæ, quando repositurus est ciborium in Sacrarium, dabit. Aliqui dum comunionem peragunt, Purificatoriũ nodo calicis circumdant, ut, si fortè (ut non raro contingit) digiti particulam tenentes à sumentiũ ore madefacti essent, eosdem purificatorio applicatos detergere possent; sed hæc praxis videtur minùs decens, cùm Purificatorio ad Sacrum Christi Sanguinem aut certè vinum cum eo mistum abstergendũ deputato non deceat profanorum hominum salivam abstergere; & præterea cùm frequens admodum esse posit ejusmodi madefactio, in magna præsertim communione, Purificatorium tale nimis madefieret: rectiùs ergo eum in finem aliud linteum, quale in aliquibus templis pro purificatione digi-

digitorum in Altari cum aqua collocari solet, assumitur aut alio modo incommodum hoc cavetur. Sed & illa quorundam praxis, qui, quando est major communicantium copia, Casulam & Manipulum deponunt, non est omnino Romano Rituali conveniens, utpote quod de Eucharistiæ Sacramento distribuendo agens, expresse ait: Si contingat absolutâ missâ statim aliquos communicare, tunc Sacerdos adhuc *Planetâ* indutus Sacram communionem eo modo, quo supra dictum est, ministrabit. Sed licebit hîc quoque receptam locorum consuetudinem sequi & Planetam cum Manipulo deponere, maximè si pretiosior fuerit, & ponderosior: ne vel affrictu per comunicandum lædatur, vel gratis Sacerdotem oneret, & impediat, præcipuè æstatis tempore, in labore per se non facili, quando major scil. est communicantium copia. Quia verò etiam Rituale *aliquos* tantùm dicit, videtur de paucioribus loqui, ut de magno numero nihil statuisse putandum sit. Pauciores autem communicantur ut præscribitur.

IV. Si multi valde sunt communicandi, & difficile videatur grandiusculum ciborium pollice & indice sinistræ manus tenere, eos disjungere poterit, modò priùs eosdem aquâ abluat, aut certè ore lambendo purget. Rituale Augustanum. *c.* 12. *n.* 5.

V. Si communio facienda sit extra Missam, Romanum Rituale præcipit, ut Sacerdos Superpelliceo & Stolâ indutus coloris officio illius diei convenientis accedat ad Altare, parùm oret, & tum extracto Venerabili reliqua de more peragat. Ubi verò omnes communicaverint, reversus ad Altare dicere poterit Antiphonam: *O Sacrum convivium* cum versibus: *Panem de cœlo &c. Domine exaudi &c. Dominus vobiscum &c.* & Oratione: *DEUS, qui nobis sub Sacramento mirabili &c.* quæ tamen preces à paucis, saltem clarâ voce, recitantur.

VI. Denique quia non raro evenit, ut Sacerdos post peractam communionem reliquias aliquas ex particulis distributis relictas reperiat, & propterea non pauci turban-

tur,

tur, nescientes, quid cum iisdem incipere debeant, ideo ut in hoc etiam casu sciat Sacerdos se citò resolvere, sequentes tres regulæ à bonis Authoribus traditæ ei servire poterunt. 1. Regula. *Quoties reliquiæ, sive parvæ, sive magnæ ex eodem Sacro relictæ deprehenduntur, etiam post ablutionem sumi possunt*: Ita Rubr. §.8. de defect. Miss. n. quia pertinent ad idem Sacrificium. 2. Regula: *Quoties particulæ commodè asservari non possunt, licitè sumuntur non tantùm in Altari post ablutionem, aut communionem etiam bene longam finito primùm Sacro factam, sed etiam post regressum in Sacristiam, vestésque Sacras exutas, sive ex eodem, sive ex diversis Sacris sint relictæ.* Ita idem P. Gobat. *loc. cit. n.* 422. cum Lugone, Suar. Palao Bonac. & alijs Quia in tali casu præceptum de irreverentia cavenda præferendum est præceptò de Eucharistia à jejuno sumenda. 3. Regula: *Quoties reliquiæ ex alieno Sacro sunt relictæ, & sine periculo irreverentiæ asservari possunt, rectiùs asservantur:* Ita Suar. Tannerus & alij apud P. Gobat. *l c.* licet ibidem Palao & Bonac. doceant, consultum quidem, non tamen necessarium esse, ut hoc fiat.

VII. Quæres, *quid faciendum sit, si particula, uti non semel contigit, in terram, linteum substratum, vel etiam inter vestes mulierum cadat*? ℞. Si solummodo in terram vel linteum cadant eæ particulæ, tum reverenter tollendæ, locúsq; Strophiolo aut aliâ re tegendus, & postea abluendus est, aquâ in piscinam Sacram effusâ. Si verò in barbam, vel vestem, aut etiam intra vestem, ut cum feminis accidere potest, cecidit fragmentum sacræ Hostiæ (par videtur esse ratio cum integra particula, quæ communicantibus dari solet) tum reverenter quidem manu Sacerdotis, quoadusque per honestatem & decentiam licebit, tollendum quod cecidit: aut si gravis perturbatio communicantis, maximè feminæ, & offensio aut scandalum adstantium timeatur, manu ipsius quoque communicantis, sive viri sive feminæ reponedum in ciborio, quod ex casu receptum est. Si neutrum fieri possit, relinquatur, & si per accidens particula quæ cecidit, deperdatur, Deo & Angelis commendetur, inquit Tamburinus

apud

apud P. Gobat n. 799. maximè si parvi fragmenti casus, & soli Sacerdoti cognitus, videatur sine præcedentibus incommodis (quæ certè regulariter accidunt) emendari non posse, committi DEO res debet, & nihil fieri. Postquam verò viri vel feminæ, in casu prædicto, sacram particulam sive totam, sive ejus fragmentum qualecunque, manu attrectaverint, reposuerintque suo loco, digitos ad id genus ministerij adhibitos abluent, & ablutio in sacram piscinam mittenda erit: vestis autem, aut barbæ ablutio minimè præcipienda, uti cum P. Simone Felice, Tambur. & alijs docet P. Gob. n. 798. melius enim est, inquit Tambur. l. 2. c. 8. §. 8. vitare turbationem Fidelium, quàm Rubricarum apicem ejusmodi cautelas præcipientem observare.

Ritus Solemnis.

I. Post Sumptum à Celebrante Sanguinem, Diaconus Calicem versus cornu Evangelij collocatum cooperit, & factâ cum Subdiacono genuflexione ipse ad cornu Epistolæ, Subdiaconus verò ad cornu Evangelij vadit, ibique in infimo gradu vel plano consistunt.

II. Dum Diaconus profundè inclinatus, stans tamen, in tono præscripto *Confiteor* cantat, Celebrans ad cornu Evangelij se retrahens, & facie ad eundem Diaconum versa consistens, post finitam Confessionem *Misereatur* & *Indulgentiam* dicit, Subdiacono à tergo ipsius etiam stante.

III. Dicto à Celebrante *Indulgentiam* Diaconus respondet *Amen*, & mox vadit ad dexteram, sicut Subdiaconus ad sinistram Celebrantis, factâque genuflexione Ciborium aperit, & coram Celebrante ponit, moxque facta iterum genuflexione mutat locum cum Subdiacono, & acceptâ secum Patena (si ejus sit usus futurus sub communione) ad dexteram Celebrantis se sistit, & dum Celebrans alios communicat, Patenam mento supponit, si ita consuetudo ferat: alioqui enim Gavantus l. c. ait, hanc Cæremoniam utpote Episcopo tantùm convenientem non usurpandã esse.

IV. Etsi verò Rubrica dicat, ablutionem Clericis à Diacono dandam, hoc tamen passim non observatur, sed

ea ab Acolythis datur, ut Diaconus Celebranti assistere possit.

V. Finita communione, Diaconus cooperit Ciborium, illúdque in loco constituto cum genuflexione antè & post facta reponit. Postea ad sinistram Celebrantis redit, eique de libro ministrat.

TITVLVS XXVII.

DE PVRIFICATIONE ET ABLVTIONE.

Ritus Communis.

I. Purificationem distingui ab Ablutione rectè notat Tambur. *l.* 3. *c.* 9. apud & cùm P. Gobat. *n.* 852. quia *Purificatio* ad Calicis elutionem spectat, atque adeò absque peccato non potest fieri per solam aquam (nisi in casu, quo tam parùm vini adesset, ut sufficeret pro sola consecratione) cùm Rubrica expresse dicat: *Infundit parùm vini, quo se purificat: Ablutio*, verò ad digitorũ ablutionem pertinet, & juxta Rubricas vino simul & aquâ facienda est; sic enim illæ loquuntur *tit.* 10. *n.* 5. *Super Altare porrigit* (Celebrans) *Calicem Ministro, quo vinum fundente se purificat: deinde vino & aquâ abluit pollices & indices.*

II. Dum Purificationem & Ablutionem sumit, si non infudit quantitatem æqualem speciebus, saltem circumagat vinum in Calice; neque ad infusionem pro Purificatione extra Altare demittat Calicem (nisi Ministri parva statura id exigat) neque digitis labia Calicis, aut oris sui detergat, (id quod aliqui imperitè faciunt, cùm pollicem & indicem utpote adhuc conjunctos ante ablutionem nunqnam disjungere oporteat, nisi cùm sacra Hostia tangenda est) neque digitos lambat, uti Gavant. *p.* 2. *tit.* 10. *litt. T.* ex litteris Pij V. fieri non debere ostendit, ubi etiam addit, Ablutionem per eandem viam, quâ haustus est Sanguis, sumendam esse, & pro Sanguine quidem sumendo Calicem non sæpiùs quàm ter, pro Purificatione verò & Ablutione non sæpiùs quàm bis (in singulis) ori admovendum esse.

TITV-

TITULUS XXVIII.

DE COMMUNIONE ET POST-COMMUNIONE.

Ritus Communis.

§. I. Dicuntur semper Communio & Postcommunio, excepto Sabbato sancto, ubi Vesperæ illarum loco cantantur.

II. Peractâ communione propria & Populi, si opus sit, Calicem ita vestit, & in Altari collocat, ut in anteriori parte totus tegatur, bursæque pars aperta ipsum Celebrantem respiciat, uti ab initio Missæ factum est, eò quod hæc dispositio non careat suo mysterio; nam sicut ad Offertorium velum removetur à Calice, ut Calix videatur à Populo, quia tunc manifestè Passio Christi repræsentatur; ita finitâ huius repræsentatione rursus velandus est calix, ne videatur, sicut ante Offertoriũ factum est, uti rectè Gavant. *p.* 2. *tit.* 10, & 16. Bauldrius & alij monent.

III. Dum Corporale complicat, Gavantus *l. c. litt. B.* ait, Calicem in cornu Epistolæ collocandum, ut Bursa quæ est ex parte Evangelij commodius accipiatur, quod idem etiam Corsettus & Bauldrius monent; verùm quia Rubricæ de hoc situ nihil præscribunt, & plerique Sacerdotes illum ex parte Evangelij ponunt, poterit quivis in hac parte facere, quod ipsi commodius videtur.

IV. Antequàm à medio ad Cornu Epistolæ accedit, non omittit solitam Cruci reverentiam facere; tum legis Communionem, & reliqua more consueto peragit. Bauldrius *p.* 3. *c.* 5. *n.* 5.

V. Quando caudendus est liber, facit id dextera manu, ut pars clausa Calicem respiciat. Gavant. *litt. F.* Si verò necessarius est liber pro ultimo Evangelio legendo, eo finito, ita claudendus erit, ut pars clausa respiciat cornu Evangelij, non calicem, quod conformiter principijs Gavanti monet quidem Corsett. *Tract.* 2. *p.* 1. *sect.* 1. *n.* 34. Sed quia

de neutro claudendi librum modo Rubrica quidquam statuit, dari aliquid iterum poterit consuetudini receptæ: maximè quia fieri non potest, ut quocunque modo claudatur, non dextræ quoque, quam ad hoc officium Gavantus requirit, ministerium concurrat.

VI. Non tamen claudendus est liber, nisi finitâ Conclusione ultimæ orationis. Hinc errant, qui indecore properantes librum claudunt ante finem Conclusionis, eamque accedendo ad medium Altaris absolvunt. Gerlac. *p.* 1. *tit*, 11. §. 1.

Ritus Solemnis.

I. Post sumptam ablutionem non purgat ipse Calicem, nec vestit, sed Subdiacono id officium relinquit.

II. Etiam librum post dictas omnes orationes non ipse claudit, sed Cæremoniarium id facere sinit.

TITVLVS XXIX.

DE BENEDICTIONE.

Ritus Communis.

I. SEmper datur Benedictio, prætérquam in Missis Defunctorum.

II. Cum dat Benedictionem, simplicem crucem super populum stans in medio Altaris facit, etiamsi à latere & à tergo aliqui circumstarent, aut flecterent, Gavant. *tit.* 12. *litt. Y.*

III. Si Venerabile Sacramentum sit expositum, dicto *Omnipotens DEVS*; flectit genu, & postquam à latere Evangelij benedixit, non redit ad medium Altaris, sed in eodem latere se ad Altare vertit. Gavant. *tit.* 14. *n.* 15. Arnaudus *in appendic. n.* 11. Bauldrius *p.* 4. *c.* 26. *n.* 12. Corsettus *p.* 1. *cap.* 15. *num.* 12. quia cùm tantùm ideo non perficere circulum debeat (uti in communi Missa fieri solet) ne terga Sacramento obvertat; hæc autem tergi obversio satis caveatur, si dicto modo se in latere dextro vertat, non appa-

rer

ret ulla ratio aut necessitas, cur ad medium redeat; quem tamen morem quia viri graves magis decentem putant, & etiam tunc ad medium redeunt, poterit, qui volet, eos pro libitu sequi. Conformitas tamen omnium, eodem in loco, magis placeret.

TITVLVS XXX.

DE EVANGELIO VLTIMO.

Ritus Communis.

I. SEmper dicitur; & quidem plerumque S. Ioannis nisi Dominica aut Feria major, à Festo, cui illa cedere debet, impedita occurrat (excipe Dominicam quartam Adventûs, si Vigilia Nativitatis in eam cadat, Palmarum, & Vigilias in Quadragesima & Quatuor temporibus occurrentes) aut pro primo Evangelio id sit dictum, uti in tertia Missa Nativitatis Domini contingit.

II. Si in Dominica aut Feria Majori Missa votiva pro re gravi dicitur, semper dicitur Evangelium S. Ioannis omisso Evangelio Dominicæ aut Feriæ. Rubrica hic *n*. 2.

III. Si libro non utatur, Altare signat ad *Initium Evangelij*: sed hoc non facere debet, si Venerabile Sacramentum sit expositum, tunc enim hoc decet Altare (secus est de libro aut tabella sentiendum) quod ipse Auctor Benedictionis ei insistens benedicit, ab homine benedici. Gavant. *tit*. 14. *n* 15.

IV. Si Venerabile Sacramentum prostet, ad illa verba: *Et Verbum Caro factum est*, parùm ad illud conversus genuflectit; alias versus librum eam genuflexionem peragit. Arnaud. *tit*. 12. *n*. 9. & Bauldrius *p*. 3. *c*. 26. *n*. 12.

TITVLVS XXXI.

DE REGRESSV AD SACRISTIAM.

Ritus Communis.

I. NOn extinguendæ sunt Candelæ ante finitum Evangelium, & tum initium fieri debet ab ijs, quæ

ad cornu Evangelij sunt accensæ. Arnaud. *tit.* 12. *n.* 4. Bauldrius *tit.* 12. *n.* 6.

II. Quando redit ad medium Altaris, finito Evangelio, facit cruci reverentiam, antequam descendat ad planum; in ipso verò plano facit iterum reverentiam convenientem Altari vel Sacramento.

III. In recitatione Hymni trium Puerorum Antiphona duplicatur, in Duplicibus: & ijs Missis, quæ ritu Duplici id est sub una oratione celebrantur, ut sunt Missæ vel votivæ solemnes, vel pro re gravi, &c. tempore Paschali insuper *Alleluja* addatur. Gavant *p.* 2. *tit* 12. *litt. l.* & *tit.* 1. *litt. c.* In Missis quoque Defunctorũ, sub una oratione, Antiphona duplicatur, & *Alleluja* additur tempore paschali: quia hoc sequitur officium, non Missam. Gerlac *p.* 2. *tit.* 1. §. 9

IV. Ubi ad Sacristiam redierit, facit iterum Cruci reverentiam; & vestes retrogrado ordine exuit, osculando omnes, quas, dum induebat, osculatus est, ut vult Gavantus *p.* 2. *tit.* 12. *litt. L.* Perquam autem studiosè caveat, ne, morem secutus quorundam valde indecorum, solvere incipiat ligamina Casulæ adhuc in itu ad locum, in quo sacras vestes deponat.

Ritus Solemnis.

I. Quando post Missam Solemnem redit ad Sacristiam facit ibi *ante gradum* profundam reverentiam Cruci. Ordo Roman. & Bauldrius *p.* 3. *de ritu cel. tit.* 12. *n.* 6.

TITVLVS XXXII.

COMPENDIVM.
SVPRA DICTARVM CÆREMONIARVM.

HActenus plerasque Cæremonias tam in solemni, quàm privata Missa adhiberi solitas explicavimus. Quia verò experientia docuit, non parùm memoriã ad eas retinendas juvari, si, quæ ejusdem sunt Classis, sub uno titulo repræsententur, placuit & hoc subsidio Tirones non fraudare. Cùm autem ad quatuor ferè genera omnes

Cære-

Cæremoniæ revocari possint, scilicet ad Corporis inclinationes, ad manuum, & ad oculorũ situm, & tandem ad vocis inflexionem, hic ipse quoque ordo in ijs enumerandis hoc Loco retinendus est visus.

§ I.

DE CORPORIS INCLINATIONIBUS.

Quadruplex est inclinatio corporis, quæ in Missa adhiberi solet, scilicet Genuflexio: Profunda (per quam medium corpus inclinatur) & Humerorum, & Capitis inclinatio.

Genuflexio facienda est.

1. Quando transit, vel accedit, vel recedit ab Altari, ubi asservatur Venerabile Sacramentum.
2. Ante, quàm dicat ingressum in Altari, ubi est SS. Sacramentum.
3. Quotiescunque in Epistola, Tractu, aut Evangelio ad marginem imperatur genuflexio.
4. In Symbolo ad *Incarnatus est.*
5. Quoties ab Elevatione movet Hostiam, ante & post facit genuflexionem.
6. In fine Evangelij S. Ioannis ad *Verbum Caro factum est.*
7. Quando accedit vel recedit à medio Altaris, ubi expositum est SS. Sacramentum.
8. Quando transit Altare, ubi consecratio, non tamen sumptio peracta est.
9. Ad *Flectamus genua* in Missis quatuor temporũ privatis; si enim adest Diaconus hic, & non Sacerdos genuflectit.

Profunda, seu medij corporis, inclinatio facienda est.

1. Quando à loco Paramentorum recedit.
2. Quando ad Altare quodcunque accedit, vel recedit, vel ante Altare majus, aut in quo est insignis Reliquia Sancti, de quo Festum celebratur, transit, si non sit in talibus Altaribus SS. Sacramentum.
3. Quando à medio Altaris ad librum accedit in cornũ Epistolæ aperiendum. Ita Gavant. *p.* 2. *tit.* 2. *litt.* *r.* Bauldrius. *p.* 3. *c.* 5. *n.* 5. Et

4. Quan-

4. Quando inde iterum ad medium rediens ad infimum gradum descendit.
5. Ante, quàm principium Missæ dicit ad infimum gradum Altaris, ubi non est SS. Sacramentum.
6. Ad *Confiteor.*
7. Ad *Munda cor meum.*
8. Ad *Te igitur Clementissime Pater.*
9. Ad *Supplices te rogamus* post elevationem. NB.
10. Ad Sumptionem Corporis Christi.
11. Quando post Sumptionem Specierum à medio accedit ad cornu Epistolæ pro Communione dicenda.
12. Quando post ultimum Evangelium ad medium accedit ad planum descensurus.
13. Quando in Sacristiam ad locum Paramentorum redit.

Humerorum inclinatio facienda est.

1. Ad *DEUS tu conversus.*
2. Ad *Oramus te Domine per merita.*
3. Ad *In spiritu humilitatis &c.*
4. Ad *Suscipe* SS. TRINITAS.
5. Ad *Sanctus* usque ad *Benedictus* exclusivè.
6. Ad *Agnus DEI* juxta Ordinē Missæ, *Et orationes sequentes.*
7. Ad *Domine, non sum dignus.*

Capitis inclinatio facienda est.

1. Ad *Gloria Patri*, in Psalmo *Judica.*
2. Ad *Gloria Patri* in Introitu; Sed hæc inclinatio versus Crucem fit.
3. Ad *Gloria in excelsis*, cùm dicit DEO, *Adoramus*, *Gratias agimus*, ad IESU *Christe*, *Suscipe deprecationem.*
4. Quotiescunque dicit *Oremus*, inclinat caput versus Crucem, nisi jam antè habeat inclinatum; quod idem fit, quando S. Nomen IESU pronuntiat extra Evangelium, ibi enim si proferatur, versus librum Evangelij fit inclinatio.
5. Cùm profertur Nomen MARIA, aut Sancti, de quo celebratur Missa, aut fit specialis commemoratio, aut Papæ

6. Ad

6. Ad *Credo*, cùm dicit *in Unũ Deum, Iesum Christũ, Adoratur.*
7. Ad *Gloria Patri* in Psalmo *Lavabo*; quæ inclinatio etiam fit versus Crucem.
8. Ad *DEO nostro*, cùm dicit ante Præfationem *Gratias agamus.* NB.
9. Dum facit Memento pro vivis & Defunctis. NB.
10. Ad *Tibi gratias agens* ante consecrationem panis & vini; item sub ipsa consecratione utriusque.
11. Ad *per Christum Dominum nostrum*, post Memento pro Defunctis. NB
12. Ad *Humiliate capita vestra DEO* in Quadragesima.
13. Ad *Placeat* & Benedictionẽ, cum dicit *Omnipotens Deus.*

Ne in his inclinationibus enarrandis contra Rubricas me peccâsse quis suspicetur, dum v. g. ad *Agnus DEI* illæ dicunt, *caput* tantùm inclinandum, ego vero inter Humerorum inclinationes eam posui. Item ad *Supplices Te rogamus* tantùm *inclinatum* vult esse Celebrantẽ cum tamen ego profundam inclinationem exigam; meminerit non ad unam me Rubricam attendisse, sed plures, quarum una explicet aliam; hinc quia Ordo Missæ jubet Celebrantem inclinatum *Agnus DEI* dicere, & ad *Supplices. Te rogamus profundè inclinatum* esse, hoc autem cùm fieri non posset, si verba Rubricarum cit. ut jacent, intelligerentur, rectè posterior Rubricarum in Ordine Missæ positarum sensus priorem explicare dicitur. Simili modo cum in consecratione utriusque speciei celebrans *capite tantùm inclinato* verba Consecrationis proferre jubetur, intelligitur hoc, si Altare sit tam altum, ut Celebrans cubitos simul Altari imponere, & tamen non nisi inclinato capite stare posit. Si enim Altare tam humile sit (uti plerumque contingit) ut Celebrans non posit cubitis se Altari inclinare, quin humeros, vel totum corpus inflectat, per accidens eam cæremoniam mutare cogitur.

 §. II. DE

§. II.

DE MANUUM CÆREMONIIS.

Harum diversi motus & situs in sacrificio adhibentur; nam quandoque Crucem supra se facit, quandoque supra alia, quandoque pectus percutit, quandoque extensas, junctas, supra Altare, ante faciem tenet, uti ex dicendis apparet.

Seipsum Cruce signat.

1. Ad initium Missæ, dicens *Adjutorium, Indulgentiam.*
2. Ad introitum extra Missam Defunctorum, in hac enim manu supra librum facit in aëre Crucem.
3. Ad finem Hymni Angelici.
4. Ad initium utriusque Evangelij signat se, & librum, vel si hic non adsit, tabellam aut Altare minore cruce; quæ tamen crux minor super Altare non formatur, quando in ea prostat Venerabile Sacramentum.
5. Ad finem Symboli.
6. Ad *Benedictus, qui venit.*
7. Ad *Supplices te rogamus*, quando dicit, *Omni benedictione repleamur.*
8. Ad *Libera nos*, quando dicit: *Da propitius pacem.*
9. Ad Sumptionem Corporis & Sanguinis signat se Hostiâ & Calice.

Calicem & Hostiam signat.

1. Ad *Veni Sanctificator.*
2. Ad initium Canonis, cùm dicit:
3. Ad *Qui pridie* cùm dicit: *Benedixit.* Item cùm eandem vocem paulò post ante consecrationem Calicis repetit.
4. Post consecrationem dum dicit: *Hostiam puram.*
5. Ad *Supplices te rogamus*, cùm dicit: *Corpus & Sanguinem*;
6. Ad *per quem hæc omnia*, dum dicit: *Sanctificas.*
7. Ad *Pax Domini sit semper vobiscum.*

Manus junctæ tenentur.

1. Quando accedit ad librum aperiendum, & recedit.
2. Quando descendit ad gradum infimum.

3. Quan-

3 Quando dicit ingressum, & eo dicto ascendit ad Altare.
4 Dum à medio Altaris ad cornu Epistolæ accedit & recedit.
5. Dum dicit *Kyrie* & Hymnum Angelicum.
6. Dum vertit se ad dicendum *Oremus.*
7. Ad *Munda cor meum.*
8. Quando dicit Evangelium, Symbolum, Offertorium.
9. Ad *in Spiritu humilitatis, & Suscipe* SS. TRINITAS.
10. Ad *Sanctus* & utrumque *Memento.*
11. Ad *Supplices te rogamus.*
12. Ad *Oremus* ante orationem Dominicam usque ad huius initium.
13. Ad *Agnus DEI*, in Missis Defunctorum.
14. Ad orationes ante Communionem.
15. Ad pausam post sumptionem Hostiæ.
16. Ad Communionem.
17. Ad *Placeat* & ultimum Evangelium.
18. Ad *Per Dominum nostrum* in omnibus Collectis.
19. Antequam alios, vel Hostiam, aut Calicem benedicat, nisi altera manus in tenenda Hostia aut Calice sit occupata. NB.

Manus extensas tenet.

1. Ad Collectas omnes per Missam.
2. Ad *Sursum corda*, & Præfationem.
3. Ad Canonem usque ad *Hanc igitur oblationem*, excepto Memento.
4. Post Consecrationem usque ad *Per quem hæc omnia*, excepto Memento pro defunctis, & *Supplices te rogamus.*
5. Ad Orationem Dominicam.

Manus elevat, & jungit.

1. Ad *Gloria in excelsis*, & *Credo*.
2. Ad *Veni Sanctificator.*
3. Ad *Gratias agamus*, ante Præfationem.
4. Ad initium Canonis.
5. Ad Memento utrumque. NB.
6. Ad Benedictionem populi.

Manus

Manus extensas sine Elevatione jungit.

1. Quoties dicit *Oremus.*
2. Quando ad Populum dicit *Dominus vobiscum.*
3. Ad *Per Dominum nostrum*, vel si Oratio claudatur per *Qui vivis* aut *vivit*, cùm dicit *in Vnitate*
4. Ad *Orate Fratres*, & *Sanctus*.
5. Ad *Hanc igitur oblationem*, dum dicit *Per Christum Dominũ*.
6. Post Consecrationem, quando dicit *De tuis donis.*
7. Ad *Supplices te rogamus*, quando dicit: *Ex hac Altaris participatione.*

Manus junctas super Altare tenet.

1. Ad *Oramus te Domine per merita.*
2. Ad *In Spiritu humilitatis.*
3. Ad *Suscipe SS.* TRINITAS.
4. Ad Initium Canonis.
5. Ad *Supplices te rogamus.*
6. Ad Orationes ante Communionem.
7. Ad *Placeat tibi* SS. TRINITAS.

Manus extensas super Altare ponit.

1. Quoties osculatur Altare.
2. Ad *Per omnia sæcula sæculorum* ante Præfationem & Orationem Dominicam.
3. Quando legit Epistolam ex Missali, & manum libro non applicat.

Manum sinistram super Altare ponit.

1. Quoties super Calicem aut Hostiam cruces manu dextra facit, & sinistra Calicem aut Hostiam tenere non debet,
2. Ad *Libera nos quæsumus.*
3. Ad *Agnus DEI*, dum altera manu pectus percutit.
4. Dum porrigit Calicem ad infundendum vinum.
5. Dum facit crucem super Altare ad initium Evangelij S. Ioannis. NB.

Manum sinistram pectori admovet.

1. Quoties seipsum signat cruce.

2. Quo-

2. Quoties alijs benedictionem impertit.
3. Quando sub *Confiteor* ad *mea culpa* pectus percutit.

Manu pectus percutit.

1. Ad *Mea culpa*, sub Confiteor.
2. Ad *Nobis quoque peccatoribus.*
3. Ad *Agnus DEI*, extra Missam Defunctorum.
4. Ad *Domine non sum dignus.*

§. III.

DE OCVLORVM CÆREMONIIS.

Et horum diversæ sunt Cæremoniæ in Missa adhiberi solitæ; quandóque enim elevari, quandóque deprimi, quandóque in Cruce aut Hostia defigi debent.

Oculi elevandi sunt.

1. Ad *Munda cor meum.* NB.
2. Ad *Veni Sanctificator.*
3. Ad Oblationem Hostiæ & Calicis, sed cum hoc discrimine, ut in oblatione Hostiæ mox demittat oculos, in oblatione calicis ad DEVM erectos teneat. NB.
4. Ad *Suscipe* SS. TRINITAS.
5. Ad *Te igitur Clementissime.*
6. Ad *Gratias agamus*, dum dicit DEO *nostro.* NB.
7. Ad *Qui pridie* dum dicit: *& elevatis oculis.*
8. Quando Hostiam & Calicem elevat: nam hic erectos tenet, donec eos deponat iterum.
9. Ad *Benedicat vos omnipotens.*

Oculos demissos tenet.

1. Dum ex Sacristia procedit ad Altare, & iterum regreditur.
2. Quando dicit ad Populū *Dominus vobiscū* ac *Orate fratres.*
3. Quando Hostiam offert.
4. Quando facit Memento pro vivis. NB.
5. Quando recitat Orationes post Consecrationem, aut facit Memento pro defunctis, tunc enim oculi ad Hostiam convertendi sunt, nisi ex libro preces recitet.
6. Quando dat Benedictionem populo in fine Missæ.

§. IV. DE

§. IV.

DE VOCIS ELEVATIONE.

TRiplex in Missa vox adhibetur, Alta, Media, Submissa.

Alta voce dicuntur.

1. Ingressus, Introitus, *Kyrie, Gloria in Excelsis.*
2. *Dominus vobiscum*, Collectæ, Epistola, Graduale.
3. Evangelium, Symbolum, Offertorium, Præfatio cum præcedentibus quatuor Versibus.
4. Oratio Dominica, & *per omnia sæcula sæculorum* præcedens& subsequens, *Pax Domini.*
5. *Agnus DEI*, Communio, Postcommunio, *Ite missa est*, Benedictio & Evangelium S. Ioannis.

Media voce dicuntur.

1. *Orate Fratres.*
2. *Sanctus*, & quæ sequuntur usque ad Canonem.
3. *Nobis quoque peccatoribus.*
4. *Domine, non sum dignus.*

Submissâ voce dicuntur.

I. Omnia, quæ vel altâ, vel mediâ voce non dicuntur.

II. In Missa solemni omnia, quæ in Missâ privata altâ voce dicuntur, uti Rubrica *p. 1. tit. 16. n.* 3. expresse monet.

Memoriter dicenda sunt.

In rigore sequentia duntaxat.

1. Preces ad vestium assumptionem ac manuum lotionem recitandæ.
2. Psalmus *Iudica* cũ reliquis Precibus ad initiũ Missæ dicendis.
3. Preces, quæ pro benedictione thuris & sub incensatione dicendæ sunt.
4. Benedictio supra Diaconum facienda.
5. *Per Evangelica dicta &c.* post Evangelium.
6. Canticum *Benedicite* pro gratiarum actione post sacrum dicendum cum subsequentibus precibus. Reliqua enim absolutè loquendo possunt ex Missali aut Tabellis in Altari

tari

tari poni solitis legi, Rectius tamen faciet Sacerdos, si pro majori in cæremonijs exercendis libertate & facilitate, etiam sequentia memoriter discat.

1. *Munda cor meum.*
2. *DEVS, qui humanæ substantiæ &c.*
3. Psalmum *Lavabo.*
4. *Sanctus* usque ad *Benedictus* inclusivè.
5. *Agnus DEI.*
6. *Domine, non sum dignus.*
7. *Corpus Domini nostri.*
8. *Quid retribuam.*
9. *Sanguis Domini nostri.*
10. *Quod ore Sumpsimus.*
11. *Corpus tuum Domine.*

PARS III.

DE MINISTRORVM OFFICIIS.

ETsi ea, quæ ad Officium Diaconi & Subdiaconi pertinent, satis clarè in Rubricis Missalis explicata habeantur, quia tamen ex una parte hæ ipsæ illorum functiones cum functionibus Celebrantis permixtæ ibidem indicantur, ex altera verò parte negari non potest, plurimùm memoriam in ejusmodi actionibus discendis & retinendis juvari, si ea, quæ ad quodvis Officium pertinent, ab alijs functionibus separata sub unum aspectum ponantur; & præterea etiam plerumque talibus Tironibus Missalia ad manuum non sunt, visum est omnino è re fore, si hoc quoque subsidium dictis Tironibus non negaretur, id quod in hac parte breviter præstabitur.

TITV-

TITVLVS I.
DE OFFICIO DIACONI.
§. I.
Quid ab egressu usque ad Offertorium ei sit observandum.

I. PAratis omnibus rebus ad Sacrificium necessarijs, induit se Diaconus paramentis, & ad hoc juvatur Ministris, ipse verò postea Celebrantem in paramentis induendis juvat, dumque amictum ei & stolam porrigit, easdem prope crucem priùs osculatur. Quod idem osculum etiam figet, quando ipse pro se eas vestes & manipulum accipit. Stolam verò dum induit, eam à lævo latere supra humeros ad dextram ducit, & sub brachio dextro cingulo connectit.

II. Dato ad exeundum signo Naviculam à Thurifecrario accipit, & Celebranti cochlear porrigit, ita tamen ut tam hic, quàm aliàs, quando id porrigit, semper & ipsum cochlear, & manum Celebrantis osculetur.

III. Postea faciens Cruci & Celebranti profundam reverentiam, junctis ante pectus manibus, capite coöperto antè Sacerdotem egreditur ad altare. Si Celebrans pluviali utatur, ipse fimbrias ejusdem apprehendens Celebrantem â dextris comitatur.

IV. Ubi ad aram ventum est, suum birretum substituto porrigit, & à Celebrante quoque birretum cum Osculo accipit, ac Cæremoniario tradit; quæ tamen Oscula semper omittit in Officio Defunctorum, ac quando Venerabile Sacramentum prostat. Tum profundam Cruci reverentiam facit, aut si adsit Venerabile in Altari, omnino genuflectit.

V. Si aspersio aquæ benedictæ facienda sit, à Substituto aspersorium accipit, illúdque & manum Celebrantis osculans eidem Celebranti porrigit, si tamen Venerabile Sacramentum prostet, utrumque osculum omittendum est, quod

quod idem etiam in aliarum rerum porrectione observandum erit.

VI. Quando Celebrans inchoat Psalmum *Iudica*, ipse se quoque signo crucis signat, & respondet Celebranti. Eodem modo se cruce signat ad versum *Adjutorium*, & ad *Indulgentiam*. Ad *Gloria Patri* verò caput inclinat. Cùm dicit, *Confiteor* profunde se inclinat, & ad illa verba: *& tibi Pater:* parùm se versus Celebrantem convertit. Dum autem dicit *mea culpa*, dextrâ ter pectus percutit, sinistrâ infra pectus positâ. Ad *DEVS tu conversus* inclinat se cum Celebrante quoad humeros, non tamen ad orationem diducit manus; quas semper, quando ijs ad crucem aut percussionem pectoris non utitur, moderatè erectas & ita conjunctas, ut, quantùm fieri potest, Dalmaticam non tangant, gerere debet.

VII. Dum Celebrans ad altare ascendit, ipse ejus vestem anteriorem & albam attollit, & ubi is altare osculatur, ipse Diaconus manibus junctis ante pectus, non super Altare positis genuflectit, & naviculam à Substituto accipit, parùmque inclinatus versus Celebrantem dicit stans: *Benedicite Pater Reverende*: simúlq; cochlear porrigit, & iterum post incensum impositum accipit, semper & illud, & manum Celebrantis osculans. Subinde naviculam Thuriferario reddit, & ab eo thuribulum accipit, & osculans extremitatem catenæ & manum Celebrantis ita illud offert, ut catenæ summitas in manu sinistra, altera verò pars prope ipsum vas constituta in dextra Celebrantis collocetur. Dato Thuribulo stat aliquantulum post Celebrantem, & posteriorem partem Planetæ parùm elevat prope humeros, & quoties Celebrans ante medium altaris transiens reverentiam facit, ipse genuflectit, dum verò reliquias incensans Cruci priùs reverentiam facit, ipse quoque Diaconus solùm profundam reverentiam facit, cùm Rubricæ *p. 2. tit. 4. n. 7*, solùm dicant, eum genuflectere debere, quando transit ante Crucem. Finitâ incensatione stans à latere Epistolæ in secundo gradu accipit thuribulum cum

osculo manus & catenulæ à Celebrante, & recedens paululum ab altari Celebrantem incensat, factâ antè & post profundâ reverentiâ, & tunc thuribulū Cæremoniario reddit.

VIII. Post incensationem accedit ad dexteram Celebrantis super secundum gradum, & ibi stat junctis ante pectus manibus. Signat autem se perinde ut Celebrans ad Introitum signo crucis, & ad *Gloria Patri* caput versus crucem inclinat. Cùm autem Celebrans in eodem loco *Kyrie eleison* dicit, ipse alternatim respondet, & statim post Subdiaconum, factâ prius cruci reverentiâ ad locum professione deputatum accedit, ibíque birretum Celebranti cum osculo illius & manus Celebrantis porrigit, & casulam illius elevat ad sessionem commodiùs peragendam. Si verò non sedendum sit, tunc post introitum collocat se post Celebrantem in secundo gradu.

IX. Quando Celebrans dicit Hymnum *Gloria*, ipse ad Altare ascendit, & stans à dextris, & manibus junctis ante pectus cum eodem Hymnum recitat, & caput ad *adoramus, gratias, Domine IESV, suscipe* perinde ut Celebrans inclinat, & in fine cruce se signat. Tum iterum factâ genuflexione per breviorem viam ad sedem accedit, ibíque manibus super genua extensis, & digitis junctis, capitéque cooperto sedet, quod tamen nudat & inclinat, quoties supradicta verba à Choro canuntur. Si verò Celebrans non sedeat ad hymnum (uti fieri deberet Venerabili exposito) tum manet in eodem loco stans à dextris Celebrantis, donec hymnus à Choro absolvatur. Gavant. *p.* 2. *tit.* 4. *litt. N.*

X. Prodeunte Cæremoniario ad finem hymni & signo ad surgendum dante, surgit, posito birreto suo, ipse à Celebrante cum debitis osculis birretum accipit, & in illius sede collocat, sicque per longiorem viam iterum ante Celebrantem ad Altaris infimum gradum accedit, & transeunti Celebranti caput inclinat. Postquam verò Celebrans ad Altare ascendens *Dominus vobiscum* cantat, ipse post illum in secundo gradu stans, cum eodem ad cornu Epistolæ accedit, ibique manibus junctis post eum iterum con-

sistens,

sistens, finitis orationibus ad ipsum factâ genuflexione accedit, & stans à dextris illius, folia, si opus sit, vertit, *Deo gratias* in fine Epistolæ respondet, & se in genuflectendo, capite inclinando &c. conformat, ibique manet, donec veniat Subdiaconus.

XI. Dum Celebrans incipit Evangelium, accipit ipse librum Evangelij de manibus Cæremoniarij, & solus procedens ad medium Altaris, ante pectus elevatum gerens in infimo gradu genuflectens, collocat illum quasi jacentem super medium Altaris, ibique genuflexo stat in secundo gradu quasi medius inter Celebrantem, & Subdiaconum usque ad finem Evangelij. Finito Evangelio accedit ad partem Epistolæ, ibique per gradus ascendens ad Celebrantem, ministrat ei naviculam & cochlear more solito pro incenso benedicendo, quâ benedictione peracta, naviculáque Substituto restituta, genuflectens in supremo gradu Altaris, manibus junctis, & inclinato capite dicit: *Munda cor meum &c.* eóque finito surgit, & ambabus manibus librum de Altari accipiens, flectit iterum in supremo gradu, & conversus ad Celebrantem dicit: *Iube domne benedicere.* & dum Celebrans manum super librum extendit, eandem osculatur. Accepta postea benedictione descendit in planum, factáque genuflexione, ad locum Evangelij extra Cancellos procedit, librum ante pectus portans, Subdiacono à sinistris comitante. Postea è regione Subdiaconi stans librum apertum ei in manus tradit, & finito cantu in choro, junctis ante pectus manibus *Dominus vobiscum* canit: dum canit *Sequentiâ* signat pollice dextro initium Evangelij in libro, sinistrâ super librum positâ, reliquis digitis explicatis. Postea seipsum in fronte, ore & pectore, eodem modo signat, sinistrâ pectori admotâ. Dum cantatur à Choro *Gloria tibi Domine*, ipse de manu Thuriferarij Thuribulum accipiens incensat librum in medio, deinde à parte dextra libri, suá autem sinistrâ, & tandem à parte sinistrâ libri, suâ autem dextrâ, tribus ductibus, redditóq; thuribulo, manibus junctis prosequi-

tur Evangelium, caput versus librum inclinans, quoties Nomen IESVS aut MARIA aut Sancti illius diei canit. Finito Evangelio redit ad medium Altaris, ibique thuribulum accipiens ter incensat Celebrantem, ante & post profunde se inclinans, redditque thuribulum: quam tamen incensationem in Missa solemni pro Defuncto non facit, uti nec benedictionem petit.

XII. Si Concio sit futura, primò juvat, si opus sit, Cæremoniarum in casula Celebranti detrahenda, tum ipse Dalmaticam deponit, & dicto à Concionatore Evangelio cum Celebrante ad sedem præparatam accedit. Concione finitâ iterum ad Altare rediens, Dalmaticâ resumptâ, stat post Celebrantem, ac cantato *Credo*, ad Altare accedit, & cum eo Symbolum prosequitur inclinans caput, & genuflectens, quoties Sacerdos id facit, ac postea ad sedem accedẽs omnia observat, sicut ad *Gloria in excelsis* supra dictũ est.

XIII. Cùm verò in Symbolo *Et incarnatus est*, cantatum fuerit, surgit, birretum ponit supra sedem; & profundè se inclinans Celebranti vadit ad Credentiam, accipit à Cæremoniario bursam ambabus manibus veluti jacentem, & illam usque ad faciem elevatam, parte aperta ad se conversa, solus sine comite per planum defert ad Altare factâ in transitu Celebranti reverentia, & ante infimum gradum genuflexione ascendit, ibique ex bursa, quam in latere Evangelij ita collocat, ne impediat, Corporale depromit, & explicat, ita ut ora Corporalis oram mensæ Altaris contingat, & pars cruce signata sit in medio, ubi Celebrans eam osculari debet; denique genuflectens, manibus ante pectus junctis, per breviorem viam descendit, & factâ Celebranti debitâ reverentiâ sedet, tegitque.

§. II.

Quid ab Offertorio usq; ad finem observandum.

I. POstquam Symbolo cantato Celebrans ad medium Altaris accessit, Diaconus stans post ipsum exspectat, donec Offertorium dicat, tum ad ipsum ascendens,

dens, & à dextris stans junctis manibus, de manu Subdiaconi calicem accipit, detegit, pallam removet, cámque prope Corporale collocat, ita ut facilè prehendi possit: deinde patenam cum Hostia arripiens, prius patenam (tum etiam manum Celebrantis) osculatur & porrigit. Post hæc calicem à Subdiacono accipiens, & ampullam vini à Ceroferario, vinum infundit, ac postquam Subdiaconus parùm aquæ infuderit, calicem sinistrâ elevans & dextra pedem tenens cum debitis osculis Celebranti porrigit, & brachium ejus sustentans dicit cum illo *Offerimus*, deinde positum more solito in Altari calicem pallâ tegit. Subdiacono autem adhuc in cornu Epistolæ stanti patenam purificatorio inferiùs involutam ponit in manu dextra, cámque cooperit extremitate veli superhumeralis, quam tamen traditionē patenæ in Missa solemni Defunctorum non facit. Ubi autem Celebrans reliquas orationes absolverit, ipse sicut in principio Missæ cochlear & naviculam eidem subministrat, & dum is oblata incensat, calicis pedem tenet, & sinistra manu casulam elevat; dum verò Crucem incensat, Calicem à medio ad latus Epistolæ removet, non tamen extra Corporale, iterúmque postea reponit. Quando per medium Altaris transit, cum Celebrante genuflexionem facit, postquam autem hic incensationem absolverit, thuribulum ab eo accipiens, ipsum ter more solito incensat, & dum ille lavat manus, ipse cum Thuriferario ad planum in cornu Epistolæ vadit, ibique facta genuflexione incensat primò astantes in Choro, tum Subdiaconum, & postremò à Cæremoniario incensatur. Cùm dicitur Præfatio, stat retrò post Celebrantem, & paulò antè, quàm dicatur *Sanctus*, ad Altare accedit, & cum Celebrante id media voce, & parùm inclinatus dicit, indéque iterum ad *Benedictus* se erigens, crucéque signans, factâ genuflexione ad sinistrum Celebrantis latus se confert, iterúmque genuflectens, de libro servit manus habens in eodem libro sustentando occupatas.

II. Quando Celebrans dicit: *Quam oblationem*, ipse factâ genuflexione transit ad dextram Celebrantis, ubi ite-

rum in superiore gradu Altaris genuflectit, & , cùm elevatur SS. Sacramentum, fimbrias Planetæ sinistrâ elevat, dextrâ pectus pulsat, &, quando opus est, se erigens, calicem discooperit, vel tegit, & cum Celebrante genuflectit. Deinde iterum transit ad sinistram Celebrantis, eique ut antea ministrat. Dum Celebrans dicit *Nobis quoque peccatoribus*, pectus cum ipso percutit, sicut & cruce se signat quando Celebrans illa verba: *Omni Benedictione*: pronuntiat. Quando ad verba: *per quem hæc omnia*: ventum est, iterum factâ genuflexione ad dextram redit, & novâ genuflexione præmissâ calicem detegit, genuflectit, surgit, & stans calicis pedem, dum Celebrans super calicem crucem format, duobus digitis tenet, & Hostiâ à Celebrante depositâ, iterum genuflectit & calicem cooperit.

III. Dum Celebrans Præfationem (ut Gavantus loquitur) ad *Pater noster*, canit, ipse factâ genuflexione vadit post Celebrantem, ibique stat usque ad verba: *Et dimitte &c.* his enim cantatis genuflectens per breviorem viam ad Celebrantis dextram ascendit, & acceptam à Subdiacono patenam illi porrigit, prius tamen purificatorio abstersam, osculisque præmissis. Quando autem Celebrans se cruce signat, & genuflectit, ipse quoque hæc facit, simúlque calicem pro Hostia dividenda detegit, iterúmque cooperit, semper genuflectens. Factâ divisione Hostiæ cùm Celebrante dicit *Agnus DEI* pariter inclinatus, & pectus percutiens; tùm genuflectit usque ad finem Orationis *pro Pace*, qua finitâ surgit, & extra Corporale Altare osculatur, non tamen ponens manus super eo: postea pacem accipit à Celebrante, ita eundem complexus, ut utramque manum sub humerum ejusdem ponat dicentique *Pax tecum*, respondeat, *Et cum Spiritu tuo*, capútque ante & post complexum inclinet. Acceptâ pace mox genuflectit, descendit ad infimum gradum, & similiter pacem Subdiacono dat, ita ut ipse manum utramque super humeros ejus ponat genâque sinistrâ sinistræ ejusdē genæ appropinquet. Tùm faciens iterùm genuflexionem accedit ad librum, &

ecle-

Celebranti aſsiſtit; cùm verò hic dicit: *Domine: non ſum dignus*: pectus percutit, & Sacramentū adorat, ipſe idem facit, profundè, dum Celebrans ſe communicat, verſus Altare inclinatus.

IV. Ubi Celebrans ablutionem accipit, librum ipſe clauſum cum Cuſsino accipit, & facta cum Subdiacono genuflexione defert ad cornu Epiſtolæ, tranſeundo per ſecundum gradum. Inde cum Celebrante ad librum accedens, vel ad medium rediens, & à tergo ſtans, poſtquam is finitis orationibus *Dominus vobiſcum* cecinit, ipſe genuflectit, & vertens ſeſe: *Ite Miſſa eſt* (Vel ſine verſione *Benedicamus* aut *Requieſcant*) cantat. Quo abſoluto iterum vertit ſe ad aram, & in ſecundo gradu à dextris Celebrantis flectit, caput profundè inclinat, & cruce ſe ſignat, dum Celebrans populum benedicit. Tum ſurgens ad cornu Evangelij vadit, & Celebranti Evangelium legenti aſsiſtit, & in fine, ſi Evangelium ex libro dicatur, librum claudit.

V. Finito Evangelio redit cum Celebrante ad medium altaris, factáque Cruci reverentia ad planum deſcendit, ubi repetitâ reverentiâ debitâ, dat Celebranti birretum, & ſuum ipſe à Cæremoniario accipit, ſicque ordine, quo egreſſus eſt, redit, ita tamen ut, ubi ad Sacriſtiam venerit, exſpectet ſtans cum alijs in rectâ lineâ, donec Celebrans, cui reverentiam facit, tranſiverit, tunc enim ipſe ſequitur, & in Sacriſtiam ubi venerit, primùm Cruci, poſtea Celebranti reverentiâ factâ, eundem in veſtibus exuendis juvat, & tum demum ſuas exuit.

TITVLVS II.

DE OFFICIO SVBDIACONI.

I. ANte egreſſum induit ſe ipſe ante Celebrantem juvantibus Subſtituto & Acolythis, ipſe verò juvat Celebrantem, manipulum cum oſculo prope Crucem offerendo. Tum ſonantibus omnibus campanis, factâ Cruci debitâ reverentiâ, & poſtea Celebranti, egreditur ante Diaconum (niſi Celebrans pluviali ſit indutus, tum

 enim

§. IV.

DE VOCIS ELEVATIONE.

TRiplex in Missa vox adhibetur, Alta, Media, Submissa.

Alta voce dicuntur.

1. Ingressus, Introitus, *Kyrie, Gloria in Excelsis.*
2. *Dominus vobiscum*, Collectæ, Epistola, Graduale.
3. Evangelium, Symbolum, Offertorium, Præfatio cum præcedentibus quatuor Versibus.
4. Oratio Dominica, & *per omnia sæcula sæculorum* præcedens & subsequens, *Pax Domini.*
5. *Agnus DEI*, Communio, Postcommunio, *Ite missa est*, Benedictio & Evangelium S. Ioannis.

Media voce dicuntur.

1. *Orate Fratres.*
2. *Sanctus*, & quæ sequuntur usque ad Canonem.
3. *Nobis quoque peccatoribus.*
4. *Domine, non sum dignus.*

Submissâ voce dicuntur.

I. Omnia, quæ vel altâ, vel mediâ voce non dicuntur.

II. In Missa solemni omnia, quæ in Missâ privata altâ voce dicuntur, uti Rubrica *p.* 1. *tit.* 16. *n.* 3. expresè monet.

Memoriter dicenda sunt.

In rigore sequentia duntaxat.

1. Preces ad vestium assumptionem ac manuum lotionem recitandæ.
2. Psalmus *Iudica* cũ reliquis Precibus ad initiũ Missæ dicendis.
3. Preces, quæ pro benedictione thuris & sub incensatione dicendæ sunt.
4. Benedictio supra Diaconum facienda.
5. *Per Evangelica dicta &c.* post Evangelium.
6. Canticum *Benedicite* pro gratiarum actione post sacrum dicendum cum subsequentibus precibus. Reliqua enim absolutè loquendo possunt ex Missali aut Tabellis in Altari

tari poni solitis legi, Rectius tamen faciet Sacerdos, si pro majori in cæremonijs exercendis libertate & facilitate, etiam sequentia memoriter discat.

1. *Munda cor meum.*
2. *DEVS, qui humanæ substantiæ &c.*
3. Psalmum *Lavabo.*
4. *Sanctus* usque ad *Benedictus* inclusivè.
5. *Agnus DEI.*
6. *Domine, non sum dignus.*
7. *Corpus Domini nostri.*
8. *Quid retribuam.*
9. *Sanguis Domini nostri.*
10. *Quod ore Sumpsimus.*
11. *Corpus tuum Domine.*

PARS III.

DE MINISTRORVM OFFICIIS.

ETsi ea, quæ ad Officium Diaconi & Subdiaconi pertinent, satis clarè in Rubricis Missalis explicata habeantur, quia tamen ex una parte hæ ipsæ illorum functiones cum functionibus Celebrantis permixtæ ibidem indicantur, ex altera verò parte negari non potest, plurimùm memoriam in ejusmodi actionibus discendis & retinendis juvari, si ea, quæ ad quodvis Officium pertinent, ab alijs functionibus separata sub unum aspectum ponantur; & præterea etiam plerumque talibus Tironibus Missalia ad manuum non sunt, visum est omnino è re fore, si hoc quoque subsidium dictis Tironibus non negaretur, id quod in hac parte breviter præstabitur.

TITV-

TITVLVS I.

DE OFFICIO DIACONI.

§. I.

Quid ab egressu usque ad Offertorium ei sit observandum.

I. PAratis omnibus rebus ad Sacrificium necessarijs, induit se Diaconus paramentis, & ad hoc juvatur Ministris, ipse verò postea Celebrantem in paramentis induendis juvat, dumque amictum ei & stolam porrigit, easdem prope crucem priùs osculatur. Quod idem osculum etiam figet, quando ipse pro se eas vestes & manipulum accipit. Stolam verò dum induit, eam à lævo latere supra humeros ad dextram ducit, & sub brachio dextro cingulo connectit.

II. Dato ad exeundum signo Naviculam à Thuriferario accipit, & Celebranti cochlear porrigit, ita tamen ut tam hic, quàm aliàs, quando id porrigit, semper & ipsum cochlear, & manum Celebrantis osculetur.

III. Postea faciens Cruci & Celebranti profundam reverentiam, junctis ante pectus manibus, capite cooperto antè Sacerdotem egreditur ad altare. Si Celebrans pluviali utatur, ipse fimbrias ejusdem apprehendens Celebrantem â dextris comitatur.

IV. Ubi ad aram ventum est, suum birretum substituto porrigit, & à Celebrante quoque birretum cum Osculo accipit, ac Cæremoniario tradit, quæ tamen Oscula semper omittit in Officio Defunctorum, ac quando Venerabile Sacramentum prostat. Tum profundam Cruci reverentiam facit, aut si adsit Venerabile in Altari, omnino genuflectit.

V. Si aspersio aquæ benedictæ facienda sit, à Substituto aspersorium accipit, illudque & manum Celebrantis osculans eidem Celebranti porrigit, si tamen Venerabile Sacramentum prostet, utrumque osculum omittendum est,

quod

quod idem etiam in aliarum rerum porrectione observandum erit.

VI. Quando Celebrans inchoat Psalmum *Iudica*, ipse se quoque signo crucis signat; & respondet Celebranti, Eodem modo se cruce signat ad versum *Adjutorium*, & ad *Indulgentiam*. Ad *Gloria Patri* verò caput inclinat. Cùm dicit, *Confiteor* profunde se inclinat, & ad illa verba: *& tibi Pater:* parùm se versus Celebrantem convertit. Dum autem dicit *mea culpa*, dextrâ ter pectus percutit, sinistrâ infra pectus positâ. Ad *DEVS tu conversus* inclinat se cum Celebrante quoad humeros, non tamen ad orationem diducit manus; quas semper, quando ijs ad crucem aut percussionem pectoris non utitur, moderatè erectas & ita conjunctas, ut, quantùm fieri potest, Dalmaticam non tangant, gerere debet.

VII. Dum Celebrans ad altare ascendit, ipse ejus vestem anteriorem & albam attollit, & ubi is altare osculatur, ipse Diaconus manibus junctis ante pectus, non super Altare positis genuflectit, & naviculam à Substituto accipit, parùmque inclinatus versus Celebrantem dicit stans: *Benedicite Pater Reverende*: simúlq; cochlear porrigit, & iterum post incensum impositum accipit, semper & illud, & manum Celebrantis osculans. Subinde naviculam Thurifelario reddit, & ab eo thuribulum accipit, & osculans extremitatem catenæ & manum Celebrantis ita illud offert, ut catenæ summitas in manu sinistra, altera verò pars prope ipsum vas constituta in dextra Celebrantis collocetur. Dato Thuribulo stat aliquantulum post Celebrantem, & posteriorem partem Planetæ parùm elevat prope humeros, & quoties Celebrans ante medium altaris transiens reverentiam facit, ipse genuflectit, dum verò reliquias incensans Cruci priùs reverentiam facit, ipse quoque Diaconus solùm profundam reverentiam facit, cùm Rubricæ *p. 2. tit. 4. n. 7*, solùm dicant, eum genuflectere debere, quando transit ante Crucem. Finitâ incensatione stans à latere Epistolæ in secundo gradu accipit thuribulum cum

osculo manus & catenulæ à Celebrante, & recedens paulu-lum ab altari Celebrantem incensat, factâ antè & post profundâ reverentiâ, & tunc thuribulũ Cæremoniario reddit.

VIII. Post incensationem accedit ad dexteram Celebrantis super secundum gradum, & ibi stat junctis ante pectus manibus. Signat autem se perinde ut Celebrans ad Introitum signo crucis, & ad *Gloria Patri* caput versus crucem inclinat. Cùm autem Celebrans in eodem loco *Kyrie eleison* dicit, ipse alternatim respondet, & statim post Subdiaconum, factâ prius cruci reverentiâ ad locum professione deputatum accedit, ibique birretum Celebranti cum osculo illius & manus Celebrantis porrigit, & casulam illius elevat ad sessionem commodiùs peragendam. Si verò non sedendum sit, tunc post introitum collocat se post Celebrantem in secundo gradu.

IX. Quando Celebrans dicit Hymnum *Gloria*, ipse ad Altare ascendit, & stans à dextris, & manibus junctis ante pectus cum eodem Hymnum recitat, & caput ad *adoramus, gratias, Domine IESV, suscipe* perinde ut Celebrans inclinat, & in fine cruce se signat. Tum iterum factâ genuflexione per breviorem viam ad sedem accedit, ibique manibus super genua extensis, & digitis junctis, capitéque cooperto sedet, quod tamen nudat & inclinat, quoties supradicta verba à Choro canuntur. Si verò Celebrans non sedeat ad hymnum (uti fieri deberet Venerabili exposito) tum manet in eodem loco stans à dextris Celebrantis, donec hymnus à Choro absolvatur. Gavant. *p.* 2. *tit.* 4. *litt. N.*

X. Prodeunte Cæremoniario ad finem hymni & signo ad surgendum dante, surgit, posito birreto suo, ipse à Celebrante cum debitis osculis birretum accipit, & in illius sede collocat, sicque per longiorem viam iterum ante Celebrantem ad Altaris infimum gradum accedit, & transeunti Celebranti caput inclinat. Postquam verò Celebrans ad Altare ascendens *Dominus vobiscum* cantat, ipse post illum in secundo gradu stans, cum eodem ad cornu Epistolæ accedit, ibique manibus junctis post eum iterum con-

sistens,

sistens, finitis orationibus ad ipsum factâ genuflexione accedit, & stans à dextris illius, folia, si opus sit, vertit, *Deo gratias* in fine Epistolæ respondet, & se in genuflectendo, capite inclinando &c. conformat, ibique manet, donec veniat Subdiaconus.

XI. Dum Celebrans incipit Evangelium, accipit ipse librum Evangelij de manibus Cæremoniarij, & solus procedens ad medium Altaris, ante pectus elevatum gerens in infimo gradu genuflectens, collocat illum quasi jacentem super medium Altaris, ibique genuflexo stat in secundo gradu quasi medius inter Celebrantem, & Subdiaconum usque ad finem Evangelij. Finito Evangelio accedit ad partem Epistolæ, ibique per gradus ascendens ad Celebrantem, ministrat ei naviculam & cochlear more solito pro incenso benedicendo, quâ benedictione peracta, naviculáque Substituto restituta, genuflectens in supremo gradu Altaris, manibus junctis, & inclinato capite dicit: *Munda cor meum &c.* eóque finito surgit, & ambabus manibus librum de Altari accipiens, flectit iterum in supremo gradu, & conversus ad Celebrantem dicit: *Iube domne benedicere.* & dum Celebrans manum super librum extendit, eandem osculatur. Accepta postea benedictione descendit in planum, factáque genuflexione, ad locum Evangelij extra Cancellos procedit, librum ante pectus portans, Subdiacono à sinistris comitante. Postea è regione Subdiaconi stans librum apertum ei in manus tradit, & finito cantu in choro, junctis ante pectus manibus *Dominus vobiscum* canit: dum canit *Sequentia* signat pollice dextro initium Evangelij in libro, sinistrâ super librum positâ, reliquis digitis explicatis. Postea seipsum in fronte, ore & pectore, eodem modo signat, sinistrâ pectori admotâ. Dum cantatur à Choro *Gloria tibi Domine*, ipse de manu Thuriferarij Thuribulum accipiens incensat librum in medio, deinde à parte dextra libri, suá autem sinistrâ, & tandem à parte sinistrâ libri, suâ autem dextrâ, tribus ductibus, redditóq; thuribulo, manibus junctis prosequi-

tur Evangelium, caput versus librum inclinans, quoties Nomen IESVS aut MARIA aut Sancti illius diei canit. Finito Evangelio redit ad medium Altaris, ibique thuribulum accipiens ter incensat Celebrantem, ante & post profunde se inclinans, redditque thuribulum, quam tamen incensationem in Missa solemni pro Defuncto non facit, uti nec benedictionem petit.

XII. Si Concio sit futura, primò juvat, si opus sit, Cæremoniarum in casula Celebranti detrahenda, tum ipse Dalmaticam deponit, & dicto à Concionatore Evangelio cum Celebrante ad sedem præparatam accedit. Concione finitâ iterum ad Altare rediens, Dalmaticâ resumptâ, stat post Celebrantem, ac cantato *Credo*, ad Altare accedit, & cum eo Symbolum prosequitur inclinans caput, & genuflectens, quoties Sacerdos id facit, ac postea ad sedem accedēs omnia observat, sicut ad *Gloria in excelsis* supra dictū est.

XIII. Cùm verò in Symbolo *Et incarnatus est*, cantatum fuerit, surgit, birretum ponit supra sedem, & profundè se inclinans Celebranti vadit ad Credentiam, accipit à Cæremoniario bursam ambabus manibus veluti jacentem, & illam usque ad faciem elevatam, parte aperta ad se conversa, solus sine comite per planum defert ad Altare factâ in transitu Celebranti reverentia, & ante infimum gradum genuflexione ascendit, ibique ex bursa, quam in latere Evangelij ita collocat, ne impediat, Corporale depromit, & explicat, ita ut ora Corporalis oram mensæ Altaris contingat, & pars cruce signata sit in medio, ubi Celebrans eam osculari debet; denique genuflectens, manibus ante pectus junctis, per breviorem viam descendit, & factâ Celebranti debitâ reverentiâ sedet, tegitque.

§. II.

Quid ab Offertorio usq; ad finem observandum.

I. POstquam Symbolo cantato Celebrans ad medium Altaris accessit, Diaconus stans post ipsum exspectat, donec Offertorium dicat, tum ad ipsum ascendens,

dens, & à dextris stans junctis manibus, de manu Subdiaconi calicem accipit, detegit, pallam removet, eámque prope Corporale collocat, ita ut facilè prehendi possit: deinde patenam cum Hostia arripiens, priùs patenam (tum etiam manum Celebrantis) osculatur & porrigit. Post hæc calicem à Subdiacono accipiens, & ampullam vini à Ceroferario, vinum infundit, ac postquam Subdiaconus parùm aquæ infuderit, calicem sinistrâ elevans & dextra pedem tenens cum debitis osculis Celebranti porrigit, & brachium ejus sustentans dicit cum illo *Offerimus*, deinde positum more solito in Altari calicem pallâ tegit. Subdiacono autem adhuc in cornu Epistolæ stanti patenam purificatorio inferiùs involutam ponit in manu dextra, eámque cooperit extremitate veli superhumeralis, quam tamen traditionē patenæ in Missa solemni Defunctorum non facit. Ubi autem Celebrans reliquas orationes absolverit, ipse sicut in principio Missæ cochlear & naviculam eidem subministrat, & dum is oblata incensat, calicis pedem tenet, & sinistra manu casulam elevat; dum verò Crucem incensat, Calicem à medio ad latus Epistolæ removet, non tamen extra Corporale, iterúmque postea reponit. Quando per medium Altaris transit, cum Celebrante genuflexionem facit, postquam autem hic incensationem absolverit, thuribulum ab eo accipiens, ipsum ter more solito incensat, & dum ille lavat manus, ipse cum Thuriferario ad planum in cornu Epistolæ vadit, ibique facta genuflexione incensat primò astantes in Choro, tum Subdiaconum, & postremò à Cæremoniario incensatur. Cùm dicitur Præfatio, stat retrò post Celebrantem, & paulò antè, quàm dicatur *Sanctus*, ad Altare accedit, & cum Celebrante id media voce, & parùm inclinatus dicit, indéque iterum ad *Benedictus* se erigens, crucéque signans, factâ genuflexione ad sinistrum Celebrantis latus se confert, iterúmque genuflectens, de libro servit manus habens in eodem libro sustentando occupatas.

II. Quando Celebrans dicit: *Quam oblationem*, ipse factâ genuflexione transit ad dextram Celebrantis, ubi ite-

rum in superiore gradu Altaris genuflectit, & , cùm elevatur SS. Sacramentum, fimbrias Planetæ sinistrâ elevat, dextrâ pectus pulsat, &, quando opus est, se erigens, calicem discooperit, vel tegit, & cum Celebrante genuflectit. Deinde iterum transit ad sinistram Celebrantis, eique ut antea ministrat. Dum Celebrans dicit *Nobis quoque peccatoribus*, pectus cum ipso percutit, sicut & cruce se signat quando Celebrans illa verba: *Omni Benedictione*: pronuntiat. Quando ad verba: *per quem hæc omnia*: ventum est, iterum factâ genuflexione ad dextram redit, & novâ genuflexione præmissâ calicem detegit, genuflectit, surgit, & stans calicis pedem, dum Celebrans super calicem crucem format, duobus digitis tenet, & Hostiâ à Celebrante depositâ, iterum genuflectit & calicem cooperit.

III. Dum Celebrans Præfationem (ut Gavantus loquitur) ad *Pater noster*, canit, ipse factâ genuflexione vadit post Celebrantem, ibique stat usque ad verba: *Et dimitte &c.* his enim cantatis genuflectens per breviorem viam ad Celebrantis dextram ascendit, & acceptam à Subdiacono patenam illi porrigit, prius tamen purificatorio abstersam, osculisque præmissis. Quando autem Celebrans se cruce signat, & genuflectit, ipse quoque hæc facit, simúlque calicem pro Hostia dividenda detegit, iterúmque cooperit, semper genuflectens. Factâ divisione Hostiæ cùm Celebrante dicit *Agnus DEI* pariter inclinatus, & pectus percutiens; tùm genuflectit usque ad finem Orationis *pro Pace*, qua finitâ surgit, & extra Corporale Altare osculatur, non tamen ponens manus super eo: postea pacem accipit à Celebrante, ita eundem complexus, ut utramque manum sub humerum ejusdem ponat dicentique *Pax tecum*, respondeat, *Et cum Spiritu tuo*, capútque ante & post complexum inclinet. Acceptâ pace mox genuflectit, descendit ad infimum gradum, & similiter pacem Subdiacono dat, ita ut ipse manum utramque super humeros ejus ponat genáque sinistrâ sinistræ ejusdẽ genæ appropinquet. Tùm faciens iterùm genuflexionem accedit ad librum, &

ecle-

Celebranti assistit; cùm verò hic dicit: *Domine: non sum dignus*: pectus percutit, & Sacramentũ adorat, ipse idem facit, profundè, dum Celebrans se communicat, versus Altare inclinatus.

IV. Ubi Celebrans ablutionem accipit, librum ipse clausum cum Cussino accipit, & facta cum Subdiacono genuflexione defert ad cornu Epistolæ, transeundo per secundum gradum. Inde cum Celebrante ad librum accedens, vel ad medium rediens, & à tergo stans, postquam is finitis orationibus *Dominus vobiscum* cecinit, ipse genuflectit, & vertens sese: *Ite Missa est* (Vel sine versione *Benedicamus* aut *Requiescant*) cantat. Quo absoluto iterum vertit se ad aram, & in secundo gradu à dextris Celebrantis flectit, caput profunde inclinat, & cruce se signat, dum Celebrans populum benedicit. Tum surgens ad cornu Evangelij vadit, & Celebranti Evangelium legenti assistit, & in fine, si Evangelium ex libro dicatur, librum claudit.

V. Finito Evangelio redit cum Celebrante ad medium altaris, factáque Cruci reverentia ad planum descendit, ubi repetitâ reverentiâ debitâ, dat Celebranti birretum, & suum ipse à Cæremoniario accipit, sicque ordine, quo egressus est, redit, ita tamen ut, ubi ad Sacristiam venerit, exspectet stans cum alijs in rectâ lineâ, donec Celebrans, cui reverentiam facit, transiverit, tunc enim ipse sequitur, & in Sacristiam ubi venerit, primùm Cruci, postea Celebranti reverentiâ factâ, eundem in vestibus exuendis juvat, & tum demum suas exuit.

TITVLVS II.

DE OFFICIO SVBDIACONI.

I. ANte egressum induit se ipse ante Celebrantem juvantibus Substituto & Acolythis, ipse verò juvat Celebrantem, manipulum cum osculo prope Crucem offerendo. Tum sonantibus omnibus campanis, factâ Cruci debitâ reverentiâ, & postea Celebranti, egreditur ante Diaconum (nisi Celebrans pluviali sit indutus, tum

enim ipſe à ſiniſtris fimbriam pluvialis tenens eum comitatur) cooperto capite, junctis, & erectis manibus. NB.

II. Ubi ventum eſt ad aram, ſtans proximo Acolytho birretum porrigit, genuflectit cum alijs, etſi non adſit Venerabile Sacramentum, & factâ cruce cum Celebrante incipit Pſalmum *Iudica*, ita jungens manus, ut, quantum fieri poteſt, Dalmaticam non tangant. Dum autem hunc alternatim cum Celebrante recitat, inclinat caput, humeros, aut corpus, aut crucem facit, quoties Celebrans id facit, exceptâ confeſsione illius. Dum verò confeſsionem ipſe cum Diacono facit, profundè ſe inclinat, & ad verbum *tibi Pater*, *te Patrem* ſe parùm ad Celebrantem convertit, ad verba *mea culpa* &c. ter pectus percutit, ſiniſtrâ pectori admotâ.

III. Facta confeſsione ſine genuflexione cum Celebrante ad Altaris medium aſcendit, veſtem illius anteriorem & albam manu dextrâ attollens, alterâ manu pectori admotâ. Ubi vero ad Altare venerit, manibus junctis, non ſuper Altare poſitis genuflexionem facit.

IV. Ad initium incenſationis dextrâ planetam circa humeros Celebrantis attollens eundem comitatur, ſiniſtrâ pectori admotâ, & cum ipſo ante reliquiarum incenſationem profunde ſe inclinans, vel, cùm per medium tranſit, aut ab eo recedit, omnino genuflectens. Peractâ incenſatione deſcendit cum Diacono in planum Epiſtolæ, nullâ factâ altari reverentiâ, & ſtans à ſiniſtris ejus exſpectat, donec Celebrantem incenſaverit. Tum accedens ad Celebrantem, & ſtans ad dextram Diaconi facit cùm Celebrante crucem ad initium Introitûs, & ad *Gloria Patri* caput Cruci inclinat. Poſtea verò alternatim cum eo *Kyrie eleyſon* dicens, factâ Cruci reverentiâ per breviorem viam ad Sedilia ante Diaconum accedit, ibique Celebrantem ad ſedendum per caſulæ elevationem juvat. Si verò non ſedendum ſit, tum poſt introitum collocat ſe in plano poſt tergum Diaconi ſuper ſecundo gradu in medio ſtantis.

V. Dum Celebrans *Gloria in excelſis* canit, ipſe facta genuflexione ad Altare aſcendit, & à ſiniſtris Celebrantis

ſtans,

stans, junctis manibus cum eo hymnum illum recitat inclinans caput ad *Adoramus, Gratias, IESV Christe, Suscipe.* & Crucis signum ad verba *cum Sancto spiritu* faciens. Inde si sedendum, factâ genuflexione iterum per breviorem viam ad sedilia accedit, ut prius, ibique caput inclinat, quoties supra dicta verba canuntur. Circa finem hymni, dato signo à cæremoniario surgit, ponit birretum in sede, & ad planum Altaris accedit, genuflectit, & iterum in medio post tergum celebrantis se collocat, quæ omnia etiam simili modo, quãdo ad *Kyrie eleison* & *Credo* sedetur, facere debet.

VI. Quando celebrans dicto *Dominus vobiscum* ad cornu Epistolæ accedit, ipse quoque cum eodem pari passu eò vadit, & in linea recta post Diaconum stat facie ad aram conversa, capútque inclinat ad verba *Oremus, Per Dominum* & similia, non tamen respondet *Amen.*

VII. Circa finem Orationis ultimæ accipit à Substituto (vel ut vult cæremoniale fol. 224 à cæremoniario) librum Epistolarum ambabus manibus, & elevatum ante pectus deferens, factâ Altari in medio genuflexione, vadit ad partem Epistolæ contra Altare in plano presbyterij, vel (si non est capax locus) extra cancellos, remotus duos minimùm passus, sine nova genuflexione Epistolam cantat, ipse sibi librum tenens, quâ finitâ claudit librum, redit cum Socio ad medium Altaris, & si non sit Officium Defunctorum (in hoc enim omittit hanc cæremoniam) facta genuflexione accedit ad celebrantem, ferens ambabus manibus, ut priùs, librum, cujus superiorem partem in supremo gradu genuflectens, versus celebrantem parùm inclinat, & manum illius super librum extensam osculatur. Tum surgit, tradit librum cæremoniario, & Missale clausum cum Cussino supra pectus ad cornu Evangelij portat, ibique celebranti Evangelium legenti in secundo gradu ad sinistram assistit, conformans se eidem in formando signo Crucis capitisque inclinatione, & tam in principio, quàm fine respondens, & Missale propiùs ad locum Corporalis pro celebrantis usu collocans.

VIII. Finito Evangelio, quando Diaconus ad celebrantem ascendit, ipse in plano stans exspectat, donec Diaconus iterum descendat, & tum cum eodem genuflectens, & à sinistris comitans procedit ad locum Evangelij extra cancellos, duos minimum passus longe ab illis, ibique faciem nec totam ad Altare, nec totam ad populum, sed ferè ad eum modum, quo liber in Altari ponitur, ad Evangelium legendum vertit, librúmque apertum à Diacono accipit, & ad commoditatem cantantis elevatum tenet, nunquam se cum alijs inclinans, aut genuflectens. Finito Evangelio, nullâ Altari facta genuflexione vel reverentiâ aliâ, etsi prostet Venerabile, portat librum apertum & elevatum ad celebrantem, & indice manus dextræ initiū Evangelij monstrat, nullam ei reverentiam in accessu faciens; quando tamen is librum osculatus est, ipse claudens librum profundè eidem se inclinat, & sine alia genuflexione per viam breviorem ad planum descendit, librúmque cæremoniario reddit.

IX. Si Concio habenda sit accedens ad celebrantem, eum in manipulo & casula detrahenda juvat, ipse verò Dalmaticam & manipulum exuens Thuriferario præbet, & exspectans cum celebrante, donec Evangelium finiatur, eo finito, cum ipso ad sedilia præparata, factâ priùs debitâ reverentiâ procedit, iterúmque finita concione redit, & vestes reassumit.

X. Quando Celebrans *Credo* canit, ipse, ut *in Gloria excelsis*, ascendit, & cum illo Symbolum recitat, in omnibus inclinationibus se eidem conformans, uti etiam in fine formando Crucis signo. Tum factâ reverentiâ, uti priùs ad sedilia accedit: & recedit. Post *Et incarnatus est*, dum Diaconus bursam ad Altare portat, ipse cum eodem surgit, & manu birretum tenens, ac in loco consistens exspectat, donec Diaconus ad suam sedem revertatur, tum iterum sedet, donec à Cæremoniario signum recedendi detur.

XI. Dum Celebrans dicit *Dominus vobiscum*, ipse post Diaconum stans in medio, ubi Celebrans ad Altare rever-

sus

suo *Oremus* canit, genua flectens per planum ad Credentiam vadit, ubi à Substituto velum longum super humeros, ita ut in latere dextro longius dependeat accipit, & relicto super credentiam parvo velo calicis, sinistrâ manu nudâ calicem per nodum accipit, & dexteram extensam ponit super pallam velo superhumerali tectam, & sic eum per viam breviorem sine genuflexione ad cornu Epistolæ portat, & in Altari ponit, amotóque velo detegit. Quo facto calicem purificatorio extergit, quod circum volvit nodo calicis, sícque calicem in manus Diaconi tradit, mox ampullam vini à Ceroferario traditam eidem Diacono porrigit, & statim ab altero Ceroferario ampullam aquæ accipit, dextráque parum ipsam elevans, & celebranti ostendens, versus eum inclinatus dicit: *Benedicite Pater Reverende*: & tum parum aquæ in calicem infundit, & exspectat, donec Diaconus patenam in manu ponat, velóque tegat, quam ipse ita gestans, ut pars interior ipsum respiciat, sine genuflexione descendit in medium planum Altaris, ibíque facta genuflexione stans tenet eam ante faciem usque ad finem Orationis Dominicæ, sinistrâ manu brachium dextrum sustentans, neque cum celebrante, aut Diacono genuflectit; nisi in casibus infra exprimendis. Quando Diaconus ipsum incensare vult, se versus ipsum sistit, & ante ac post incensationem eidem se inclinat. Dum verò Celebrans dicit: *Orate Fratres*: ipse *Suscipiat*, sine capitis inclinatione respondet.

XII. Ad Præfationem dum celebrans canit *DEO nostro*, caput & ipse inclinat; finita autem præfatione ascendit ad sinistrâ celebrantis, factâ priùs genuflexione, & cum eo *Sanctus* inclinatus dicit, ad *Benedictus* se iterum erigens, & facta genuflexione ad medium planum redit.

XIII. Dum celebrans dicit *Quam oblationem*, cum Diacono super infimum gradum Altaris genuflectit à tergo Celebrantis, in Officio Defunctorum autem ad cornu Epistolæ accedit, ibíque flectens Hostiam & Calicem elevatum ter incensat. Post Elevationem surgit, & rediens ad suum locum ibidem stat, usque dum celebrans in Oratione-

ne

ne Dominica canit: *Et dimitte nobis*, tunc enim facta genuflexione per breviorem viam ascendit cum Diacono ad celebrantem, & ad Diaconi dextram se sistit, ac patenam nondum detectam Diacono porrigit, velum in manibus Substituti relinquit, & facta genuflexione ad suum locum revertitur státque à tergo Celebrantis.

XIV. Dum canitur à Celebrante *Pax Domini*, factâ genuflexione ad Celebrantis sinistram ascendit, & cum eodem *Agnus DEI* inclinatus, pectúsque ter percutiens dicit, iterúmque facta genuflexione ad suum locum revertitur, & ibi stat, donec Diaconus ad ipsum descendat, & Pacem det; quam ipse quoque statim dat Cæremoniario, sed cum hoc discrimine, ut dum eam à Diacono accipit, manum utramque supponat humeris, dum verò eam dat Cæremoniario, super eosdem ponat. Post datam pacem genuflectit, ascendit ad dextram Celebrantis: detegit, cum opus est, calicem: adorat cum Celebrante, &, cum dicit: *Domine non sum dignus*, inclinatus cum eodem pectus percutit. Dum Celebrans sumit Hostiam vel Sanguinem profundè se inclinat versus Altare; sumpto autem Sanguine, cum debita reverentia & ampullæ osculo vinum pro purificatione celebranti infundit, uti & pro ablutione vinum & aquam; tum accepto paruo velo calicis genuflectit, & per infimum gradum ad partem Evangelij vadit, calicem mundat, aptat cum Purificatorio, patenâ & pallâ cooperit, plicat corporale, reponit in bursam, & ipsam super calicem priùs à se velo coopertum ponit, & per gradus anteriores transiens, facta in medio genuflexione, portat ad Credentiam sine comite. Accedit ad medium, sequitur celebrantem ad librum accedentem vel recedentem, flectit ad benedictionem cum Diacono in secundo gradu (nisi aliud Evangelium legendum sit, tunc enim portat librum facta post Diaconum in medio genuflexione) & caput profundè inclinans signo Crucis se signat, & ad cornu Evangelij cum Diacono se conferens assistit, Celebranti se in omnibus inclinationibus & Crucis formatione conformans ut ad pri-

mum

mum Evangelium. Finito Evangelio dicit: *DEO gratias* redit cum celebrante ad medium Altaris, facit Cruci reverentiam, & mox in planum descendit; ibique factâ iterum reverentiâ birretum à Substituto accipit, & ante Diaconum capite tecto in Sacristiam regreditur, ita tamen, ut, ubi ad Sacristiam venerit, sistens se cum alijs in linea recta celebrantem transire sinat, & ipse primùm post Diaconum Sacristiam intret, ubi factâ inprimis Cruci, postea celebranti reverentiâ, eundem in vestibus exuendis juvat, & tum demum etiam ipse se exuit.

TITULUS III.

DE OFFICIO CÆREMONIARII.

I. ANte omnia indutus Superpelliceo quærit & signat in Missali & libro Evangeliorum, quæ sunt cantanda vel legenda: deinde videt, an omnia sint parata, præsertim pro celebrante. Postea Missale apertum in altari ponit, & calicem ad credentiam defert, cúmque in medio ponit.

II. Paratis omnibus induit celebrantem, cúmque in egressu ad sinistram, nudo capite, & junctis ac erectis manibus sequitur.

III. Ubi ad aram ventum est, sistit se ad planum Epistolæ; ibique à Diacono birretum celebrantis accipit, post genuflexionem ad sedem deportandum.

IV. Si aspersio aquæ benedictæ facienda sit, comitatur celebrantem, & dextram pluvialis partem elevat. Ubi ad Altare redierit, factâ debitâ reverentiâ, ad suum locum regreditur: finitis verò orationibus ad Celebrantem accedit, cúmque in casula induenda juvat.

V. Dum celebrans dicit Psalmum *Iudica*, ipse stare potest, sub confessione tamen decentius flectit. Quoties autem celebrans seipsum signat, vel caput inclinat, toties ipse quoque se signat vel inclinat, exceptâ confessione. Dum autem Diaconus & Subdiaconus confessionem faciunt, ipse se

profunde

profundè versus Altare inclinat, pectus percutit cum illis, & ad verba *Tibi Pater* ad celebrantem se vertit.

VI. Si ad *Kyrie eleison* vel *Gloria* sedendum sit, ipse Subdiaconum in sedendo juvat, Dalmaticam attollendo. Tum diligenter attendit ad verba: *Adoramus, gratias, IESV Christe, suscipe,* & ex suo loco surgens, capitis inclinati signo ad inclinationem monet, quod idem etiam signum dat ad recedendum circiter quando *cum S. Spiritu* cantatur.

VII. Quando celebrans Orationes canit, ipse in secundo gradu eidem assistit, facie ad illum conversa. Finitis orationibus recedit, & vel in suo loco consistit, vel, si ita moris sit, Subdiaconum ad Epistolam cantandam comitatur, eique à sinistris parùm à tergo assistit.

VIII. Dum celebrans Evangelium legit, ipse librum Evangelij accipit, eúmque Diacono in cornu Epistolæ stanti porrigit. Postquam verò Diaconus accepta benedictione in planum descendit, ipse factâ cum omnibus alijs Ministris genuflexione, primus procedit ad locum Evangelij extra cancellos, & ibidem post Diaconum se sistit, & ad *Sequentia* pollice signum crucis in fronte, ore, & pectore format. Quando verò IESVS cantatur, profundè versus Crucem; ad nomen MARIAE autem versus Diaconum se inclinat. Si genuflexio facienda sit, ipsa quoque versus Crucem peragitur. Dum respondetur à Choro *Gloria tibi Domine* thuribulum à Thuriferario accipit, & Diacono offert, iterúmq; illud ab ipso recipit. In fine verò Evangelij ad locum suum rediens accipit à Subdiacono in planum descendente Evangelij librum, & ad Credentiam portat; postea thuribulum à Thuriferario accipiens, Diacono porrigit.

IX. Si Concio habenda sit, Celebranti Casulam detrahit, eundémque ad sedilia præparata finito Evangelio euntem sequitur, idémque post concionem in reditu facit, simúlque eundem in Casula induenda juvat, & ubi Concionator promulgandi vel orandi finem fecerit, eidem signum dat Symboli cantandi.

X. Dum sub Symbolo sedetur, diligenter attendat ad

nomen

nomen IESVS & *adoratur*, *Et incarnatus* &c. ut signum pro inclinatione dare possit. Post versum *Et Incarnatus* vadit cum Diacono ad Credentiam, offert ei bursam, & cum eo usque ad locum suum proprium accedit, non autem usque ad Altare comitatur. Circa finem Symboli signum ad surgendum dat, sicut in fine *ad Gloria in excelsis*.

XI. Dicto Offertorio comitatur Subdiaconum ad Altare usque, reversúsque ad locum suum manet ibi stans usque ad lotionem manuum, hâc enim peractâ ad sinistram Celebrantis accedit, & folia, si opus sit, vertit, manet quoque ibidem usque ad finem præfationis, tum enim ad locum suum regreditur.

XII Ad initium præfationis iterum vadit ad sinistram Celebrantis, eique ad librum assistit, donec Subdiaconus pacem à Diacono acceperit, tunc enim ad Subdiaconum in planum descendit, & ab eo etiam pacem accipit, factáque genuflexione dat pacem Substituto, & ad cornu Epistolæ redit.

XIII. Quando celebrans Communionem dicit, accedit ad illum, eique dictam Communionem ostendit, & librum dictâ ultimâ oratione claudit, nisi Evangelium ex eo adhuc sit dicendum. Denique postquam celebrans dicto Evangelio in planum descendit, factâ cum illo reverentia dat birretum Diacono, & sequitur celebrantem in Sacristiam euntem.

XIV. In Missa minùs solemni ante Missam calicem ad Altare defert, & corporale explicat, & eundem calicem velo tectum supra illud deponit. Celebrantem à dextris vestit. Ante aspersionem aquæ benedictæ aspergillum eidem porrigit cum debitis osculis, uti & manipulum & casulam post aspersionem. In thurificatione idem, quod aliàs Diaconus facit. Dum celebrans legit Epistolam, ipse accepto ex Credentia libro, & factâ Altari reverentiâ solus vadit ad locum consuetum extra cancellos. librum clausum & erectum ante pectus ferens, ibi Epistolam canit & factâ in reditu genuflexione ante medium Altaris, sine benedictionis

peti-

petitione aut manûs osculo librum ad Credentiam portat. Ante Evangelium ministrat naviculã & cochlear celebranti, ut semper aliàs, cum consuetis osculis, & postea vadens ad locum Evangelij medium se inter Ceroferarios sistit, offert ad *Sequentia* thuribulum, & post finem Evangelij celebrantem tribus ductibus, factáque ante & pòst reverentiâ incensat. Sub incensatione ad offertorium eodem modo, ut ante introitum omnia facit, nisi quòd calicis pedem, si sit in sacris tenere debeat, dum is à celebrante incensatur, cúmque parùm removere, dum Crucis incensatio peragitur. Postquam autem ipse celebrantem incensavit, & à Substituto, vicissim est incensatus, accedit ad cornu Evangelij & celebranti ad librum servit. Quando Sacerdos dicit *quam oblationem*, factâ ipse genuflexione transit ab Altaris mensa ad gradum superiorem, & à dextris Celebrantis flectit, ejusdémque Planetam sub elevatione tenet. Peractâ elevatione surgit, genuflectit, & ad librum redit. Reliqua ut in Missa solemni peragit.

TITVLVS IV.

DE SVBSTITVTI OFFICIO.

I. ANte initium Missæ accipit librum Evangeliorũ & velum pro Subdiacono, ampullas cum pelvicula, collocanda omnia ordine & decẽter supra Credentiam. Diebus autem Dominicis etiam Manipulum & Casulam effert, & super cancellos ponit ad cornu Epistolæ, quia áspersio aquæ benedictæ facienda est. Prætereà videt, an in Altari Crucifixus, Candelebra, & Candelæ debito numero sint paratæ & accensæ; an parata funalia; an scamna pro Ministris & Asistentibus posita.

II. His constitutis juvat Diaconum & Subdiaconum in vestibus induendis. Quando exeundum est ex Sacristia, factâ Cruci & Celebranti debitâ reverentiâ, sequitur ille sine socio ad latus, duos Ceroferarios, nudo capite, junctis & erectis manibus.

III. Ubi

III. Ubi ad aram ventum, accipit à Diacono birretum, illúdque cum reliquis supra sedes celebrantis, Diaconi & Subdiaconi post genuflexionem ponit.

IV. Si aspersio aquæ benedictæ facienda sit, accipit vas aquæ benedictæ cum aspersorio stans à dextris Diaconi, porrigitque id illi sine osculo. Aspersione peractâ, accipit depositum à Celebrante pluviale, & in Sacristiam refert.

V. Ascendente celebrante ad Altare, ipse cum reliquis surgit, accipit à Thuriferario naviculam & sine nova genuflexione cum eodem ad cornu Epistolæ vadit, ibique stans à sinistris dat naviculam semiapertam in manus Diaconi sine osculis. Ad initium incensationis tollit cussinum & librum apertum, & stans in plano à sinistra Cæremoniarij utrumque tenet usque ad finem incensationis.

VI. Circa finem Orationis ultimæ accipit à Credentia librum Epistolarum ambabus manibus, eúmque ad Subdiaconum affert; & nisi ipse Cæremoniarius secundùm cæremoniale id faciat, eundem Subdiaconum comitatur extra cancellos, & canenti Epistolam à sinistris parùm à tergo assistit.

VII. Finitâ Epistola si comitatus est Subdiaconum, redit cum eo ad Altare, & mox Thuriferarium ad Sacristiã comitatur, iterúmque reducit. Circa finem Gradualis, accipit naviculam accedit cum Diacono & Thuriferario ad partem Epistolæ, offert illi naviculam, & factâ benedictione ab eodem iterum recipit.

VIII. Quando ad Evangelium cantandũ extra cancellos prodeundum est, ipse ultimus Diaconum & Subdiaconum sequitur, & dum Evangelium ipsum canitur, post Diaconum à dextris cæremoniarij facie ad Thuriferarium conversa consistit. Signat se cruce, quando dicitur *Sequentia*, facitque inclinationem vel genuflexionem versus crucem, quoties Diaconus se inclinat vel flectit ad nomen IESV; si verò ad nomen MARIAE aut alterius Sancti se inclinat, versus Diaconum hæc inclinatio facienda est. Finito Evangelio Diaconum ad planum Altaris comitatur.

XIII. Ad ultimam benedictionem cum alijs flectit, caput profundè inclinans, &, dum ea datur, cruce se signatus. Finito Evangelio, Birretâ afferens, Subdiacono suum porrigit, & ordine, quo egressus est, ad Sacristiam redit.

XIV. In Missâ minus solemni ipse à sinistris vestit Celebrantem. Sub incensatione supplet locum Subdiaconi, redditâ Thuriferario naviculâ, Planetam incensantis elevando, &, quoties ille inclinationem Cruci facit, aut genuflectit, pariter flectendo. Dum Celebrans legit Epistolam, ipse eidem assistit, & finito ab eo Graduali defert Missale clausum cum Cussino ad cornu Evangelij, ibique apertum collocat ad commodum Celebrantis. Ante Evangelium confert se ad cornu Epistolæ, & post incensum impositum, ad cornu Evangelij, ibique ex latere se sistit. Ad incensationem sub Offertorio accedit cum Thuriferario, & naviculam Cæremoniario porrigit, iterúmque Planetam incensantis elevat. Ad verba *Quam oblationem* accedit cum Cæremoniario ad gradum superiorem si commodè fieri potest, & à sinistris flectit. Reliqua ut in Missa solemni peragit.

TITVLVS V.

DE THVRIFERARII OFFICIO.

I. ANte Missam curare debet, ut habeat thuribulum accensis prunis, & naviculam thure & cochleari instructam. Dato signo omnium campanarum prabet naviculam Diacono, & tenet thuribulum pro incenso imponendo, quo imposito, factâ Cruci & Celebranti reverentiâ progreditur primus è Sacristiâ, lævâ naviculam ferens, dextrâ thuribulum leniter agitans.

II. Ubi ventum est ad Altare, genuflectit cum alijs, & dum post factam confessionem Celebrans ad Altare ascendit, tradit Substituto naviculam, & cum eo ad cornu Epistolæ thuribulum ferens vadit, ibique semiflexus in supremo gradu facie ad Celebrantē versa tenet thuribuli annu-

lum sinistrâ, dextrâ ipsum thuribulum in medio catenularum apertum, & ad altitudinem naviculæ elevatum. Facta benedictione incensi porrigit thuribulum clausum Diacono, & post incensationem Celebrantis ab illo iterum accipit, usque ad Sacristiam defert, & mox redit.

III. Post Epistolam cantatam comitante Substituto ad Sacristiam pergit, & thuribulum cum navicula affert, & paulò antè finem Gradualis cum Diacono ad partem Epistolæ accedens, tenet, ut aliàs, thuribulum pro incenso imponendo, quod tamẽ facta benedictione ipse retinet in manibus, & accedens cum alijs ad Credentiam, factâ genuflexione ibi stat, donec Diaconus benedictionem acceperit, tunc enim accepit ad medium Altaris, & genuflectens, procedit post Cæremoniariũ extra cancellos, ibiq; , dum cantatur Evangelium, post Diaconum à sinistris Cæremoniarij se sistit facie ad Substitutum à dextris stantem conversâ. Dum respondetur à choro *Gloria tibi Domine*, porrigit Cæremoniario thuribulum, iterúmq; ab eo post incensationem recipit. Finito Evangelio post Ceroferarios ad planum Altaris redit, ibíque Diacono aut Cæremoniario thuribulum offert, & iterum acceptum in Sacristiam refert.

IV. Si Concio habenda sit, ipse Subdiacono Dalmaticam aufert, & super cancellos decenter ponit; postea cum alijs ad locum concionis audiendæ accedit.

V. Post Offertorium accedit cum Substituto ad Sacristiam, affert thuribulum, & sicut in prima incensatione offert Celebranti pro thure imponendo, & postea Diacono. Completa incensatione Celebrantis ipse cum Diacono in planum ad cornu Epistolæ vadit, ibíque genuflexionem facit, & incensato Subdiacono thuribulum à Diacono accipit, eúmq; pariter incensat duplici ductu, antè & post inclinans caput. Quo facto incensat Acolythos ad dextram & sinistram, ac denique populum, refertque thuribulum in Sacristiam, & ibi usque ad finem præfationis manet.

VI. Finita præfatione redit ad Altare, & facta genuflexione flectit usque ad verba: *Quam oblationem*, tum enim

factâ

factâ iterum genuflexione ad cornu Epistolæ vadit, & flectens in secundo gradu, imposito thure sine benedictione, dum Hostia elevatur, ter eam incensat, nimirum dum Sacerdos eam adorat, dum elevat, & dum deponit. Atque idipsum etiam ad Elevationem Calicis facit. Quâ finitâ surgit, & genuflexione factâ ad Sacristiam defert thuribulum, & mox reversus ad Altare, post genuflexionem in suo loco stans manet.

VII. Quando post *Agnus DEI* pax datur, ipse eam à Substituto accipit, & mox primo ministro à dextris stanti eandem dat. Finitâ Missâ præit ad Sacristiam, sicut in egressu, ita tamen, ut propè Sacristiam subsistens prius Celebrantem cum Assistentibus & Cæremoniario eam intrare sinat, & ubi ipse ingressus fuerit, Cruci primum, tum Celebranti reverentiam faciat, & Assistentes in exuendis vestibus juvet.

VIII. In Missa minùs solemni thus ante egressum non imponitur, nec thuribulum secum effert, sed, si sit Dominica, vas aquæ benedictæ præparat cum aspergillo. In incensatione verò primâ & secundâ, incenso benedicto ponit naviculam supra Credentiam, & Cussinum cum Missali ex Altari tollit, & sustentat usque ad finitam incensationem; tum thuribulum in Sacristiam refert, quod, dum canitur Graduale, solus ipse iterum ex Sacristiâ reportat. Reliqua more solito peragit.

TITULUS VI.

DE OFFICIO CEROFERARIORUM.

I. ANte egressum accendunt suas candelas, faciunt reverentiam Cruci & Celebranti, & primi post Thuriferarium exeunt, nudo capite, candelabra in manibus portantes.

II. Ubi ad Altare ventum est, genuflectunt, & candelabra ad Credentiam deferunt, & in anterioribus cornibus deposita relinquũt, hinc illinc prope candelabra flectentes

ante confessionē se signant cruce cum Celebrante, capútq; inclinant cum illo, exceptâ confessione; quando tamen Ministri faciunt confessionem, etiam ipsi se profunde inclinant versus Altare, pectora percutiunt ad *mea culpa*; & ad *tibi Pater* ad Celebrantem se vertunt. Si verò aquæ aspersio facienda sit, tum stant apud candelabra, donec Sacerdos Psalmum *Iudica* recitare incipiat.

III. Ascendente ad Altare Celebrante surgunt, & si ad *Gloria* sedendum sit, is, qui proximior est Diacono, eum juvat in Dalmatica suprà sedem explicanda.

IV. Quando Diaconus pro Evangelio cantando benedictionem accepit, accedunt ad extremitates plani apud Altare, & factâ genuflexione cum alijs, sequuntur Thuriferarium ad locum, ubi Evangelium canitur, & unus ad dextram, alter ad sinistram Subdiaconi sistunt; nec unquam cum alijs caput inclinant, aut genuflectunt. Finito Evangelio post Subdiaconum & Cæremoniarium ad medium Altaris accedunt, genuflectunt, & candelabra ad Altare portant, ibique manent stantes.

V. Si Concio habenda sit, extinguunt candelas suas & sedes pro Ministris Sacris ad locum pro concione audienda deputatum portant, & post concionē iterum reportant.

VI. Quando celebrans Offertorium dixit, ipsi cum ampullis, & pelvicula ad cornu Epistolæ accedunt, & alter ampullam vini, alter ampullam aquæ Subdiacono offerunt, recipiúntque. Postquam verò Celebrans incensatus est, accedunt ad illum, & cum debita reverentia alter aquam affundit, alter mappulam primò plicatam ferens, deinde utraque manu extensam porrigit, recipitque.

VII. Finita præfatione, accendunt candelas in majoribus candelabris, ubi mos est, quia tunc non adsunt alij, qui hoc faciant. Tum genua flectunt cum alijs Ministris usque ad finem elevationis.

VIII. Dicto *Agnus DEI* si pax datur, is, qui proximior est Acolytho minimo, ab eo pacem accipit, statimque socio porrigit.

IX. Quan-

IX. Quando celebrans Sacrum Sanguinem sumpsit, mature ipsi afferunt, unus quidem ampullas vini & aquæ cum pelvicula, alter verò velum parvum pro calice tegendos eáque siue osculis porrigunt Subdiacono, iterúmque postea ampullas ad Credentiam portant.

X. Ad Benedictionem flectunt, capita profundè inclinant, & cruce se signant. Finito verò ultimo Evangelio candelabra accipiunt, & in extremitatibus plani consistentes genuflectunt, & post Thuriferarium in Sacristiam redeunt, ita tamen, ut ante illam subsistant, & Celebrantem cum Assistentibus & Cæremoniario priùs intrare sinant, in ingressu verò Sacristiæ Cruci & Celebranti reverentiam facere ne obliviscantur.

TITVLVS VII.

DE OFFICIO ACOLYTORVM.

I. Quando Sonantibus omnibus campanis signum ad egressum datum est, faciunt cum alijs Cruci & celebranti profundam reverentiam; & in egressu sequuntur Substitutum in Cottis bini & bini, nudo capite, junctis & erectis manibus.

II. Ubi ad Altare ventum est, ad sua sedilia accedentes, faciunt cum alijs genuflexionem, & stant usque ad initium Missæ, hâc enim inchoatâ flectunt, faciunt crucem, & capita inclinant, quoties Celebrans id facit, exceptâ confessione. Quando tamen Assistentes confessionem faciunt, ipsi quoque profundè se inclinant, pectora percutiunt ad *mea culpa*, & ad verba *tibi Pater* versus Celebrantem se vertunt.

III. Ascendente ad Altare Celebrante surgunt, & manent stantes suis locis, donec ad *Kyrie eleison*, & *Gloria* reliqui etiam sedeant, tunc enim & ipsi sedent, & ad signa à Cæremoniario data vel caput detegunt & profundè se inclinant, vel surgunt circa finem hymni.

IV. Quando cantatur à Diacono Evangelium extra

cancellos, vertunt se ad Diaconum, ita tamen, ut tergum Altari non obvertant; & quoties ille crucem format, vel genuflectit, vel ad nomen IESV caput inclinat profunde, ipsi quoque hæc omnia faciunt, sed versus Crucem inclinati; quando verò ad nomen MARIAE aut alterius Sancti caput ille inclinat, ipsi versus Diaconum eandem reverentiam faciunt.

V. Si post Evangelium concio habenda sit, ipsi postquam Celebranti & Assistentibus vestes detractæ sunt, scamna oblonga ad locum concioni audiendæ deputatum portant, eóque se, recitato Evangelio, cum alijs conferunt. Finita concione verò ea iterum ad locum suum portant, ibique vel stant, vel sedent sub *Credo*, & ad signa Cæremoniarij inclinationes vel genuflexiones faciunt, prout alios facere viderint.

VI. Dum post Offertorium à Substituto incensantur, thurificanti respondent capitis inclinatione, & quisque incensandus sequentem invitat ad honorem incensationis recipiendum. Dum vero Thuriferarius thuribulum ad Sacristiam reportat, ipsi quoque facta genuflexione eum sequuntur.

VII. Finita præfatione regrediuntur ad Altare cum Thuriferario, funalia accensa ferentes, & Presbyterium ingressi suis quisque locis genuflectunt, & demissis in terram funalibus genuflexi manent. Dato verò primo signo elevationis funalia in altum ad pectus usque elevant, quæ tamen post illam iterum demittunt, & factâ genuflexione sequentes Thuriferarium ad Sacristiam reportant, &, ubi mox redierint, in suis locis stantes manent. In Missis tamen Defunctorum non nisi post finitam communionem discedere debent juxta Gavant. *p. 2. tit 13. n. 3. litt. D.*

VIII. Quando post *Agnus DEI* pax datur, ipsi quoque à vicino ministro pacem accipiunt, & proximè astanti vicissim dant; tum genuflectant usque ad transitum Assistentium per medium, tum enim ita surgunt, ut cum Assistentibus à genuflexione erectis & ipsi erecti sint.

IX. Dum

IX. Dum finitâ Missâ ad Sacristiam reditur, eundem ordinem servant, quē in egressu tenuerunt; ubi tamen ad Sacristiam venerint, ante eam cùm alijs in linea recta hinc & inde consistentes Celebranti, cui reverentiam faciunt, & dignioribus Ministris, prioris ingressus honorē relinquunt, & tum demum & ipsi ingressi Crucem prius, postea Celebrantem conveniente reverentiâ honorant, ac Cottas cum debita modestia deponunt.

TITVLVS VIII.

DE OFFICIO MINISTRI. IN PRIVATA MISSA.

I. CUm ad quietem & devotionem celebrantis non parum conducat, si Ministrum bene instructum habeat, ideo ut hanc quoque instructionem ritè suscipere possit Sacerdos, opere pretium videtur, ut ea etiam, quæ à tali Ministro Specialiter observanda sunt, breviter hoc loco explicentur.

II. Prima itaque illius cura sit, ut ad manum habeat Sacerdos pyxidem Hostiarum, apertam, juxta non supra paramenta collocatam ex qua cùm accepta fuerit hostia clausam suo iterum reponat loco, deinde Sacerdotem in vestibus sacris induendis apte juvet. Eum in finem Humerale, quod Sacerdos capiti imponit, à tergo defluum, extremis angulis apprehensum, super humeros reducat, & inter scapulas replicet: Albam modeste per caput Sacerdoti inserat, & primò dextram, tum sinistram manicā aliquantulùm elevet, & ut brachia commode Sacerdos inserat, juvet attrahendo quantum satis erit, contractam verò ultra humeros Albam, ne iterum in brachia defluat, aptè inter scapulas Sacerdotis colliget. Cingulum à tergo eidem in manus tradat æqualiter dispositum, & Albæ partes inferiores, si longiores sint, ita componat, ut nec veste altiores sint, nec terrā attingant: quando verò Sacerdos Stolam induit, advertat, num explicata sit, & crux in medio consistat, ma-

núque, si non sit ritè applicata, suaviter reducat: Casulam deniq; sic superinducat, ut Sacerdotis caput non contingat. Ligamina verò Casulæ ita manu comprehendat, ut ne Sacerdoti, eam induenti, incomodent: quod si verò intra fissuram Casulæ adhuc hæreant, ea inde opportunè eximat, ne si postea primum attrahere volet, cum eam Sacerdos jam induit, eidem molestè in faciem involent.

III. Cùm tempus est progrediendi ad Altare, librum accipiens in brachium sinistrum reclinet, & Sacerdotem oculis demissis, corpore erecto, gravi & maturo incessu præcedat. Si transeat ante Altare, in quo Ven. Sacramentum vel asservatur, vel consecratum est, genuflectat cum Sacerdote, eum non præveniendo, aut, si fortè elevetur, omnino in genua procumbat.

IV. Ubi ad Altare ventum est, accepto à Sacerdote pileolo, ipse genuflectat, etiamsi Sacerdos ob absentiam SS. Sacramenti profundam tantùm reverentiã faciat, quia sic in solemni Missa omnes facere jubentur, uti rectè notat Bauldrius *p.* 3. *c.* 9. ubi etiam addit, cùm Diaconus & Subdiaconus Rubricarum *p.* 2. §. 4. *n.* 7. jubeantur genuflectere quoties ante crucem transeunt, conveniens utique esse, ut idem etiam à Ministro privatæ Missæ observetur, licet idẽ Author non audeat improbare morem eorum, qui profundam tantùm in transitu reverentiam faciunt, cùm multi gravissimique Authores, ut ipse loquitur, id sentiant, ac praxis faveat.

V. Deposito birreto, non supra, sed extra Altare, & cancellis, si opus sit, clausis, ex sinistra parte in plano non in æquali cum Sacerdote linea, sed paululùm retro illum flectat, ac protensis junctisque manibus, cum eo Psalmum *Iudica*, aliásque Preces, non irruendo in verba Sacerdotis, distinctè, integrè, nec nimis festinanter aut voce nimis remissâ, recitet, crucis signum faciens, quoties Sacerdotem facere id videt. Ad *Gloria Patri* caput cum eodẽ inclinet, uti & cùm *DEUS tu conversus* dicit. Dum verò ipse Minister

Confiteor

Confiteor dicere incipit, tum primùm, non antè, corpus profundè incliner., cúmque situm usque dum Sacerdos *Indulgentiam* pronunciare incipit, retineat: dum verò *Tibi Pater*, aut *Te Pater* dicit, modicè se versus Sacerdotem convertat, & ad *mea culpa* pectus ter dextrâ, modestè & non sonore percutiat, sinistrâ interim pectori admotâ, quod etiam observat, quando signum Crucis facit.

VI. Ubi Sacerdos ad Altare ascendit, & ipse gradum ultimum sine ulla reverentia (cùm non discedat à loco) occupat, aut si tantum suppedaneum adsit, in suppedaneo quoque flectat, cum volet, & Sacerdoti ad omnia commodè respondeat.

VII. In fine Epistolæ, ubi *DEO gratias* responderit, ad medium procedat, factáque ibi reverentiâ ad cornu Epistolæ accedens, ubi Sacerdos discesserit, librum accipiat, & repetitâ in medio reverentiâ, in cornu Evangelij sic eum deponat, ut pars posterior cornu Altaris respiciat, & Sacerdoti obliquo situ Evangelium legenti sit accommodatus. Advertat tamen, an in Missa Defunctorum Sacerdos non sequentiam *Dies iræ* recitet; tunc enim non finitâ Epistola, sed ad verba: *oro Supplex & acclinis*: uti & in Missa Resurrectionis ad verba: *Sepulchrum Christi viventis*: in Missa Pentecostes: ad verba *Flecte, quod est rigidum:* tandè in Missa pro Festo Corporis Christi ad verba: *Bone Paster panis vere*, surgendum erit ad deportandum librum ad cornu Evangelij. Sed & hoc etiam benè notandum, ut si Sacerdos statim post *Kyrie eleison* ad latus Epistolæ accedat, & varias Orationes ac Epistolas recitet, Minister neutiquam se loco moveat, donec post dictum *Dominus vobiscum* iterum aliquam Epistolam absolverit. Quod si verò Sacerdos, dum prosequitur, quæ Epistolæ subjungi solent, genua flexerit, idem facere Minister debebit, si tum stare eum contigerit.

VIII. Cùm Sacerdos ad Evangelium dicendū accedens ad illa verba: *Initium* vel *Sequentia* signo Crucis minore se signat, & ipse pollice solo similem crucem faciat, & ubi SS. IESV nomen protulerit, caput versus crucem (quod

idem

idem etiam sub Introitu, Orationibus & Epistola observandum est) inclinet: si autem Sacerdos genuflectit, & ipse versus librum genuflexionem faciat. In majore Hebdomade, in fine Passionis, dici debent *Laus tibi Christe*. Finito verò sic Evangelio sine reverentia in loco suo (ad cornu Epistolæ) iterum genuflectat.

IX. Ubi Sacerdos Offertorium dixerit, surgat, & factá eodem in loco reverentiâ ad Credentiam vadat, urceolos cum pollubro accipiat, atque ad Altare per gradus in cornu Epistolæ ascendat. Tum singulas ampullas, unam post alteram, manu dextra ad cinguli altitudinem elatâ, tenens apertas, & in summitate deosculans (non tamen manum celebrantis) cum debitâ reverentia, ante & post oblationem factâ, Sacerdoti sic offerat (sinistrâ manu interim pectori admotâ) ut commode ab eo singulæ accipi queant. Subinde Mantile quoque sic præparans, ut facile apprehendi queat, arrepto aquæ urceolo & pollubro stans vel flectens in supremo gradu Altaris exspectet, donec celebrans ad ipsum accedat, tunc enim cum osculo ampullæ & ordinarijs reverentijs aquam affundet, & mox in vasculum ad id deputatum, aut angulum Altaris iterum effundet, urceolósque cum pollubro, ac mantili, suo loco reponet, & quantum fieri potest, urceolos cum pollubro in Altari non relinquet.

X. Infusione absolutâ, rectâ ad suum locum ex Epistolæ parte non ad medium Altaris accedat, factâque reverentiâ genuflectat. Cum Sacerdos dixit *Orate Fratres*: Minister interjectâ perbrevi morulâ, orationem *Suscipiat* erectus dicat; sicut ad alia usque ad Præfationem, erecto quoque non inclinato corpore respondendũ erit: ad *Sanctus* verò tintinnabulum aut uno continuato sono, aut, ubi sic moris est, ter interrupto pulset. usque dum Sacerdos *Benedictus* dicat, tum enim tintinnabulum in gradu versus Celebrantem deponens, ad cereum accendendum (postquam Sacerdos, finitâ memoria vivorum, manus iterum disjunxerit) præmissâ in suo loco, non in medio (nisi fortè per

hoc

hoc ad alterum cereum accendendum transire debere) reverentiâ se conferat, eòque accenso ad locum suum redeat, & usque dum celebrans oblata signare incipiat, exspectet, atque ad medium factâ reverentiâ accedens retrò Sacerdotem flectat, Casulámque sine osculo (ut monet Bauldrius) moderatè elevatam teneat, campanulam statim cùm Sacerdos incipit genuflectere, ad Elevationem Hostiæ & Calicis continuato, aut, ut Gavanto & alijs magis placet, ter interrupto sono pulset, donec, post & Hostiæ, & Calicis in ara repositionem Sacerdos iterum genuaflexerit; moram verò trahet flectens eodem in loco, deposito interim tintinnabulo, dum Sacerdos Altare fuerit deosculatus, tum enim surget, ac præmissâ genuflexione, repositurus suo loco tintinnabulum, ad cornu Epistolæ se reducet.

XI. Ad *Nobis quoq; Peccatoribus*, *Agnus DEI*, & *Domine, non sum dignus*: semper etiam ipse cum Sacerdote percutiat pectus, & ad omnia, prout opus est, respondeat. Ubi verò communio facienda fuerit, post dictum *Agnus DEI* surgat, factâque reverentia linteum pro communicantibus, si opus fuerit, aptet: tum ad cornu Epistolæ in plano flectens, cùm Celebrans Sacrum Sanguinem sumere incipit, ipse quoque junctis manibus, & inclinato corpore *Confiteor* dicat, ac postquam Sacerdos Communionem distribuit; ipse ablutionem post modicum intervallum porrigat, semper genuflectens, quoties Sacerdos cum SS. Sacramento eî occurrerit.

XII. Peractâ communione (aut si nulla fuerit, cùm Celebrans sumptâ Hostia calicem discooperit) ad locum credentiæ redeat, urceolos accipiat, & factis solitis osculis ac reverentijs, ante & post, vinum pro purificatione, pro ablutione verò etiam aquam post vinũ, supra, non juxta, digitos Sacerdotis infundat. in omni verò infusione, mediocritatem teneat, nec nimis lentè, nec nimis præcipitanter præstet, nec nimis multum, de aqua præcipue, nec nimis parùm, de vino saltem, magis ad hoc obsequium necessario, infundat, observétq; signum cessandi à Sacerdote dandum,

Urceo-

idem etiam sub Introitu, Orationibus & Epistola observandum est) inclinet: si autem Sacerdos genuflectit, & ipse versus librum genuflexionem faciat. In majore Hebdomade, in fine Passionis, dici debent *Laus tibi Christo.* Finito verò sic Evangelio sine reverentia in loco suo (ad cornu Epistolæ) iterum genuflectat.

IX. Ubi Sacerdos Offertorium dixerit, surgat, & factâ eodem in loco reverentiâ ad Credentiam vadat, urceolos cum pollubro accipiat, atque ad Altare per gradus in cornu Epistolæ ascendat. Tum singulas ampullas, unam post alteram, manu dextra ad cinguli altitudinem elatâ, tenens apertas, & in summitate deosculans (non tamen manum celebrantis) cum debitâ reverentia, ante & post oblationem factâ, Sacerdoti sic offerat (sinistrâ manu interim pectori admotâ) ut commode ab eo singulæ accipi queant. Subinde Mantile quoque sic præparans, ut facile apprehendi queat, arrepto aquæ urceolo & pollubro stans vel flectens in supremo gradu Altaris exspectet, donec celebrans ad ipsum accedat, tunc enim cum osculo ampullæ & ordinarijs reverentijs aquam affundet, & mox in vasculum ad id deputatum, aut angulum Altaris iterum effundet, urceolósque cum pollubro, ac mantili, suo loco reponet, & quantum fieri potest, urceolos cum pollubro in Altari non relinquet.

X. Infusione absolutâ, rectâ ad suum locum ex Epistolæ parte non ad medium Altaris accedat, factâque reverentiâ genuflectat. Cum Sacerdos dixit *Orate Fratres:* Minister interjectâ perbrevi morulâ, orationem *Suscipiat* erectus dicat; sicut ad alia usque ad Præfationem, erecto quoque non inclinato corpore respondendũ erit: ad *Sanctus* verò tintinnabulum aut uno continuato sono, aut, ubi sic moris est, ter interrupto pulset. usque dum Sacerdos *Benedictus* dicat, tum enim tintinnabulum in gradu versus Celebrantem deponens, ad cereum accendendum (postquam Sacerdos, finitâ memoria vivorum, manus iterum disjunxerit) præmissâ in suo loco, non in medio (nisi fortè per

hoc

hoc ad alterum cereum accendendum transire debere) reverentiâ se conferat, eóque accenso ad locum suum redeat, & usque dum celebrans oblata signare incipiat, exspectet, atque ad medium factâ reverentiâ accedens retrò Sacerdotem flectat, Casulámque sine osculo (ut monet Bauldrius) moderatè elevatam teneat, campanulam statim cúm Sacerdos incipit genuflectere, ad Elevationem Hostiæ & Calicis continuato, aut, ut Gavanto & alijs magis placet, ter interrupto sono pulset, donec, post & Hostiæ, & Calicis in ara repositionem Sacerdos iterum genuaflexerit; moram verò trahet flectens eodem in loco, deposito interim tintinnabulo, dum Sacerdos Altare fuerit deosculatus, tum enim surget, ac præmissâ genuflexione, repositurus suo loco tintinnabulum, ad cornu Epistolæ se reducet.

XI. Ad *Nobis quoq; Peccatoribus, Agnus DEI, & Domine, non sum dignus:* semper etiam ipse cum Sacerdote percutiat pectus, & ad omnia, prout opus est, respondeat. Ubi verò communio facienda fuerit, post dictum *Agnus DEI* surgat, factâque reverentia linteum pro communicantibus, si opus fuerit, aptet: tum ad cornu Epistolæ in plano flectens, cùm Celebrans Sacrum Sanguinem sumere incipit, ipse quoque junctis manibus, & inclinato corpore *Confiteor* dicat, ac postquam Sacerdos Communionem distribuit, ipse ablutionem post modicum intervallum porrigat, semper genuflectens, quoties Sacerdos cum SS. Sacramento ei occurrerit.

XII. Peractâ communione (aut si nulla fuerit, cúm Celebrans sumptâ Hostia calicem discooperit) ad locum credentiæ redeat, urceolos accipiat, & factis solitis osculis ac reverentijs, ante & post, vinum pro purificatione, pro ablutione verò etiam aquam post vinũ, supra, non juxta, digitos Sacerdotis infundat. in omni verò infusione, mediocritatem teneat, nec nimis lentè, nec nimis præcipitanter præstet, nec nimis multum, de aqua præcipue, nec nimis parùm, de vino saltem, magis ad hoc obsequium necessario, infundat, observétq; signum cessandi à Sacerdote dandum,

Urceo-

Urceolos verò etiam, cùm infundit, ita scitè tractet, ut ne guttæ pone effluant, & pedem calicis aspergant: ac repositis deinde urceolis ad locum Evangelij per longiorè viam accedat, librúmque omissis interim alijs omnibus, ne impedimento sit Sacerdoti calicem compósituro, ad cornu Epistolæ, factâ semper in medio reverentiâ portet, Cereos, pro Consecratione accensos extinguat, atque ad cornu Evangelij recedens flectat, & apte ad omnia respondeat: maximè cum per octavam Paschæ ad *Ite Missa est* Alleluja duplicabitur, noverit sibi quoque ad subjungendum *Deo gratias* Alleluja duplicandum esse. Et in Quadragesima se inclinat, etiam genuflexus ad Orationem super populum, incipiens statim ac celebrans incipit dicere *Humiliate capita vestra Deo* Gerlac *p.* 2. *tit.* 16. *n.* 4.

XIII. Post ultimam orationem si Sacerdos librum apertum reliquit, ipse illum ad cornu Evangelij more solito deportet, ac obliq;, ut supra dictum est, collocet, iterúmque finito Evangelio reportet. Si verò clauserit librum, in suo loco immobilis perseveret, donec Sacerdos benedictionem dederit, aut sine illa (ut fit in Missa Defunctorum) ad cornu Evangelij accesserit; ad Benedictionem inclinatus, & se quoque signo Crucis signans eandem accipiat, surgensque, & factâ in medio reverentiâ ad cornu Epistolæ accedens ad illa verba, *Initium S. Evangelij*: minorem crucem faciat, finitóq; Evangelio primum, & non antè, cereos (nisi alius facere consueverit) à parte Evangelij incipiens, deinde primùm in parte Epistolæ, juxta Gerlac. *p.* 2. *tit.* 16. *n.* 42. *& alios*, extinguat, cavens tamen ut ne fumigent; deinde librum ab Altari sumat, & porrecto Sacerdoti birreto, eundem præmissâ reverentiâ ad Sacristiam antecedat, & si in transitu alicubi genuflexio facienda est Sacerdotem non præveniat, sed simul cum eo genuflectat, ut initio dictum est: denique ad limen Sacristiæ consistens, ac reverentiam Sacerdoti, & Cruci faciens, deposito libro, eundem in vestibus exuendis juvet.

XIV. Tempore autem hiemis, singularem curam habebit

bebit luminum, quæ, cum necesse fuerit, emunget eâ solertiâ, ut quam minime interim molestus, vel impedimento sit Sacerdoti: secundariam quoque candelam ad librum ita apte collocabit, ut sine nova opera sacerdotis, ritè semper serviat: & cum Evangelium legetur ex libro, sive in Missæ initio, sive in fine, opportunè retro Sacerdotem, inter calicem, & librum apponet: quæ verò in clathris erunt communicantium, ita disponet æquis intervallis, ut quocunque progrediatur Sacerdos communionem distribuens, semper habeat ad id genus officij necessariam lucem, nisi illi singularis à quoquam candela præferatur.

XV. Si bini fuerint Ministri, simul quidem accedere ad Altare ante Sacerdotem, & recedere: simul etiam ad infusionem vini & aquæ se conferre: cereos pro elevatione, si plures accendendi sint, accendere; sub ipsa elevatione casulam Sacerdotis elevare, & ad omnia Sacerdoti (nisi malit unicus id præstare ad confusionem vitandam) respondere poterunt: reliqua tamen ita inter se dispertient, ut is, cui magis convenit quæpiam actio, eam suscipiat; dum verò liber ad alteram partem portandus est, in medio concurrentes & flectentes genua, loca permutent: Sub magna autem communione, si duo scyphi adsint, alternatim ablutionem porrigant; si verò unum tantùm vasculum adsit, is, qui à dextris est, solus id faciat, alter interea à sinistris in plano flectat, aut, ubi opus est, in hyeme Sacerdoti communionem distribuenti candelam præferat.

XVI. Denique quod Rubricæ Sacerdoti Celebraturo præscribunt, id ipse quoque sibi observandum meminerit, ut scilicet post inchoatum Sacrum non curet amplius, quid in alijs Altaribus fiat, sed perinde se gerat, ac si nullus præter suum Sacerdotem in templo celebraret.

PARS

PARS IV.

DE MISSIS PARTICVLARIBVS.

HActenus de de Cæremonijs Missæ in genere (Neomystæ per separatã Instructionem instructi sunt) nunc, quoniam experientia ostendit, eos potissimam ferè difficultatem in Missis quibusdam particularibus dicendis experiri, visum est, non inutile futurum, si & harum Cæremoniarum breve quoddam compendium ipsis offerretur, quod in præsenti parte præstabitur.

TITVLVS I.

DE MISSIS CORAM VEN. SACRAMENTO EXPOSITO LEGENDIS.

I. QUando accedit Celebrans ad Altare, statim ac Presbyterium vel Capellam ingreditur, ubi est Sacramentum expositum, detegit caput; & cum finito Sacro recedit, non priùs tegit, quàm ex ijsdẽ egressus sit. NB.

II. Ubi ad medium Altaris pervenit, & finita Missâ recedit, flectere debet utroque genu, & caput devotè inclinare: deinceps tamen unico tantùm, ut expeditior sit ad Cæremonias. Ita Gavantus: quæ tamen, si eius doctrina *p. 2. tit.* 14. *toto.* bene consideretur, de solemnibus Missis, non de privatis intelligenda erunt. Quod si ergo consuetudo habeat, ut etiam in accessu, & recessu, maximè in privatis Missis, unico tantùm genu flectat, eidem se accommodare poterit.

III. Accedens ad medium Altaris vel recedens semper genuflectit; convertens verò se ad populum, dum dicit

Dominus

Dominus vobiscum aut *Orate Fratres*, facta genuflexione post Osculum Altaris sistit se versus Evangelij cornu, tum facta iterum genuflexione in medio redit ad librum vel Altare.

IV. Cum in planum descendit Missam inchoaturus, genuflectit iterum, (non tamen insuper, ut aliqui, profundam reverentiam facit) & Missam incipit.

V. Quando post Offertorium manus lavandæ sunt, Gavantus, Arnaudus, & Bauldrius monent, hanc lotionem extra gradum Altaris etiam in privata Missa faciendam esse; quia tamen omnes fere in nostris partibus supra gradum lavant, poterit se eisdem Celebrans accommodare; attendat tamen, ne tergum in hac lotione Venerabili obvertat; sed potius se nonnihil ad latus vertat, ut quasi Altare aspiciat.

VI. In benedictione Populi dicto *Omnipotens DEUS*, genuflectit, & in latere Evangelij benedicit, non perficiens circulum, sed vel ad medium rediens iterum genuflectit (ut multi graves viri malunt) vel statim ad latus conversus (ut cum Gavanto plerique Rubricistæ monent) signat librum aut tabellam ultimi Evangelij, & nullo modo Altare. Dicens autem *Et Verbum Caro factum est*, aliquantulum versus SS. Sacramentum genuflectit. Bauldrius 4. c. 26. n. 12. NB.

VII. Quando datur Populo Benedictio cum Sacramento format Crucem nihil dicens Rituale. Romanu. NB.

VIII. Quando exponitur Ven. Sacramentum pro Oratione 40. horarum, Missa solemnis dici debet de eodem, prout inter Missas votivas assignatur cum unica Oratione, *Gloria & Credo*, quia est publica causa; non tamen de eo dici debent Missæ privatæ, si est Festum Duplex aut de Præcepto. Si in Festo primæ Classis vel secundæ, vel Dominica Privilegiata fiat hæc comprecatio. Missa de Festo, vel de Dominica dicenda est cum Commemoratione SS. Sacramenti, si unica tantùm dicatur Missa; si verò plures, & earum aliquæ de Festo vel Dominica dicantur, poterit Missa Solemnis de Venerabili sine commemoratione

Festi aut Dominicæ cantari. Gavantus *p. 2. tit. 14. num. 4.*

TITULUS II.

DE MISSIS VOTIVIS.

Missa Votiva propriè loquendo juxta Gavantum & alios ea dicitur, quæ ex voto, id est, arbitrio Sacerdotis celebratur, & nullo modo ab Ecclesia aut Rubricis præscribitur. Unde ut alibi jam monui, non benè aliqui dicunt, omnem illam Missam Votivam esse, quæ ab officio discordat, cùm Missa Rogationum, Feriâ II. & Vigiliæ infra octavam etiam discordet ab officio, nec tamen Votiva propriè dici queat. Porro tria de his votivis quæri possunt. 1. Quando dici queant. 2. Qualis Missa dici debeat. 3. Quæ partes in tali Missa retinendæ vel omittendæ sint.

§. I.

Quo tempore dici possint.

I. Ut quæstio hæc, quæ non parùm vexat novos Sacerdotes experientiâ teste, solidè claréque ex probatorum Authorum sensu resolvatur, per aliquot pronuntiata decidetur. Itaque ut certiora ab incertis se jungantur, certum est inprimis. Posse per consuetudinem, maximè etiam à sede Apostolica approbatam, introduci, ut quotidie Votiva, v. g. de B. Virgine legatur, sic enim P. Gobat. *tr. Cas.* 21. *n.* 720. testatur, de facto in Cathedrali Ecclesiâ Constantiensi quotidie post matutinas horas, etiam in die Paschatis, officium de B. Virgine cantari, cámque consuetudinem legitimè introductam probat Layman. *tr. 5. c. 1. n. ult.*

II. Certum est pariter, posse loco Missæ principalis, seu Conventualis, Missam votivam dici, infra hebdomadam, quocunque die, quando officium fit de feria minore, cum debita ejus commemoratione, (exceptis scil. feriis Adventus, Quadragesimæ, Quatuortemporum, Rogationum,

gationum, & Vigiliarum) & quando non est resumenda Missa Dominicæ præcedentis, suo loco celebrari impeditæ. Rub. *tit.* 4. *n.* 5. (De anticipandis Dominicis idem esset judicium, de quibus hic quidem non est sermo, quia in ferias per se exceptas incident.) Notandum est tamen, in hoc casu Missam votivam, ordine dierum, prout in fine Missalis, cuique diei sua assignatur, dici debere, non autem ad libitum Cleri, aut laicorum, quamcunque votivam promiscuè dici posse. Gavant. *p.* 1. *tit.* 4. *in fine.*

III. Certum est quoque Missas votivas, pro Missis privatis, infra hebdomadem dici posse pro arbitrio Sacerdotis, quocunque die non est Duplex, cum commemoratione ejus, de quo est factum Officium, & festi simplicis, eo fortè die occurrentis. Rubri *ibid.* Id tamen, quod hoc & præcedenti loco dictum est, passim non fiat, & non nisi rationabili de causa, ut Rubrica monet.

IV. Certum etiam est, in Dominicis, à Rubricis ejusmodi Missas votivas prohiberi, uti colligitur tum ex *cit. tit.* 4. ubi dicitur, *alijs diebus infra hebdomadem*: tum ex Rubrica post votivas Missas de B. Virgine, ubi expressè dicitur, alias Missas votivas, quæ subjunguntur, posse extra Dominicas & Festa Duplicia dici. Intelligi tamen debet per Dominicam, ea quæ à populo celebratur. Gavant. *p.* 1. *tit.* 4. *litt. O.* Hinc infra hebdomadem cum Missa Dominicæ, quæ suo loco celebrari impedita fuit, resumitur, vel anticipatur, Missa quidem votiva, eo die dici poterit, sed privata; non autem loco Missæ principalis, ut supra *n.* 2. dictum est.

V. Certum est easdem Votivas etiam ijs diebus prohiberi, quibus Missa de Duplici Festo fieri non potest, quales sunt dies infra Octavam Epiphaniæ, Paschatis, Pentecostes, Feria IV. Cinerum, feriæ omnes Hebdomadæ majoris, Vigiliæ Nativitatis & Pentecostes, uti S. Rituum Congregatio 28. Aug. 1627. decrevit. apud Gavant. *p.* 1. *tit.* 4. *litt. O.* Et novo Decreto Clementis X. die 21. Iunij 1670. prohibentur omnes votivæ infra Octavam Corporis Christi. His ergo suppositis, quæstio inter Rubricistas in eo solùm

versatur, an prohibitio ista consilij tantùm, an verò etiam præcepti sit: Item an rigide adeò sit facta, ut propter rationabilem causam etiam in supra dictis diebus votivam Missam dicere, non liceat, ad quas breviter ex aliorum potius sensu, quàm meo respondebo.

VI. Etsi per se loquendo illud sacrum sit legendum, quod Rubricæ præscribunt: hæ enim ad minimũ vim Consilij valde prudentis & pij sortiuntur, (cui meritò se quisq; conformare debeat) teste P. Gobat *n*. 701. probabile tamen est, prædictas Rubricas sub nullo præcepto atque adeò nec peccato, si scandalum absit, obligare, uti idem Author cum Suar. Dicastillo, Bonac. Reginald. Pax. Iordano, & alijs docet, quia nec lex ulla Scripta, nec consuetudo, nec alia authoritas allegari potest, per quam eiusmodi obligatio sit introducta; & Pij V. Bulla vetans *alio Ritu* quàm Missale præscribat, celebrari, facilè explicari potest, de alijs formis Missalium, uti in simili de Breviario respondent Authores.

VII. Pro causa publica potest Missa votiva dici in omnibus Festis etiam Duplicibus (modò non sint primæ Classis) Ita Gavantus. *p. 1. tit. 4. litt. O.* cum Diana & pluribus apud hunc cit. Causam autem publicam vocat cit Author. *p. 1. tit. 8. litt. B.* eam, pro qua totus Clerus cum Episcopo (intellige, ubi hic reperitur) convenire solet, quales sunt, si votum pro malo gravi avertendo factum sit exolvendũ. aut gratiæ pro accepto aliquo grandi beneficio solemniter sint agendæ Comprecatio quadraginta horarũ instituta &c.

XIII. Seclusâ speciali prohibitione probabile est, ob quamcunque *rationabilem* causam licitum esse, Missas votivas in quovis festo Duplici, non majori saltem, legere. Ita P. Gobat. *n*. 708. cum Henriquez, Tannero & alijs. Porro pro causa rationabili ipse sequentes agnoscit. 1. Ut satisfiat Fundationi, quemadmodum multi sentiunt. 2. Iuxta alios, & nominatim juxta Iordanum. *n*. 500 *promissio & stipendium* acceptum pro certa Missa. 3. *Malum publicum* vel *privatum* advertendum, *bonúmve* procurandum. 4. Quando Sacrum ordinarium est valde longum, & nequit sine

sine incommodo notabili vel Sacrificantis, vel Audientis dicis; quo modo facilè permittenda est mutatio Missæ, in qua Passio Dominica legitur, in Votivam de Passione, si Audiens vel Sacrificans debilitate capitis, oculorum, pedum, viscerum laboret. Tambur. *l.* 2. *c.* 6. §. 1. *n.* 12. 5. Singularis devotio vel Facturi, vel Audituri sacrum. Dico *Singularis*: si enim vulgaris sit, melior est conformatio cum Rubricis, quia per subjectionem gratius DEO obsequium præstatur. Dicast. *d.* 4. *n.* 28.

IX. Infra Octavas B. Virginis non convenit dicere Votivam de eâdem, sed si fiat Officium de Octava, dicatur Missa conveniens Officio cum *Gloria* & *Credo*; si verò, infra eiusmodi Octavam, fiat Officium de aliquo Sancto, & eo die votiva dici debeat de B. Virgine, dicatur Missa festiva, seu de Octava, omisso *Gloria* & *Credo*. Atque hoc etiam de Votivis aliorum Sanctorum Octavam habentiũ observandum est. Gav. *l. c. litt P.*

X. Missæ votivæ de Spiritu sancto, de B. Virgine, & pro Defunctis, quæ præscribuntur Presbyteris in eorum ordinatione dicendæ post Celebrationẽ primæ eorum Missæ, sequuntur regulas votivarum, atque adeò dici non possunt illis diebus, quibus aliæ Votivæ prohibentur, Gav. *p.* 1. *tit.* 4. maximè cùm hæ Missæ omnino non injungantur sub peccato, sed solùm ex congruitate quadam & decentia, uti Valentia *to.* 3. *d.* 5. *puncto.* § 2. Castropal. & alij multi sentiunt. apud P. Gobat. in Alph. Sacrif. *n.* 713.

§. II.

Quæ Missa dicenda sit.

I. IN Missis Votivis de Sanctis vel dicitur Missa propria, si habetur, mutatis in Collecta verbis *Natalitia*, *Festa* & huiusmodi, in verbum *Commemoratio*, desumptis item Tractu, Graduali, vel Versibus cum *Alleluja*, si opus est, ex Missa de communi; vel certè tota Missa dicatur de communi, prout ratio temporis requirit.

II. Missa votiva de assumptione, aut Nativitate B. Mariae, vel alia similis, non dicitur: sed una ex quinque votivis de B. Virg. in fine Missalis, pro diversitate temporũ accommodatis, cum intentione honorandi ejus Assumptionem, vel Nativitatem, & Arnaud. *tr.* 1. *p.* 4. *tit.* 17. *n.* 9.

§. III.

Quae partes dicendae vel omittendae.

I. IN Votivis etiam infra Octavam nunquam dicitur *Gloria* & *Credo*, nisi in Missis Angelorum, & B. Virginis in Sabbato (in quibus dicitur *Gloria* sine *Credo*) & quando fit Missa solemnis pro re gravi vel publica causa. Si tamen etiam tunc adhibeantur paramenta violacea, non debet dici *Gloria* & *Credo*, (extra Dominicam, in hac enim semper *Credo* dicitur) uti S. Rituum Congregatio decrevit. Quando Missa votiva dicitur eo die, quo Sanctus aliquis obijt, convenit dicere *Gloria*, etiamsi non sit dictum Officium de eo. Arnaudus. *tit.* 8. *n.* 1.

II. In votivis privatis, de aliquo sancto, pro Gratiarum actione, secunda Oratio erit de Officio, tertia pro Gratiarum actione. In Missa verò solemni propriè gratiarum actionis dicuntur duae tantum asignatae in proprio loco, id est, una, vel Missae SS. Trinitatis, vel Spiritus sancti, vel B. Virginis, & altera prò Gratiarum actione, sub una conclusione. In alijs votivis privatis, propriè gratiarũ actionis, prima oratio erit, ut in Missa solemni, secunda de officio, tertia, quae alioqui secundo loco fuisset dicenda. Iuxta superius dicta *p.* 2. *tit.* 11. *n.* 5.

III. In Ferijs Adventus, si dicantur Missae Votivae de Pasione, vel pro peccatis & aliae non est omittendus Versus cum suo Alleluja, quia non sunt Missae de Tempore. Si verò infra Octavam Paschae ob gravem aliquam causam contingat diei Missam Votivam, non dicitur Graduale, licet illud dicatur de Tempore: sed dicuntur duo versus cum suis *Alleluja*: & in fine Missae, dicitur *Ite Missa est*, sine duplici *Alleluja*. Arnaud. *tr.* 1. *tit.* 17. *n.* 5. ex Gavanto *p.* 4. *tit.* 17. *n.* 12.

IV. A Sep-

IV. A Septuagesima usque ad Pascha in votivis, quæ dicentur, semper dicitur Tractus, etiam ijs diebus, in quibus non dicitur in Missa Feriæ. Arnaud. *l. c. n.* 3.

V. Psalmus *Iudica* & *Gloria Patri*, ad Introitũ, & in fine Psalmi *Lavabo* dicitur in omnibus votivis, etiã tempore Passionis, licet non dicatur in Missis de Tempore. Arn. *l. c. n.* 4.

VI. Præfatio propria dicitur, si eam habet Missa votiva; si non habet, dicetur de Tempore, vel Octavâ, vel communis. Infra Octavam tamen Nativitatis dicitur Præfatio de Nativitate, licet votiva propriam habeat. *Communicantes*, & *Hanc igitur*: dicitur, si Votiva dicatur infra Octavam, quæ illud habet. Gav. *tit.* 12. *litt.* G.

TITVLVS III.

DE MISSIS PRO DEFVNCTIS.

ETiam de his tria consideranda. 1. Quando dici possint. 2. Quæ Cæremoniæ in ijs sint observandæ. 3. Quomodo Absolutio peragenda sit.

§. I.

Quando dici possint,

I. Missæ privatæ pro Defunctis dici possunt quocunq; die, quo licitum est Votivam Missam celebrare. Gavant *p.* 1. *tit.* 5. Imò etiam in Duplici Festo (modo non sit Christi solemne) dici posse talem Missam, docent probati Authores apud Dianam *p.* 3. *tr.* 6. *resol.* si tamen id exigatur. Verùm quia nunc SS D. N. Clemens X. vetuisse dicitur per speciale Decretum, ne in Duplicibus ejusmodi Missæ votivæ pro Defunctis legantur, concessisséque, ut Indulgentiæ, quæ alioqui non nisi per Missam de Requiem in Altari privilegiato obtineri poterant, etiam per Missam de Festo occurrente dictam impetrari queant, ideo saltem, ubi promulgatum est ejusmodi decretum, observari debebit. Sed infra Octavam Corporis Christi, Missæ de *Requiem* pro Defunctis prohibitæ sunt novo Decreto Clementis X. die 21. Iunij, 1670.

II. In Dominicis & Festis, quæ non sunt primæ Classis,

sis, Missam insepulto, hoc est, præsente corpore in Ecclesia concessit S. Rituum Congregatio 25. Maij 1633. quod Arnaudus *p. 1. tit. 5. n. 4.* intelligendum putat de solemni Missa tantum, non de privatis, quæ etiam præsente corpore dici non possunt in Dominicis aut Duplicibus.

III. Nota quod (cum Rubrica *tit. 5. n. 1. & 2.* dicit, debere prima die Mensis, & Feria II. Hebdomadæ Missam *Conventualem & Principalem* fieri pro Defunctis Sacerdotibus, Benefactoribus & alijs, si Duplici vel Semiduplici non sint impeditæ, & tempora Adventus, Quadragesimæ, & Paschale non currant, nullo modo de privatis Missis intelligenda sit, unde sine culpa omitti possunt, sive Missa ipsa, sive Commemoratio tantùm præscribatur; & si legatur Missa, per modum votivæ legenda est Arnaud. *tit. c. n. 3.*

§. II.

Quid observandum sit in talibus Missis.

Ritus Communis.

I. SI Missa pro Defunctis dicenda sit inter tertium & septimum, vel inter septimum & trigesimum, Missa quotidiana, & non una ex supradictis dici debet.

II. Non omittuntur oscula paramentorum, cum se Sacerdos induit. Gavant. *p. 2. tit. 13.* sed omittitur Psalmus *Iudica.* Non signat se Cruce ad Introitum, sed librum, quasi aliquid benedicens, sinistrâ interim super librum positâ. Non dicitur *Gloria Patri* ad Introitum, nec ad *Lavabo.* Omittitur *Gloria in excelsis. Iube Domine benedicere.* Osculum libri in fine Evangelij; cum verbis tum dici solitis. Omittitur *Credo,* Benedictio aquæ. Percussio pectoris ad *Agnus DEI.* Oratio pro Pace. Benedictio populi. Minister quoque non osculatur ampullas, quas celebranti porrigit. Gavant. *l. c. litt. r.*

III. Quando omisso sacro funebri celebratur Festivum, non opus est, ut Collecta funebris inseratur, etiam præsente corpore; imò ne licere quidem in Duplicibus, ad-

versus

versus Navarr. docent Gavantus & Fraxjnellus apud P. Gobat. *n.* 625. eò quòd Rubricæ non permittant ijs diebus plures Orationes, nisi pro re gravi. Unde qui ordinariè id factitaret, censeretur inducere novum Ritum, quod tamen prohibet Clemens VIII. in Bulla Missali præfixa. Ex quo fundamento etiam reprobat idem P. Gobat *n.* 626. praxin illorum Religiosorum, qui in omnibus Duplicibus per annum Collectam pro Defunctis subjungunt Orationi de Festo, ut ex indulto Gregorij XIII. à pœnis Purgatorij liberent Animam, prout in Altari privilegiato dicentibus Collectam pro Defunctis concessum est. Si tamen in aliqua Ecclesia sit legitimè introducta consuetudo, ut in Festis non summis præsente corpore, Collecta inseratur, uti Constitutiones Synodales Diœcesis Constantiensis *p.* 1. *tit.* 9. *n.* 12. permittunt, potest hæc permisio ob suam antiquitatē tutò usurpari. NB.

IV. Si in Missa pro Defunctis dicendæ sunt plures Orationes, tum si Missa dicatur pro Sacerdote, primo loco dicatur Oratio *Præsta quæsumus.* Si pro alio Defuncto, *inclina Domine.* Si pro pluribus. *Animabus* aut *DEUS, cui proprium.* Secunda & tertia erunt, quæ secundo & tertio loco ponuntur in Missa quotidiana Defunctorum & Oratio *Fidelium* semper dicitur, & est ultima in his Missis; secus verò, si in Missa pro vivis per modum Collectæ dicatur, tunc enim semper secundo loco dicenda est, & tam Comemoratio de aliquo Sancto, si quæ facienda sit, tertio loco dicenda erit.

V. Oratio pro Patre & Matre Sacerdotis non dicitur pro aliorum Patre & Matre; & quando dicitur, pro alterutro tantùm, semper dicitur initio Collectæ: *DEUS, qui nos Patrem & Matrem &c.*

VI. In Missis Defunctorum, nulla dicitur Oratio pro vivis: nec ea, quæ sit communis vivis & Defunctis.

VII. In fine Epistolæ, sequentia pro Defunctis dicitur, quandocunque dicta est una tantùm Oratio in Missa: cùm plures dicuntur, omittitur ad arbitrium Sacerdotis. Rubr. Arnaud. *tr.* 1, *p.* 1. *tit.* 5. *n.* 11.

VIII. Præfatio semper communis dicitur.

IX. *Agnus DEI* dicitur conjunctis ante pectus, non positis super Altare manibus nisi ad orationes præscriptas, *Rubrica.* Quod si fiat communio populi intra Missam, quod communiter fieri non deberet, juxta Gerlac. *p.* 2. *tit.* 10. §. 21. *& alios*) nulla dari debet benedictio Gavant. *p.* 2. *tit.* 13. *litt. V.*

X. Dicitur in fine *Requiescant in Pace*, licet pro uno duntaxat dicta sit Missa.

XI. Canticum & Psalmus post Missam pro gratiarum actione dicuntur cum *Gloria Patri.* ut aliàs. Gerlac. *p.* 2. *tit.* 13. §. 7. Duplicatur Antiphona, cùm in Missa una oratio dicitur, & tempore Paschali additur *Alleluja.*

XII. In die commemorationis omnium Fidelium Defunctorum Sacrificia quæcunque, debent applicari omnibus Defunctis ex intentione Ecclesiæ; & consequenter cessant eo die omnes aliæ obligationes diei annexæ pro particularibus Defunctis. Arnaud. *p.* 4. *tit.* 15. *num.* 13.

Ritus Solemnis.

I. Quandocunque dicitur Missa pro Defunctis solemniter, id est, cum apparatu, dicitur unica tantùm oratio.

II. Non incensatur Altare, nisi ad oblata, & post ea & Altare, Celebrans solus.

III. Subdiaconus non osculatur manum Celebrantis, nec denedicitur, nec tenet Patenam, neque defert librum osculandum Celebranti; ministrat tamen eidem, dum Altare incensat, quam incensationem & ipse peragit, dum Sacramentum elevatur.

IV. Diaconus non petit benedictionem, nec osculatur manum Celebrantis, nec incensat librum, aut Celebrantem in fine Evangelij.

V. Acolythi non portant luminaria ad Evangelium, neque thuribulum; tenent tamen, ut aliàs, medium Subdiaconum sustinentem Evangeliorum librum.

§. III. *Quo-*

§. III.

Quomodo Absolutio *peragenda sit.*

I. Post finem Missæ, depositâ Planetâ & Manipulo (quem etiam Ministri deponunt, ut in simili casu tradit Cæremon Episcop. *l.* 2. *c. c.* 17.) & assumpto pluviali, si habet, descendit habens birretum in capite, deinde capite detecto sistit se inter Altare & tumulum seu lecticam mortualem aliquantulum versus cornu Epistolæ, ut crucem respicere queat, absente corpore; præsente verò corpore servetur Rituale Romanum de Exequijs pro vario Defunctorum situ; non enim ad caput Defuncti imaginarium, sed ad verum se sistit Celebrans, adeò in funere Sacerdotis præsente corpore variatur situs Celebrantis & Subdiaconi.

II. Incensum benedicitur, & imponitur circa finem Responsorij.

III. Antè, quàm aspergat vel incenset, cum Diacono à dextris facit reverentiam Altari, ut in Missa, uti & Cruci Subdiaconi, dum circuit Lecticam, quam ter à dextris & ter à sinistris aspergit, & incensat.

IV. Oratio *Absolve* dicitur communiter etiam in Prælatorum Absolutione, addito dignitatis nomine, & junctis manibus Gavant. *tit.* 13. *lit. M. & O.*

V. In fine facit manu dextrâ signum Crucis super Lecticam, dicens *Requiem æternam*, &c. Cantores dicunt: *Requiescant in pace:* licet pro uno fiat Absolutio.

VI. Si non adsit Ferettrum aut Lectica, dicto *Placeat* ante Evangelium accedit ad cornu Epistolæ, depositis Planeta & Manipulo, accipit Pluviale, & stans ibidem conversus ad Altare exspectat finem Responsorij *Libera nos*, interim Acolythi pānum nigrum expandunt in plano ante medium Altaris, & circa finem Responsorij ipse ministrante Diacono imponit & benedicit thus in thuribulo, & dicto ultimo *Kyrie eleison* à Choro, dicit *Pater noster*, quod secretò prosequitur, & interea accedit ad pannum nigrum, cúmque a-

spersorio

ſperſorio à Diacono accepto ter aſpergit in medio, à dextris, & ſiniſtris ipſius panni, redditoque aſperſorio capit thuribulum, & ter eodem modo thurificat. Deinde converſus ad cornu Epiſtolæ ex libro dicit: *Et ne nos inducas*, &c. alta voce, & reliqua, ut in Miſſali. Dicto autem per Cantores; *Requieſcant in pace* accedens cum Pluviali ad cornu Evangelij ſignans Altare aut Tabellam, & ſeipſum dicit Evangelium S. Ioannis, & redit more ſolito ad Sacriſtiam. Bauldrius *p.* 3. *c.* 24.

TITVLVS IV.

DE MISSIS VIGILIARVM.

I. IN Miſsis Vigiliarum, quæ ſub Ritu ſimplici celebrantur, nunquam dicitur *Gloria* aut *Credo*, licet in Officio dictum ſit *Te DEVM laudamus*, quia hæ Miſſæ non concordant cum Officio. Rubr. *tit.* 3. *n.* 2.

II. Si in Vigiliam incidat Semiduplex, ſecunda Oratio de Vigilia erit, tertia de Tempore, non *Concede*, quæ alioqui ſecundo loco in Vigilia dicitur.

III. Si Vigilia venerit infra Octavam, Miſſa dicitur de Vigilia cum Commemoratione Octavæ. Si verò fiat de Feſto, primò Comemoratio facienda eſt de Octava, deinde de Vigilia Excipe tamen ſi Vigilia SS. Petri & Pauli vel S. Ioannis Baptiſtæ infra Octavam Corporis venerit, tunc enim dici debet Miſſa de Octava cum Commemoratione Vigiliæ. Arnaud. *p.* 1. *tit.* 3. *n.* 2. & 3.

IV. Miſſa Vigiliæ occurrentis dicitur cum Commemoratione Feriæ Adventus, licet de ea non ſit factum Officium, Vigiliæ Nativitatis exceptâ. Quod ſi occurrat Feſtum novem Lectionum in Vigilia Adventus, in Miſſa Oratio de Adventu dici debet ante Orationem Vigiliæ. quia juxta Rubricas *tit.* 7. *n.* 3. ſemper ſecunda Oratio eſt de eo, de quo factum eſt Officium, uti in Feſto S. Leonis 28. Iunij videre eſt. Gavant. *p.* 1. *tit.* 4. *n.* 4.

V. Si Vigilia cum Feſto primæ Claſsis occurrit, nihil

fit

sit de illa; ob quem casum inter Ferias Majores non numeratur. Rubric. *tit.* 3. *n.* 2.

VI. In Vigilijs semper dicitur Præfatio communis (excipe Vigiliam Epiphaniæ, Paschatis, Ascensionis, & Pentecostes) etiamsi infra Octavas habentes propriam Præfationem venerint, ut in Vigilia S. Ioannis infra Octavam Corporis Christi occurrente videre est. Gavant, *tit.* 13. *lit.* C.

TITVLVS V.

DE MISSIS PRIMIS.
NOVORVM SACERDOTVM.

I. IN tali Missa semper assistit Neomystæ Presbyter & quidem in Pluviali, si Celebrans sit in dignitate constitutus; secus in Cotta duntaxat. Si tamen alicubi consuetudine introductum sit, ut etiam inferioris Conditionis Neomystis in Pluviali pro majori decentia & solemnitate assistatur, tolerari ea poterit. Bauldr. *p* 3. *c.* 11. *n.* 1. sed an, in accessu ad Altare, & recessu, Neomystam præcedat Assistens, vel sequatur, dubium est: consuetudo quidem habet, ut sequatur; sed mallet eum (statim post Ministros) præcedere. Gerlac. *p* 2. *tit.* 15. *n.* 2. Corsettus etiam, *tr.* 1. *p.* 1. *c.* 5. *n.* 3. sequi volet, ut qui Presbyterum Assistentem in Missa solemni sequi vult, quem tamen Nicolaus Bralion. *p.* 2. *c.* 4. *n.* 3. cum Diacono associatum præmittit.

II. Antè, quàm Missam inchoet, poterit flexis genibus in infimo gradu Altaris Hymnum *Veni S. Spiritus* cantare; Unde si aspersio aquæ Benedictæ facienda est, ea non priùs ab alio (cùm S. Rituum Congregatio decreverit, hanc semper à Celebrante faciendam esse, ut suo loco dictum est) sed ab ipso Neomysta post Antiphonam *Veni S. Spiritus*, & Orationem cantatam fieri debebit. Cum plures Neomystæ, simul eâdem horâ sacrum facturi sunt, ut alicubi contingit, ad suum quisque Altare, post dispositam ex more in libro Missam, in suppedaneo Altaris flectent, dum ab eo, qui

ad aram principem faciet, inceptus Hymnus supra dictus, à choro absolutus, & consueta Oratio ab eo qui Hymnum incepit, subjuncta fuerit. Tum surgent, & Missam consueto more inchoabunt. Quod si solus aliquis, & sine cantu celebret, dicet, ut supra coram Altari genibus flexis, Antiphooam prædictam, & desumitur ex Missa Pentecostes, cum oratione competente de S. Spiritu; ex Missa eius votiva.

III. Asistens semper asistit ad librum, & se cum Celebrante inclinat, genuflectit, & signat, prout opus erit, quasi eum in omnibus actibus præcedens, modestè tamen ac prudenter. Genuflectit tamen à verbis *Qui pridie* usque ad depositionem calicis; & à verbis *Domine non sum dignus*, (nisi in hoc casu Ministri adsint, tunc enim sicut ipsi in Rubrica stare jubentur; ita convenit id ipsum etiam ab Asistente fieri) usque ad sumptionem Calicis, & ad benedictionem Missæ in fine. Hucusque Bauldrjus. *p*.3.*c*.11. Asistens tamen cum Neomysta, non extendit, aut elevat manus; nec convertit se ad populum, nec osculatur librum, aut Altare; nec benedicit populum, vel oblata, nec alia facit similia: nisi cum Neomysta eorum aliquid omitteret, is vel gestu aliquo, vel verbo admonendus esset. Gerlac. *p*. 2. *tit*. 15. *n*. 4. Dum Pax datur, videtur conveniens, ut prius Asistenti det, sicut ipse Episcopus juxta cæremoniale Episcoporum *l*. 1. *c*. 14. dat Asistenti ad dextram eunti, & genuflectenti, sicut aliàs Diaconus solet, cum hoc tamen discrimine, quòd ibi Diaconus cum Subdiacono pacem ab Episcopo accipiat, hîc autem convenit, ut Diaconus eam ab Asistente accipiat, & statim more solito det etiam Subdiacono.

IV. Si facienda sit Communio, fiat ut moris est, & tum Asistens, non à sinistris, ut Gerlacus vult, sed à dextris Neomystæ quod commodius est, asistere debet, tenens patenam sub mento Communicantium; quod tametsi ad dignitatem Episcopalem pertineat, ob periculum tamen

irre-

irreverentiæ, si ob solicitudinem & trepidationem, quibus Neomysta obrui potest, sacræ Hostiæ è manibus exciderent, in primitijs tantùm ejusdem, concedi solet. Gerlac. *p.* 2. *tit.* 15. *n.* 5.

V. Post Missam, ubi in Sacristiam redierit, factâque Cruci reverentiâ Planetam & Manipulum deposuerit, vertit sese, & primùm assistenti flexis genibus benedictionem petenti, manum deosculandum porrigit, & benedicit, dicens: *Benedicat te Omnipotens DEUS, Pater, Filius, & Spiritus S. Amen.* Sicque reliquos Ministros sibi succedentes, & post hos etiam Laicos benedicit.

TITULUS VI.

DE MISSA CORAM EPISCOPO CELEBRARI SOLITA.

Ritus Communis.

I. QUando Celebrans ad Altare accedit, in accessu priùs Episcopo profundam (aut si alicubi mors ferat, omninò mediocrem genuflexionem) deinde Altari convenientem reverentiā facit. Cærem. Episc. *l.* 1 *c.* 18

II. Antè, quàm principium Missæ faciat, stans à cornu Evangelij facie versus Epistolæ cornu conversa, obvertit se cùm profunda inclinatione Episcopo ad licentiam obtinendam, eodémque annuente Missam inchoat.

III. Sub *Confiteor* non dicit *& vobis Fratres*, sed *tibi Pater* simúlque iterum se versus Episcopum cum profunda inclinatione convertit.

IV. Dicto *Oremus* faciens profundam reverentiam Episcopo, accedit ad medium Altaris ante infimum gradum, & ibi secretò incipiens orationem *Aufer à nobis* ascendit ad Altare, Minister verò ad cornu Evangelij, ibique genuflexus inservit. Bauldrius *p.* 3. *c.* 13.

V. In fine Evangelij non osculatur librum, nec dicit *Per Evangelica dicta*; sed Minister accipit librum, & sine

genu-

genuflexione stans deosculandum Episcopo offert, & tum facta genuflexione librum claudit, & ad altare reportat.

VI. Dicta prima oratione ante communionem osculatur altare in medio atq; etiam instrumentum *Pacis* à Ministro oblatum dicens: *Pax tecum*, cui Minister respondet: *Et cum spiritu tuo:* & mox ad Episcopum deferej instrumentum, eique osculandum porrigit dicens pariter: *Pax tecum*, & post hæc verba dicta, non ante, debitam reverentiam facit.

VII. Antè, quàm benedictionem det, dicto *Placeat & Benedicat vos Omnipotens DEVS*, convertit se ad Episcopum, & capite inclinato quasi licentiam benedicendi petens prosequitur: *Pater, & Filius, & Spiritus sanctus* benedicens stantes à parte, ex qua non flectit Episcopus.

VIII Finito Evangelio ultimo conversus ad Episcopum adhuc stans in cornu Evangelij, facit illi reverentiam, & eo discedente revertitur ad Sacristiam.

IX. Hæc omnia tum tantúm observat, quando eo, tam Episcopo in loco suæ Iurisdictionis legit, non autem in alio loco, nec coram alio Prælato Ecclesiastico licet Majore (excepto Pontifice) multò minùs Principe Laico; quamvis his ex tolerantia instrumentum pacis, & liber (non tamen ille, quo Celebrans utitur, quémque propterea tunc osculari debet) deosculandus offerri, & reverentiâ in accessu & recessu fieri possit, non tamen Feminis, excepta reverentia. Bauldr. *p.* 3. *c.* 10. *n.* 9.

Ritus Solemnis.

I. Quandocunque in Missa solemni apud altare incensatio facienda est, incensum non à Celebrante, sed ab Episcopo imponitur in thuribulum.

II. Postquam dixit Celebrans *Misereatur*, versus Episcopum convertens sese, faciénsque reverentiam ab eo absolutionem accipit, & tum iterum pergit.

III. Nec Subdiacono post Epistolam, nec Diacono ante Evangelium benedicit, sed utrumque hoc Officium

Episcopo

Episcopo relinquit, qui etiam solus post Evangelium osculatur librum Evangelij à Subdiacono oblatum, & à Diacono incensatur.

IV. Sub Offertorio antequam Subdiaconus aquam in calicem infundat, urceolum elevatum versus Episcopum tenet, ut ab eo benedicatur, unde Celebrans abstineat hujusmodi benedictione.

V. Post orationem primam pro Communione dictam Diaconus acceptam à Celebrante pacem, sive per osculum, sive per instrumentum defert. Reliqua ut in Missa communi observantur.

TITULUS VII.

DE MISSIS NATIVITATIS CHRISTI.

I. NEmo tenetur ad tres Missas hoc die dicendas, ne Parochus quidem, si scandalum absit. Ita Gavantus *p.4.tit.3.n.6.* cum Bonacina *d.4 q.ult.p.*. *n.5*

II. Probabilis & secura sententia est Suarez *p.3.d.8. l.4.* posse in hac nocte tres Missas privatas celebrari post mediam noctem, quia nullo jure prohibetur. Gavant, *l c n.6*

III. Qui unam tantùm Missam dicere potest, aut vult tertiam dicat, utpote cuius Oratio cum Officio concordat. Idem *l. c.*

IV. Circa Purificationem calicis non eadem est ubique praxis. Et inprimis quidem purificationem si strictè sumatur cum Tamburino apud P. Gobar. *n.* 852. pro calicis tantùm elutione, faciendam non esse, sed solos digitos abluendos supponit Lugo in resp. moral. *lib.* 1. *dub.* 10. *n.* 11. & habet communior praxis. 2. Ablutionem digitorum non super Calicem, sed in vase vitreo faciendam esse, Gavantus *l. c.* cum plerisque alijs Rubricistis contendit; sed communior nostræ Germaniæ praxis est, ut in calice fiat, & tum primùm in alium Calicem vel vitrum effundatur,

& sumatur à Sacerdotibus in tertio sacro post sumptum sacrum sanguinem. Sed alicubi, ut videre est apud P. Gobat. *n.* 849. hæc ablutio immergitur purificatorio, quod suspenditur postea ad exsiccandum. 5. Calicem purificatorio non esse abstergendum, ijdem Authores censent, & praxis Romana habet. Verum quia in nostra Germania, passim etiam abstersio ista, post ablutionem digitorum consuetam, practicatur, potest quivis sine scrupulo hanc consuetudinem retinere, cùm ex una parte Canon Missæ *os & calicem purificatorio abstergi* jubeat; ex altera verò parte purificatorium ad hoc destinatum sit, ut reliquias ablutionis, si quæ ad labia aut calicem adhæreant, abstergat. Ita P. Gobat. *n.* 848. 6. Preces, quæ in Purificatione Calicis, & digitorum ablutione dici alias solent, etiam in hoc casu, licet non fiat Purificatio dicendas esse, Gavantus *l. c.* & alij tradunt. Quod si verò aliquis, Italorum praxin secutus, Calicem neque elutum, neque extersum, sequenti statim sacro cum necessaria materia ad consecrandum adhibeat, licitè id faciet. P. Gobat, *l. c.* *n.* 850.

V. In privatis Missis non flectit celebrans, utroque genu ad verba *Incarnatus est*, ut supra dictum. *p.* 2. *tit.* 17. *num.* 7.

TITVLVS VIII.

DE MISSA PVRIFICATIONIS B. VIRGINIS.

I. SI hoc festum venerit in Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ, vel Quinquagesimæ, factâ aspersione aquæ benedictæ prius quàm Celebrans ascendat ad Altare, fit tantum Benedictio, & distributio, candelarum, & Processio: & Missa dicitur de Dominica. *Rubr.* & tum candelæ in Missa non tenentur accensæ, juxta morem Romanum, Gerlac. *p.* 6. *tit.* 3. *n.* 20. Corsett. *p.* 2. *t.* 13. *n.* 11. Gavant. *p.* 4. *tit.* 14. *n.* 10.

II. Si

II. Si in prædictis Dominicis hoc festum venerit, & Ecclesia sit dicata in honorem B MARIAE Virginis Missam de ipsa quidem cantari debere, quocunque titulo in honorem ejusdem dicata sit docet Arnaud p 4. tit 14 n 1. Sed rectius negat Corsett. l. c. n 4. & juxta recognitum ab Innocentio X. Cæremoniale l. 2. c. 16. restringit ad Ecclesias tantum sub titulo Purificationis dicatas.

TITVLVS IX.

DE MISSIS IN DOMINICA PALMARVM.

Ritus Communis.

I. CUm dicitur in Missis privatis, in Epistola *omnes genuflectatur*, videtur sufficere, contra Corsett. *p.* 2. *c.* 5. *n* 20. ut unum genuflectatur: quin & Rubrica plus non requirit, & videtur hîc quoque ratio valere supra. *tit.* 17. *n.* 7. ex Gavanto allata, ut scil. Celebrans sit expeditior ad surgendum.

II. In Missis privatis non extinguuntur lumina in Altari ad legendam Pasionem; & si sequantur benedictionem Palmarum *immediate*, non legitur in illis pro ultimo Evangelium Palmarum, sed S Ioannis, uti vult Arnaud. *tr.* 1. *p.* 4. *tit.* 7. *n.* 12. Gavant. & alij, quod tamen ultimum vix ulibi observatur in nostris partibus. NB

III. Pasio inchoatur absolute. Non dicitur *Munda cor meum:* nec *Iube Domine benedicere:* nec *Dominus vobiscum.* Celebrans non signat librum, nec seipsum Et cum perventum fuerit ad mortem Christi, fit genuflexio utroque genu, etiam sequentibus diebus & secundum praxin quidem communem in medio Altaris, tametsi Gerlacius *pag.* 2. *tit.* 6. *num.*

 39. vet-

39. versus librum faciendam putet: sitque pausa spatio unius *Pater noster.* Gavant. *p.* 4. *tit.* 9. *n.* 7. & alij: quâ finitâ, surgens Celebrans, & factâ Cruci debitâ reverentiâ rediens ad librum, prosequitur residuum.

IV. Antequam Celebrans legat eam partem, quæ dicitur loco Evangelij, redit ad medium Altaris, & inclinatus, more consueto, dicit *Munda cor meum* & *Iube Domine benedicere*: quibus dictis, & factâ Cruci reverentia, redux ad librum in cornu Evangelij, non signans librum, nec seipsum, reliqua absolvit, & in fine osculatur librum dicitque *Per Evangelica dicta.*

Ritus Solemnis.

I. Cum Diaconus cantat in Epistola, ea verba *Vt in nomine IESV omne genu* &c. ipse, & omnes alij, etiam Celebrans genuflectunt, usque ad verbum *infernorum* inclusivè. Celebrans quidem (idem est de Ministris reliquis) utroque genuflectit, cum Diacono, eique à sinistris, super suppedaneum Altaris, ante medium ipsius. Gerlac. *p.* 6. *tit.* 6. *n.* 29. Corsett. *l. c. n.* 16.

II. Passio cantari potest à tribus Diaconis, vel in eodem, vel ad majorem commoditatem, in tribus, sed nudis pulpitis, ad cornu Evangelij: procedunt è Sacristia parati hoc ordine. Præit Cæremoniarius, hunc sequitur qui Evangelistæ personam gerit portans sibi librum; tum illæ qui turbarum, & denique qui Christi personam sustinet: factis autem debitis reverentijs Altari, accedunt versus cornu Evangelij ad cantandum, medium locum relinquentes agenti personam Christi, dextram Evangelistæ. Gerlac. *l. c. n.* 30. Non autem probatur distributio Passionis inter Celebrantem & vel Diaconum vel Subdiaconum solum ut horum alteruter personam Turbarũ &c. & Celebrans Christi repræsentet: sed potius si desint apti Ministri qui cantent, solus Diaconus cantare debet totam Passionem, & partem finalem

lem ejusdem, addito cū ministerio Subdiaconi & Acolythorum ut fit ad Evangelium. Gavant. *p.* 4. *tit.* 7. *n.* 15. & Arnaud. *l. c. n.* 9. Non displicet tamen communis praxis multarum Ecclesiarum in quibus inter Celebrantem, Diaconū, Subdiaconum, & Chorum tota Passio cantanda distribuitur.

III. Cùm inchoatur Passio, Celebrans in cornu Epistolæ, Ministris ad latus ejus stantibus ut in introitu Missæ eandem legit, & cùm ad mortem Christi pervenerit, non genuflectit, nisi simul cum dictis Cantoribus: illi quidem versus librum; Celebrans autem super suppedaneum in medio Altaris, cum Ministris. Gerlac. *l. c. n.* 33. At postquam integrè legerit, convertet se ad ipsos Cantores. Tam ipse vero, quàm reliqui Ministri ramum suum in sinistra tenent, exceptis Cantoribus, & eorum Acolythis. Bauldrius *p.* 4. *c.* 8. *n.* 12.

TITVLVS X.

DE MISSA COENÆ DOMINI.

I. Crux, quæ in Altari est, velo tegatur albo, non autem eæ, quæ in alijs Altaribus sunt positæ; nec ea, quam Subdiaconus in processione portat, hæ enim omnes violaceo tegi debent. Bauld. *c.* 4. *n.* 14.

II. Velum, quo Sacerdos ad Venerabile portandum utitur, pariter album esse debet, uti & cortinæ, quibus locus pro Sacramento asservando deputatus ornatur; imò & alia omnia hîc splendere deberent, quia hic locus non est sepulchrum, sed Regia Christi viventis. Gavant. *p.* 4. *tit.* 8. *litt.* *G.* & *n.* 12.

III. Subdiaconus cum suis Acolythis stabit, genuflexis omnibus alijs in loco, ubi reponitur Sacramentum Idem *litt. I.*

IV. Dum Celebrans induit Pluviale, retrahet se extra cornu Epistolæ ob præsentiam Sacramenti, ibique omnes deponent Manipulos.

V. Hoc triduo transeuntes ante Crucem, quæ est in Altari majori, faciunt illi reverentiam cum genuflexione, excepto Celebrante parato, (hodie) quia fulget Crucis Mysterium. Gavant. *p. 4. tit. 8. n. 13.*

VI. Etsi hoc die laudabiliter faciat, qui communionem Laico modo sumit, maximè ubi consuetudo viget, fas tamen esse cuivis Sacerdoti privatim celebrare, P. Gobat *n.* 219. plurium Germanorum Theologorum authoritate probat, modò post missam solemnem non fiat.

TITULUS XI.

DE OFFICIO PARASCEVES.

I. CAndelabra sex in Altari ponenda, si fieri potest, sint obscuri coloris, & candelis ex flavâ cerâ extinctis instructa (quales etiam Acolythorum esse convenit) gradus autem Altaris bene mundi quidem, sed nullo panno nigro vestiri esse debent. Gav. *tit. 9. litt. C.*

II. Finito tractu in cornu Epistolæ dicit *Oremus*: Diaconus genuflectit ante alios, dicens: *Flectamus genua*; Subdiaconus ante alios surgens dicit: *Levate*, solus Celebrans stat immotus Gav *l. c. n.* 3.

III. In adoratione Crucis Celebrans non vocem duntaxat, sed etiam crucem tertia vice altiùs extollit. Gavant. *loc. cit litt. E.* Convenit autem ut in adoratione Crucis, uniformis sit omnium actio, pro locorum consuetudine, tum in osculo membrorum Crucifixi, tum in æqua pausa, quâ singuli genuflectunt. Ad singulas adorationes dici potest, *Adoramus te Christe & benedicimus tibi, quia per Sanctam Crucem tuam redemisti mundum*. Gavant. *l. c. litt. o.*

IV. Ordo adorationis est, ut quilibet Laicus, etiam Princeps post Clerum adoret. Prælati verò, si qui adsunt post Celebrantem. Gavant. *l. c. n. 12. litt. O.*

V. Finitâ adoratione, cùm Diaconus Crucem reportat

tur ad Altare (nisi pro adoratione singularis alia adhibeatur) nemini facit reverentiam: sed & Celebrans assurgens transeunti Cruci genuflectat simul cum Subdiacono: quod omnes hodie faciunt in honorem Crucifixi. Gavant. *p. 4. tit. 9. litt. S.*

VI. Quando Celebrans dicta Oratione *Libera nos*, Hostiam elevat dextrâ, Patenam sinistrâ manu, positâ super Altare tenet, nec incensatur Hostia, nec Planeta elevatur. *Ibidem litt. M.*

VII. Quæres, quid faciendum sit, si Parochus aut alius pro die Parasceves Hostiam majorem consecrare neglexerit? ℟. P. Gobat. *n.* 217. Hostiam minorem seu particula minor suppetat, quærendum Sacerdotem, qui privatim de Cruce aut Passione missam dicat; in defectu verò huius posse ipsum Parochum privatim legere, non tamen sumere debere Purificationem vel ablutionem, & postea Officium illius diei consueto more peragere.

TITVLVS XII.

DE MISSA SABBATI SANCTI.

I. ORdo figendi grana est, ut primum in superiori parte, alterum in media, tertium in inferiori, quartum in dextra Cerei, quintum in sinistra figatur. Gav. *tit.* 10. *n.* 9.

II. Orationes dicit Celebrans, ut in Missa, extensis manibus. Dum Prophetias legit, Diaconus à dextris, Subdiaconus à sinistris, ut in Introitu assistant. Dum verò Orationes dicit unus post alium. *Idem n.* 17.

III. Ad *Gloria in excelsis* pulsantur cymbala intra Ecclesiam, non autem majores campanæ in turri, si signum in Matrice Ecclesia necdum fuerit datum; ita enim decrevit S. Rituum Congreg. 21. Mart. 1609. Dato autem signo à Matrice, dabitur etiam (licet longè post *Gloria in excelsis*) solemne signum ab omnibus alijs Ecclesijs. Per Matricem

intellige quoque Parochialem in Diœcesi, &, si plures sint Parochiales, eam, quæ major est dignitate. Gavant. *n.* 31. *litt. H.*

IV. Ad *Lavabo* sub offertorio dicitur *Gloria Patri. Idem n* 36.

V. Ministri dicunt cum Celebrante Psalmum *Laudate*, & Canticum *Magnificat* in cornu Epistolæ, uti stant ad introitum Missæ: incensatio autem fit more solito, & incensantur etiam alij in choro. *Idem n.* 46. *litt. Q.*

VI. Dubitant nonnulli, cùm primorum Doctorum authoritate tuta sit praxis, quæ in hoc Sabbato privatim à quovis Sacerdote Sacrum fieri posse concedit, uti P. Gobat *n.* 221. testatur, quale sacrum eo die dicendum sit? quâ in re diversæ sunt Authorum Sententiæ; alij enim cum Gotono & Dicastillo apud P. Gobat *l. c.* ajunt, usum habere, ut Missa de Sabbato, præmisso, Psalmo *Iudica* & Confessione, ut moris est, dictaq; Oratione *Aufer* & *Oramus te Domine* &c. incipiendo à Kyrie eleison usque ad finem, etiam cum Vesperis inclusivè, dicatur; alij votivam aut Missam de Sancto occurrente dici posse censent; alij etiam Missas Defunctorum, maximè si eo die aut pridiè objerint, dici posse arbitrantur quas omnes Sententias & praxes authoritate sua tutas & probabiles esse ipse P. Gobat. *n.* 226. asserit.

TITULUS XIII.

DE MISSIS TEMPORE PASCHALI.

I. S. Rituum Congregatio 19. Maij, 1607. censuit, regulariter Cereum posse accendi ad Missam & Vesperas solemnes in triduo Paschatis, in Sabbato in Albis, & Dominicis usque ad Ascensionem; in alijs servandam esse loci consuetudinem. In ipso verò Festo Ascensionis post Evangelium omnino extinguitur. Arnaud. *p.* 4, *tit.* 10. *n.* 30.

II. In Missis privatis Feria III. Rogationum, si fiat

de

de Festo novem Lectionum, in illius Missa fit commemorario Rogationum. Si autem Officium de Festo simplici fiat, potest dici Missa de eo cum Commemoratione Rogationum, vel Missa Rogationum cum Commemoratione Festi. Gavant. *p.* 4. *tit.* 11. *n.* 13. Si Festum non occurrat, dicitur Missa Rogationum; neque in ea fit Commemoratio de Officio Feriali, quod peculiare est hac die.

III. In Vigilia Ascensionis si eo die Festum simplex cadat, secunda Oratio erit de illo, tertia de Rogationibus (quæ in Officio nullam habent Commemorationem) Festum enim simplex præcedit tertiam & quartam Rogationum in Missa. Ibid *n.* 14.

IV. Hoc triduo, si festum non occurrat, Altarium minorum paramenta erunt Officio conformia, Altaris autem majoris & Celebrantium in quocunque Altari conformia erunt Missæ Rogationum. Idem *l. c.*

V. In Vigilia Pentecostes color albus usque ad Nonam, violaceus usque ad Missam, Rubeus deinceps adhibetur, qui & in privatis Missis hujus diei quoad vestes celebrantium adhibendus, licet celebretur ante Nonam. De Simplici non fit Commemoratio, etiam in Missis privatis, licet in Officio facta sit. Idem *n.* 19.

TITVLVS XIV.

ORDO MISSÆ ET EIVSDEM RVBRICÆ EXPLICATIVS IVXTA POSITÆ.

ETsi ea, quæ hactenus de Missa tam in communi, quam particulari diximus, sufficere videantur Neomystis ad praxin Cæremoniarum facilem reddendã, quia tamen ex una parte Missalia non semper ad manus habent: ex altera verò non parùm juvat memoriam, experientiâ teste, si quid ordo Missæ præscribat, & quid Rubricæ circa eandem partem præcipiant, eodem in folio juxta se posita indicentur, operæ pretium facturum me existimavi,

stimavi, si ordinem Missæ, simili modo, nescio à quo Authore compositum, ob utilitatem tamen suam sæpius jam recusam huic quoque libello insererem, ut incipientibus Missalis loco servire posit. In fine adduntur preces, à Sacerdotibus dicendæ, cùm se vestibus sacris induunt.

PARS I. A Principio Missæ usque ad Offertorium.

1. IN nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, Amen.

1. Simul format signum crucis à fronte ad pectus: positâ sinistrâ infra pectus (supra cingulum, & extra terminos Crucis Iuxta Gavant. *hîc) quod semper fit, quoties se signat: quando verò aliud signat ponit eandem super Corporale (nisi aliud notetur.)*

2. Introibo ad Altare Dei. M. ℟. *Meam.*

Iudica me Deus & discerne causam meam de gente non sanctâ: ab homine iniquo & doloso erue me.

℟. *Inimicus.*

Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt & adduxerunt in mōtem sanctum tuum, & in tabernacula tua. ℟. *Meam.*

Confitebor tibi in citharâ Deus, Deus meus: quare tristis es anima mea, & quare cōturbas me. ℟. *Deus meus*

2. Iunctis manibus ante pectus, clarâ voce totum Psalmum recitat alternatim cum ministro.

Neque deinceps attendit quid alibi agatur, et si Sacramentum elevetur.

3. Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto. ℟. *Amen.*

Introibo ad Altare Dei. ℟. *Meam.*

3. Caput Cruci inclinat. Psalmus Iudica. *non dicitur in Missis Defunctorum: nec in Missis de tempore à Dominica*

4. ℣. Ad-

Passionis, usque ad Sabbatum sanctum, exclusivè.

4. ℣. Adjutorium nostrum in nomine Domini.

℟. *terram.*

4. Dextrâ faciat crucem à fronte ad pectus.

5. Confiteor DEO omnipotenti, beatæ Mariæ semper Virgini, beato Michaëli Archangelo, beato Ioanni Baptistę, sanctis Apostolis Petro & Paulo, omnibus Sanctis, & vobis fratres: quia peccavi nimis cogitatione, verbo, & opere: 6. mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa, Ideo precor beatam Mariam semper Virginem, beatum Michaëlem Archangelum, beatum Ioannem Baptistam, Sanctos Apostolos Petrum, & Paulum; omnes Sanctos, & vos fratres, orate pro me ad Dominum DEVM nostrũ. Min. *Misereatur* &c. *Sac.* Amẽ

5. Altari profundè se inclinans, junctis manibus dicit Confiteor, *quod prosequitur eodem modo stans inclinatus, donec à ministro dictum sit:* Misereatur &c.

6. Ter percutit pectus sinistrâ infra pectus positâ.

7. M. *Confiteor.*

7. Cùm minister incipit Confiteor, *se erigit Sacerdos.*

8. Misereatur vestri omnipotens DEVS, & dimissis peccatis vestris, perducat vos ad vitam æternam. ℟. *Amen.*

8. Stans erectus junctis manibus dicit.

9. Indulgentiam, Absolutionem, & remissionem peccatorum nostrorum, tribuat nobis omnipotens & misericors Dominus. ℟. *Amen.*

9. Signat se ad pectus à fronte

10. DEVS tu conversus vivificabis nos. ℟. *In te.*

10. Stans inclinatus junctis manibus, recitat clara voce us-

Ostens

Ostende nobis Domine misericordiam tuã ℟. *da nobis.* Domine exaudi orationem meam. ℟. *ad te veniat.* Dominus vobiscum. ℟. *spiritu tuo.* 11. Oremus.

que ad orationem: Aufer à nobis &c.

12. Aufer à nobis, quæsumus Domine, iniquitates nostras: ut ad sancta sanctorum, puris mereamur mentibus introire. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

11. *Extendit & jungit manus, ac clara voce dicit.*

12. *Dum dicit secretò* Aufer &c. *junctis manibus ascendit ad medium altaris.*

13. Oramus te Domine, per merita sanctorum tuorum:

13. *Inclinatus manibus junctis super altare, ita ut parvi digiti solùm antependij superiorem partem tangant, pollice dextro super sinistrum posito, (quæ omnia observantur semper, quoties manus junctæ super Altare ponuntur) dicit* Oramus.

14. Quorum reliquiæ hic sunt, & omnium Sanctorum: ut indulgere digneris omnia peccata mea. Amen.

14. *Osculatur Altare in medio, (non ad latus) manibus extensis æqualiter hinc inde super eo positis.*

INTROITUS.

15. Salve sancta parens, &c.

15. *Stans in cornu Epistolæ versus altare, incipit Introitum intelligibili voce: simul signat se à fronte &c. & junctis manibus prosequitur. In Missis Defunctorum non signat se, sed Crucem in aëre format super librum, quasi aliquid benedicens.*

16. Gloria

16. Gloria Patri, & Filio, &c.

16. *Tenens junctas manus caput inclinat versus crucem.*

17. Salve sancta parens &c.

17. *Hic non se signat, ut prius, quo finito, junctis manibus accedit ad medium Altaris.*

18. Kyrie eleyson.

18. *In Medio consistens, manibus junctis, factâ prius convenienti reverentiâ,* intelligibili voce *Sacerdos dicit:* Kyrie eleyson. Christe eleyson. *id est bis* Kyrie eleyson, *semel* Christe eleyson, *& iterum bis* Kyrie eleyson. *alternatim.*

19. Gloria in excelsis.

19. Intelligibili voce *dicit: extēdens elevānsq; manus usq; ad humeros. Oculi nō elevātur.*

20. Deo.

20. *Cùm* DEO *dicit, jungit manus, & caput cruci inclinat.*

21. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, laudamus te. benedicimus te.

21. *Erecto capite, manibus junctis ante pectus usque ad finem prosequitur.*

22. Adoramus te,

22. *Cùm hæc dicit, caput cruci inclinat.*

Glorificamus te, 22. Gratias agimus tibi propter magnā gloriā tuā Domine Deus, rex cælestis, DEUS Pater omnipotens. Domine Fili unigenite, 22. IESU Christe. Domine DEUS, agnus DEI, filius Patris. Qui tollis peccata mundi, miserere nobis, qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram. 22. Qui sedes ad dextram Patris, miserere nobis.

22. *Iterum.*

22. *Iterum.*

22. *Rursus.*

bis. Quoniam tu solus sanctus. Tu solus Dominus, Tu solus altissimus, 22. Iesv Christe, 23. Cum sancto ✠ Spiritu, in gloria DEI Patris, Amen.

22. *Iterum.*

23. *A fronte se signat ad pectus, interim absolvit* in gloria DEI Patris Amen. *Quando omitti debeat* Hymnus Angelicus, *alibi dictū est. Deinde osculatur altare, tum manibus junctis ante pectus demissis oculis vertens se à sinistro latere ad dexterum versus populum &c.*

24. Dominus vobiscum.

24 *Extendens ac jungens manus ante pectus voce intelligibili dicit* Dominus &c. *deinde junctis manibus per eandem viam revertitur ad librum.*

25. Oremus.

25. *Extendens ac jungens manus ante pectus, caput cruci inclinans dicit* Oremus.

26. Concede non famulos tuos &c. 26. B. Mariæ semper &c.

26. *Tum extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram, & digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem; distantiámque non excedat (quod in omni extensione manuum ante pectus servatur) & recitat Orationem.*

27. Per Dominum nostrum.

27 *Cùm dicit* Per Dominum. *jungit manus, & tenet junctas usque ad finem, quòd si non dicatur* per Dominum, *sed* qui vivis & regnas, *tunc jungit, cùm dicit* in unitate.

28. In-

28. IESVM.

28. *Cùm nomen IESV dicitur, inclinat caput versus Crucem, quod etiam fit, cùm id legit in Epistola. Sed ubicunque nominatur nomen* Mariæ *vel SS. de quibus dicitur Missa vel fit Commemoratio specialis, ut de festo simplici, &c. inclinat caput versus librum, etiam in Canone, si ibidem eorum sanctorum nomina recurrant. Ad nomina autem Sanctorum, (excepta B. Virgine) in oratione.* A cunctis, *caput non est inclinandum.* Gavant. *p.* 2. *tit.* 5. *lit. c Item cùm fit oratio pro Papa, ad nomen ejus semper inclinat caput, non tamen versus crucem, sed librum, nisi per accidens, in Canone, cùm ex memoria dicit.*

Epistola.

29. Lectio libri Sapientiæ. Ab initio &c. detentio mea M. ℟. Deo gratias. Benedicta & venerabilis &c.

29. *Cùm dicit intelligibili voce Epistolam & Graduale potest ponere manus ad arbitrium vel super librum ut palmæ librum tangant, vel librum teneant. Diligenter autem caveat, ne alterutram manum solam tantùm. si cum altera sit occupatus, suspensam in aëre teneat* Gerlac *p.* 2. *tit* 5. §. 4 *Quod & deinceps observatur.*

30. Munda cor meum, ac labia mea, omnipotens Devs, qui labia Isaiæ Prophetæ calculo

30 *Lectio Graduali redit junctis manibus ad medium, ibi stans junctis manibus an-*

culo mundasti ignito: ita me tua grata miseratione digna-re mundare, ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiare. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Iube Domine benedicere.

Dominus sit in corde meo & labijs meis, ut digne & competenter annuntiem Evangelium suum:

te pectus elevatisque ad Deum oculis, & statim demissis dicit Secretò: Munda &c. Iube domine &c. *manus non ponit super Altare, & dicit profundè inclinatus. In Missis Defunctorum omittitur.* Iube domine; *non autem* Munda.

31. Amen.

31. *His omnibus absolutis vadit ad cornu Evangelij stans.*

32. Dominus vobiscum.

32. *Versus librum iunctis manibus dicit intelligibili voce.* Dominus.

33. Sequentia sancti Evangelij secundùm Lucam.

33. *Deinde pollice dextra manus signat Cruce initium Evangelij, postea se, in fronte, ore, & pectore dicens*: Sequentia *vel* Initium &c.

34. In illo tempore: extollens vocem quædam mulier &c.

34. *Iunctis manibus iterum ante pectus stans prosequitur Evangelium usque ad finem, in quo si occurrit nomen IESV, caput semper inclinat versus librum & ita genuflectit versus librum: si necesse sit (at verò si prostet Venerabile parum versus illud)*

35. Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta.

35. *Post dictum Evangelium elevat parùm librum, & osculatur principium Evangelij dicens secretè*: Per Evangelica &c. *excepta Missa defunctorum, & præsente Episcopo in sua residentia.*

36. Cre-

36. Credo in unum DEVM.

36. *Stans in medio elevat & extendit manus, & inclinat caput Cruci.*

37. Patrem omnipotentē, factorem cæli & terræ, visibilium omnium & invisibiliū. Et in unum Dominum 38. IESVM Christum, filium DEI unigenitum, & ex Patre natū ante omnia sæcula, DEVM de DEO, lumen de lumine, DEVM verum de DEO vero. Genitum non factum, consubstantialem Patri, per quē omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostrā salutem descendit de cælis. 39. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine: Et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas, & ascendit in cælum: sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, judicare vivos & mortuos: cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominū & vivificantem: qui ex Patre Filióque procedit. Qui cum Patre & Filio.

37. *Prosequitur junctis manibus erecto capite.*

38. *Caput Cruci inclinat.*

39. *Genuflectit usque ad* Homo factus est *inclusive, poplite usque ad terram demisso, quod in omni genuflexione ubique & semper observandum est.*

40. Simul ADORATVR, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et unam

40. *Inclinat caput Cruci.*

sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum Et exspecto resurrectionẽ mortuorum, & vitam 41. venturi sæculi. Amen.

41. Signat se cruce à fronte ad pectus. Quando omitti debeat symbolũ, alibi dictum est.

PARS II. Ab Offertorio usque ad Orationem Dominicam.

42. Dominus vobiscum.

42. Post Credo, (vel Evangelium, si non sit Credo) osculatur in medio altare: & junctis manibus ante pectus vertit se ad populum, & extendit junctas manus, dicens: Dominus vobiscum.

43. Oremus.

43. Iunctis manibus revertitur per eandem viam, ad medium Altaris, ubi extendens & jungens manus, caputque cruci inclinans dicit: Oremus.

44. Ave MARIA.

44. Iunctis manibus eodem situ dicit Offertorium.

45. Suscipe, sancte Pater, omnipotens, æterne DEUS; hanc im̃aculatam hostiam, quã ego indignus famulus tuus offero tibi DEO meo, vivo, & vero, pro innumerabilibus peccatis, & offensionibus & negligentijs meis, & pro omnibus circumstantibus, 46. sed & pro omnibus fidelibus Christianis vivis, atque defunctis, ut mihi & illis pro-

45. Oculis ad Deum elevatis, ac statim demissis dicitur: Suscipiat, &c. *si plures hostiæ sint consecrandæ, intentionem faciat, etiam ad illas offerendas & consecrandas.*

46. Quo dicto patenam, utraque manu tenens cum ea facit Crucem super corporale, & deponit Hostiam circa medium

proficiat ad salutem in vitam æternam, Amen.

47. Devs, qui humanæ substantiæ dignitatem mirabiliter condidisti, & mirabilius reformasti: da nobis per hujus aquæ & vini mysterium, ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostræ fieri dignatus est particeps Iesvs Christus, filius tuus Dominus noster: Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Devs: Per omnia &c.

48. Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris, tuam de-

 pre-

anterioris partis corporalis, patenam verò ad dextram aliquantulùm subtus corporale, deinde factâ competente reverentiâ, (quasi Cruci fiat decet ut in hoc, & simili casu manibus junctis fiat, nisi hæ aliter occupentur) accedens ad cornu Epistolæ accipit calicem purificatorio extergit, & sinistrâ tenens illius nodum (& simul pollice ejusdem manus Purificatorium ita accommodatum, ut deflua ejus pars, pedem Calicis, contra casuras fortè ex ampullis guttas, ut ne aspergatur, communiat) accipit ampullam de manu Ministri, & infundit vinum in Calicem.

47. *Deinde eodem modo tenens calicem producit signum Crucis super ampullam aquæ, & dicit:* D EVS, qui humanæ &c. & *ad verba* da nobis per hujus aquæ &c. *parùm aquæ infundit, & guttas in calice, si opus sit, extergit, ac calicem in cornu Epistolæ versus medium Altaris sistit, & Purificatorium, quo interim usus est, componit ut patenam tegat. In Missa defunctorum omittit benedictionem aquæ, & tantùm recitat orationem.*

47. *Impositâ aqua in calice, & finitâ oratione prædictâ reversus, ad medium Altaris,*

precantes clementiam: ut in conspectu divinæ majestatis tuę pro nostra, & totius mundi salute, cum odore suavitatis ascendat. Amen.

factà reverentià, ut prius, juxta doctrinam hic p. 2. tit. 5. n. 4. traditam, accipit calicem, & dextra nodum illius infra cuppam, sinistrà pedem tenens, elevat, & intentis ad DEUM oculis dicit: Offerimus, *& in fine dicta hac oratione facit crucem cum calice, & in medio corporali post hostiam collocat, ac pallà cooperit.*

49. In spiritu humilitatis & in animo contrito suscipiamur à te, Domine: & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi Domine Deus.

49. *Deinde junctis manibus, super altare positis aliquantulùm inclinatus, dicit secretè;* In Spiritu.

50. Veni sanctificator, omnipotens æterne Deus, & bene†dic hoc sacrificiũ tuo sancto nomini præparatum.

50. *Erectus expandit manus; easq; in altũ porrectas jungens ante pectus (semper jungit manus ante pectus, quando aliquid est benedicturus) elevatis ad cœlum oculis, & statim demissis, dicit* Veni Sanctificator &c. *Et cùm dicit* Benedic. *facit manu dextra signum Crucis, communiter super Hostiam, & Calicem, sinistra posita super Altare.*

51. Lavabo inter innocentes manus meas: & circumdabo Altare tuum, Domine. Vt audiam vocem laudis: & enarrem universa mirabilia tua.

Domine dilexi decorem do-

51. *Tum junctis manibus ante pectus, & facta prius convenienti reverentia, accedit ad cornu Epistolæ, ubi stans lavat extremitates pollicis & indicis, utriusque manus.*

domus tuæ : & locum habitationis gloriæ tuæ.

Ne perdas cum impijs animam meam : & cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorũ repleta est muneribus.

Ego autem in innocentia mea ingressus sum : redime me, & miserere mei.

Pes meus stetit in directo : in Ecclesijs benedicam te, Domine.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto : 52. Sicut erat in principio, & nunc &c.

52. *Ad* Gloria Patri (*quod omittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de tempore à Dominica Passionis, usque ad Sabbatum sanctum exclusivè) inclinat caput Cruci, & dici etiam potest, cum reditur ad medium Altaris.*

53. Suscipe Sancta TRINITAS hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriã passionis, resurrectionis, & ascẽsionis IESV Christi Domini nostri: & in honore beatæ Mariæ semper Virginis, & beati Ioannis Baptistæ, & sanctorũ Apostolorum Petri & Pauli; & istorum, & omnium San-

53. *Lotis & extensis manibus, easdem ante pectus junctas tenens revertitur ad medium Altaris, ubi factâ competente reverentia, stans, oculosque ad Deum elevans, ac statim demittens, manibus junctis super altare, aliquantulum inclinatus dicit secretè:* Suscipe &c.

Ostende nobis Domine misericordiam tuã ℟. *da nobis.* Domine exaudi orationem meam. ℟. *ad te veniat.* Dominus vobiscum. ℟. *spiritu tuo.* 11. Oremus.

que ad orationem: Aufer à nobis &c.

12. Aufer à nobis, quæsumus Domine, iniquitates nostras: ut ad sancta sanctorum, puris mereamur mentibus introire. Per Christum Dominum nostrum, Amen.

11. Extendit & jungit manus, ac clara voce dicit.

12. Dum dicit secretò Aufer *&c. junctis manibus ascendit ad medium altaris.*

13. Oramus te Domine, per merita sanctorum tuorum:

13. Inclinatus manibus junctis super altare, ita ut parvi digiti solùm antependij superiorem partem tangant, pollice dextro super sinistrum posito, (quæ omnia observantur semper, quoties manus junctæ super Altare ponuntur) dicit Oramus.

14. Quorum reliquiæ hîc sunt, & omnium Sanctorum: ut indulgere digneris omnia peccata mea. Amen.

14. Osculatur Altare in medio, (non ad latus) manibus extensis æqualiter hinc inde super eo positis.

INTROITVS.

15. Salve sancta parens, &c.

15. Stans in cornu Epistolæ versus altare, incipit Introitum intelligibili voce: simul signat se à fronte &c. & junctis manibus prosequitur. In Missis Defunctorum non signat se, sed Crucem in aëre format super librum, quasi aliquid benedicens.

16. Gloria Patri, & Filio, &c.	16. *Tenens junctas manus caput inclinat versus crucem.*
17. Salve sancta parens &c.	17. *Hic non se signat, ut prius, quo finito, junctis manibus accedit ad medium Altaris.*
18. Kyrie eleyson.	18. *In Medio consistens, manibus junctis, factâ prius conveniente reverentiâ,* intelligibili voce *Sacerdos dicit:* Kyrie eleyson. Christe eleyson. *id est bis* Kyrie eleyson, *semel* Christe eleyson, *& iterum bis* Kyrie eleyson. *alternatim.*
19. Gloria in excelsis.	19. Intelligibili voce *dicit: extēdens elevánsq; manus usq; ad humeros. Oculi nō elevãtur.*
20. DEO.	20. *Cùm* DEO *dicit, jungit manus, & caput cruci inclinat.*
21. Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis, laudamus te. benedicimus te.	21. *Erecto capite, manibus junctis ante pectus usque ad finem prosequitur.*
22. Adoramus te,	22. *Cùm hæc dicit, caput cruci inclinat.*
Glorificamus te, 22. Gratias agimus tibi propter magnā gloriā tuā Domine Deus, rex cælestis, DEUS Pater omnipotens. Domine Fili unigenite,	22. *Iterum.*
22. IESU Christe. Domine DEUS, agnus DEI, filius Patris. Qui tollis peccata mundi, miserere nobis, qui tollis peccata mundi, suscipe deprecationem nostram.	22. *Iterum.*
22. Qui sedes ad dextram Patris, miserere nobis.	22. *Rursus.*

bis. Quoniam tu solus sanctus. Tu solus Dominus, Tu solus altissimus, 22. Iesv Christe, 23. Cum sancto ✠ Spiritu, in gloria DEI Patris, Amen.

22. *Iterum.*

23. *A fronte se signat ad pectus, interim absolvit* in gloria DEI Patris Amen. *Quando omitti debeat* Hymnus Angelicus *alibi dictũ est. Deinde osculatur altare, tum manibus junctis ante pectus demissis oculis vertens se à sinistro latere ad dexterum versus populum &c.*

24. Dominus vobiscum.

24 *Extendens ac jungens manus ante pectus voce intelligibili dicit* Dominus &c. *deinde junctis manibus per eandem viam revertitur ad librum.*

25. Oremus.

25. *Extendens ac jungens manus ante pectus, caput cruci inclinans dicit* Oremus.

26. Concede nos famulos tuos &c. 26. B. Mariæ semper &c.

26. *Tum extendit manus ante pectus, ita ut palma unius manus respiciat alteram, & digitis simul junctis, quorum summitas humerorum altitudinem, distantiámque non excedat (quod in omni extensione manuum ante pectus servatur) & recitat Orationem.*

27. Per Dominum nostrum,

27 *Cùm dicit* Per Dominum. *jungit manus, & tenet junctas usque ad finem, quòd si non dicatur* per Dominum, *sed* qui vivis & regnas, *tunc jungit, cùm dicit* in unitate.

28. IESUM.

28. *Cùm nomen IESV dicitur, inclinat caput versus Crucem, quod etiam fit, cùm id legit in Epistola. Sed ubicunque nominatur nomen* Mariæ *vel* SS. *de quibus dicitur Missa vel fit Commemoratio specialis, ut de festo simplici, &c. inclinat caput versus librum, etiam in Canone, si ibidem eorum sanctorum nomina recurrant. Ad nomina autem Sanctorum, (excepta B. Virgine) in oratione* A cunctis, *caput non est inclinandum.* Gavant. *p. 2. tit. 5. lit. c Item cùm fit oratio pro Papa, ad nomen ejus semper inclinat caput, non tamen versus crucem, sed librum, nisi per accidens, in Canone, cùm ejus memoria dicit.*

Epistola.

29. Lectio libri Sapientiæ. Ab initio &c. decentio mea M. ℟. Deo gratias. Benedicta & venerabilis &c.

29. *Cùm dicit intelligibili voce Epistolam & Graduale potest ponere manus ad arbitrium vel super librum ut palmæ librum tangant, vel librum teneant. Diligenter autem caveat, ne alterutram manum solam tantùm. si cum altera sit occupatus, suspensim in aëre teneat* Gerlac *p. 2. tit. 5. §. 4. Quod & deinceps observatur.*

30. Munda cor meum, ac labia mea, omnipotens Deus, qui labia Isaiæ Prophetæ calculo

30. *Lectio Graduali redit junctis manibus ad medium, ibi stans junctis manibus ad*

culo mundasti ignito: ita me tua grata miseratione dignare mundare, ut sanctum Evangelium tuum digne valeam nuntiare. Per Christum Dominum nostrum. Amen. Iube Domine benedicere.

Dominus sit in corde meo & labijs meis, ut dignè & competenter annunciem Evangelium suum:

te pectus elevatisque ad Deum oculis, & statim demissis dicit Secretò: Munda &c. Iube domine &c. *manus non ponit super Altare, & dicit profundè inclinatus. In Missis Defunctorum omittitur.* Iube domine, *non autem* Munda.

31. Amen.

31. *His omnibus absolutis vadit ad cornu Evangelij stans.*

32. Dominus vobiscum.

32. *Versus librum iunctis manibus dicit intelligibili voce.* Dominus.

33. Sequentia sancti Evangelij secundùm Lucam.

33. *Deinde pollice dextra manus signat Cruce initium Evangelij, postea se, in fronte, ore, & pectore dicens:* Sequentia *vel* Initium &c.

34. In illo tempore: extollens vocem quædam mulier &c.

34. *Iunctis manibus iterum ante pectus stans prosequitur Evangelium usque ad finem, in quo si occurrit nomen IESV, caput semper inclinat versus librum & ita genuflectit versus librum: si necesse sit (at verò si prostet Venerabile parum versus illud)*

35. Per Evangelica dicta deleantur nostra delicta.

35. *Post dictum Evangelium elevat parùm librum, & osculatur principium Evangelij dicens secretè:* Per Evangelica *&c. excepta Missa defunctorum, & presente Episcopo in sua residentia.*

36. Cre-

36. Credo in unum DEUM.

36. Stans in medio elevat & extendit manus, & inclinat caput Cruci.

37. Patrem omnipotentē, factorem cæli & terræ, visibilium omnium & invisibiliū. Et in unum Dominum 38. JESUM Christum, filium DEI unigenitum, & ex Patre natū ante omnia sæcula, DEUM de DEO, lumen de lumine, DEUM verum de DEO vero. Genitum non factum, consubstantialem Patri, per quē omnia facta sunt. Qui propter nos homines, & propter nostrā salutem descendit de cælis. 39. Et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine: Et homo factus est. Crucifixus etiam pro nobis: sub Pontio Pilato passus, & sepultus est. Et resurrexit tertia die, secundum scripturas, & ascendit in cælum: sedet ad dexteram Patris. Et iterum venturus est cum gloria, judicare vivos & mortuos: cujus regni non erit finis. Et in Spiritum sanctum Dominū & vivificantem: qui ex Patre Filióque procedit. Qui cum Patre & Filio.

37. Prosequitur junctis manibus erecto capite.

38. Caput Cruci inclinat.

39. Genuflectit usque ad Homo factus est *inclusive, poplite usque ad terram demisso, quod in omni genuflexione ubique & semper observandum est.*

40. Simul ADORATUR, & conglorificatur: qui locutus est per Prophetas. Et unam

40. Inclinat caput Cruci.

sanctam Catholicam & Apostolicam Ecclesiam. Confiteor unum baptisma in remissionem peccatorum Et exspecto resurrectionē mortuorum, & vitam 41. venturi sæculi. Amen.

41. Signat se cruce à fronte ad pectus. Quando omitti debeat symbolū, alibi dictum est.

PARS II. Ab Offertorio usque ad Orationem Dominicam.

42. Dominus vobiscum.

42. Post Credo, (vel Evangelium, si non sit Credo) osculatur in medio altare: & junctis manibus ante pectus vertit se ad populum, & extendit junctas manus, dicens: Dominus vobiscum.

43. Oremus.

43. Iunctis manibus revertitur per eandem viam, ad medium Altaris, ubi extendens & jungens manus, capútque cruci inclinans dicit: Oremus.

44. Ave MARIA.

44. Iunctis manibus eodem situ dicit Offertorium.

45. Suscipe, sancte Pater, omnipotens, æterne DEUS; hanc imaculatam hostiam, quā ego indignus famulus tuus offero tibi DEO meo, vivo, & vero, pro innumerabilibus peccatis, & offensionibus & negligentijs meis, & pro omnibus circumstantibus, 46. sed & pro omnibus fidelibus Christianis vivis, atque defunctis, ut mihi & illis pro-

45. Oculis ad Deum elevatis, ac statim demissis dicitur: Suscipiat, &c. *si plures hostiæ sint consecrandæ, intentionem faciat, etiam ad illas offerendas & consecrandas.*

46. Quo dicto patenam, utraque manu tenens cum ea facit Crucem super corporale, & deponit Hostiam circa medium

proficiat ad salutem in vitam æternam, Amen.

anterioris partis corporalis, patenam verò ad dextram aliquantulùm subtus corporale, deinde factâ competente reverentiâ, (quæ si Cruci fiat decet ut in hoc, & simili casu manibus junctis fiat, nisi hæ aliter occupentur) accedens ad cornu Epistolæ accipit calicem purificatorio extergit, & sinistrâ tenens illius nodum (& simul pollice ejusdem manus Purificatorium, ita accommodatum, ut defluа ejus pars, pedem Calicis, contra casuras fortè ex ampullis guttas, ut ne aspergatur, communiat) accipit ampullam de manu Ministri, & infundit vinum in Calicem.

47. Devs, qui humanæ substantiæ dignitatem mirabiliter condidisti, & mirabiliùs reformasti: da nobis per hujus aquæ & vini mysterium, ejus divinitatis esse consortes, qui humanitatis nostræ fieri dignatus est particeps Iesvs Christus, filius tuus Dominus noster: Qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti Devs: Per omnia &c.

47. *Deinde eodem modo tenens calicem producit signum Crucis super ampullam aquæ, & dicit*: D EVS, qui humanæ &c. & *ad verba* da nobis per hujus aquæ &c. *parùm aquæ infundit, & guttas in calice, si opus sit, extergit, ac calicem in cornu Epistolæ versus medium Altaris sistit, & Purificatorium, quo interim usus est, componit ut patenam tegat. In Missa defunctorum omittit benedictionem aquæ, & tantùm recitat orationem.*

48. Offerimus tibi, Domine, calicem salutaris, tuam deprecantes...

47. *Impositâ aqua in calice, & finita oratione prædictâ reversus, ad medium Altaris,*

precantes clementiam: ut in conspectu divinæ majestatis tuę pro nostra, & totius mundi salute, cum odore suavitatis ascendat. Amen.

facta reverentia, ut prius, juxta doctrinam hic p. 2. tit. 5. n. 4. traditam, accipit calicem, & dextra nodum illius infra cuppam, sinistrâ pedem tenens, elevat, & intentis ad DEUM oculis dicit: Offerimus, *& in fine dicta hac oratione facit crucem cum calice, & in medio corporali post hostiam collocat, ac pallâ cooperit.*

49. In spiritu humilitatis & in animo contrito suscipiamur à te, Domine: & sic fiat sacrificium nostrum in conspectu tuo hodie, ut placeat tibi Domine DEUS.

49. Deinde junctis manibus, super altare positis aliquantulùm inclinatus, dicit secretè, In Spiritu.

50. Veni sanctificator, omnipotens æterne DEUS, & bene✝dic hoc sacrificiū tuo sancto nomini præparatum.

50. Erectus expandit manus, easq; in altū porrectas jungens ante pectus (semper jungit manus ante pectus, quando aliquid est benedicturus) elevatis ad cœlum oculis, & statim demissis, dicit Veni Sanctificator &c. *Et cùm dicit* Benedic *facit manu dextra signum Crucis, communiter super Hostiam, & Calicem, sinistra posita super Altare.*

51. Lavabo inter innocentes manus meas: & circumdabo Altare tuum, Domine.

Ut audiam vocem laudis: & enarrem universa mirabilia tua.

Domine dilexi decorem do-

51. Tum junctis manibus ante pectus, & facta prius convenienti reverentia, accedit ad cornu Epistolæ, ubi stans lavat extremitates pollicis & indicis, utriusque manus.

domus tuæ: & locum habitationis gloriæ tuæ.

Ne perdas cum impijs animam meam: & cum viris sanguinum vitam meam.

In quorum manibus iniquitates sunt, dextera eorū repleta est muneribus.

Ego autem in innocentia mea ingressus sum: redime me, & miserere mei.

Pes meus stetit in directo: in Ecclesijs benedicam te, Domine.

Gloria Patri, & Filio, & Spiritui sancto: 52. Sicut erat in principio, & nunc &c.

52. *Ad Gloria Patri (quod omittitur in Missis Defunctorum, & in Missis de tempore à Dominica Passionis, usque ad Sabbatum sanctum exclusivè) inclinat caput Cruci, & dici etiam potest, cum reditur ad medium Altaris.*

52. Suscipe Sancta TRINITAS hanc oblationem, quam tibi offerimus ob memoriā passionis, resurrectionis, & ascēsionis IESV Christi Domini nostri: & in honore beatæ Mariæ semper Virginis, & beati Ioannis Baptistæ, & sanctorū Apostolorum Petri & Pauli, & istorum, & omnium San-

53. *Lotis & extensis manibus, easdem ante pectus junctas tenens revertitur ad medium Altaris, ubi facta competente reverentia, stans, oculosque ad Deum elevans, ac statim demittens, manibus junctis super altare, aliquantulum inclinatus dicit secretò:* Suscipe &c.

ctorum: ut illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem: & illi pro nobis intercedere dignentur in cælis, quorum memoriam agimus in terris per Christũ Dñm &c.

54. Orate Fratres: ut meum ac vestrum Sacrificium, acceptabile fiat apud DEUM Patrem omnipotentem.

Min. *Suscipiat &c.*

Sac. Amen.

54. *Finita oratione prædicta, manibus hinc inde extensis, & super Altare positis, osculatur illud in medio: tum junctis manibus ante pectus, demissisque oculis ad terram, à sinistra manu ad dextram vertit se ad Populum, & versus eum extendens & jungens manus dicit voce aliquantulum elata:* Orate Fratres: *& secretò absolvens perficit circulum,* nisi prostet Venerabile) *& revertens junctis manibus ante pectus à manu dextra ad medium Altaris: ubi Minister suam orationem absolverit, respondet Amen.*

55. Tua Domine propitiatione, &c.

55. *Dicit ex libro orationes secretas, manibus extensis, submissâ voce, sine* Oremus, *aut alia interpositione.*

56. Per Dominum nostrum IESUM Christum filium tuũ, qui tecum vivit & regnat in unitate Spiritus sancti DEUS,

56. *Cùm dicit* Per Dominum *jungit manus: cùm dicit* IESUM Christum *caput inclinat, quod fit in prima, & si sint plures, in ultima etiam oratione.*

57. Per omnia sæcula sæculorum.

57. *Ubi in ultima oratione Secreta pervenerit ad verba;* per omnia sæcula *exclusivè, de-*

58. Do-

positis super Altare manibus hinc inde extensis dicit convenienti & intelligibili voce per omnia sæcula &c.

58. Dominus vobiscum.

58. *Deinde subjungit, eodem modo tenens manus*: Dominus vobiscum.

59. Sursum corda.

59. *Cùm dicit*: sursum corda *elevat manus hinc inde extensas, usque ad pectus ita, ut palma unius respiciat palmam alterius manus.*

60. Gratias agamus Domino

60. *Ad* Gratias agamus &c. *jungit manus.*

61. DEO nostro.

61. *Ad* DEO nostro *etiam oculos elevat, & statim cruci caput inclinat.*

62. Verè dignum & justum est &c.

62. *Elevatis & extensis, ut prius manibus prosequitur Præfationem pro tempore convenientem.*

63. Sanctus, sanctus, sanctus Dominus DEVS Sabhaoth. Pleni sunt cæli & terra gloriâ tuâ, Osanna in excelsis.

63. *Dicit junctis manibus ante pectus, & inclinatus (non super altare manibus positis) voce mediocri prosequitur, usque ad Canonem.*

64. Benedictus qui venit in nomine Domini, Osanna in excelsis.

64. *Erigit se, & signum crucis sibi producit à fronte ad pectus.*

65. Te igitur Clementissime Pater, per IESVM Christum filium tuum, Dominum nostrum, supplices rogamus.

65. *Elevat aliquantulum manus, oculisque ad DEVM elevatis ac statim demissis, manibusque junctis super altare positis, profundè inclinatus incipit Canonem secretò dicens*: Te igitur &c.

66. ac petimus,

66. Post hæc verba Osculatur Altare in medio.

67. uti accepta habeas & benedicas.

67. Erigit se, jungit manus ante pectus.

68. hæc† dona, hæc† munera, hæc† sãcta sacrificia illibata.

68. Dextrà ter signat super hostiam & calicẽ, cõmuniter, &

69. In primis quæ tibi offerimus pro Ecclesia tua sancta Catholica, quam pacificare, custodire, adunare & regere digneris toto orbe terrarum.

69. Extensis manibus ante pectus prosequitur.

70. Una cum famulo tuo Papa nostro N.

70. Exprimit nomen Papæ, & caput inclinat. Sede autem vacante hæc verba omittuntur.

71. & Antistite nostro N. & omnibus Orthodoxis atque Catholicæ & Apostolicæ fidei cultoribus.

71. Exprimit nomen Ordinarij, seu Episcopi illius loci, in quo celebratur. Qui si vita functus est, ea verba omittuntur.

72. Memento Domine famulorum famularumque tuarum,

72. Cum dicit Memento *(quæ vox, uti & reliqua secretò dicenda est) elevans & jungens manus usq; ad faciẽ, vel pectus, sic paulisper stat in quiete, demissa aliquantulùm capite, faciens cõmemorationẽ vivorum ad suã voluntatẽ, vel singulariter rememorans (mente secretò nominans) vel communiter uno contextu ipsorũ vivorum cõmemorationẽ faciens, pro quibus ante missã orare proposuit. vide dicta fusius, p. 2. tit. 21. n. 5.*

73. Et omnium circumstantium, quorum tibi fides cognita est, & nota devotio, pro quib⁹ tibi offerimus: vel qui

73. Finito Memento, *demißis & extensis, ut priùs, manibus, continuat orationem secretò.*

tibi offerunt hoc sacrificium laudis, pro se, suisque omnibus, pro redemptione animarum suarum, pro spe salutis & incolumitatis suæ: tibique reddũt vota sua æterno DEO, vivo & vero.

74. Communicantes & memoriã venerantes, in primis gloriosæ semper Virginis Mariæ 75. Genitricis DEI & Domini nostri Iesu Christi 76 sed & beatorum Apostolorũ ac Martyrum tuorũ 77 Petri & Pauli, Andreę Iacobi, Ioannis, Thomæ, Iacobi, Philippi, Bartholomæi, Matthæi, Simonis & Thadæi: Lini, Cleti, Clementis, Xysti, Cornelij, Cypriani, Laurentij, Chrysogoni, Ioannis & Pauli, Cosmæ & Damiani, & omniũ Sanctorum tuorum: quorũ meritis, precibúsque concedas, ut in omnib⁹ protectionis tuæ muniamur auxilio.

78 Per eundem Christum &c.

79. Hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine, ut placat⁹ accipias: diésque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, & in electorum tuorum jubeas grege numerari.

74. *Silentio stans prosequitur.*

75. *Caput inclinat.*

76. *Caput cruci inclinat.*

77. *Ad nomina Sanctorum, qui hîc & infra n. 116. recensentur, cùm pronunciat, caput inclinat, eo die, quo vel eorum facta est Cõmemoratio specialis, vel de ijs Missa celebratur, etiam per octavas.* Gavant. p. 2. *tit.* 5. *n.* 2.

78. *conjungit manus:*

79. *Expandit manus simul super oblata, ita, ut palmæ sint apertæ versus, ac super calicem & hostiam, quas sic tenet pollice dextro super sinistrum posito* (etiam de subtus *Iuxta Arnaud*) *usq; ad* per Christum Dominum nostrum. Amen.

80. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

80. Iungit manus, & prosequitur:

Quam oblationẽ tu DEUS in omnibus quæsumus 81. Bene†dictam adscri†ptam, ra†tam, rationabilem, acceptabilémque facere digneris.

81. Communiter signat ter super hostiam & calicem.

82. Ut nobis cor†pus,

82. Separatim signat semel super hostiam tantùm.

83. Et San†guis fiat

83. Et semel super Calicem tantùm.

84. Dilectissimi filij tui Domini nostri.

84. Elevans & jungens manus

85. IESU CHRISTI.

85. Inclinat caput Cruci.

86. Qui pridie quàm pateretur.

86. Extergit si opus fuerit, pollices & indices super Corporale

87. Accepit panem in sanctas ac venerabiles manus suas.

87. Accipit pollice, & indice dextræ hostiam & eam cum illis, ac indice, & pollice sinistræ manus: tenens stans erectus.

88. Et elevatis oculis in cælum ad te, DEUM Patrem suum omnipotentem, tibi

88. Elevat ad cælum oculos, & statim demittit.

89. Gratias agens.

89. caput aliquantulũ inclinat.

90. Bene†dixit, fregit, dedítque discipulis suis, dicens: Accipite & manducate ex hoc omnes,

90. Tenens hostiam inter pollicem & indicẽ sinistra, dextra producit signũ crucis super ea. Si adsit vas cum aliis hostiis consecrandis, discooperit priùs dextra vas illud. Cùm finierit su. prædicta verba.

91. Hoc est enim Corpus meum.

92. Cubitis super altare positis, stans capite inclinato, tenens Hostiam inter pollices & indices utriusque manus, manibus infernè cõjunctis, reliquis manuum digitis extensis, & simul

quoque junctis, distinctè, reverenter, & secretò profert verba consecrationis super hostiā, & simul super omnes si plures sint consecrandæ. Prolatis verbis genuflexus adorat, & se erigens, elevat cum decenti mora in altum Hostiam (intentis in eam oculis) ut commodè videri à populo & adorari queat: peractâ elevatione, sola dextra deinde repositā Hostiam super Corporale, genuflexus iterum adorat.

Deinceps pollices & indices non disjungit, nisi quando hostiā consecratā attingere debet.

92. Simili modo postquam cœnatum est.

92. *Discooperit calicem, in quē si opus sit, extergit digitos: quod semper faciat, si aliquod fragmentum digitis adhæreat, & stans erectus dicit:* simili modo.

93. Accipiens & hunc præclarum calicem, in sanctas ac venerabiles manus suas, item tibi.

93. *Ambabus manibus accipit Calicem juxta nodum, infra cuppam, & aliquantulùm illum elevans, ac statim deponens.*

94 Gratias agens.

94. *Caput inclinat.*

95. Bene † dixit, deditque discipulis suis dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes.

95. *Sinistra calicem infra cuppam tenens, dextra signat super eum, & prosequitur,* deditque &c.

96. Hic est enim Calix sanguinis mei novi & æterni testamenti: mysterium fidei: qui pro nobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.

96. Tenens sinistra pedem calicis parùm elevatum, dextra nodum infra cuppam, cubitis super altare positis, & capite inclinato profert verba consecrationis attentè continuatè, & secretò. Quibus dictis reponit calicem super corporale.

97. Hæc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis.

97. *Dicit secretò*: Hæc quotiescunq; &c. *& interea genuflexus adorat S. sanguinem reverenter, tum se èrigit, & accipiens calicem discoopertum cũ S. sanguine ambabus manibus, ut priùs, elevat eum, & erectũ, quantũ cōmodè potest, ostendit populo adorandum intentis in eũ oculis: mox ipsum reverenter reponit super corporale in locũ pristinũ, & manu dextra palla cooperit ac genuflexus Sacramentum adorat.*

98. Unde & memores, Domine, nos servi tui, sed & plebs tua sancta, ejusdem Christi filij tui Domini nostri, tam beatæ passionis, nec non & ab inferis resurrectionis, sed & in cælos gloriosæ ascensionis: 99. Offerimus præclaræ majestati tuæ de tuis donis ac datis 100. Hostiam † puram, hostiam † san-

98. *Extensis manibus ante pectus dicit secretò.*

Unde &c.

99. *Iungit manus.*

100. *Manu sinistra posita super altare intra corporale, dex-*

sanctam, hostiam † immaculatam.	tra signat ter communiter supra Hostiam & Calicem.
101. Panem † sanctum vitæ æternæ.	101. Semel supra Hostiam tantùm signat.
102. Et Calicem † salutis perpetuæ.	102. Semel super calicem tantùm.
103. Supra quæ propitio ac sereno vultu respicere digneris: & accepta habere, sicuti accepta habere dignatus es munera pueri tui justi Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ: & quod tibi obtulit summus sacerdos tuus Melchisedech; sanctum sacrificium, immaculatam hostiam.	103. Stans ut priùs extensis manibus prosequitur.
104 Supplices te rogamus, omnipotens DEUS: jube hæc perferri per man° sancti Angeli tui in sublime altare tuũ, in conspectu divinę majestatis tuæ: ut quotquot	104. Profundè inclinatus, junctis manibus; & super altare positis dicit Supplices &c.
105. ex hac altaris participatione	105. Osculatur altare manibus hinc inde super corporale positis.
106. sacrosanctum filij tui.	106. Iungit manus.
107. Cor†pus, &	107. Dextra signat semel super Hostiam tantùm.
108. Sanguinem sumpserimus.	108. Semel supra calicem sinistra super corporale posita.
109. Omni benedictione cælesti.	109. Seipsum signat, à fronte ad pectus signo crucis, sinistra posita infra pectus.
110. & gratiâ repleamur.	110. Prosequitur & gratia &c.
111. Per eundem Christum Dominum nostrum. Amen.	111. Iungit manus.
112. Memento etiam Domine	112. Secretò iterùm voce Memento, cum reliquis, dicenda.

mine famulorum famularumque tuarum N. & N. qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.

113. Ipsis, Domine, & omnibus in Christo quiescentibus, locum refrigerij, lucis & pacis, ut indulgeas deprecamur

114. Per eundem &c.

115. Nobis quoque peccatoribus,

116. Famulis tuis de multitudine miserationum tuarum sperantibus partem aliquam & societatem donare digneris, cum tuis sanctis Apostolis & Martyribus: cum Ioanne, Stephano, Matthia, Barnaba, Ignatio, Alexãdro, Marcellino, Petro Felicitate, Perpetua, Agatha, Lucia, Agnete, Cæcilia, Anastasia, & Omnibus Sanctis tuis: intra quorum nos consortium nõ æstima-

& extensis & junctis manibus ante pectus, & usque ad faciem elevatis, & intentis oculis ad Sacramentum super altare, facit commemorationẽ fidelium defunctorum de quibus sibi videtur, eodem modo, capite aliquantulũ inclinato, (Gerlac.) *ut dictum est de commemoratione vivorum. Manus autem primùm junguntur post verba,* in somno pacis: *post quæ etiã fit pausa pro memoria Defunctorum habenda.*

113. *Commemoratione facta, stans erectus, ut priùs extensis manib⁹ iterũ prosequitur* ipsis.

114. *Iungit manus & caput inclinat.*

115. *Vocem aliquantulum elevat, & dextra manu sibi pectus percutit, sinistra posita super corporale*

116. *Prosequitur* famulis &c. *stans manibus extensis.*

æstimator meriti, sed veniæ quæsumus largitor admitte.

117. Per Christum Dominum nostrum.

117. *Iungit manus ante pectus.*

Per quem hæc omnia Domine semper bona creas.

318 Sancti†ficas, vivi†ficas, bene†dicis.

118. *Signat communiter ter super Hostiam & calicem.*

119. Et præstas nobis.

119. *Discooperit manu dextra calicem, & genuflexus Sacramentum adorat: tum se erigit, & reverenter accipit hostiam inter pollicem, & indicem dextræ manus, & cum ea super calicem quem manu sinistra tenet circa nodum infra cuppã.*

120. Per ip†sum, & cum ip†so, & in ip†so.

120. *Signat ter à labio ad labium intra Calicem, eum tamen Hostia non contingat, dicens:* per ipsum &c.

121. Est tibi Deo Patri † omnipotenti, in unitate Spiritus † Sancti.

121. *Et similiter cum Hostia signat bis inter calicem & pectus, incipiens à labio calicis, & dicit:* est tibi &c.

122. Omnis honor & gloria.

122. *Tenens manu dextra hostiam super Calicem, elevat eum aliquantulum simul cum Hostia dicens:* omnis honor. &c. *Et statim utrumque deponens Hostiam collocat super corporale, & si opus sit digitos extergit, ut supra; ac pollices & indices, ut prius jungens, calicem palla cooperit, & genuflexus Sacramenta adorat.*

PARS III. *Ab oratione Dominica usque ad finem.*

123. Per omnia sæcula sæculorum.

123. *Cooperto calice, adoratóque Sacramento, erigit se: & manibus extensis hinc inde super altare intra corporale positis, dicit intelligibili voce.* per omnia &c.

124. Oremus. Præceptis salutaribus moniti, & divina institutione formati audemus dicere.

124. *Iungit manus, caput Sacramento inclinans, cum dicit:* Oremus.

125. Pater noster, &c in tentationem. *Min* Sed libera nos à malo.

125. *Extendit manus, & stans oculis ad Sacramentum intentis prosequitur usque ad finem. Cum dicit.* Et ne nos inducas&c. *non jungit manus, sed sinistra super Corporale posita &*

126. Amen.

126. *Dicto* Amen, *submissa voce, manu dextra, pollice & indice non disjunctis patenam aliquantulũ purificatorio extergens, eam accipit (si tamen facile tolli non queat, sinistra manus subsidio esse poterit, aliàs non adhibenda) inter indicem & medium digitos: quam tenens super altare erectam.*

127. Libera nos, quæ sumus Domine, ab omnibus malis, præteritis, præsentibus, & futuris: & intercedente Beata & gloriosa semper Virgine DEI Genitrice MARIA, cum beatis 128. Apostolis tuis Pe-

127. *Sinistra super Corporale posita, dicit secretò,* Libera.

128. *Elevat manu dextera patenã de altari, & seipsum cum*

Petro & Paulo, atque Andrea, & omnibus Sanctis.

ea signare incipit ad ea verba: cum beatis Apostolis &c. cùm se signat, manum sinistram ponit infra pectus: deinde patenã ipsam osculatur v. g. ubi Crux est, in margine nec post osculum rursus extergit.

129. Da propitius pacem in diebus nostris.

129. *Dicens*: Da propitius.

130. Ut ope misericordiæ tuę adjuti, & à peccato simus semper liberi, & ab omni perturbatione securi.

130. *Submittit patenam Hostiæ, quam indice sinistro accommodat super patenã super corporale positam, & ut communis mos est, partim pedi calicis innixam ut postea & partes Hostiæ & patena ipsa commodius accipi possint; nec fragmenta à tergo patenæ adhæreant: discooperit calicem, & genuflexus Sacramentũ adorat; tum se erigens, accipit Hostiã inter pollicem & indicem dextræ manus, & cum illis, ac pollice & indice sinistræ manus eam super calicem tenens.*

331. Per eunddm Dominum nostrum Iesvm Christum filium tuum.

131. *Reverenter frangit per mediũ à superiori parte incipiens & dicens:* Per eundẽ &c *Et mediã partem, quam inter pollicem & indicẽ dextræ manus tenet ponit super patenam.*

132. Qui tecum vivit & regnat.

132. *Ex parte, quæ in sinistra remansit, frangit particulam inferius, dicens* qui tecum &c.

133. In unitate spiritus sancti Devs:

133. *Partem majorem quam sinistra tenet, adjungit mediæ super patenam positæ, interim dicens:* in unitate &c.

L 134. Per

134. Per omnia sæcula sæculorum.

℟. Amen.

135. Pax † Domini sit † semper vo†biscum.

136. *Minist.* Et cum spiritu tuo.

137. Hæc cõmixtio & consecratio corporis & sanguinis Domini nostri Iesv Christi, fiat accipientibus nobis in vitam æternam. Amen.

138. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.

139. Miserere nobis.

140. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi.

141. Miserere nobis.

142. Agnus Dei, qui tollis peccata mundi dona nobis pacem.

143.

134. *Particulã Hostiæ præcisã quã in dextra mãu retinuit, tenẽs super calicẽ, quẽ sinistra per nodũ infra cuppã retinet intelligibili voce dicit:* Per õnia &c.

135. *Cum ipsa particula signat ter à labio ad labium intra calicem, dicens :* Pax Domini.

136. *Ad Responsũ ministri particulã, quã dextra manu tenet, ĩmittit in Calicẽ dicens secretò:*

137. Hæc cõmixtio &c. *Deinde pollices & indices super calicẽ aliquãtulùm tergit & jũgit, calicẽ palla cooperit, & gẽuflexus Sacramentũ adorat, surgit.*

138. *& stans junctis manibus ante pectus, capite inclinato* (in ordine Missæ *inclinatus junctis manibus id jubetur facere*) *versus Sacramentũ, dicit intelligibili voce.* Agnus Dei.

139. *Dextra percutiens sibi pectus, sinistra super corporale posita. Quin etiã dextra, dũ repetatur percussio pectoris, nõ in aëre hæreat, sed super Corporalè idẽtidẽ modestè repõatur. Quod idẽ, in similis postea, ad* Domine non sum dignus, *iterum fiat.*

140. *Non jungit manus.*

141. *Sed iterũ percutit pect⁹ sibi*

142. *Iterum tertiò percutit. In Missis Defunctorum, omittitur percussio pectoris, & manus interim ante pectus juncta*

tenentur non imposita Altari Et loco Miserere nobis, *dicitur* Dona eis requiem. *& tertia vice addit* Sempiternam *Tum manus junctas Altari more solito imponit,*

143. Domine Iesv Christe, qui dixisti Apostolis tuis: pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: ne respicias peccata mea, sed fidem Ecclesiæ tuæ, eámq; secundùm voluntatem tuam pacificare & coadunare digneris. Qui vivis & regnas Devs, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

143. *Manibus junctis super altare positis oculisque ad Sacramentum intentis, inclinatus dicit secretè.* Domine Iesv Christe.

144. Domine Iesv Christe, fili Dei vivi, qui ex voluntate Patris, cooperante Spiritu sancto per mortem tuam mundum vivificasti: libera me per hoc sacrosanctum corpus, & sanguinem suum, ab omnibus iniquitatibus meis, & universis malis: & fac me tuis semper inhærere mandatis, & à te nunquam separari permittas: qui cum eodem DEO Patre & Spiritu sancto vivis & regnas Devs in sæcula sæculorum. Amen.

144. *Si danda sit pax osculatur hîc altare, & dat pacē dicens:* Pax tecum. ℟. *Et cum spiritu tuo.*

In Missis Defunctorum non datur pax, neq; dicitur præcedens oratio.

Si est daturus pacem, osculatur altare in medio, & instrumentum pacis ei porrectum à ministro juxta ipsum ad dextram, hoc est, in cornu Epistola genuflexo, & dicit: pax tecū. *Si non adsit qui hujusmodi instrumento pacē recipiat à Celebrante, pax non datur, etiamsi illius datio missæ conveniat: nec osculatur altare, sed dicta præmissa Oratione, statim subjungit alias*

Perceptio corporis tui Domine Iesv Christe, quod ego indignus sumere præsumo,

non mihi proveniat in judicium, & condemnationem: sed pro tua pietate prosit mihi ad tutamentum mentis & corporis, & ad medelam percipiendam. Qui vivis & regnas cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen. 145.

146. Panem cælestem accipiam & nomen Domini invocabo.

247. Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed tantùm dic verbo, & sanobitur anima mea. 2. Domine non sum &c. 3. Do-

duas hic præscriptas.

145. *Quibus orationibus dictis genuflectens Sacramentum adorat, & se erigens,*

146. *Secretò dicit:* panem &c. *quo dicto dextrâ manu accipit de patena reverenter ambas partes Hostiæ, & collocat inter pollicem & indicem sinistræ manus, quibus patenam inter eundem indicem & medium digitos supponit, & eâdem manu sinistrâ tenens partes hujusmodi (ut quantum fieri potest, circulus Hostiæ integer appareat) super patenam intra calicem, & pectus parùm inclinatus: non tamen cubitum sinistrum Altari imponens sed suspensum inter pectus & Calicem tenens, manu interim nihilominus, ne libera in aëre hæreat decenter aræ imposita.*

147. *Dicit voce aliquantulùm elata tribus vicibus:* Domine non sum dignus &c. *non retrahens pedem reverentiæ causâ, aut genu curvans, dextrâ*

Domine non sum dignus, &c. anima &c. 148.

149. Corpus Domini nostri IESV Christi, custodiat animam meam in vitam æternam.

150. Amen.

151. Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi?

tribus viribꝰ percutit pectꝰ suū.

148. *Ex sinistra accipit ambas partes prædictas Hostiæ inter pollicem & indicem dextræ manus.*

149. *Et cum illa supra patenā signat seipsum signo Crucis, (nondum à Rubrica erigere se jussus) ita tamen ut Hostia non egrediatur patenæ limites immotæ, dicens:* Corpus Domini &c.

150. *Se inclinans nunc profundius, quàm antea, medij corporis inclinatione & cubitis super altare positis, reverenter easdem ambas partes sumit: quibus sumptis, deponit patenā super corporale, ut supra n.* 130 *& erigēs se junctis indicibus & pollicibus ambas quoq; manus ante faciē (non indecore tamē, & ut sumitas digitorum os circiter contingat: nares ponit* Gerlac.*) jūgit, & aliquantulū quiescit (non inclinato capite,) in meditatione SS. Sacramenti.*

152. *Deinde depositis manibus dicit secretò:* quid retribuam &c. *& interim discooperit Calicē, genuflectit surgit, accipit patenā inspicit corporale, colligit fragmenta cum patena, si quæ sint in eo, patenam quoque diligenter cum pollice & indice dextræ manus super calicem extergit & ipsos digitos, ne*

quid fragmentorum in eis remaneat.

Si verò adsint Hostiæ consecratæ super corporale positæ pro alio tempore conservandæ, facta prius genuflexione reponit eas in vas ad hoc ordinatum, & diligenter advertit, ne aliquod fragmentum, quantumcunque minimum, remaneat super corporale. quod si fuerit, accuratè reponit in calicem.

151. Calicem salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Laudans invocabo Dominum, & ab inimicis meis salvus ero.

152. *Post extersionem patenæ, junctis pollicibus & indicibus calicem dextra manu infra nodum cuppæ accipit, sinistra patenam dicens:* Calicem &c.

153. Sanguis Domini nostri Iesv Christi, custodiat animam meam in vitam æternam. Amen.

153. *Signans se signo crucis cum calice dicit:* Sanguis Domini &c. *& manu sinistra supponens patenam calici, stans reverenter sumit totũ sanguinem cũ particula in calice posita, non inconcinnè reclinando, & gyrando caput, aut Calicem: quem post sumptum S. Sanguinem sæpius lambere juxta tradita hîc p. 2. tit. 27. n. 2. aut ad colligendas guttas, elatum in sublime, super patenam evertere, indecorum est,* Gerlac *p* 2. *tit.* 10 §. 18.

154. Quod ore sumpsimus Domine, pura mente capiamus: & de munere temporali fiat nobis remedium sempiternum.

154. *Sumpto S. Sanguine dicit secretò.* Quod ore sumpsimus. *Et super Altare (nisi Ministri parva statura aliud exigat) porrigit Calicem Mi-*

nistro in cornu Epistolæ, vinum infundente, quo se purificat, supponens iterũ patenã Calici.

155. Corpus tuum Domine, quod sumpsi, & sanguis quem potavi, adhæreat visceribus meis: & præsta, ut in me non remaneat scelerum macula, quem pura & sancta refecerunt Sacramenta. Qui vivis & regnas in sæcula sæculorum.

155 *Deinde vino & aquâ interim dicens* Corpus tuum &c. (*manens in medio Altaris, non accedens ad cornu Epistolæ,* juxta Gerlac. & Arnaudum; *aut certè in abitu & reditu, faciens competentem reverentiam vel Cruci, vel S. Sacramento*) *abluit pollices & indices super Calicẽ non jam super Altare. ex præscripto porrigendum) quem tamen, factâ ablutione, in Corporali, non procul à purificatorio (quo mox abstergit digitos) locare, videatur esse decentius (per se autem loquendo non peccat, qui vel solâ aquâ, vel solo vino digitos abluit.* P. Gobat. *tr.* 3. *n* 853.) *cavendum verò est, ut ne defluentes guttæ, vel ex digitis, vel pede Calicis si quibus forte aspersus fuerit, Corporale commaculent:* Gerlacus *l. c.* §. 5. *Neque etiam pes Calicis, si conspersus sit, Purificatorio, ad solos usus sacros adhibendo, sed alio linteo tergendus erit:*

Observanda, in Communione populi, alibi notata sunt.

156. Amen.

156. Ablutionẽ sumit sinistra supponens purificatoriũ Calici, & extergit os, & calicẽ purificato io: quo facto purificatoriũ extendit super calicem & desuper patenam, ac super patenam parvam pallã & cooperit Calicẽ velo, ac utraq; manu adhibita, sinistra ad nodum, dextra super Calicẽ, removet eum in sinistrũ latus, ut plicari queat corporale: tũ dextra manu recipitur bursa. quæ post insertũ corporale, ita Calici imponitur, ut ejus apertura antrorsum nõ ad latus respiciat: deinde acceptum denuo circa nodũ sinistra manu Calicem. dextra desuper posita, collocat in medio Altaris, & velũ aptat ut sicuti in principio Missæ, totus Calix lateat.

157. Ecce Virgo concipiet &c.

157. *Facit Cruci profundam reverentiam, & à medio ad cornu Epistolæ accedens stans manibus junctis, legit Communionem:* Ecce Virgo &c. *qua lecta junctis item manibus ante pectus vadit ad medium altaris, & eo osculato vertit se ad populum à manu sinistra ad dextram, &*

158. Dominus vobiscum.

158. *dicit* Dominus &c. *& per eandem viã redit ad librum.*

159. Oremus. Gratiam tuam. &c.

159. *dicit:* Oremus: *& ut supra Orationes eodem ordine, numero & modo, uti dicta sunt collecta.*

160. Sæ-

160. Sæcula sæculorum.

160. *Claudit librum & jungens manus ante pectus, revertitur ad mediū altaris, eóq; osculato.*

161. Dominus vobiscum.

161. *Vertit se ut supra & dicit:* Dominus vobiscū, *quo dicto stans, junctis manibus versus populum.*

162. Ite Missa est, vel

162. *dicens: si dicendum est,* Ite, *& per eandem viam revertitur ad altare. Si verò non sit dicendum, revertitur eodem modo per eandem viam ad medium Altaris.*

163. Benedicamus Domino.

163. *Vbi stans versus illud junctis ad pectus manibus dicit:* Benedicamus.

164. Requiescant in pace.

164. *In missis defunctorum eodem modo stans versus altare dicit:* Requiescant.

In Quadragesima antē à feria 4 Cinerum usq; ad feriā 4. majoris hebdomada in feriali officio postquam Celebrans dixit orationes post communionem cum suis solitis conclusionibus antequam dicat: Dominus vobiscum. *Stans in eodem loco ante librum dicit:* Oremus Humiliate capita vestra Deo *Caput inclinans cruci & extēsis manibus subjungit eadē voce,* Orationem super populum *ibidem positam: quâ finita osculatur Altare, & vertens se ad populum dicit:* Dominus vobiscum *& alia ut suprà.*

165. Placeat tibi Sancta TRINITAS obsequium servitutis meæ & præsta: ut Sacrificium, quod oculis tuæ majestatis indignus obtuli, tibi sit acceptabile, mihíque & omnibus pro quibus illud obtuli, sit, te miserante, propitiabile. Per Christum Dominū nostrum. 166. Amen.

165. Ante medium Altaris junctis manibus super eo, & capite inclinato dicit secretè, Placeat &c.

166. Osculatur altare & elevatis oculis extēdēs, elevās, & jungens manus dicit: Benedicat.

Benedicat vos omnipotens 167. DEVS,

167. Caput cruci inclinat & versus ad populum, semel tantùm benedicens etiam in missis solemnibus.

168. Pater, & Filius, ✠ & Spiritus Sanctus, Amen.

168. Prosequitur: Pater & Filius &c. *vertens se dextrorsum, ad cornu Evangelij, si non prostet Venerabile.*

In missis defunctorū omittitur benedictio, & dicto placeat, *osculatur Altare, & statim.*

169. Dominus vobiscum.

169. Accedit ad cornu Evangelij dicens: Dominus &c.

170. Initium S. Evangelij secundum Ioannem. In principio erat &c.

170. Signat Altare (sed tantùm, si Venerabile non prostat) vel librum & se, ut supra in Evangelio primo.

171. ET VERBVM CARO FACTVM EST.

Minister. DEO gratias.

171. Genuflectit: &, si prostet Venerabile parùm versus illud; aliàs versus cornu Evangelij.

Finito Evangelio, rediens ad medium Altaris facit cōpetentem, vel Cruci, vel SS. Sacramento, ibidē reverentiam, & disposito calice eum accipiens infra infimum gradum Altaris descendit, & vel profundè se Cruci iterum inclinat, aut coram SS. Sacramento genuflectit, discedéusq; ab Altari Sacristiam versus, pro gratiarum actione dicit Antiph. Trium puerorum &c.

Preces in recessu ab Altari Sacerdotibus dicendæ.

Antiph. Trium puerorum cantemus Hymnum, &c.

Canticum trium puerorum. Dan. 3.

Benedicite omnia opera Domini Domino &c.

Psalm. 150. Laudate Dominum in Sanctis eius.

Sumuntur ex Laudibus Dominicæ. Deinde repetitur Antiph.

Trium puerorum cantemus hymnum: quem cantabant Sancti in camino ignis, benedicentes Dominum.

Quæ Antiphona in Festis Duplicibus tantùm Duplicatur: & in Missis, quæ ritu Duplici, id est, sub una Oratione (etiam pro Defunct.) dicuntur: & tempore Paschali additur in fine Alleluja. *supra p. 2. tit. 31. n. 3. & p. 4. tit. 3. §. 2. n. 11.*

Sacerdos dicit:

Kyrie eleison. Christe eleison. Kyrie eleison.

Pater noster.

℣. Et ne nos inducas in tentationem.
℟. Sed libera nos à malo. Amen.
℣. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua.
℟. Et Sancti tui benedicant tibi.
℣. Exultabunt Sancti in Gloria.
℟. Lætabuntur in cubilibus suis.
℣. Non nobis, Domine, non nobis:
℟. Sed Nomini tuo da Gloriam.
℣. Domine exaudi orationem meam.
℟. Et clamor meus ad te veniat.
℣. Dominus vobiscum.
℟. Et cum Spiritu tuo.

Oremus.

DEus qui tribus pueris mitigasti flammas ignium: concede propitius: ut nos famulos tuos non exurat flamma vitiorum.

ACtiones nostras, quæsumus Domine, aspirando præveni, & adjuvando prosequere: ut cuncta nostra oratio, & operatio à te semper incipiat, & per te cœpta finiatur.

Da

DA nobis, quæsumus Domine, vitiorum nostrorum flammas extinguere; qui beato Laurentio tribuisti tormentorum suorum incendia superare. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Orationes dicendæ, cum Sacerdos induitur Sacerdotalibus paramentis.

Cùm lavat manus, dicat:

DA, Domine, virtutem manibus meis ad abstergendam omnem maculam: ut sine pollutione mentis & corporis valeam tibi servire.

Ad amictum, dum ponitur super caput, dicat:

IMpone, Domine, capiti meo galeam salutis, ad expugnandos diabolicos incursus.

Ad Albam, cùm eâ induitur.

DEalba me, Domine, & munda cor meum: ut in sanguine Agni dealbatus, gaudijs perfruar sempiternis.

Ad Cingulum, dum se cingit.

PRæcinge me, Domine, cingulo puritatis, & extingue in lumbis meis humorem libidinis: ut in me maneat virtus continentiæ, & castitatis.

Ad manipulum, dum imponitur brachio sinistro.

MErear, Domine, portare manipulum fletûs & doloris: ut cum exultatione recipiam mercedem laboris.

Ad Stolam, dum imponitur collo.

REdde mihi, Domine, stolam immortalitatis, quam perdidi in prævaricatione primi parentis: & quamvis indignus accedo ad tuum sacrum mysterium, merear tamen gaudium sempiternum.

Ad Casulam, cùm assumitur.

DOmine, qui dixisti, jugum meum suave est, & onus meum leve: fac, ut istud portare sic valeam, quòd consequatur tuam gratiam. Amen.

PARS V.

PARS V.

DE BENEDICTIONIBVS ET PROCESSIONIBVS.

ETiam hæc materia non dissimulanda videtur pro complemento hujus Instructionis, utpote in qua vel maximè Sacerdotē exercitatum esse oportet. Quia tamen pleraque, quæ de Processionibus & Benedictionibus in specie dici possunt, accuratè in Rituali Romano & Diœcesano descripta habentur, ideo ea potissimùm hoc loco indicabo, quæ in genere circa easdem Sacerdoti sunt observanda; non nisi breviter explicando, si quid de aliqua sive Processione, sive Benedictione in specie fuerit singulariter notandum.

TITVLVS I.

DE BENEDICTIONIBVS.

I. BEnedictio hìc pro prece sumitur, quâ Ecclesiastico more rebus ipsis specialis sanctitas confertur, ita ut in usus prophanos deinceps transferri non possint. Gavant. *p.* 4. *tit.* 18.

II. Benedictionum aliæ sunt *Constitutivæ*, aliæ *Invocativæ.* Illæ sunt, per quas sive res, sive Personæ divino cultui dedicantur: istæ, per quas vel rebus, vel Personis auxilium divinum imploratur. Primi generis sunt Benedictiones aquæ, vestium Sacerdotalium, Mapparum Altaris, Corporalium, & Vasculi pro SS. Eucharistia. Secundi generis sunt, Agni in Paschate, ovorum, panis, novorum fructuum, cujuscunque rei comestibilis, candelarum, loci, domûs novæ, aut navis, thalami, quæ in Missali descriptæ sunt.

III. Habitus benedicturi Sacerdotis est Superpelliceum & Stola regulariter alba; aliquando violacea, nempe in Be-

nedictione

nedictione Exorcismis conjuncta, unde ad aquam benedictam eo colore utimur. Potest tamen adhiberi color tempori conveniens. *Ibid.*

IV. Stando semper benedicit, & aperto capito, manúque format signum crucis versus rem, ubi est nota †, in fine autem aquâ benedictâ aspergit illam ter, hoc est, in medio, à dexteris, & sinistris rei benedicendæ. Orationes dicuntur manibus junctis.

V. Super Altare res benedicendæ quidem pleræque collocari possunt, non tamen esculenta, hæc enim potiùs extra altare in mensâ separata poni debent.

VI. In Benedictione Cinerum hæc specialiter observanda sunt. Indutus pluviali violaceo Celebrans, ubi ad altare venerit, factâ conveniente reverentiâ ascendit ad altare, illúdque osculans accedit ad librum, ubi stans inter utrúmque Ministrum (quod debet servari, quandocúnque est cum pluviali) legit Antiphonam *Exaudi*, tum dicit Orationes manibus junctis, &, dum benedicit manu dextra Cineres, Diaconus à dextris fimbriam anteriorem elevat; deinde imposito incenso in thuribulo de more benedicto, ter aspergit à medio, à dextris & sinistris cinerum, quos statim etiam ter eodem modo incensat. Deinde dignior Sacerdos accedens ad altare stans imponit in formâ crucis Cineres Celebranti stanti dicens: *Memento homo &c.* Stat autem Celebrans facie ad Populum versa, capitéque inclinato. Et tum statim eidem Sacerdoti etiam ipse Cineres eodem modo, sed flectenti in suppedaneo Altaris, uti & alijs Ministris & Populo, flectentibus, distribuit, ita tamen ut populo extra gradus ad cancellos, & Feminis quidem non supra velum, sed supra capillos, si fieri commodè possit, distribuantur. Gavant. *g.* 4. *tit* 6 *lit R* Gerlac. *p.* 6. *tit.* 4. *n.* 9. Atque hæc omnia etiam cum proportione in Benedictione Candelarum & Palmarum observanda sunt.

TITULUS II.

DE PROCESSIONIBUS.

I. DE his fusè agit integro Tractatu Paulus Maria Quarti, qui *sect.* 1. *pu.* 2. *n.* 2. hanc ex Ferrario descriptionem Processionis affert: *Est religiosa precabundi agminis, certo cum ritu, obambulatio.* Eas Gavantus *p.* 1. *tit.* 19. *litt. c.* ex historia Evangelica & turbis Christo in die Palmarum obviam euntibus ortum sumpsisse putat. Aliæ sunt *Ordinariæ* ut in Festo Purificationis, Litanijs majoribus & minoribus. Aliæ *Extraordinariæ*, quæ authoritate Episcoporum, aut aliorum legitimorum Superiorum instituuntur. Gavant. *l. c.*

II. In omnibus Processionibus præcipuum & generale est, ut Crux inter duos Ceroferarios candelabra accensa deferentes præferatur, ita ut imago terga vertat Clero sequenti, quasi præire videatur.

III. Quoad ordinem standum est consuetudini locorum; decet tamen, ut primo loco Fraternitates, deinde Regulares, & tandem Clerici tanquam honoratiores crucem sequantur. Si verò Clerici aut alij deferant candelas accensas aut ramos Palmarum, tum, qui à dextris procedunt, dextra quoque manu eosdem portent, & alteram manum pectori applicent. Bauldrius *l. c. n.* 4. & 9. Qui verò à sinistris incedunt, sinistrâ, vel ramos, vel accensum cereum, elatum ad æqualem proportionem, cum suo quisque collaterali, deferant, alteram manum pectori admoventes. Gerlac. *p.* 4. *tit.* 5. §. 23. Per angustiorem locum transeundo, junior præcedit, subsequitur senior superatis angustijs eodem, ut prius, modo incedunt. Si procedentium numerus impar fuerit, ultimi duo, medium habent seniorem, qui etiam solus, maximè si prælatus fuerit, aut loci superior post omnes incedere poterit. Gerlac. *p.* 4. *tit.* 5. §. 29.

IV. Extra Ecclesiam omnes caput tegunt, nisi SS.

Sacra-

Sacramentum deferatur, aut ex professo insignis aliqua Reliquia. Gerlac. *p. 4. tit. 5. n. 23.* Cantores dum soli cantant, semper sint nudo capite.

V. Quandò fit Processio ante vel post Missam, Diaconus & Subdiaconus Dalmaticis suis induti Sacerdotem comitantur, & fimbrias elevant Pluvialis, nisi fortè Subdiaconus Crucem portet, tunc enim Diaconus à sinistris Celebrantis incedit sine elevatione fimbriarum. Quando verò fit processio alio tempore v. g. post Vesperas, pluvialia assumunt, exceptis Processionibus SS Sacramenti, in quibus semper Dalmaticâ utuntur. Bauldrius *l. c. n. 21. & 22.*

VI. Reliquas Processionum Cæremonias quod attinet, in Ordinarijs quidem serventur, quæ in Missali in Festo Purificationis & Dominica Palmarum præscribuntur; in Extraordinarijs verò illæ, quæ vel in Ritualibus Diæcesanis notantur, vel certè quæ per consuetudinem in una aut altera particulari Ecclesia piè & rationabiliter sunt introductæ, observentur.

VII. Quia tamen frequenter instituuntur Processiones cum Venerabili Sacramento, ideò breviter hic annotabuntur, aut, potiùs in memoriam revocabuntur generales quædam Regulæ, quæ in omnibus locis ob reverentiam huic Sacramento debitam observari debere videntur.

VIII. Primò ergo diligenter attendat Celebrans, ne Casulam supra Altare exuat; sed potiùs ad cornu Epistolæ se retrahens extra illud in plano Pluviale assumat, nisi fortè jam ante in plano consistat, aut omninò ad Sacristiam redire malit, uti aliqui faciunt.

IX. Secundò ut ad medium altaris è Sacristia procedens genu utrumque flectat in infimo gradu, ibíq; parùm orans, & ad secundum gradum ascendens, ac thus imponens, SS. Sacramentum in supremo gradu flectens ter incenset, antè & post profundè se inclinans.

X. Tertiò, ut manens genuflexus SS. Sacramentum à Diacono accipiat junctis manibus, quas deinde primùm

Diaco-

Diaconus velo cooperit, ut non videantur; sicque teneat Monstrantiam, ut Hostiæ imago populum respiciat. Tum surgat, & versus ad populum facie exspectet, donec Clerus & alij Ministri præcesserint.

XI. Quartò, ut, ubi in fine Processionis ad altare redierit, Diacono in supremo gradu altaris ad cornu Epistolæ genuflexo stans in secundo gradu Sacramentum porrigat, &, ubi is illud in altari collocaverit, ipse retento adhuc super humeros velo (ut vult Bauldr. *p. 4. c. 26. n. 23.*) incensum in thuribulo sine benedictione imponat, SS. Sacramentum more solito incenset, & tum, ubi Ministri Versum *Panem de cælo* cecinerint, ipse in plano, ad quod statim post incensationem ex supremo gradu descenderat, *Dominus vobiscum* canat, & statim orationem de Venerabili, & (si alicubi, maxime in Oratione decem aut quadraginta horarum, consuetudo sic exigat) etiam orationem de B. Virgine, & *DEVS refugium* vel pro pace subjungat; quâ in re cuiusque loci consuetudo attendenda & servanda erit.

XII. Ut his orationibus finitis ascendat ad altare, genuflectat, & sine ullo Diaconi Ministerio velatis manibus, ut prius, Monstrantiam accipiat; séque ad populum vertens, eundem, facie Hostiæ ad ipsum Populum versa, Simplici cruce benedicat; nihil dicens, nisi fortè alicubi consuetudo sit, ut ipse ex penultima, & ultima stropha, Hymni *Pange lingua*, primos cuiusq; strophæ versus canat, respondente choro tũ enim hunc morem servare, & ad illa verba: *Sit & benedictio*, Populũ simplici Cruce benedicere poterit. Bauldr. *l. c. n.* 21. *&* 22. Monstrantiam, non sine decenti mora, in nullam partem immodicè promovendo.

XIII. Incensatio à duobus Acolythis duobus modis fieri potest. Primò, si Acolythi alternatim incensent duobus thuribulis, ut fit in incensatione Personarum. Secundò, si præcedant hinc inde moventes manibus dextris thuribula de ijsdem pendentia & effumantia, quasi sternendo viam SS. Sacramento cum odore incensi. Qui modus est

M magis

magis usitatus, & majorem reverentiam notat erga SS. Sacramentum. Gavant *tit.* 8. *litt.* Q.

CONCLVSIO.

TOTIVS INSTRVCTIONIS.

ATque hæc ferè sunt, quæ ad propositum huic Instructioni finem explicanda videbantur. Quia tamen ea non semper ad manum haberi potest, & aliunde non parùm juvat, si ea, quæ varijs in locis non nisi sparsim sunt indicata, sub uno aspectu collecta proponantur, ideo operæ pretium visum est, ut sequentes Tabulæ ordinem Missæ tam pro Festis & Ferijs, quàm pro votivis clarè & Methodicè exhibentes, ad calcem hujus instructionis insererentur, ita tamen, ut etiam separari ab eadem, & si placuerit, per distincta folia Breviario imponi, aut alio modo servire queant.

Hie folgt die Tabula

ORDO MIS-

TRACTATVS SECVNDVS

DE

OFFICIO DIVINO.

INSTRVCTIO PRACTICA
DE
OFFICIO DIVINO
Iuxta Rubricas Breviarij Romani Rite Recitando.

Ad faciliorem discentium usum ac praxin.

PRÆFATIO.

ETsi ea, quæ ad Officium divinum ritè recitandum requiruntur, sufficienter in Rubricis Breviarij explicata videantur, quia tamen hæ plerúmque ijs, qui nullam adhuc hujus materiæ cognitionem nacti sunt, obscuræ nimis, & difficiles apparent, & præterea non habeantur semper Instructores, qui solidâ & Ordinatâ Methodo Tirones instruere possint, aut velint, operæ pretium futurum visum est, si quidquid in ijsdem Rubricis dispersim & obscuriùs proponitur, clariore & ordinatâ Methodo in hoc compendio proponeretur. Ex quo quidem Candidati Sacerdotij, in quorum usum & commodum hæc Instructio potissimùm est facta, duas non levis momenti utilitates reportabunt. Prima est, ut facilè cognoscant, quo ordine singulæ Officij divini partes se mutuò subse-

quantur, nam eodem omnino Ordine, quo hìc tituli positi sunt, illas recitare oportet.

Secunda, ut, si fortè dubium aliquod circa unius alteriúsve partis recitationem occurrat, ex ijs, quæ cuivis titulo subjunguntur, facili negotio id resolvere possint. Vnde fiet, ut praxin Officij divini recitandi, quæ non paucis hucusque satis difficilis est visa, brevi tempore & absque magnò labore addiscere queant, ut multi, qui hactenus hac Instructione sunt usi, propriâ experientiâ cōprobarunt. Dividetur autem hæc Instructio claritatis gratia in tres partes, in quarum prima Fundamenta ad materiam istam necessaria præmittuntur. In secunda Praxis recitandi officij Divini per accuratam singularum partium explicationem ostendetur. In tertia denique Cæremoniæ ab Officiatore & Ministris observandæ in solemnibus Vesperis succinctè indicabuntur.

Quia verò post primam libelli hujus editionem adverti, non pauca esse, quæ vel omnino ob brevitatem retinendam omissa, vel certè paulò obscuriùs proposita majorem elucidationem requirant, ideo hæc ipsa in tertia hac editione emendare placuit, & ita quidem, ut non modò ipsa materia paulò amplior, sed etiam Ordo ad faciliorem discentium usum accommodatior sit futurus.

PARS

PARS I.

DE FVNDAMENTIS AD OFFICII DIVINI RECITATIONEM NECESSARIIS.

TITVLVS I.

DE MODO FACILE ADDISCENDI DICTAM RECITATIONEM.

I. NOn facilè differat futurus Sacerdos laborem hunc addiscendi recitationem Divini Officij usque ad tempus proximum, quo Sacros Ordines suscepturus est, sed aliquot mensibus prius se ab aliquo perito instrui curet, ut inter hoc tempus se aliquoties sine periculo peccati & culpabilis erroris exercere, habitúmq; & dexteritatem in eo recitando comparare possit.

II. Dum actu se ad discendum applicat, ante omnia integrum Breviarium obiter percurrat, & quæ Officia, Lectiones, aut Psalmi quovis loco notentur, accuratè dispiciat, ut, ubi opus fuerit, omnia facili labore invenire queat. Reperiet autem in octo potissimùm partes totum Breviarium dividi posse, quarum, 1. Calendarium. 2 Rubricas. 3. Tabulas Occurrentiarum. 4. Psalterium. 5. Proprium Lectionum de Tempore. 6 Proprium Sanctorum. 7 Commune Sanctorũ. 8. Officium B. Virginis, Defunctorum, Psalmos Pœnitentiales, & Graduales, Ordinem commendationis Animæ, Benedictionem mensæ, Itinerarium & similia, quæ vel interdũ Officio Divino publicè conjunguntur, vel certè aliàs ad manum Sacerdotibus esse debent, continet.

III. Ubi hanc Breviarij notitiam acquisierit, differentias Festorum & Feriarũ bene cognoscere studeat, quem

in finem ea, quæ sequenti Titulo dicentur, ei servire poterunt.

IV. Post hæc usum binarum tabularum de occurrentia & concurrentia Festorum addiscat; cùm enim Festa Patronorum, Dedicationis, áliáque in Directorijs non expressa, in propria sua Parochia celebrare Sacerdos debeat, in his autem casibus dictæ tabulæ clarè ostendant, quomodo Officium ordinare debeat, meritò earum praxis & cognitio valde necessaria ducitùr illi, qui, erroris periculo expositus esse nolit. Porro hunc usum ex accurata Lectione instructionis tabulis illis præfixæ, aut levi manuductione Instructoris facile addiscet.

V. His peractis incipiat ab Officio faciliori, in quo paucæ vel nullæ comemorationes faciendæ sunt, quale v. g. est Duplex, & in hoc essentialia Officij Divini addiscere studeat, id quod non difficulter ex titulis totius hujus instructionis perlectis consequetur, nam eodem prorsus ordine, quo Officium Divinum recitari debet, sunt positi, & simul, quando & quomodo quævis pars dici debeat, succinctè est indicatum.

VI. A Duplici ad Semiduplicia & Simplicia progrediatur; videátque, quid in his minùs aut plus dici debeat. Quod ut faciliùs consequatur, firmiúsque memoriæ imprimat, non parùm proderit, si singulis diebus videat, quale Officium sit dicendum, & si recitare integrum non vacet, saltem apud se examinet, quomodo illud ordinare velit, dicendo v. g. jam recitarem Pater & Ave, hos Hymnos, Antiphonas, Psalmos, &c. Pari modo seipsum quandoque interroget, quomodo, si hodie Officium Simplex de Martyre v. g. dicendum foret, illud ordinare vellet; aut quomodo illud disponere, si de Duplici Virginis, Feria, aut de B. Virgine in Sabbato Officium recitare deberet, quo quidem in examine expediret Instructorem habere, cui coram horum omnium dispositio indicaretur, ut, si qui intervenient errores, corrigere posit.

VII. Tandem ubi hæc omnia didicerit, ut magis de

scientiæ

scientiæ suæ sufficientia & soliditate certus reddatur, poterit ipsas Rubricas perlegere, & in illis tanquam in amussi perspicere, num exactè singulas leges in ijsdem præscriptas observet.

TITVLVS II.

DE DIFFERENTIA OFFICIORVM.

Tria sunt genera Officiorum nimirum Duplicia, Semiduplicia, & Simplicia.

§. I.

De Duplicibus.

I. DUplicia Festa vel Officia dicuntur illa, in quibus Antiphonæ in Matutino, Laudibus & Vesperis ante & post Psalmos integræ dicuntur. Horum quatuor sunt Classes.

II. Duplicia *primæ Classis* sunt, in quibus nulla fit Commemoratio, nisi de Octavâ, (puta Epiphaniæ, Paschæ, Ascensionis, Corporis Christi) Dominicâ, & Feriâ Majore occurrentibus & concurrentibus, & de Duplicibus primæ Classis minùs dignis, & Duplicibus Secundæ Classis concurrentibus in primis & secundis Vesperis, de Duplicibus verò alijs & Semiduplicibus in secundis tantùm.

III. Duplicia *Secundæ Classis* sunt, in quibus nulla fit Commemoratio, nisi de Octavâ, & diebus infra Octavam privilegiatis, puta Nativitatis, Epiphaniæ, & Corporis Christi, Dominicâ per annum, Feriâ majori, Vigilia, & Simplici Festo occurrente (sed de his duobus in Laudibus tantùm) & de Duplici quocunque ac Dominica Primæ ac Secundæ Classis in primis Vesperis, de Die infra Octavam verò & Festo quocunque minùs digno in secundis Vesperis concurrentibus. Ad hæc Festa præter ea, quæ in Breviario notantur, etiam Festa S. Stephani, & SS. Innocentium à Gavanto revocantur.

I V. Duplicia *Majora* per annum sunt, quæ alijs Minoribus in occursu præferuntur, & admittunt omnis generis Commemorationes, qualia præter ea, quæ in Breviario in Tabula Occurrentiæ assignantur, insuper sunt dies Octava Epiphaniæ, Paschæ, Ascensionis & Corporis Christi, & Festum Patroni minus Principalis, teste Gavanto. *l.3 n.6.* aliæ tamen Octavæ, etsi in occursu alijs Duplicibus etiam majoribus per annum præferantur, quia tamen ijsdem Majoribus Duplicibus in concursu cedunt, cum Minoribus verò Vesperas dividunt, ideò plerùmque inter *Majora* Duplicia numerari non solent.

V. Duplicia *Minora* per annum sunt, quibus in Calendario vox *Duplex* additur, nec tamen in prioribus tribus Duplicium classibus comprehenduntur. Item Festum Sancti, cujus principalis aliqua Reliquia habetur: Translatio Patroni principalis: & dies Octava Festorum, quæ est distincta ab Octavis priori numero inter Duplicia majora numeratis.

V I. Omnia hæc Duplicia tria habent privilegia, per quæ ab alijs Festis distinguuntur. 1. Quòd Antiphonæ modo supradicto duplicentur. 2. Quòd suffragia communia non admittantur. 3. Quòd nullæ preces dicantur.

§. II.

De Semiduplicibus.

I. Quatuor sunt species Semiduplicium. Ad primam pertinent *Dominicæ*, quæ in tres species subdividuntur, scilicet in *Dominicas primæ Classis*, quæ nulli Festo cedunt: *Dominicas secundæ Classis*, quæ soli Festo Patroni vel Titularis, vel Dedicationis cedunt: & *Dominicas communes*, seu *per annum*, ut vocant. Hæ omnes, inquam, Dominicæ (exceptâ Dominicâ Resurrectionis, Pentecostes, SS. Trinitatis, in Albis) sub ritu Semiduplici celebrantur, ita tamen ut in occursu semper alijs Semiduplicibus præferantur. Ad Secundam pertinent Festa *Semiduplicia*, qualia sunt, quibus in Calendario vel in Proprio Sanctorum vox

Semiduplex

Semiduplex additur. Ad tertiam spectant omnes *Dies infra Octavam*, quæ proinde in occursu tam Dominicis, quam Semiduplicibus cedunt, nisi ad aliquam ex Octavis privilegiatis, de quibus titulo sequenti dicetur, pertineant. Ad quartam pertinent *Vigiliæ Epiphaniæ & Pentecostes cum præcedente sexta Feria*, quæ sub ritu Semiduplici celebrantur, nec tamen ad ullam præcedentium classium commode revocari queunt.

II. Distinguuntur hæc Semiduplicia à Duplicibus per privilegiorum priori §. n. 6. enumeratorum carentiam, primi saltem, nam posteriora duo etiam Diebus infra Octavam conveniunt. A Simplicibus verò distinguuntur, quòd novem Lectiones, tres Nocturnos, & primas ac secundas Vesperas de jure exigant.

§. III.

De Simplicibus.

I. Simplicium (sic dictorum, quia simplici seu minus solemni ritu celebrantur) quinque sunt species. Ad primam pertinent *Feriæ Majores*, sic dictæ, quia de illis fit commemoratio quocunque Festo occurrente, quales sunt Feriæ Adventus & Quadragesimæ (de quibus commemoratio etiam in utrisque Vesperis fieri debet) & Feriæ II. Rogationum, ac Quatuor Temporum, de quibus in solis Laudibus commemoratio facienda est.

Ad Secundam pertinent *Vigiliæ* Sanctorum, quæ sub ritu simplici celebrantur, & omnibus posterioribus Simplicibus in Occursu præferuntur. Ad tertiam spectat *Dies* B. MARIAE *in Sabbato*, qui (quoties extra Quadragesimam in Sabbatum, Duplex aut Semiduplex, aut Feria Major, Vigiliáve non cadit, nec de Dominica anticipatâ officium dici debet) sub ritu Simplicis Festi celebrandus est. Ad quartam pertinent Festa *Sanctorum Simplicia*, qualia sunt, quæ in Proprio Sanctorum nomen *Duplex* aut *Semiduplex* appositum non habent, nec à Diœcesi sub majori ritu celebrantur, aut alio

alio titulo gaudent, ob quem inter Duplicia vel Semiduplicia numerentur. Ad quintam denique spectant *Feriæ Minores*, quales sunt omnes illi dies, in quos nullum ex supradictis Festis cadit.

II. Distinguuntur Simplicia à Semiduplicibus, & Duplicibus, quod Unum tantùm Nocturnum, tres Lectiones, & primas Vesperas tantùm à Capitulo, nullas verò Secundas habeant, si Festa Sanctorum sunt: vel Secundas tantùm, & non primas, ut Feriæ, si sequenti die nullum officium occurrat.

TITVLVS III.

DE OCTAVIS.

I. OCtava, quam Duplicia primæ Classis omnia, & aliqua etiam secundæ Classis habent, ab octo diebus dicta est, quibus vel Christi, vel Sanctorum Festa celebrantur, ut solemniora fiant. Omnes autem dies Octavæ pro una computantur, quia est prorogatio Festi, unde tantò nobilior est Octava, quantò minus ab aliis Festis interrupta est.

II. Hinc Differentia Octavarum ad quatuor Classes revocari potest. Ad primam spectant Octavæ Paschæ & Pentecostes, in quibus non fit de ullo Festo. Ad Secundam Octava Epiphaniæ, quæ tantùm Patroni, vel Titularis, vel Dedicationis Festum admittit, imò in ipsa Die Octava, in qua celebratur Baptismus Christi, etiam hæc excludit. Ad tertiam pertinet Octava Corporis Christi, quæ Duplicia tantùm *Occurrentia*, non verò *Translata* admittit, nisi sint altioris Ordinis, quod in postrema Breviarij Recognitione decretum est. Ad quartam pertinent reliquæ Octavæ, quæ Festa quæcunque, etiam Translata admittunt, sed ita ut Semiduplicia in ijs occurrentia non patiantur ultra unũ diem transferri, uti de Semiduplici in Dominica infra Octavam occurrente expresse indicat Rubrica *n.* 5. de Translatione Festorum. An verò idem etiam de Festis Semiduplicibus alijs diebus infra Octavam occurrentibus sit dicendum, dubitant

bitant nonnulli: sed Rubrica satis clarè hoc dubium resolvere videtur, dum *l. c.* ait, *ita ut Festum Semiduplex infra Octavam non transferatur, nisi in proximè sequentem diem*, Et confirmatur idipsum ex alia Rubrica *tit.* 7. *n.* 3. posita, ubi dicitur, infra Octavas fieri Officium de Festis Duplicibus & semiduplicibus occurrentibus *etiam translatis* cū Commemoratione Octavæ, quod tam universaliter dici non deberet, si tantùm Semiduplex in Dominica occurrens transferendum foret in proximum diem. Cur autem ad unum tantùm diem transferatur Semiduplex infra Octavam occurrens, rationem ait Gavantus *S.* 3 *c.* 10. *n.* 4. hanc esse, quòd alioqui Octavæ numero dierum nimis minuerentur.

III. Major dignitas Octavarum attenditur circa Classem Festorum; in eadem autem Classe attendi debent Personæ hoc ordine: Christus, B. Virgo, Angeli, S. Ioan. Baptista, Apostoli, Sancti Veteris Testamenti, (quos Gavantus *c.* 18. *n.* 7. Apostolis subjungendos putat, licet in Litanijs Ordine temporis præcedant) & alij deinde juxta Litaniarum Ordinem. Cæteris paribus dignior est Octava, quam celebrat universalis Ecclesia, quàm ea, quæ à particulari celebratur. Dedicationis quoque Octava dignior est Patroni Octavâ, & hæc dignior, quam Titularis (nisi sit valde magna inter hos dignitatis distantia, ut notat Gavantus *loc cit.*) Octava tamen Assumptionis B. Virginis omnibus his dignior est.

IV. Habent Octavæ triplex Privilegium. 1. Ut ritu duplici celebrentur. 2. Ut nulli alteri Duplici, nisi primæ & secundæ Classis (imò ut supra vidimus, aliquæ neque his) in occursu cedant. Si tamen cum Dominica Privilegiata occurrant, non nisi Commemoratio de illis fieri debet. 3. Ut nunquam transferantur; licet accidere possit, ut non omnino compleantur, ut si dies 17. Decembris, aut Feria IV. Cinerum, aut Vigilia Pentecostes in Octavam cadat, tunc enim ab his diebus nihil ampliùs de Octava dicitur, atque adeò in pridianis Vesperis etiam nullam ampliùs de ea commemorationem fieri debere putat Gavantus

Sect.

Sect. 3. *c.* 8. *n.* 9. cùm sequenti die nihil de ea sit faciendum, sed hoc meritò in dubium revocari posset, eò quod dies illa infra Octavam, quæ verbi gratiâ in 16. Decembris cadit, tanquam Semiduplex vere requirat secundas Vesperas, aut commemorationem, nisi Festum solemne subsequatur atque adeò saltem hoc titulo de illo aliquid fieri debet.

V. Si dies Octava in Dominicam privilegiatam cadat, Vesperas primas recitari debere cum Psalmis Sabbati, & à Capitulo de Dominica, ait Gavantus *l. c. n.* 13. & ita se petente S. Rituum Congregationem die 9. Novembris 1622. decidisse: additq; Commemorationem Diei Octavæ in primis Vesperis (ut & in Laudib⁹, & secundis Vesperis fieri debere post Commemorationē Dominicæ privilegiatæ, etiam si Dominica; cū sequenti Festo Duplici concurrat. *Ibid n.* 14.

VI. Dies Octavæ omnes (exceptis Octavis Christi Domini) sunt ejusdem Solemnitatis, unde si una concurrat cum altera, dividet Vesperas cum illa, quod idem etiam cum Duplicibus, uti & Dies infra Octavam cum Semiduplicibus concurrentibus faciunt.

VII. Si Festum Semiduplex concurrat cum Dominica privilegiata simul & Octava, Vesperæ usque ad Capitulum de Semiduplici dicentur, de quo etiam fieri commemorationem debere antequam fiat Octavæ commemoratio, putat Gavantus *l. c. n.* 22. eò quòd Semiduplex habeat dimidium Vesperarum.

TITVLVS IV.

DE OCCVRRENTIA ET CONCVRRENTIA FESTORVM.

I. OCcurrere duo Festa dicuntur, quando eodem die per se Officium de se dici cupiunt: *Concurrere* verò, quando duo Festa novem Lectionum, quorum alterum hodie, alterum cras celebrabitur, hodiernas Vesperas exigunt. Unde patet, quòd nullum Festum Simplex aut Feria cum alio sequenti concurrere posit, eò quòd non habeant secundas Vesperas.

II. Porro

II. Porro etsi satis fusa & perplexa sit hæc materia, si eam, prout in Rubricis proponitur, considerare velimus, potest tamen non modicum Tironibus ad eam faciliùs ad discendam subsidiũ offerri, si Tabulas Occurrentiæ & Concurrentiæ bene intelligere studeant, vix enim ullus occurret casus, quem non ex illis decidere poterunt, maximè si sequentes regulas ad eundem finem bene observent.

III. Prima Regula: *Quandocunque in Proprio de Tempore aut Sanctorum reperitur particularis aliqua dispositio, cessant Regulæ generales in Rubricis propositæ.* Hinc quia in Proprio de Tempore præcipitur, ut in Festo S. Joannis Apostoli fiat commemoratio de S. Stephano, hoc ipso cessat universalis Regula in Tabula Occurrentiæ asignata, quâ dicitur, Duplici secundæ classis & Die infra Octavam occurrentibus nihil de sequenti fieri debere.

IV. Secunda Regula: *Quandocunque dies aliquis non privilegiatus cum privilegiato occurrit, cessat dispositio generalium Rubricarum de Occurrentia & Concurrentia.* Hinc quia Dies infra Octavam Paschatis & Pentecostes, Feria IV. Cinerum, & Hebdomadæ Majoris, Vigiliæ Nativitatis & Pentecostes omne Festum excludunt, uti S. Rituum Congregatio 28. Aug. 1627. decrevit, frustra in eorum Occurrentia vel Concurrentia ad generales Regulas & Tabulas recurritur.

V. Tertia Regula: *Quandocunque duo Festa quoad dignitatem inæqualia occurrunt, vel concurrunt, minus dignum cedere digniori debet juxta exigentiam illius*, ita ut si transferri posit, omnino transferatur; si verò loco affixum sit, vel commemorationem tantùm habeat, vel si dignitas Festi id postulet, omnino eo anno omittatur. Quod autem Festum sit dignius altero, partim ex *generali ratione*, id est, Duplicis vel Semiduplicis, partim ex *speciali*, quòd nempe sit Festum Christi, B. Virginis, Angelorum, &c. colligi potest, uti in toto Titulo 20. & 3. n. 3. videre est. Circa quem tamen posteriorem Ordinem notandum est, quòd, etsi ex duobus Confessoribus non Pontificibus unus esset Abbas, alter Laicus;

cus: aut ex Non Virginibus altera Vidua, altera non Vidua, neutrius hujus qualitatis consideratio in Ordine ad majorem dignitatem conciliandam habenda sit. Magis verò ad hunc finem servit, si cæteris paribus unus Confessor v.g. ab aliqua particulari Ecclesia solemniter celebraretur, tunc enim meritò præferretur alteri Confessori in Calendario notato. Idem dicendum foret, si in pari gradu solemnitatis alter esset Patronus universalis, alter particulari Ecclesiæ. Hinc si occurreret Festum Patroni alicujus Templi cum Festo SS. Apostolorum Petri & Pauli, hoc utpote ad universalem Ecclesiam pertinens præferri deberet alteri, ut rectè notat Arnaudus Tit. II.

VI. Quarta Regula. *Quandocunque duo Festa æqualia concurrunt, dividere debent inter se Vesperas*, ita ut de priori Psalmi, de posteriori Capitulum cum commemoratione præcedentis dicatur. Dixi autem *Concurrunt*: nam occurrere duo omnino æqualia de facto non solent, eò quòd ad Pontificem pertineat, talium Festorum, quæ occurrere alioqui possent, alterutrum ad alium diem in perpetuum transferre.

VII. His suppositis non erit difficile, praxin Tabularum Occurrentiæ & Concurrentiæ addiscere; maximè si sequentia bene observentur. 1. Quòd Superior ordo Festorum aut Feriarum ex parte sinistra rectâ lineâ positus, & alter ex parte dextrâ obliquâ lineâ positus significet Festa aut Ferias, quæ occurrere aut concurrere possunt. 2. Quòd in Tabula occurrentiarum perinde sit, sive Festum aliquod aut Feria in Superiore lineâ rectâ sive in inferiore obliquâ quæratur, ut mox in exemplo practicè ostendetur; in Tabula concurrentiarum verò semper Festum aut Feria præcedens in Superiore rectâ, subsequens verò in inferiore obliqua quærendum sit. 3. Quòd numerus ille ex parte dextrâ signatus, in quo conveniunt, significet eundem numerum in partis dextræ lineâ inferiore per numeros distinctâ quærendum esse, is enim significabit, de quo Officium dicendum, vel commemoratio facienda, vel Translatio suscipienda

pienda sit. 4 Quòd in eâdem lineâ per numeros distinctâ, si v. g. dicitur: *Officium de primo, commemoratio de Secundo*, per *primum* intelligetur Festum in linea recta notatum, per *secundum* verò Festum in linea obliqua indicatum. 5 Quòd si interdum in concursu loco numeri litera O inveniatur, ea significet; nunquam inter duo talia Festa aut Ferias occursum aut concursum fieri posse, cùm uno posito, hoc ipso alterum non habeat jus ullum exigendi, ut eo die de se Officium vel commemoratio fiat.

VIII. Ut autem hæc tota doctrina & praxis utriusque tabellæ in practico exemplo ostendatur, primum pro Tabula Occurrentiæ exemplum hoc esto. Supponatur v. g. in primam Dominicam Adventus Dedicationem propriæ Ecclesiæ cadere. Hoc supposito, quæratur prius in Tabulis præcedentibus Festorum dignitatem significantibus, quale Festum sit Dedicatio, & qualis Dominica, sit Dominica prima Adventus, & invenietur utrumque esse primæ Classis. Quæratur ergo in superiori lineâ, in qua cellula reperiatur Duplex primæ Classis; & in prima invenietur. Tum simili modo in lineâ obliquâ Dominica primæ Classis quæratur; & pariter in prima reperietur: ascendatur ergo ab hac prima cellula obliqua per lineam rectam usque ad numerum cellulæ primæ rectæ respondentem, & numerus unitatis deprehendetur, qui quæsitus in linea recta partis dextræ per numeros distinctâ significabit, Translationem de primo, id est, Duplici, Officium verò de secundo, id est, Dominica dicendum esse. Alterum exemplum pro Concurrentia hoc esto. Supponatur hodie esse celebratum Festum Semiduplex; & sequenti die Duplex minus per annum celebrandum. Hoc supposito quæratur in superiore linea, in qua cellula Semiduplex notetur, & in octava invenietur, pariter ergo in linea obliqua Duplex minus per annum inquiratur, & in sexta cellula reperietur; ab hac ergo cellula per lineam rectam ascensus fiat ad numerum Tertiæ cellulæ Superiori (in qua Semiduplex notatur) respondentem, & numerus tertius invenietur, qui in linea per numeros distin-

ćta quæsitus indicabit, Officium de secundo, id est, Duplici, commemorationem de primo, id est, Semiduplici faciendam esse.

IX. Ne verò quisquam in uno vel altero casu per similem inquisitionem deceptus, putet falsas esse practicas regulas, diligenter legere & observare debet exceptiones, quæ eisdem Tabulis subjunguntur, illæ enim indicare volunt, in casu, quem ipsæ exprimunt, Tabellas illas usui non esse, sed id, quod in his paragraphis notatur, observandum esse. Verbi gratiâ: Supponatur Semiduplex in Feriam quartam Cinerum, quæ est Feria Major, cadere. Hoc supposito si in Tabella Occurrentiæ dicto modo numerus, in quo Semiduplex & Feria Major occurrunt, indagetur, inventus quartus, significabit Officium de Semiduplici, commemorationem de Feria faciendam esse, quod tamen falsum est, quia inter exceptiones mox subjunctas §. 1. indicatur quodcunque Festum in die Cinerum occurrens transferendum esse.

TITVLVS V.

DE TRANSLATIONE FESTORVM.

I. HÆc materia, si ulla alia in Breviario, dignissima est, ut à Novis Sacerdotibus benè addiscatur. Etsi enim plerumque Directoria Diœcesana ad manum habeant, quia tamen in his proprio cujusque Ecclesiæ festa non notantur, facilè sanè contingere potest, ut, si Dedicationis, Patroni vel Titularis Festa in Hebdomadam, in quâ multa Festa alia occurrunt, incidant, ejusmodi Directorium propter varias Translationes faciendas per aliquot hebdomadas servire non possit; unde si Sacerdos regulas in Translatione observandas non calleat, plurimos sane errores committat, necesse est: quas tamen si benè didicerit, etiam sine Directorio facilè sciet, quo modo per totum annum Officia sint disponenda. Tria autem univer-

sim

sim de hac materia Translationum scienda sunt. 1. Quæ Festa transferri possint, aut debeant. 2. In quos dies transferri debeant. 3 Quo tempore & ritu celebrari debeant Festa translata, de quibus omnibus seorsim breviter agendum est. Itaque

II. Q. 1. *Quæ Festa transferri possint, aut debeant?* ℟. Sola Festa Duplicia & Semiduplicia, & interdum etiam Dominica (si scilicet ea juxta Rubricas præcedenti hebdomade sit celebranda, uti quandoque contingit) ac Vigilia si in Dominicam incidat, tum enim in Sabbatum præcedens transfertur. Dies autem Octava, Feria, & simplex Festum nunquam transferuntur, sed vel de ijs commemoratio facienda est, vel omnino omittuntur. Etsi verò, teste P. Gobat *tr.* 5. *n.* 650. non defuerint aliqui, qui judicârint, Festa ad libitum nullo modo Translationis esse capacia; nunc tamen dubitari non debet ob expressum Decretum à S. Congregatione Rituum 9. Iun. 1668. editum; & à P. Gobat *append.* 6. *n* 39. verbis formalibus descriptum, quo decernit, etiam eiusmodi Officia debere transferri in proximam diem non impeditam, ita tamen ut, si aliud in Calendario positum pariter translatum sit, priùs de hoc, quàm de illo postea officium dicitur

III. Q. 2. *In quem diem Translatio facienda sit?* ℟. Universim loquendo *in proximam diem non impeditam* faciendam esse. Dies autem impedita in primis censeri debet omnis dies privilegiata, id est, jus habens ad aliud Festum licet dignius excludendum, quæ in notandis Tabulæ Occurrentiæ subjunctis enumeratæ videri possunt. Deinde inter dies quoque impeditas numerari debent omnia Festa Duplicia & Semiduplicia (etiam translata ut P. Gobat *tr.* 5. *n.* 650. probat) cum Dominicis suo tempore celebratis (si enim anticipentur, ritu simplici celebrantur, atque adeò cedunt translatis) Dixi autem *Festa*: quia dies infra Octavam propriè non sunt Festa, prout hîc sumimus, sed continuatio Festi, nec sunt dies impedita, nisi respectu Semiduplicis ad plures, quàm unum diem translati, si enim

infra Octavam occurrat, & eâ die impeditum sit, sequent
die celebrari debebit, si aliud Festum novem Lectionum in
eundem non incidat.

IV. Q. 3. *Quo Ordine & Tempore Festa translata cele-
brari debeant?* ℞. Duas in hoc Ordine regulas observanda
esse. Prima est: *Inter Festa translata diversæ Classis sempe
dignius in ritu priùs celebrandum est:* unde licet Duplex pos
aliquod Semiduplex translatum sit, priùs tamen de illo
quam de hoc Officium dicendum est, Secunda regula: *Inte
Festa translata ejusdem Classis id priùs celebrandum est, quo
tempore priùs translatum est.* Ejusdem Classis autem hoc lo-
co censentur, quæ intra eandem speciem Semiduplicium,
vel Duplicium majorum, minorum &c. continentur, lice
alioqui in ordine ad commemorationes faciendas se mu-
tuò dignitate superent, nam hæc majoritas dignitatis ho
loco non attenditur.

V. Q. 4. *Quo ritu Festa Translata celebrari debeant*
℞. Solitaria Festa eodem ritu celebranda esse, quo celebra-
ta fuissent, si non essent translata. Si autem occurrant duo
Festa eâdem die sub unâ ratione Festi in Calendario Roma-
no, quorum alterum sit Patroni vel Tituli Ecclesiæ; v.g. S.
Sebastiani, quod ordinariè cum S. Fabiano conjunctum ce-
lebratur, eo casu de Patrono Titulari tantùm dicendum es
Officium, uti de Festo primæ Classis, Festum alterum verò
transferendum est in aliam diem non impeditam, & sub ri-
tu Semiduplici celebrandum, si quidem festum hoc modo
divisum, sub ritu Duplici, vel Semi duplici alioqui ex præ-
scripto celebrandum, non erat primæ, vel secundæ Classis;
in hoc enim casu, socius qui transfertur, retinet suum ritũ
atque adeò Festum S. Iacobi translatum, quia S. Philippu
alicubi Patronus est Templi, adhuc sub ritu Duplicis secun-
dæ Classis celebrandum est, uti Gavantus *sect. 3. c. 10. n. 12*
& 13. & Rubrica in Tabula Occurrentiarum circa finem tra-
dit. Curandum tamen, ut factâ hac separatione, Oratio
Lectiones & Evangelium cum Homilia congruant Fest

ita

ita ut pro uno, non pro pluribus fiat Officium, & deficientibus proprijs ad commúne Sanctorum recurratur, reservatâ Patrono potiùs; quàm Socijs oratione propria, & in numero singulari accommodatâ: pro Socijs autem sumatur de Communi, nisi contingat de Socijs fieri extra Octavam Patroni vel Tituli, quo casu nulla est variandi necessitas.

VI. Si occurrat eâdem die Patronus Principalis loci, & Titularis Ecclesiæ Regularium in propria horum Ecclesia, Officium dicendum est de Patrono Loci, translato Titulari; quod si hoc accidat singulis annis, assignanda erit dies sequens in perpetuum Titulari illius Ecclesiæ, nisi ex privilegio aliter fieri debeat. A fortiori cedet Patrono Loci aliud quodcunque Festum Regularium inferioris Classis.

VII. Officia concessa ad libitum in pari gradu cedunt alijs de præcepto, vel ex vi Rubricarum dicendis Arnaud. *Tit.* 10.

TITULUS VI.

DE PATRONI ET TITULARIS SANCTI FESTO.

Patronus est, quem Episcopus cum Populo sibi Patronum elegit, vel quia primus ejus loci Episcopus vel quia ibi humatus; vel quia civis ejusdem loci: vel quia aliquando populum in necessitatibus mirabiliter juvit, vel ob alias similes causas. Titularis autem Ecclesiæ dicitur, sub cujus invocatione dedicata est Ecclesia.

II. Ut legitima sit Patroni electio, sequentes tres conditiones sunt necessariæ. 1. Ut eligendus in Patronum non tantùm sit Beatificatus, sed Sanctus ab universa Ecclesia coli solitus. 2. Ut electio fiat per Secreta suffragia à populo, mediante Concilio generali illius Civitatis vel loci; & ut consensus Episcopi & Cleri etiam jungatur. 3. Ut causæ electionis à S. Congregatione examinatæ & approbatæ sint. Ita Decretum Urbani VIII. 23. Mart. 1630.

infra Octavam occurrat, & eâ die impeditum sit, sequenti die celebrari debebit, si aliud Festum novem Lectionum in eundem non incidat.

IV. Q. 3. *Quo Ordine & Tempore Festa translata celebrari debeant?* ℟. Duas in hoc Ordine regulas observandas esse. Prima est: *Inter Festa translata diversæ Classis semper dignius in ritu priùs celebrandum est:* unde licet Duplex post aliquod Semiduplex translatum sit, priùs tamen de illo, quam de hoc Officium dicendum est. Secunda regula: *Inter Festa translata ejusdem Classis id priùs celebrandum est, quod tempore priùs translatum est.* Ejusdem Classis autem hoc loco censentur, quæ intra eandem speciem Semiduplicium, vel Duplicium majorum, minorum &c. continentur, licet alioqui in ordine ad commemorationes faciendas se mutuò dignitate superent, nam hæc majoritas dignitatis hoc loco non attenditur.

V. Q. 4. *Quo ritu Festa Translata celebrari debeant?* ℟. Solitaria Festa eodem ritu celebranda esse, quo celebrata fuissent, si non essent translata. Si autem occurrant duo Festa eâdem die sub unâ ratione Festi in Calendario Romano, quorum alterum sit Patroni vel Tituli Ecclesiæ; v. g. S. Sebastiani, quod ordinariè cum S. Fabiano conjunctum celebratur, eo casu de Patrono Titulari tantùm dicendum est Officium, uti de Festo primæ Clasis, Festum alterum verò transferendum est in aliam diem non impeditam, & sub ritu Semiduplici celebrandum, si quidem festum hoc modo divisum, sub ritu Duplici, vel Semiduplici alioqui ex præscripto celebrandum, non erat primæ, vel secundæ Clasis; in hoc enim casu, socius qui transfertur, retinet suum ritũ: atque adeò Festum S. Iacobi translatum, quia S. Philippus alicubi Patronus est Templi, adhuc sub ritu Duplicis secundæ Clasis celebrandum est, uti Gavantus *sect.* 3. *c.* 10. *n.* 12. & 13. & Rubrica in Tabula Occurrentiarum circa finem tradit. Curandum tamen, ut factâ hac separatione, Oratio Lectiones & Evangelium cum Homilia congruant Festo

ita

ita ut pro uno, non pro pluribus fiat Officium, & deficientibus proprijs ad commúne Sanctorum recurratur, reservatâ Patrono potiùs; quàm Socijs oratione propria, & in numero singulari accommodatâ: pro Socijs autem sumatur de Communi, nisi contingat de Socijs fieri extra Octavam Patroni vel Tituli, quo casu nulla est variandi necessitas.

VI. Si occurrat eâdem die Patronus Principalis loci, & Titularis Ecclesiæ Regularium in propria horum Ecclesia, Officium dicendum est de Patrono Loci, translato Titulari, quod si hoc accidat singulis annis, assignanda erit dies sequens in perpetuum Titulari illius Ecclesiæ, nisi ex privilegio aliter fieri debeat. A fortiori cedet Patrono Loci aliud quodcunque Festum Regularium inferioris Classis.

VII. Officia concessa ad libitum in pari gradu cedunt alijs de præcepto, vel ex vi Rubricarum dicendis Arnaud. *Tit.* 10.

TITULUS VI.

DE PATRONI ET TITULARIS SANCTI FESTO.

PAtronus est, quem Episcopus cum Populo sibi Patronum elegit, vel quia primus ejus loci Episcopus vel quia ibi humatus; vel quia civis ejusdem loci: vel quia aliquando populum in necessitatibus mirabiliter juvit, vel ob alias similes causas. Titularis autem Ecclesiæ dicitur, sub cujus invocatione dedicata est Ecclesia.

II. Ut legitima sit Patroni electio, sequentes tres conditiones sunt necessariæ. 1. Ut eligendus in Patronum non tantùm sit Beatificatus, sed Sanctus ab universa Ecclesia coli solitus. 2. Ut electio fiat per secreta suffragia à populo, mediante Concilio generali illius Civitatis vel loci; & ut consensus Episcopi & Cleri etiam jungatur. 3. Ut causæ electionis à S. Congregatione examinatæ & approbatæ sint. Ita Decretum Urbani VIII. 23. Mart. 1630.

III. Dantur etiam plures Patroni Loci, sed unus eorum debet esse Principalis. Titulus autem Ecclesiæ unius materialis solet esse unicus, licet possit esse plurium Sanctorum sub pluribus Festis, vel plurium sub eodem.

IV. Si Patroni vel Titulares plures dentur, officium quidem singulorum Duplex erit, sed Octava non conceditur, nisi Festo Principalis Patroni & Titularis, utpote quod solum celebratur sub ritu Duplicis primæ Classis. Unde etiam de his solis tenentur Regulares Officium dicere, licet laudabile sit, si etiam quoad Patronos minùs principales se accommodent.

V. Quæ hactenus dicta sunt de Patrono minùs principali Loci, eadem etiam Fundatori & Patrono Ordinis in toto Ordine post solemnem Canonizationem ejusdem conveniunt, excepto quòd non prohibitum videatur Regularibus plures Patronos sub ritu Duplici primæ vel secundæ Classis & cum Octava celebrare.

VI. Titulus Altaris vel Capellæ celebrandus est, prout in Calendario Romano describitur, in quo si neque nominatur, dici poterunt ad illud Altare Missæ Festivæ cùm Hymno Angelico, & tribus Orationibus. Officium tamen nullatenus de eo dicendum est sine Majorum licentia, ad quos pertinet ritum mutare.

VII. In Vigilia Patroni, quæ habet Officium in Calendario, erit eâ die omittenda Commemoratio de Patrono, quæ solet fieri inter suffragia. Arnaud. *tit.* 12.

PARS II.

PARS II.

DE IPSA PRAXI OFFICII DIVINI RECITANDI.

TITULUS I.

QUOMODO MATUTINUM RECITANDUM SIT.

§. I.

De Initio Matutini.

I. AD initium Matutini semper dicitur Oratio Dominica, Salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorum.

II. Subjungitur *Domine labia.* Et pollice formatur Crux in labijs. Tum dicitur: *DEUS in Adjutorium*; formando manu majorem Crucem, & subjungitur *Gloria Patri*, addendo in fine *Alleluja*, vel *Laus tibi Domine* à Septuagesima usque ad Pascha.

III. Hi Versus semper dicuntur, excepto die Epiphaniæ, & in Officio trium ultimorum dierum Hebdomadæ Sacræ, (quod utpote extraordinarium semper in communibus Regulis exceptum volumus) & in Officio Defunctorum.

§. II.

De Invitatorio.

I. SUmitur ex communi Sanctorum, quandocunque dicitur Officium de Sancto, nisi proprium assignetur in proprio Sanctorum.

II. In Dominicis & Ferijs sumitur ex Officio Hebdomadario, nisi aliud in proprio de Tempore præscribatur.

tur. In Vigilijs Sanctorum sumitur ex Feria, in quam cadit Vigilia.

III. Tempore Paschali additur in fine Allelujâ, tam quando integrum dicitur, quàm quando mediū repetitur.

IV. Omittitur in Festo Epiphaniæ, & in Officio Defunctorum, quando non dicuntur tres Nocturni; excipitur tamen dies Commemorationis, & Depositionis defuncti, ubi dicitur Invitatorium, etiamsi tantùm unus Nocturnus recitetur, uti notat Gavantus *f. 9. c. 2. n. 3.* ex Rituali Romano.

§. III.

De Psalmo Venite.

I. Dicitur semper, quando Invitatorium recitatur.

II. Si invitatorium sit *Venite Exultemus* (ut in Feria secunda contingit) tum post repetitionem Invitatorij omittuntur tria prima verba Psalmi, & inchoatur ille à Verbis *Iubilemus DEO salutari nostro.*

III. A Dominica Passionis usque ad Pascha non dicitur in hoc Psalmo *Gloria Patri*, nisi in Festis occurrentibus. Invitatorium tamen perinde repetitur, atque aliàs fieri consuevit.

§. IV.

De Hymno.

I. IN Dominicis & Ferijs sumitur ex Officio Hebdomadario, nisi alius in proprio de Tempore præscribatur. In Festis omnibus, nisi proprius asignetur, sumitur ex communi Sanctorum. In Vigilijs sumitur ex Officio Feriæ, in quam cadunt Vigiliæ, excepta Vigilia Pentecostes & Epiphaniæ, quæ sub ritu Semiduplici celebrantur.

II. Ultima Stropha, si Hymnus sit compositus ex dimetris Iambicis, mutatur eo modo, qui in Rubricis §. 20. asignatur. In Hymno Confessorum verò loco illorum Verborum in prima Stropha: *meruit supremas scandere sedes:* si non est dies obitus, dicitur: *meruit supremos laudis honores.*

III. Omitti-

III. Omittitur à Triduo ante Pascha usque ad Dominicam in Albis exclusivè. Item in die Epiphaniæ, & in Officio Defunctorum.

§. V.

De Antiphonis Nocturnorum.

I. IN Dominicis & Ferijs sumuntur semper ex Psalterio. In Festis Duplicibus & Semiduplicibus sumuntur ex Communi Sanctorum, nisi propriæ habeantur. In diebus infra Octavam, & in ipsa Octava accipiuntur communiter eædem, quæ ipso die Festo acceptæ fuerunt. In Festis Simplicibus & Vigilijs ex Psalterio sumuntur.

II. Tempore Paschali, omnes Psalmi unius Nocturni sub prima tantùm Antiphona dicuntur, (excepto Officio de Festo Ascensionis) quæ proinde in fine cæteris omnibus omissis repetitur, addito Alleluja.

III. In Duplicibus quælibet Antiphona integra dicitur, alijs diebus inchoatur tantùm.

IV. In Septuagesima usque ad Pascha, quando Antiphona habet Alleluja, hoc omittitur.

V. Si Antiphona sumitur ex principio Psalmi vel Cantici, non repetitur principium, sed statim pergitur, in Psalmo vel Cantico, nisi in Antiphonæ fine Alleluja addatur, tunc enim in Duplicibus Psalmus ab initio repetitur, ut notat Gavantus. *∫* 9. c. 7. n. 17.

§. VI.

De Psalmis & Canticis Nocturnorum.

I. IN Dominicis, Simplicibus, Ferijs, & Vigilijs simplicibus sumuntur ex Psalterio. In Festis Duplicibus & Semiduplicibus accipiuntur ex Communi Sanctorũ, nisi proprij assignentur. In diebus infra Octavam & ipsâ Octavâ sumuntur ijdem, qui in Festo sunt accepti.

II. In fine Psalmorum semper additur *Gloria Patri*, nisi quando Psalterium dicit expressè esse omittendum, ut fit in Psalmis Laudum 62. 148. & 149. & Cantico trium

Puerorum. In Officio Defunctorum loco *Gloria Patri*, dicitur *Requiem æternam*.

III. Qui dividit Nocturnum à Nocturno. per horam unam, pluresque, cum justa causa non ultra tres horas, non peccat. ex Bonac. Gavant. *sect*. 1. *c*. 6. *tit*. 9. *n*. 2.

§. VII.

De Versibus Nocturnorum.

I. IN Dominicis, Ferijs & Vigilijs, quæ sub ritu Simplici celebrantur, sumuntur ex Psalterio. In Duplicibus & Semiduplicibus ex Communi Sanctorum, nisi proprij præscribantur. In Simplicibus accipiuntur de Sanctis, prout in Psalterio post Psalmos cujuslibet Feriæ notatur.

II. Tempore Paschali in fine Versus, & Responsorij additur Alleluja.

§. VIII.

De Absolutionibus & Benedictionibus.

I. POst versum dicta oratione Dominica dicuntur Absolutiones, prout immediatè ante Psalterium notatur. Quando dicitur illa Benedictio, *Cujus Festum colimus*, non additur nomen Sancti.

II. Qui solus recitat Officium ante Benedictionem debet dicere. *Iube Domine*, non *domne*, quia tunc à DEO petit benedictionem. Gav. *c*. 11. *n* 4 & colligitur ex Rubricis Missalis *tit* 6 *de ritu celebr. Miss n*. 2. ubi celebrans dicere jubetur: *Iube Domine benedicere*: Diaconus verò in ordine Missæ solummodo *Iube Domne benedicere*.

§. IX.

De Lectionibus.

I. IN Dominicis & Ferijs sumuntur semper ex proprio de tempore.

II. In Duplicibus primæ & secundæ Classis & Majoribus

joribus per annum, primæ tres Lectiones, si propriæ non habeantur, ex communi Sanctorum sumendæ sunt; quod idem etiam faciendum in Festis Patronorum minùs Principalium, nisi ob angustiam temporis ponendum sit initium Prophetæ, quod in his ultimis Festis poni decretum est in postrema Breviarij recognitione Gavant. *f.* 5. *c.* 12. *n.* 15. In alijs Duplicibus & Semiduplicibus primæ tres, nisi aliud dicatur, plerumque sumuntur de Scriptura occurrente. Secundæ tres ex proprio Sanctorum, aut certè ex communi. Ultimæ tres communiter accipiuntur ex communi Sanctorum, nisi speciales assignentur in proprio Sanctorum. Aut loco nonæ Lectionis alia quæpiam de Sancto, aut Evangelio Feriæ Maioris, vel Vigiliæ dicenda sit, in tali enim casu Nona lectio pro Festo, de quo officium dicitur, assignata, vel octavæ conjungi, vel omnino omitti potest, de Sancto verò dicatur pro nona lectione, ea, quæ in proprio assignatur, aut si duæ assignatæ sint, ex illis una fiat. Quòd si verò pro nona lectione dicendæ forent lectiones supra Evangelium Feriæ, vel Vigiliæ, tum ex tribus assignatis lectionibus unà fieri, aut sola ex ijs prima lectio dici, reliquæ duæ omitti possunt.

III. Quando Rubricæ dicunt, in novem Lectionum Officio, si facienda sit Commemoratio de Sancto aut Feria, aut Dominica, quæ habet proprium Evangelium, quod legi debet pro nona Lectione, ex octava & nona Lectione unam faciendam esse, aut nonam omnino omitti posse, intelligendum hoc est, nisi in nona Lectione laus propria eorum, de quibus Festum celebratur, contineatur, tunc enim omnino nonam octavæ jungi convenit. Gavant *l. c. num.* 16.

IV. Si dies Octava, quæ habet proprium Evangeliũ, (qualis est Octava SS. Apostolorum Petri & Pauli) occurrat in Dominica, in qua fit de Titulari Ecclesiæ, vel Patrono loci, cum commemorationibus Dominicæ & Octavæ) legitur Dominicæ Evangelium cum sua homilia pro nona

lectio-

lectione, licet Octava, quæ est Duplex, dignior sit quàm Dominica. Unde etiam Evangelium Dominicæ, in fine Missæ legendum erit: quia nulla Dominica omitti debet, Gavant. *sect.* 3. *c.* 11. *n.* 37.

V. Si aliquo die in Lectionibus primi Nocturni initium alicujus Scripturæ dicendum foret, occurrat autem Festum proprias habens lectiones, tum initium illud sequenti die non impedito dicendum erit, & Lectiones illi diei assignatæ vel prioribus jungendæ, vel omnino omittendæ. Quòd si autem ita caderet initium illius Scripturæ, ut nullo subsequenti die dici posset, possit autem in aliquo ex antecedentibus, intra assignatam tamen hebdomadem, tum in hunc aliquem transferri debet; nunquam enim extra hebdomadam sibi assignatã Lectiones præscriptæ sunt legendæ, uti Gavantus *s.* 5. *c.* 12. *n.* 12. notat, ubi etiam conformiter Rubricis monet, hoc, quod de initio S. Scripturæ dictum est, de primâ solùm D. Pauli Epistola, & libro primo Regum, non autem de subsequentibus, ut qui per modum unius Epistolæ aut libri reputantur, intelligendum esse; unde licet initia posteriorum Epistolarum aut librorum Regum assignato loco legi non possunt, non sunt sequenti die non impedito legenda, sed libere omitti possunt

VI. Si Festum aliquod novem Lectionem exigens pro primo Nocturno Lectiones de Scriptura occurrente, occurrat cum Feria aliquâ Majore, nullas Lectiones ex Scriptura, sed ex SS. Patribus super Evangelium habente, tum Lectiones primi Nocturni, ex comuni Sanctorũ accipiendæ sunt.

VII. Si Festum SS. Philippi & Iacobi in Sabbato Dominicæ tertiæ post Pascha occurrat, tunc in Dominica quarta legi debent Lectiones sequentis Feriæ (quæ alioqui ob sequens Festum Inventionis S. Crucis omitti deberent) ne bis initium Epistolæ S. Iacobi immediatè repetatur. An verò idem etiam faciendum sit, si tantùm duobus aut tribus diebus antè celebratum fuisset illud ipsum Festum, dubitârunt aliqui, sed cùm Sabbatum duntaxat nominârint Rubricæ, non videtur ad alios casus extendenda hæc omissio.

VIII. In Simplicibus prima & secunda communiter accipitur de Scriptura occurrente, tertia de Sancto, nisi hic duas habeat, tunc enim prima tantum ex Scripura accipitur, vel ex tribus una fit Lectio, & loco primæ lectionis dicitur. Quòd si Sanctus propriam Lectionem non habeat, ea ex communi sumenda erit, uti clare satis indicat Rubrica §. 26. n. 4. ubi ait: *Si unam tantùm habuerit* (Sanctus) *vel propriam, vel ex communi assignatam*; & habetur manifestum exemplum in Festo S. Margaritæ 20. Iulij. In Officio tamen novem Lectionum rectiùs dici videtur, eam, si propria non fuerit, omnino omittendam, sicut satis distinctè iterum Rubrica *cit. tit. n.* 4. indicat. Et Ratio esse videtur, quia tunc in secundo & tertio nocturno jam aliquæ Lectiones Sancti cujusdam Patris leguntur, unde non videtur congruum, ut iterum in fine similes Lectiones assignentur, nisi fortè illæ tales sint, ut in ijs talis Sancti laudes nominatim contineantur, uti in Festo S. Clementis 23. Novembris contingit, ubi de S. Felicitate Homilia quidem S. Gregorij legitur, sed in qua distincta fit mentio ejusdem Sanctæ.

IX. In Vigilijs sumuntur ex communi Sanctorum, nisi propriæ habeantur.

X. Infra Octavam Corporis Christi, quando contingit, fieri debere in officio de Festo simplici commemorationem, de eo non dicetur Nona Lectio. Ita decrevit S. Rit. Congreg. 8. *Iunij* 1670.

XI. Post singulas Lectiones dicitur: *Tu autem Domine, miserere nobis*, præterquam in Officio Defunctorum, & in triduo ultimo Sacræ Hebdomadæ. Titulus Authoris in Lectione semper præponitur.

§. X.

De Responsorijs post Lectiones.

I. SUmuntur in Dominicis & Ferijs, & Vigilijs ex proprio & Tempore. In Festis, nisi propria habeantur, sumuntur omnia ex communi Sanctorū, ita tamen

ut

ut in Festis Simplicibus duo duntaxat ex illo Nocturno accipiantur, quæ Feriæ, in quam Simplex cadit, respondent, in quorum postremo *Gloria Patri* cum consueta repetitione Responsorij additur.

II. Tempore Paschali in fine Responsorij ante Versum additur Alleluja, iterúmque in repetitione repetitur. In fine autem Versus non additur.

III. Tempore Passionis omittitur *Gloria Patri* in Responsorio Officij de Tempore, sed non in Officio Sanctorũ & ejus loco resumitur Responsorium à principio ad finem usque.

IV. Responsoria primò ponenda in Dominica, si hæc impediatur à Festo duplici, ponẽda sunt in primâ Feriâ sequenti tanquã historiæ principiũ, antequã dicãtur alia Responsoria.

V. Responsorium post octavam Lectionem pro Fratribus Martyribus: *Hæc est vera Fraternitas* : non dicitur unquam, nisi vere ij Fratres sint secundùm carnem. Quod si cum Fratribus carnalibus celebrentur alij non Fratres (uti in Festo SS. Placidi & Sociorum contingit) non dicitur.

VI. Qui inchoat Responsorium, idem etiam dicit Versum integrum, imò & *Gloria Patri*, par enim est ratio; cæteri verò de Choro absolvunt Responsorium, & repetunt post Versum, & post *Gloria Patri*. Gavant. *c.* 13. *n.* 5.

§. XI.

De Hymno Ambrosiano.

I. DIcitur semper, exceptis Dominicis violaceum colorem requirentibus; & Ferijs, in quibus vel violaceus, vel viridis color adhibetur.

II. Potest separari Matutinum à Laudibus licitè absque peculiari causa (etiam totâ nocte interposita. Gavant. *s. 1c.* 6. *tit.* 9.) uti rectè Sanch. Bonart. Tann. apud & cum P. Gobat. *tr.* 5. *n* 672. contra Azor docent. An verò & quid post finitũ Hymnum Ambrosianum in tali casu adjungendum sit, non conveniunt Authores. Gavant *s.* 4. *c* 3. cum Francolino & Navarro putat orationem cum Benedicamus absq; Commemorationibus, & submissa voce Orationem Dominicam adjungen-

jungendam, sicut in nocte Nativitatis fieri solet; sed negant hoc necessariū esse Sanch Azor. Bonart. & multi alij apud & cum P. Gobat. *l. c.* eo quòd nulla Rubrica illam recitationem præcipiat. Unde poterit quivis in praxi alterutrā partē sequi.

TITVLVS II.

DE LAVDIBVS.

§. I.

De initio Laudum.

I. SI Laudes separentur à Matutino, dicitur Pater & Ave ad initium illarum; secus verò, si continuentur cum Matutino. Ita Gavantus. Bonart. Tann. Navarra. Francolinus, apud & cum P. Gobat. *tr.* 5. *n.* 673. ubi ait, se nescire ullum, qui hoc neget præter Azor.

II. *DEUS in Adjutorium* semper dicitur, exceptis tribu ultimis diebus Sacræ Hebdomadæ, & Officio Defunctorum.

§. II.

De Antiphonis.

I. IN Dominicis, Ferijs & Vigilijs Simplicibus sumuntur ex Psalterio, in Festis verò ex communi Sanctorū, nisi aliæ in proprio de Tempore aut Sanctorū assignentur.

II. In Duplicibus ante & post Psalmos integræ recitantur.

III. Tempore Paschali in Dominicis & Ferijs primi tres Psalmi dicuntur sub una Antiphona. In Festis verò cuilibet Psalmo una Antiphona subjungitur, addito Alleluja, nisi jam antè in illa Antiphona esset additum.

§. III.

De Psalmis.

I. IN Dominicis sumuntur semper Psalmi Dominicales excepto tempore à Septuagesimâ usque ad Pascha, ubi loco primorum duorum Psalmorum dicuntur Psalmi *Miserere & Confitemini.*

II. In omnibus Festis sumuntur Psalmi Dominicales.

III. In Ferijs Psalmus *DEUS DEUS meus* & *Laudate* semper recitantur; reliqui mutantur, prout in Officio de qualibet Feria notatur. Excipe Ferias Paschales, in quibus semper Psalmi Dominicæ dicuntur.

IV. In Vigilijs sumuntur ex Feria, exceptis Vigilijs Nativitatis, Epiphaniæ, Ascensionis & Pentecostes.

§. IV.

De Capitulo.

I. IN Dominicis, Ferijs, & Vigilijs sumitur ex Psalterio, nisi aliud in Officio de Tempore assignetur.

II. In Festis, ex communi Sanctorum accipitur, nisi aliud in proprio de Tempore aut Sanctorũ præscribatur.

III. Nunquam omittitur, nisi in Feria quinta Cœnæ Domini usque ad Sabbatum in Albis inclusive, & in Officio Defunctorum.

IV. In fine Capituli semper additur *DEO gratias.*

§. V.

De Hymno.

I. SEmper dicitur, exceptis diebus à Feria quinta Cœna Domini usque ad Dominicam in Albis exclusivè, & Officio Defunctorum.

II. In Dominicis & Ferijs & Vigilijs sub ritu simplici celebrandis sumitur ex Psalterio. In Festis, ex communi Sanctorum, nisi aliud in Officio de Tempore, aut proprio Sanctorum notetur.

III. Ultima Stropha mutatur pro temporis aut Officiorum varietate.

§. VI.

De Versibus & Antiphona ante Canticum Benedictus.

I. ANtiphona ante Canticum *Benedictus* semper dicitur, Versiculi hanc Antiphonã antecedentes omittuntur

ineat solùm à die Resurrectionis usque ad Dominicam in Albis exclusive, quo tempore eorum loco dicitur Antiphona *Hac dies*.

II. Tam Versiculi, quàm Antiphonæ sumuntur diebus Dominicis, Ferijs, & Vigilijs simplicibus ex Psalterio; in Festis verò ex communi Sanctorum, nisi propriæ in Officio de Tempore aut proprio Sanctorum assignentur.

II. Antiphona post Canticum integra repetitur, addito Alleluja (quod etiam Versibus additur) tempore Paschali. Ante Canticum integra dicitur in Duplicibus, reliquo tempore inchoatur tantùm.

§. VII.

De Cantico Benedictus.

I. SEmper dicitur, & clauditur per *Gloria Patri*, excepto Officio Defunctorum, ubi Versus *Requiem* substituitur, & triduo S. Hebdomadæ, ubi omittitur.

§. §III.

De Precibus Ferialibus.

I. DIcuntur hæ tantùm in Ferijs Adventûs, Quadragesimæ. Quatuor Temporum, & Vigilijs, quæ jejunantur, exceptis Vigilia, & Quatuor Temporibus Pentecostes & Vigilia Nativitatis Christi ac Paschatis.

§. IX.

De Oratione.

I. POst Antiphonam, quæ Cantico *Benedictus* subjungitur, aut preces (si dicuntur) absolutus dicitur *Dominus vobiscum*, aut (si is, qui Officium recitat, necdum sit Diaconus) *Domine exaudi orationem meam*, & præmisso *Oremus* subjungitur Oratio conveniens Officio, quæ semper clauditur eo modo, qui in ipsa oratione annotatur.

§. X.

De Commemorationibus specialibus.

I. Commemorationes speciales dicuntur eæ Orationes, quæ ratione Festi occurrentis dicendæ sunt, de quibus tria potissimùm notanda occurrunt, videlicet Tempus, Ordo, Modus.

Tempus quod attinet, sequentes tres Regulæ servire possunt. Prima. In Festis Duplicibus primæ Classis nulla fit Comẽmoratio, nisi Octavarum privilegiatarum (puta Nativitatis, Epiphaniæ, Corporis Christi) diei Octavæ cũjuscunque, Dominicæ, Feriæ Majoris, & Vigiliæ Epiphaniæ. Secunda. In Festis Duplicibus secundæ Classis præter Commemorationes, quæ fiunt in Duplicibus primæ Classis, fit etiam Commemoratio Festi Simplicis, (saltem in Laudibus) & Vigiliæ, non autem diei infra Octavam, quia de Octava sæpius fit Officium, non autem de Simplici, hoc enim nunquam transfertur. Tertia. In Duplicibus alijs & Semiduplicibus fit Commemoratio cujuscunque Feriæ privilegiatæ, Vigiliæ, die infra Octavam, & Simplicis Festi.

II. Ordo Commemorationum in duabus consistit Regulis. Prima est, ut Duplex præferatur Semiduplici, & Semiduplex diei infra Octavam, juxta Gavant. *sect.* 3. *c.* 11. *n.* 39. & hæc, & illud, Simplici.

Secunda, ut inter Festa ejusdem Ordinis dignius præferatur minùs digno. Constituitur autem Ordo dignitatis à Gavanto & alijs hoc ferè modo, ut primo loco ponantur Festa Christi Domini, tum B. Virginis, Angelorum, Apostolorum, sanctorum Veteris Testamenti, Martyrum, Confessorum, Pontificum, Confessorum non Pontificum, Virginum Martyrum, Virginum non Martyrum non Virginum.

De Patrono quoque Loci regulariter ante Titularem fieri Commemorationem convenit, quod idem etiam de Patrono Principali Ordinis sentiendum. In Ecclesia omnium Sanctorum nomine dicata fieri debet Commemoratio

ratio de Apostolis ante Commemorationem de Omnibus Sanctis, uti fit in Officio parvo B. Virginis. Neque inconveniens est, de eodem bis fieri mentionem, semel apertè, semel latenter; sic enim de facto contingit infra Octavam Omnium Sanctorum, in qua fiunt Commemorationes de varijs Sanctis occurrentibus, licet in Oratione principali de ijsdem jam implicite facta sit mentio. Si Ecclesia sit B. Virgini dicata, sufficit Comemoratio communis *Concede* &c. neque alia facienda est, teste Gavanto *c.* 18. *n.* 11. In Officio Vigiliæ Patroni vel Titularis omittitur eorum Commemoratio.

III. Modus Commemorationum requirit, ut primò recitetur Antiphona & Versiculi ex Laudibus in proprio Sanctorum, aut de Tempore, aut in comuni positis. Si autem hi Versiculi cum Antiphona jam dicti sunt propter simile Festum occurrens, tum pro Comemoratione sumenda est Antiphona cum Versiculis ex primis Vesperis. Quòd si & hi jam dicti sint, tum Antiphona quidem sumenda est ex secundis Vesperis, Versiculi autem ex primo nocturno, nisi & hi similes sint illis, qui jam prius sunt dicti, tum enim ex secundo nocturno sumendi erunt. Antiphonæ ad *Benedictus* de communi Confessorum Pontificum, & non Pontificum sunt diversæ saltem in fine, atque adeò utraque pro eodem Officio servire poterit. Tam Versiculis his, quàm Antiphonæ tempore Paschali additur Alleluja. Secundò, ut oratio recitetur vel ex proprio Sanctorum, vel de Tempore, vel de communi Sanctorum. Inchoatur semper ab *Oremus*, non autem clauditur per clausulam ordinariam, nisi sit ultima.

§. XI.

De Suffragijs Communibus.

I. Dicuntur hæc Suffragia communia, quia plurimis diebus fieri solent, nimirum quandocunque non est Duplex, aut dies infra Octavam, aut dies intra Adventum, aut intra Dominicam Passionis & SS. Tri-

NITATIS occurrens. Omittuntur etiam, quando dies octava cadit in Dominicam privilegiatam: licet de Octava, eo casu, tantùm fiat Commemoratio. Gavant. *sect.* 3. *c.* 8. *n.* 13.

II. Ordo Suffragiorum hic observatur. Prima est de Cruce, (siquidem de hac facienda sit Commemoratio propter Feriam) quæ semper omnibus præponitur, etiam Commemorationi de ipsa SS. TRINITATE. Altera est de B. Virgine, siquidem de ea Officium non fiat, aut Officium parvum in Choro non recitetur, in hoc enim gemino casu non fit Commemoratio, nisi B. Virgo sit Patrona Ecclesiæ. Tertia est de SS. Apostolis Petro & Paulo, ultima de Pace. Et hæ quidem Commemorationes modo prædictæ fiunt in omnibus Ecclesijs, quibus tamen pro diversitate locorum inseruntur duæ Commemorationes, una de Patrono Diœcesis, & altera de Patrono Titulari Ecclesiæ, & ponuntur eo loco inter has Commemorationes, quem dignitas earum requirit, uti suprà de Commemorationibus specialibus dictum est. Notat tamen Gavantus, si Ecclesia sit Salvatori dicata, eo tempore, quo de Cruce fit commemoratio non esse faciendam commemorationem de Salvatore eo quòd hæ duæ commemorationes æquipolleant inter se.

III. Cedunt hæ communes Commemorationes Commemorationi Festi Simplicis occurrentis, quia Festi Commemoratio privilegiata est ob titulum festivū, atque adeò meritò alijs communibus Cōmemorationibus præfertur. quem supra in commemorationibus specialibus observandum diximus.

§. XII.

De Fine Laudum.

I. POst Orationem dictam, & factas Cōmemorationes dicitur *Dominus vobiscum* aut (si nondū quis Diaconus sit) *Domine exaudi*; tum subjungitur *Benedicamus Domino*, & *Fidelium animæ*, nisi aliud officium v. g. de B. Vir-

gine

gine aut Defunctis, aut Litaniæ in festo S. Marci, & ferijs Rogationū (Gavant *sect.* 5. *c.* 22. *n* 4.) sequantur, tunc enim Versus *Fidelium* omittitur, quod etiam aliàs fit, si post quamcunque horam aliud quid, v. g. Missa vel Officiū sequatur.

II. Post Versum *Fidelium*, si terminandum sit Officiū, dicitur *Pater noster, Dominus det nobis suam pacem*, & Antiphona *Salve Regina*, vel alia pro ratione temporis, & in fine additur *Divinum auxilium*. Si autem non terminandum sit, tum post Versum *Fidelium* dicitur *Pater*, & *Ave* & *Credo* pro Prima, & post ultimam horam, post quam terminatur officium, dicitur *Pater noster, Dominus det nobis*: Antiphona *Salve Regina*, aut alia similis *Divinum auxilium*. &c.

III. Qui recitat pridie vesperi Matutinum cum Laudibus, post etiam statim recitare Litanias, si dicendæ sunt: quia accessorium sequitur naturam sui principalis. Gavant. *sect.* 6. *c.* 16. *n.*

TITVLVS III.

DE PRIMA.

§. I.

De initio Primæ.

AD initium Primæ semper dicitur, Pater, Ave, Credo. Versiculi quoque *DEVS in Adjutorium* semper subjunguntur, excepto ultimo triduo Sacræ Hebdomadæ.

§. II.

De Hymno.

I. HYmnus *Iam lucis* semper dicitur, excepto triduo ultimo Sacræ Hebdomadæ, & Octava Paschæ usque ad Dominicam in Albis exclusivè.

II. Stropha ultima variatur pro temporis varietate, ut in §. 20 Rubricarum dicitur.

§. III.

De Antiphona.

I. IN Dominicis, Ferijs & Simplicibus Vigilijs sumitur ex Psalterio; in Festis verò prima ex Laudibus de communi Sanctorum, nisi propriæ in Officio de Tempore aut proprio Sanctorum assignentur. Per Octavam Paschæ Antiphona *Hæc dies*, sicut in alijs horis loco consuetæ Antiphonæ recitatur, non tamen inchoatur ante Psalmos.

II. Nunquam omittitur, nisi in Triduo ultimo Sacræ Hebdomadæ

III. Ab initio nunquam dicitur integra, sed tantùm in fine ultimi Psalmi; & tunc tempore Paschali Alleluja additur.

§. IV.

De Psalmis.

I. IN Dominicis, Ferijs & simplicibus Vigilijs semper dicuntur quatuor Psalmi, & secundo loco inseritur Psalmus, qui in Psalterio ponitur, excepto tempore Paschali, ubi tres tantùm Psalmi *DEUS in nomine*, *Beati*, *Retribue* dicuntur.

II. In Festis Duplicibus, Semiduplicibus, Simplicibus, & B. MARIAE in Sabbato, etiam tantùm ijdem tres Psalmi recitantur, qui semper clauduntur per *Gloria Patri*, excepto Triduo Sacræ Hebdomadæ.

§. V.

De Symbolo S. Athanasij.

I. DIcitur tantùm in Dominica Trinitatis, & quoties de Dominica dicitur Officium ut in Psalterio. Ubi celebratur Festum SS. TRINITATIS cum Octava, Symbolum hoc solùm in ipso Festo, & in die Octava dicendum est.

§. VI.

De Capitulo.

I. CApitulum *Regi sæculorum* dicitur in omnibus Dominicis, Festis, & diebus infra Octavam occurrentibus,

rentibus, & toto tempore Paschali, excepta ipsâ octavâ Paschatis usque ad Dominicam in Albis exclusive.

II. Capitulum Feriale *Pacem* dicitur in omnibus Ferijs & simplicibus Vigilijs extra tempus Paschale, excepto Triduo ultimo Sacræ Hebdomadæ.

III. Semper clauditur per *DEO gratias.*

§. VII.

De Responsorio brevi & Versiculis.

I. HOc Responsorium semper dicitur, excepto Triduo ante Pascha, & ipsâ Octavâ Paschatis, usque ad Dominicam in Albis exclusivè.

II. Dicitur autem eodem modo in omnibus Officijs nisi quòd loco Versus *Qui sedes* nonnunquam alius substituatur, prout in Rubricis §. 28. n. 3. notatur, ipsum verò *Gloria Patri* à Dominica Passionis usque ad Pascha in Officio de Tempore omittitur. Concurrentibus duobus Versibus proprijs, altero ratione temporis, altero ratione Festi, ut in Conceptione B. Virginis intra Adventum, præferri debet ratio Festi, & ejus Octavæ.

III. Tempore Paschali adduntur duo Alleluja ante primum Versum, eáque iterum pro repetitione partis Responsorij repetuntur, eo ferè modo, qui in Dominica in Albis indicatur. Extra tempus Paschale non additur Alleluja, etiamsi in aliquo Festo propter Solemnitatem in alijs minoribus Horis Alleluja adderetur, uti in Festo Corporis Christi videre est.

§. VIII.

De Precibus.

I. PReces Dominicales dicuntur semper, exceptis Festis Duplicibus, biduo ante Pentecosten, & triduo ante Pascha. Et diebus infra Octavam: hinc omittuntur etiam preces, si Dies Octava in Dominicam cadat privilegiatam. Gavant *f.* 3. *c.* 8. *n.* 13. tametsi de Octava tantùm facta sit Commemoratio.

II. Preces Feriales dicuntur tantùm in Ferijs Majoribus & Vigilijs, quæ extra tempus Paschale sub ritu simplicis, in Prima & alijs parvis Horis celebrantur; unde nec in Vigiliâ Nativitatis, Epiphaniæ, Ascensionis, Pentecostes, nec in Feria II. Rogationum, aut quarta, & sexta Feriâ & Sabbato quatuor temporum Pentecostes dicuntur, quia hæc omnia vel non sunt simplicia, vel intra tempus Paschale celebrantur.

III Tempore Paschali non additur Versibus Alleluja.

IV. Dicuntur in Choro flexis genibus, quod etiam, si privatim recitantur, rectè, si fieri potest observatur.

§. IX.

De Oratione, & reliquis usque ad Lectionem brevem.

I. POst preces absolutas, aut si hæ dicendæ non sint, post Versum Responsorij brevis dicitur *Dominus vobiscū*, cum Oratione, quæ nunquam mutatur, aut omittitur (excepto Tridno ultimo ante Pascha) sicut nec cætera, quæ orationem illam sequuntur usque ad Lectionē brevē.

II. Ad versum *Pretiosa*, non additur *Alleluja*, etiam tempore Paschali.

III. Quando dicitur ter *DEUS in adjutorium*, non formatur signum Crucis, ut notat Gavantus *sect. 4. c. 3. n. 9.*

§. X.

De Lectione brevi.

I. HÆc Lectio semper dicitur, excepto triduo ante Pascha.

II. In Dominicis, Ferijs, & Vigilijs, quæ sub ritu simplici in Prima celebrantur, sumitur ex Psalterio, nisi alia præscribatur in Officio de Tempore. In Festis pro Lectione brevi dicitur Capitulum Nonæ ex proprio vel communi Sanctorum, vel proprio de Tempore.

III. In

III. In fine semper subjungitur, *Tu autem Domine, miserere nobis.*

§. XI.

De Clausula Prima.

I. POst Lectionem brevem dicitur *Adjutorium* cum reliquis Versiculis usque ad finem.

II. Si nulla alia Hora sequatur, & non continuata sit Prima cum Laudibus, subjungitur Oratio Dominica.

TITULUS IV.

DE TERTIA, SEXTA, ET NONA.

§. I.

De Initio.

I. AD initium harum Horarum semper dicitur *Pater & Ave.* Versiculus *DEUS in Adjutorium* semper dicitur, excepto triduo ante Pascha.

§ II.

De Hymnis.

I. OMittitur isti Hymni nunquam, nisi in Triduo ultimo Sacræ Hebdomadæ usque ad Dominicam in Albis exclusivè.

II. Nunquam etiam variantur, exceptâ Octavâ Pentecostes, ubi loco Hymni *Nunc Sancte* dicitur in Tertia Hymnus *Veni Creator Spiritus.*

III. Stropha ultima variatur pro temporis varietate, uti in alijs Hymnis.

§. III.

De Antiphonis.

I. IN Dominicis, Ferijs & simplicibus Vigilijs sumuntur ex Psalterio; in Festis verò ex Laudibus de communi Sanctorùm, nisi pro utrisque propriæ in pro-

prio Sanctorum, aut de Tempore assignentur. Sumuntur autem hoc Ordine, ut secunda Antiphona Tertiæ Horæ, Tertia, Sextæ, & Quinta Nonæ serviat.

II. Nunquam omittuntur, nisi in Triduo ultimo Sacræ Hebdomadæ. In Octava Paschatis verò Antiphona *Hæc dies* in omnibus Horis loco Antiphonarum aliarum sola dicitur in fine Psalmorum.

III. Ab initio semper inchoantur tantùm, in fine verò ultimi Psalmi integræ dicuntur, & tempore Paschali Alleluja additur.

§. IV.

De Psalmis.

I. SEmper dicuntur, & clauduntur per *Gloria Patri*, excepto Triduo ante Pascha, ubi omittitur hoc *Gloria*.

§. V.

De Capitulis.

I. SEmper dicuntur, excepto Triduo ante Pascha, & ipsâ Octavâ Paschæ usque ad Dominicã in Albis exclusivè.

II. In Dominicis, Ferijs, & Simplicibus Vigilijs sumũtur ex Psalterio, nisi aliud in Proprio de tempore assignetur.

III. In Festis accipiuntur vel ex proprio, vel si in hoc non habentur, ex communi Sanctorum.

IV. Semper clauduntur per *DEO gratias*.

§. VI.

De Responsoriis Brevibus.

I. NUnquam omittuntur, nisi Triduo ante Pascha usq; ad Dominicam in Albis exclusivè.

II. In Dominicis, Ferijs, & Vigilijs Simplicibus sumuntur ex Psalterio, nisi alia in Proprio de Tempore assignentur. In Festis accipiuntur ex proprio, aut si hîc non habentur, ex communi Sanctorum.

III. A Dominica Passionis usque ad Triduum ultimũ Sacræ Hebdomadæ nunquam dicitur *Gloria Patri*, nisi in Festis occurrentibus.

IV. A Do-

IV. A Dominica in Albis usque ad Sabbatum Pentecostes inclusivè, ante primum versum adduntur duo Alleluja, iterumque post dictum hunc primum Versum sola repetuntur, ipsi tamen Versui nullum additur Alleluja.

§. VII.

De Versibus ante Orationem.

I. SEmper dicuntur, excepto Triduo ante Pascha usque ad Dominicam in Albis exclusivè.

II. Tempore Paschali, id est, à Dominica in Albis usque ad Sabbatum post Pentecosten inclusivè dicitur post Versus & Responsorium illorum unum Alleluja.

III. In Dominicis, Ferijs, & Simplicibus Vigilijs, si proprij in Proprio de Tempore non assignentur, sumuntur ex Psalterio. In Festis ex proprio vel communi Sanctorum.

§. VIII.

De Precibus.

I. DIcuntur, quoties in Laudibus & Prima dictæ fuerunt.

§. IX.

De Orationibus.

I. NUnquam omittuntur, etiam in Sacra Hebdomade.

II. In Dominicis sumuntur ex Proprio de Tempore. In Festis & Vigilijs ex proprio vel communi Sanctorū. In Ferijs ex Dominica præcedente, nisi propriam habeant.

§. X.

De Clausula.

I. SEmper hæ horæ clauduntur per *Dominus vobiscum, Benedicamus, Fidelium* (excepto Triduo ante Pascha) & si non conjungantur cum Laudibus, nec alia Hora sequatur, in fine dicitur *Pater noster*, si privatim recitentur; nam publicè omnis hora separatim recitata & terminata per *Pater noster*, Antiphonam *Salve* &c. aut aliam, *Divinum auxilium* &c. finitur, ut in Rubricis §. 36. dicitur.

TITV-

§. V.
DE VESPERIS.

I.
De Initio.

I. VEsperæ semper inchoantur à *Pater* & *Ave*. Versus *DEUS in Adjutorium* semper dicitur, excepto ultimo Triduo Sacræ Hebdomadæ, Defunctorum Officio.

§. II.
De Antiphonis.

I. NUnquam omittuntur, etiam in Triduo S. Hebdomadæ.

II. In Dominicis & Ferijs sumuntur ex Psalterio, in Festis ex Laudibus de communi Sanctorum, nisi propriæ in Proprio de Tempore, aut proprio Sanctorum assignentur.

III. Tempore Paschali in Dominicis & Ferijs omnes Psalmi dicuntur sub una tantùm Antiphona. In Festis verò cuilibet Psalmo subjungitur Antiphona, & in illius fine additur Alleluja, nisi jam antè in illa reperiatur. A Septuagesima usque ad Pascha omittitur Alleluja, si Antiphonæ cuipiam adjunctum sit.

IV. In Duplicibus integræ in initio & fine Psalmi dicuntur. Si Antiphona cum principio Psalmi aut Cantici conveniat, non repetitur initium, nisi Antiphonæ Alleluja subjungatur.

§. III.
De Psalmis.

I. SEmper dicuntur quinque Psalmi, (solo Sabbato sancto excepto) qui in Dominicis & Ferijs sumuntur ex Psalterio, in Festis verò ex communi Sanctorum, nisi alij in proprio Sanctorum, aut de Tempore assignentur.

II. Clauduntur semper per *Gloria Patri*, exceptâ Feriâ

ria quintâ Cœnæ Domini, & die Parasceves. In Officio Defunctorum illius loco substituitur *Requiem.*

§. IV.

De Capitulo.

I. NUnquam omittitur, nisi in Triduo ante Pascha usque ad Dominicam in Albis exclusive, & in Officio Defunctorum.

II. In Dominicis & Ferijs sumitur ex Psalterio; in Festis verò ex communi Sanctorum, nisi pro utrisque aliud in Proprio de Tempore aut Sanctorum assignetur.

III. In fine subjungitur *DEO gratias.*

§. V.

De Hymno.

I. SEmper dicitur, excepto Officio Defunctorum, & Triduo ante Pascha usque ad Dominicam in Albis exclusivè.

II. Sumitur in Dominicis & Ferijs ex Psalterio; in Festis autem ex communi Sanctorum, nisi alius in Proprio de Tempore aut Sanctorum pro utrisque assignetur.

III. Ultima Stropha variatur pro varietate temporis, excepto Hymno *Ave maris Stella* & *Vexilla Regis prodeunt*, & quæ alio metro, quàm dimetro Iambo constant.

§. VI.

De Versu.

I. SEmper dicitur, excepto Triduo ante Pascha. In ipsa verò octava Paschatis dicitur illius loco Antiphona: *Hæc dies.*

II. In Dominicis & Ferijs sumitur ex Psalterio; in Festis ex communi Sanctorum, nisi alius in Proprio Sanctorum aut de Tempore pro utrisque assignetur.

III. Tempore Paschali additur Alleluja.

§. VII. De

§. VII.

De Antiphona ante Magnificat.

I. SEmper dicitur, etiam Triduo ante Pascha. In Dominicis & Ferijs sumitur ex Psalterio; in Festis ex proprio vel communi Sanctorum, vel Proprio de Tempore.

II. In Duplicibus dicitur integra, in reliquis Festis & Ferijs inchoantur tantùm ante Canticum, & finito illo integra dicitur, exceptis Antiphonis majoribus, quæ à 17. Dec. usque ad 27. inclusivè dicuntur; hæ enim pariter ante & post Canticum integræ recitantur.

III. Tempore Paschali in fine additur Alleluja.

§. VIII.

De Cantico Magnificat.

I. NUnquam omittitur. In fine semper additur *Gloria Patri*, excepto Triduo S. Hebdomadæ, ubi omittitur, & Officio Defunctorum, ubi loco illius dicitur *Requiem*.

§. IX.

De Precibus Ferialibus.

I. DIcuntur hæ tantùm in Ferijs Majoribus extra Tempus Paschale occurrentibus, quando de ijsdem dicuntur Vesperæ.

§. X.

De Oratione.

I. ANte Orationem semper præmittitur *Dominus vobiscum*, vel *Domine exaudi* ab ijs, qui nondum sunt Diaconi, excepto Triduo ante Pascha.

II. Nunquam omittitur Oratio.

III. In Dominicis sumitur semper ex Proprio de Tempore, in Ferijs accipitur Oratio Dominicæ præcedentis, nisi

nisi propriam habeant. In Festis ex Proprio vel communi Sanctorum.

IV. Clauditur semper cùm verbis *per Dominum* aut *Qui vivis*, aut *Qui tecum vivit.*

§. XI.

De Commemorationibus specialibus.

I. FIunt hæ Commemorationes eodem ferè Tempore & Ordine, quem supra in Laudibus observandum diximus, nisi quòd in primis Vesperis Festi primæ Classis nulla fiat commemoratio nisi Festi aut Dominicæ primæ vel secundæ Classis, & in primis Vesperis Festi secundæ Classis etiam alterius cujuscunque Duplicis.

II. Modum quod attinet, requirit is, ut, si Commemoratio fiat de sequenti, Antiphona & Versiculi sumantur ex primis Vesperis. Si verò fiat de præcedenti, ex secundis accipiantur. Quòd si Officium fiat in primis Vesperis de Festo v. g. Confessoris Pontificis, & aliud simile, de quo facienda sit Commemoratio, occurrat, tum Antiphona pro Commemoratione prima, uti & Versiculi ex Laudibus sumendi sunt. Si verò & tertium simile occurrat, Antiphona quidem ex secundis Vesperis, Versiculi verò, quia communiter ijdem sunt cum Versiculis, qui in Laudibus dicuntur, ex primo nocturno accipiendi sunt, nisi & hi quoque jam dicti sint, tum enim ex secundo nocturnò sumi debent. Quòd si cum Festo principali de alio simili in secundis Vesperis facienda sit commemoratio, tunc Antiphona & Versiculi ex Laudibus sumendi sunt, si quidem versiculi diversi sint ab ijs, qui in secundis Vesperis sunt dicti; si autem (ut plerúmque contingit) non sint diversi, ex primis Vesperis accipiendi erunt. Si verò tertia similis commemoratio facienda sit, tum Antiphona quidem ex primis Vesperis (si diversa sit) versiculi verò si jam semel dicti sunt, ex primo nocturno sumentur, aut si hi quoque jam dicti sunt ex secundo nocturno. Scio, aliquos pro prima commemoratione statim Antiphonam & Versiculos ex primis Vesperis

nis, utpote, qui ordinariè sunt diversi ab ijs, qui in secundis Vesperis dicuntur, sumere, sed prætergƒam quod etiam hæ interdum non sint diversæ, est hæc mutatio expressè contra Rubricas §. 9. n. 3. dicentes ex Laudibus sumendam esse Antiphonam, si de simili Festo in Vesperis primis aut secundis facienda sit commemoratio. Sed quid si officium de Virgine fiat, & de alijs duabus Virginibus commemoratio facienda? quæ tunc Antiphona pro altera comemoratione sumenda erit, cùm in utrisque Vesperis eadem Antiphona sit posita? quod idem etiam in comemorationibus de non Virgine quæri potest, cum & in hoc Officio Antiphona in primis Vesperis & Laudibus non sit diversa? Ad hunc casum, quem nullibi decisum reperio, non video, quid aliud dici queat, nisi quòd in primo casu de Virginibus pro tertia Antiphona sumenda sit ea, quæ pro pluribus Virginibus ibidem posita est, aut certè tam pro hoc, quàm pro posteriore casu Antiphona prima ante Psalmos primi Nocturni accipi debeat; si enim juxta Gavantum & alios in defectu diversorum versiculorum in Vesperis & Laudibus, illi ex Nocturnis accipiendi sunt, quid ni idem quoque cum Antiphonis fieri queat?

III. Oratio quævis inchoatur ab *Oremus*, non tamen clauditur, nisi sit ultima ex ijs, quæ dicuntur.

§. XII.

De Suffragijs communibus.

I. Fiunt hæc suffragia eodem tempore, ordine, & modo, quem in Laudibus observandúm diximus, nisi quòd Antiphonæ & Versiculi, qui orationi præmitti solent, ex secundis Vesperis sumendi sint, nisi priùs jam dicti sint, tunc enim ex Laudibus accipi debent, aut si etiam jam dicti, vel non diversi sint, ex primis Vesperis.

II. Tempore Paschali loco horum Suffragiorum Antiphona cum Versiculis & Oratione de Cruce, & quidem sola dicitur.

§. III. *De*

§. III.

De Clausula

I. IN Choro clauduntur Vesperæ, si Completorium non sequatur, eodem modo, quo Laudes finiri supra dictum est. In privatis verò Vesperis post Versiculos, *Dominus vobiscum, Benedicamus, Fidelium* subjungitur tantum Oratio Dominica; vel si Completoriũ sequatur, etiam hâc omissâ statim dicitur *Iubé Domine.*

TITULUS VI.

DE COMPLETORIO.

§. I.

De Initio.

I. INitium fit à petitione Benedictionis, recitatione Capituli, Versu *Adjutorium*, Oratione Dominica, confessione, & absolutione, & Versiculis *Converte*, DEUS *in Adjutorium*, quæ tamen omnia (excepta confessione & absolutione) omittuntur in Ferijs Cœnæ Domini, & Parasceves.

II. Qui solus recitat officium, semel tantum dicit *Confiteor*, omissis illis verbis *Tibi Pater*, & *vobis Fratres*; quando verò dicit *Misereatur*, aut *Indulgentiam* dicat *nostri* & *nostrorũ*, non *mei*, & *meorũ*. Quod & in Prima observari debet.

§. II.

De Antiphona.

I. SEmper dicitur, exceptis Ferijs Cœnæ Domini & Parasceves. Neque unquam mutatur nisi tempore Paschali, ubi illius loco tria Alleluja dicuntur, quibus per Octavam Paschæ quartum additur:

II. Ab initio nunquam integra dicitur, sed tantùm in fine Psalmorum.

P §. III. *De*

§. III.

De Hymno.

I. NUnquam omittitur, nisi à Triduo ante Pascha usque ad primas Vesperas Dominicæ in Albis exclusivè.

II. Ultima Stropha variatur pro variatione temporis, quæ variatio facienda est in Completorio Feriæ sextæ, etiam-si de B. Virgine in Sabbato non sint dictæ Vesperæ à Capi-tulo, sed tantùm ejus commemoratio facta sit,

§. IV.

De Capitulo.

I. SEmper dicitur, excepto triduo ante Pascha usque ad Completorium Dominicæ in Albis exclusivè. Nunquam mutatur.

§. V.

De Responsorio Brevi.

I. DIcitur semper; præterquam à triduo ante Pascha usque ad Sabbatum in Albis exclusivè.

II. Tempore Paschali ante primm Versum dicitur duplex Alleluja, iterúmque post illum Versum repetitur pro parte Responsorij. Post secundum Versum verò additur tantùm unum Alleluja.

§. VI.

De Antiphona ad Canticum Simeonis

I. NUnquam omittitur, exceptâ Feriâ quintâ Cœnæ Domini, & Parasceves. Nunquam dicitur integra ab initio, sed nec variatur unquam, nisi à Sabbato sancto inclusivè (in quo propria habetur, usq; ad sequens Sabbatum exclusivè, ubi loco consuetæ Antiphonæ dicitur in fine Antiphona: *Hæc dies*, non autem inchoatur ante Canticum,

II. Tem-

II. Tmpore Paschali si consueta Antiphona *Salva nos* dicitur in fine unum Alleluja.

§. VII.

De Cantico Simeonis.

I. SEmper dicitur, etiam in triduo S. Hebdomadæ.

II. Semper clauditur per *Gloria Patri*, exceptâ Feriâ V. Cœnæ Domini, & Parasceves.

§. VIII.

De Precibus.

I, SEmper dicuntur, exceptis Duplicibus, & diebus infra octavam, & triduo ultimo S. Hebdomadæ, & biduo ante Pentecosten. Omittuntur etiam, quando dies octava incidit in Dominicam privilegiatam Gavãt. *s* 3. c 8. *n.* 13. ut supra quoq; ad Primã § 8 notatum est.

II. In Versibus tempore Paschali non additur Alleluja.

§. IX.

De Oratione.

SEmper dicitur, exceptâ Feriâ quintâ Cœnæ Domini, & die Parasceves.

II. Nunquam mutatur, sempérque clauditur eodem modo.

III. Subjunguntur illi Versus consueti *Dominus vobiscum*, *Benedicamus*, *Benedicat*.

§. X.

De Antiphonis B. Virginis.

I. SEmper dicuntur, præterquam in Feriâ quintâ & sextâ Sacræ Hebdomadæ.

II. Variantur pro diversitate temporis, prout in quavis Antiphona post Completorium notatur.

III. In fine subjungitur Versus *Divinum auxilium &*

Pater; *Ave* *Credo*. Præter hæc ex præscripto nihil dicitur, aliqui tamen vel Psalmum *Laudate Dominum omnes gentes*, vel orationem *Sacrosanctæ & individuæ Trinitati &c.* cui Leo X. remissionem culparum in officio recitando commissarum indulsit, recitant.

TITVLVS VII.

DE MODO PIE RECITANDI OFFICIVM DIVINVM.

HUnc breviter, sed bene indicâsse videtur S. David Psalmo 46 dum ait: *Psallite Regi nostro psallite: Psallite DEO nostro, psallite: Quoniam Rex omnis terræ DEVS, psallite sapienter.* Ubi repetito quinquies verbo *Psallite* rectè aliqui colligunt, eum breviter indicâsse omnium potentiarum hominis ad recitationem Breviarij concurrentium officium, atque adeò voluisse, ut *psalleremus*.

I. Quoad *vocem & linguam, distinctè*, singula verba bene proferendo, atque ab omni inordinatâ acceleratione sedulò abstinendo.

II. *Quoad memoriam, attentè*, cavendo studiosè omnes animi distractiones, ideóque sensus accuratè custodiendo, & omnia impedimenta, quæ dictam attentionem impedire solent, & quatuor potissimùm numerantur, videlicet *culpa mordens*, *cura pungens*, *affectio vigens*, *afflictio crucians*, fortiter atque constanter removendo.

III. *Quoad intellectum*, *intelligenter*, dando operam, ut sensum à Spiritu sancto, & Authore Psalmorum intentum penetremus, sicque voluntati facem præferamus ad similes affectus eliciendos.

IV. *Quoad voluntatem*, *ardenter & devotè*, seriò conando, ut ea, quæ verbis proferimus, etiam mente & affectu exprimamus, & eo Spiritu Psalmos recitemus, quo S. David eos decantabat.

V. *Quoad habitum totius corporis, reverenter*, imitando Angelos, qui frequenter visi sunt flexis genibus, summa cum reverentia DEVM laudare.

Quæ

Quæ quidem officia quisquis præstiterit, is enim verò meritò sibi polliceri potest, se omnes in in officio divino per solvendo partes implevisse. Ut autem id tantò alacriùs, constantiúsque faciat, non parum utique proderit, si de Officio Divino sibi dictum putet, quod pius ille Asceta *l. 4. de imit. c. 5.* de Missa pronunciavit, dicens: *Quando Sacerdos celebrat* (aut officium Divinum devotè recitat) *DEUM honorat, Angelos lætificat, Ecclesiam ædificat, vivos adjuvat, Defunctis requiem præstat, & sese omnium bonorum participem efficit.*

PARS III.

DE SOLEMNIUM VESPERARUM CÆREMONIIS.

CUm frequenter contingat, ut Sacerdotes debeant solemniter Vesperas cantare, meritò etiam, quæ Cæremoniæ tunc observandæ sint, breviter indicatur. Anteqnam autem hoc præstetur, nôsse velim Lectorem, quòd omnia, quæ hic dicentur, ex Cæremoniali & praxi Romana fuerint desumpta, quæ cùm sit Matrix & Magistra Ecclesiarum, meritò illi potiùs, quàm alijs Ecclesijs se accommodant, qui ad peculiares Loci vel Ordinis consuetudines non obligantur.

TITULUS I.

DE CÆREMONIIS AB OFFICIATORE OBSERVANDIS.

I. QUando Campana maxima pulsatur, Officiator induit Amictum, Albam, Cingulum, Stolam in modum Crucis ante pectus, & Pluviale, ubi Consuetudo id habet, quam Gavantus. *f.* 10. *c.* 3. *n.* 8. tolerari posse ait, alioqui enim juxta cæremoniale Romanum Episcoporum *l.* 2. *c.* supra solam Cottam sine Stola induendum

dum esset. Dum verò incipitur omniũ Campanarum pulsus, descendit ex gradu cum Assistentibus, facit Cruci profundam reverentiam, & vertens sese, dum alij ipsi faciunt reverentiam, ipse pro eorum dignitate respondet, & mox sonantibus adhuc omnibus Campanis & Organo, procedit, tecto capite, manibus junctis, dextro pollice super sinistrũ posito, medius inter duos Assistentes.

II. Cùm pervenerit ad Altare, Sonantibus adhuc Campanis, & Organo, detecto capite genuflectit, & flexis genibus parumper orat, (etiam tempore Paschali, uti expressè habet Caremoniale Romanum) ac mox surgens facta genuflexione ad sedẽ se confert, ubi sedet parumper, tecto capite, donec Organum & Campanæ sileant; & tum demum dato signo à Cæremoniario surgit, dat Cæremoniario birretum, & junctis atque ad aram conversis manibus pollice dextro super sinistrum posito recitat totũ Pater & Ave secretò, ac postea se signo Crucis signans, tangendo frontem canit *DEUS*, signando pectus *in Adjutorium*, ducendo manum ad sinistrum humerum *meum*, ad dextrum *intendé*, & sic junctis iterum manibuus perseverat. Dum canitur *Gloria Patri*, caput & humeros versus altare inclinat, donec incipiatur: *sicut erat*, vel certè semel cantatum sit *Spiritui Sancto*; tunc enim se erigit, & ubi semel in primo Psalmo cantatum fuerit *sede à dextris*, sedet, & accepto birreto à Cæremoniario caput tegit.

III. Quando in fine Psalmorum canitur *Gloria Patri*; caput & humeros versus altare inclinat: usque ad *Sicut erat*. Idem aliqui faciunt ad versus: *Sit nomen Domini: Sanctum & terribile nomen Domini. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam.* Sed quia neque Cæremoniale Episcoporum, nec Rubricistæ mentionem faciunt, poterit quivis se Consuetudini locorum accommodare.

IV. Finitis omnibus Psalmis, & Organi sono surgit, detractum è capite birretum Cæremoniario ad dextram suam retrò adstanti porrigit, junctisque manibus Capitulum canit ex libro. Quòd si Hymnus sit *Veni Creator*, aut

Ave

Ave maris stella, debet mox ab initio intonationis genibus supra proximum gradum altaris flexis manere, donec prima Stropha absolvatur, tunc enim facta reverentia ad sedem redit. Si verò Hymnus incipiat: *IESV nostra redemptio. Lucis Creator.* O *Lux beata Trinitas. DEVS tuorum militum. Christe Redemptor.* elevat manus, & caput versus altare inclinat.

V. Hymno absoluto, & Cantato per Cantoriam Versiculo accipit birretum, & recto capite sedet, dum cantatur Antiphona. Post inchoatum *Magnificat* à Cantoria (aut si consuetudo sit, ab ipsomet intonato) dat birretum Cæremoniario, signat se signo crucis à fronte ad pectus, & junctis manibus ad altare vadit per longiorem viam, ascendit ad altare, illúdque osculatur, & stans in cornu Epistolæ more solito imponit thus in thuribulum, incensat Crucem, reliquias, & altare. Post incensationem reddit thuribulum primo ex Assistentibus in cornu Epistolæ, & procedens in medium, factâ Cruci inclinatione descendit in planum ante medium altaris, & faciens genuflexionem, ordine, quo venit, redit ad suum locum, ibique stans invitat, ad honorem incensationis illum, cui post ipsum facienda est incensatio, inclinatione capitis, &, ubi incensatus fuit, incensanti capitis inclinatione respondet. Si Episcopus adsit, non ad suam sedem, sed ad Altare in cornu Epistolæ stans duplici ductu incensatur.

VI. Finito *Magnificat*, dum canitur Antiphona vel Organum pulsatur, potest sedere recto capite, donec Antiphona aut Organi sonus finiatur, tum surgit, dat birretum Cæremoniario, jungit manus, canit *Dominus vobiscum*, & orationem mo[r]e solito & solemni cantu. Cantato *Benedicamus* manibus junctis, & elevatis, submissiore voce canit. *Fidelium animæ*, & interjecta Oratione Dominica *Dominus det nobis* eodem sono & modo, & postquam chorus respondit, progreditur ad medium gradûs infimi, ibique pro ratione temporis, manibus junctis, stans aut genuflectens manet, donec Antiphona B. Virginis absolvatur; quâ finitâ,

tâ, si flectit, canit adhuc flectens Versiculum, deinde surgit, & stans cantat *Oremus* ac orationem in suo proprio tono, & tum iterum flectens (si prius ad Antiphonam flectebat) in fine addit *Divinum auxilium*, & statim surgens facit genuflexionem, & accepto birreto tegit, & ad Sacristiam revertitur, ita tamen ut hanc primus ipse ingrediatur, Crucique reverentiam faciat.

VII. In Vesperis minùs Solemnibus induitur superpelliceo & pluviali; non sedet, quando venit ad suum locũ; reliqua verò omnia, uti in Solemnibus Vesperis peragit.

TITVLVS II.

DE OFFICIO ASSISTENTIVM.

I. QUando Campana maxima pulsatur, induunt cottas, & pluvialia sine stola, nisi alicubi consuetudo sit, ut super cottas etiam amictum induant ad collaria tegenda.

II. Dato signo ad egressum descendunt de gradu cum Officiatore, faciunt Cruci primùm, deinde Officiatori reverentiã, & cooperto capite anteriores pluvialis fimbrias, dexter sinistrâ, sinister dextrâ elevantes, alterâ pectori admotâ eundem comitantur.

III. Ubi ad Altare pervenerint, genuflectunt, parumper orant genibus flexis, & surgentes, iterúmque genuflectentes, officiatore abeunte ad sedem (cui transeunti caput inclinant) ipsi quoque ad sedilia sua se conferunt, & stantes cum Officiatore Pater & Ave recitant, & cruce se signant.

IV. Sub Psalmis sedent, capútque tegunt, illud tamen aperientes cum humeris inclinant profundè versus altare, quoties à Cæremoniario signum datur.

V. Finitis Psalmis, dato signo surgunt, faciunt reverentiam, & ad Officiatorem accedentes ad lævam illius consistunt, capitis profunda inclinatione priùs factâ; tum unus ex Assistentibus librum explicat, & postquam capitulum cantatum fuerit, factâ hymni intonatione, profundè se inclinant, & ad sua sedilia recedunt nisi fortè ad hymnũ *Veni*

ni Creator Spiritus, aut *Ave maris stella*, cum Officiatore ad primum gradum flectendum sit, tum enim unus à dextris, & alter à sinistris cum ipso genua flectunt.

VI. Finito hymno sedent recto capite, & inchoato *Magnificat* surgunt, birreta in sedilibus ponunt, signo crucis se signant, transeunti Officiatori se inclinant, & ad infimum gradum cum eo accedentes genuflectunt, ascendunt ad altare, & is, qui à dextris est, naviculam pro thure imponendo & cochlear cum hujus & manus osculo porrigit, iterúmque accipit, sub incensatione ambo fimbriam pluvialis attollentes eundem incensantē comitantur, & quoties ille caput Cruci inclinat, vel genuflectit, toties illi quoque genuflexionem faciunt. Finita verò incensatione primus eorum in cornu Epistolæ thuribulum ab eo accipit, & mox Thuriferario porrigit. Tum cum Officiatore ad medium Altaris accedentes caput Cruci inclinant, & mox ad planum descendentes ibidem genuflexionē faciunt, & secundus quidem ad suum locum recedit, primus verò à Thuriferario thuribulum accipiens, triplici, aut, si Episcopus adsit, duplici tantùm ductu Officiatorem incensat, facta antè & post profunda inclinatione. Quòd si aliqui in choro incensandi sunt, eorum incensationem ipse etiam duplici ductu (nisi dignitas tres requirat) & capitis inclinatione ante & post præmissa peragit, quâ finitâ redit ad medium altaris in plano, & facta genuflexione, redditóque Thuriferario thuribulo ad suum locum se confert, ubi capitis inclinatione suum socium ad incensationem invitans duplici ductu à Thuriferario incensatur, modicâ capitis inclinatione eidem respondens. Quod ipsum etiam facit secundus Assistens, dum incensatur.

VII. Finito Magnificat, si Officiator sedeat, ipsi quoque sedebunt; postea finitâ Antiphona aut sono Organi accedunt post alios Ministros ad Officiatorem, eique assistunt sicut ad Capitulum, ac primus orationem ostendit.

VIII. Si *Benedicamus* ab ipsis canendum sit, dictâ ultima oratione ad mediū altaris accedunt, & ibi stantes *Be-*

nedicamus canunt, moxque ad sedilia redeunt. Si autem à Choro cantetur, manent apud Officiatorem, donec dicto *Dominus vobiscum* ipse quoque ad altare accedat, tunc enim ante ipsum euntes, reverentiámque transeunti facientes, factâ altari reverentiâ stant aut flectunt à dextris & sinistris Officiatoris, quo tamen ad Orationem surgente ipsi non surgunt, sed exspectant, donec *divinum auxilium* dixerit, tum enim Surgunt, faciunt reverentiam, primus Officiatori birretum porrigit, & ipsi quoque sua birreta capiunt, teguntque, & tandem eodem modo & ordine, quo venerunt, ad Sacristiam redeunt, ita tamen ut ad Sacristiã venientes prius Officiatorem, cui transeunti caput inclinabunt, transire sinant; tum ipsi sequantur, & in Sacristia Cruci & Officiatori reverentiã debitam faciant, vestésque sacras exuant.

TITVLVS III.

DE CÆREMONIARII OFFICIO.

I. Hora competente linteatus videt in Sacristia, an omnia sint parata pro officiatore & assistentibus. Quærit insuper in Manuali seu Libro Capitulum & Orationes, notátque singula signaculis.

II. Dum vestiti omnes in Sacristia consistunt, ipse post Officiatorem stat, & ubi hic descendit, cum ipso profundam Cruci & ipse reverentiam facit, ac ultimus post Officiatorem aperto capite, manibúsque junctis egreditur.

III. Ubi ad altare ventum est, à tergo Officiatoris consistens genuflectit, & eundem sequitur, atque ad ejus dextram se sistens, ubi Organum siluerit, consueta capitis inclinatione dat signum incipiendi. Tum ab Officiatore birretum accipiens, & super scamnum proximum collocans, vel dexterâ tenens: sinistrâ dextram pluvialis partem elevat. Recitans deinde cum Officiatore Pater & Ave, signo crucis se signat. Dum canitur *Gloria*, monet capitis inclinatione ad profundam inclinationem faciendam (quod idem etiam facit ad singulos Psalmos, & quando cantatur *Sanctum & terribile: Sit nomen Domini* &c. Tandẽ ubi semel

canta-

cantatum est *sede à dextris*, birretum Officiatori porrigit, & factâ eidem reverentia ad sedem suam se confert.

IV. Sub finem ultimi Psalmi surgit, & per hoc Ceroferarios monet ad candelas accendendas. Dũ canitur *sicut erat*, prodit in medium, non tamen longè à suo loco, & dat surgendi signum. tum accedit ad medium plani altaris, & factâ reverentiâ ad Officiatoris dextram se sistit, profundâ capitis inclinatione priùs illi reverentiam exhibens. Finito Organi sono accipit birretum ab Officiatore, illúdque finito hymno iterum porrigit.

V. Ad initium Cantici *Magnificat* surgit, accipit birretum ab Officiatore, signat se crucis signo, & sequitur Officiatorem ad medium altaris euntem, ibíque à tergo illius se sistit, & manet, donec redeat. Dum incensatur, respondet incensanti modicâ capitis inflexione. Finito Cantico reddit birretum Officiatori, si vult sedere, iterúmque eo surgente accipit, & post cantatum *Dominus det nobis*, comitatur illum ad planum altaris, ac post finem Vesperarum birretum illius Diacono porrigit, & ordine, quo egressus est ad Sacristiam redit, ita tamen ut, ubi ad Sacristiam venit, priùs Assistentes eam introire sinat, & in ingressu Cruci & Officiatori reverentiam faciat.

TITVLVS IV.
DE ALIORVM MINISTRORVM OFFICIIS.

I. S*Vbstitutus ante* initium Vesperarum librum defert in chorum, & collocat supra cancellos, deinde circumspicit, an omnia sedilia suo loco & ordine sint disposita, candelabra accensa, & justo numero, ac ordine polita. In exitu per Sacristiam ipse Ceroferarios solus sequitur. Sedet à dextris primi Assistentis. Dato post Psalmos signo ad surgendum porrigit librum Acolytho vicino ex Majoribus. Dum Capitulo absoluto cantatur D EO *gratias*, comitatur Thuriferarium in Sacristiam, & reducit, dum cantatur Antiphona ad Magnificat Pari modo peractâ thurificatione eum ducit, & reducit.

II. *Thu-*

II. *Thuriferarius* ante initium Vesperarum videt, ut ad manum sit thuribulum. navicula, thus prunæ & forceps. In egressu primus est, & sine navicula & thuribulo incedit. In Presbyterio sedet à sinistris secundi Assistentis. Finito Capitulo accedit ad Sacristiam, & paulò ante *Magnificat* cum thuribulo & navicula redit, Offert more solito Officiatori thuribulum pro thure imponendo, & dat postea clausum primo Assistenti. Peracta incensatione altaris accipit à primo Assistente in cornu Epistolę thuribulum, illúdque eidem reddit, ubi Officiator ad suam sedem redierit, simúlque fimbriam dextram pluvialis incensantis elevat. Mox recipit thuribulum, & nisi juxta Consuetudinem primus ex Assistentibus id faciat, præmissis debitis reverentijs eos, qui in choro sunt, incensat, duplici ductu (nisi dignitas triplicem requirat) inclinatione capitis ante & post præmissa. Post hos primùm Assistentes pariter duplici ductu, uno verò Cæremoniarium incensat; reliquos autem Ministros à dextris simul omnes salutat modicâ reverentiâ, capite parùm inclinato, & quasi in gyrum ducto, & thurificat singulos simplici ductu, sed sine mora, & per modum unius, eadémque ratione mox etiam eos, qui à sinistris sunt, thurificat. Denique populum modicâ inclinatione antè & post factâ, priore quidē à sinistra ad dextrā, posteriore à dextra, ad sinistrā caput movendo, triplici ductu abrupto, hoc est, in medio, à dextris seu ex parte Evāgelij, & à sinistris seu ex parte Epistolæ stans ferè in medio Presbyterij vel si propter SS. Sacramentū, extra Cancellos in latere Evāgelij. Quòd si *Magnificat* ad finē vergat, incensatione nondū finitâ ad *Gloria* hæc abrumpenda erit, stabítq; ipse conversus ad aram cum profunda capitis inclinatione, absolvet autem sub *sicut erat*. Si nec ad *Dominus vobiscum* absolvisset incensationem, omnino cessat. Peractâ verò incensatione thuribulum in Sacristiam refert, & mox regressus in suo loco post genuflexionem consistit. In ingressu iterum primus alios antecedit.

III. *Ceroferarij* curant, ut ante initium candelabra candelis accensis instructa habeant. In egressu sequuntur

thuriferarium candelabra portantes. Ubi ad altare ventum est, ad cornua gradus infimi accedunt, conversis ad se invicem vultibus exspectant, donec Officiator sit ingressus, eique caput inclinant; deinde cum eodem & alijs Ministris facientes lineam rectam genuflectunt, & dum alij orant, ipsi sua candelabra in extremis infimi gradûs cornibus deponunt, candelas extinguunt, statimque redeunt ad antiquum locum, & factâ cum alijs genuflexione præcedunt Officiatorem ad suam sedem, & factâ illi reverentiâ ad sua loca pergunt. Finito ultimo Psalmo quando Cæremoniarius signum dedit, surgunt, & profundam capitis inclinationem in transitu Officiatori facientes ad sua candelabra accedunt, ubi in medio convenientes & candelabra sua ferentes ad Officiatorem accedunt, & ante Ministros de libro servientes, conversis ad se invicem vultibus consistunt. Dum Chorus finito Capitulo respondet *DEO gratias*, ipsi facta profunda capitis inclinatione recedunt ad medium, genuflectunt, & candelabra suis locis ponunt, non tamen ante inceptum hymnum; nec ad gradûs cornua consistunt, sed ad suum locum consuetum eunt, stant ut ceteri, manent que, donec hymnus absolvatur. Si hymnus sit *Veni Creator Spiritus*, vel *Ave maris stella*, recedunt parumper, & soli stant cum Candelabris, quæ finitâ primâ Strophâ suo loco reponunt, atque ad sua loca redeunt. Ad initium Cantici *Magnificat* recipiunt Candelabra, & Officiatorem stantes utrinque ad cornua gradus infimi exspectant. Dum incensantur Ministri, statim ab initio vertunt se versus Thurificantem, & sic manent, donec omnes Ministri incensati sint. Finito Cantico factâ in medio genuflexione accedunt ad Officiatorẽ, sicut ad Capitulum, & Oratione finitâ vertunt se ad altare, donec *Dominus vobiscum* cantetur, tunc enim recedentes, & In medio ante infimum gradum convenientes, inde factâ genuflexione se ad cornua graduum conferunt, ibique candelabra deponunt, non tamen consistunt, sed ad suum locũ ordinarium pergunt. Dicto *Dominus det nobis* Præcedunt Officiatorem ad medium, & ibi stant, flectentibus quantumvis

tumvis alijs ad Antiphonam. In fine redeuntes ad Sacristiã, ante illam subsistunt, & post Assistentes, ac Cæremoniarium ingrediuntur.

IV. *Acolythi seu Cottati* egrediuntur post Substitutum, post quem etiam ex parte Epistolæ, uti & ex parte Evangelij post Thuriferarium sedent. Dum Officiator ad sedem suam se confert, duo Majores in vicem legîlis cum libro stant ante Officiatorē vultibus ad se mutuò conversis: Dicto *sicut erat*, ad sua loca redeunt, factis, ubi oportet, reverentijs. Sub finem ultimi Psalmi, Medij duo Cottati surgunt, birreta in scamnis deponunt, factâq; in medio genuflexione, accipiunt virgas, quisque ex sua parte, in quarum summitatibus sint parvæ candelæ, & cum ejsdem utraque manu gestatis, ita ut Virgarum summitas versus altaris medium utrinque sit pariter inclinata, accedunt extra cornua graduum ad altare, & accensis ibi parvis candelis modica corporis inversione accendunt Candelas Ceroferariorū, & in magnis candelabris, postea virgas ad suum locum deferunt, easque parvis ibi candelis extinctis suspendunt, & ad suas sedes redeunt attendendo, ut pari passu incedant, simul virgas ad extremas altaris candelas admoveant, simul extinguant, & accendant, tergum altari vel Officiatori non obvertant, & ad sua loca perveniant antè, quàm reliqui surgunt. Finitis Psalmis, dato signo ad surgendum Acolythus major accipiens à Substituto librum, portat eum supra pectus, accedit cum Socio post Ceroferarios ad Officiatorem, ibique ita stantes, ut tergum altari non vertant, capitis profundam inclinationem faciunt, & dum ille Capitulum canit, librum tenent, absolutoque Capitulo, factâ ad hymni intonationem reverentia recedunt iterum, & librū supra Cancellos ponunt. Ubi ante inchoatum *Magnificat* Thuriferarius cum thuribulo advenerit, duo minimi Acolythi utrinque ad cornua altaris accedunt, simúlque cum Thuriferario genuflexionē facientes ascendunt ad altare, & in extremitatibus velum conduplicando, altaris tabulam discooperiunt dimidiatam, decorè tamen, & simul, factâ-

que

que iterum ad cornua genuflexione ad sua loca redeunt. Peractâ verò omnium, etiam, qui in Choro sunt, incensatione, iterum accedunt cum solitis genuflexionibus, atque altare cooperiunt. Finito *Magnificat* duo Acolythi medij Candelas in Candelabris majoribus extinguunt. Majores verò librum ferentes ad Officiatorem, sicut ad Capitulum, accedunt, nec ante dictum secundò *Dominus vobiscum* discedunt, librúmque supra Cancellos ponunt. Vergente ad finem Antiphona B. Virginis ijdem accedunt ad Officiatorem ex utroque cornu, & supra primum gradum flectentes, conversis sibi invicem faciebus librum tenent, donec orationem absolverit.

V. His omnibus Ministris, in Vesperis communes sunt sequentes Cæremoniæ. Ante egressum faciunt omnes Cruci primùm, postea Officiatori profundam reverentiam. Egrediuntur detecto capite, demissis oculis, manibus tenentes ante pectus pileos quadratos, gravi incessu, sesqui passum distantes tam à præcedentibus, quàm socijs. Officiatori, quoties apud ipsos transit, caput inclinant. Sub Psalmis vel Cantico, quoties à Cęremoniario monētur, caput detegunt, & profundè, illud cum humeris versus altare inclinant, usque dum iterum signum elevandi à Cæremoniario detur. Si verò Officiator cum Asistentibus sub Hymno vel Antiphona, vel in accessu ad altare & recessu genua flectat eidē se & ipsi accommodant. Quando sub Cantico incensantur à Thuriferario vel Cæremoniario, capitis inclinatione Thurificanti respondent, & mox simili inclinatione proximum incensandum invitant. In ingressu ad Sacristiam eundem ordinem, ut in egressu observant; si tamen ad januam Sacristiæ venerint, ibidem consistunt, & duas lineas rectas facientes Officiatori, Asistentibus & Cæremoniario honorem primæ ingresionis relinquunt, & tum primùm Ceroferarij ac reliqui ingredientes, ac in linea rectâ stantes, Cruci profundam faciunt reverentiam, postea Officiatori, juvant Asistentes in paramentis exuendis, sicque ipsi etiam tandem suas Cottas deponunt.

CONCLVSIO.

TOTIVS INSTRVCTIONIS.

VT quæ hîc, in secunda potissimum parte, explicata sunt, jucundius sub unum aspectum veniant, & commodiora fiant Candidatis Sacerdotij, visum est è re fore, universam praxin Officij divini bene recitandi, in sequentes Tabulas conjicere, quæ breviter & clarè ostendent, quâ ratione quovis tempore Officium ordinandum sit. Poterunt etiam prædictæ Tabulæ separatim usui esse &, cùm placuerit, Breviario inseri, ut ad manum sint recitantibus & dubitantem fortè, dirigant.

TABVLÆ DIRECTIVÆ PRO OFFICIO DIVINO RECITANDO.

PRIMA TABVLA PRO

Ordo Festorum.	Invitatorium.	Hymnus	Antiphonæ.	Psalmi.
Dupl. 1. & 2. class.	Proprium, vel ex communi.	proprius, vel ex communi.	Propriæ, vel ex communi duplicantur.	Proprij, vel ex communi.
Dupl. per annum.	Proprium, vel ex communi.	proprius, vel ex communi.	Propriæ, vel ex communi. duplicantur.	Propri j, vel ex communi.
Semiduplex.	Ex communi.	Ex communi nisi proprius.	Ex communi, nisi propriæ.	Ex Communi.
Dominica,	Ex Psalterio nisi proprium,	Extra Advent. Quad. Passio. & Pascha, ex Psalterio	Extra Advēt. Quad. & Passion. ex Psalterio.	Ex Psalterio.
Dies infra Octavam.	Vt in Festo.	Vt in Festo.	Vt in Festo, non tamen Duplicantur.	Vt in Festo.
Simplex.	Ex Communi.	Ex Communi.	Ex Psalterio de feria occurrunt.	Ex Psalterio de Feria occurrente.
Offic. B. M. V. in Sabb.	Proprium.	Proprius.	Ex Psalterio de Sabb.	Ex Psalterio de Sabb.
Feria.	Ex Psalt. extra Advent. Tempus Passionis & Paschale.	Ex Psalt. extra Advent. Quad. & tempus Paschale.	Ex Psalterio.	Ex Psalterio.
Tempore Paschali.	Proprium, vel ex Communi, vel Psalterio, addito Alleluia.	proprius, vel ex communi. aut Psalterio.	Vnius Noct. Psalmi sub sola prima Antiphona, addito Alleluja	Proprij, vel ex communi, vel ex Psalterio.

Nisi subjungantur Laudes, dici potest Ora-

MATVTINO RECITANDO.

Absolutiones.	Benedictiones.	Lectiones.	Responsoria.	Hymnus Ambros.
Tres ordinariæ.	Novẽ ordin: nisi dicatur. Evang. pro 9 Lectione.	Novem propriæ, vel ex communi.	octo Propria, vel ex communi.	Dicitur.
Tres ordinariæ.	Novem ordinariæ, nisi dicatur Evang. pro 9 Lectione.	novem. noct. 1. de Script. occurre, nisi prop. vel ex commun.	octo Propria. vel ex communi.	Dicitur.
Tres ordinariæ.	Novem ordinariæ, ut in duplici.	9. Noct. 1. de Script. occur. nisi Feria Major occurrat.	octo ex communi, nisi propria notentur.	Dicitur.
Tres ordinariæ.	Novem ordinariæ.	Novem ex proprio de temp. præter Pascha & Pentecosten.	Octo extra Adventum & Septuages. & deinceps usq; ad Pascha.	Dicitur extra Adventum & Septuages. & deinceps usq; ad Pascha
Tres ordinariæ.	Ut in Festo.	9. No9. 1. de Script. occrr. reliquæ propriæ, vel ut in Festo.	Octo, ut in Festo.	Dicitur.
Una juxta ordinẽ feriarum.	Tres ex tertio nocturno.	Tres una aut duo de Scrip. occurrente Reliq. prop. aut ex comm. Sancti.	Duo ex communi, juxta ordinem feriæ. in 2. im, miscetur Gloria Patri.	Dicitur.
Propriæ.	Propriæ,	Tres Duæ de Script. occur. 3. propria.	Duo propria.	Dicitur.
Una juxta ordinem feriarum.	Tres juxta ordinem feriarum.	tres de Scrip. occur. extra Quadrages. & Vigilias.	Tria extra temp. Pasch. Intra illud, Duo.	Non dicitur, nisi tempore Paschali.
Ut in alijs Festis, vel ferijs.	Ut in alijs Festis, vel ferijs.	Ut in alijs Festis, vel ferijs.	Propria, vel ex communi aut propr. de tempor. ante versus additur Alleluja.	Dicitur, exceptâ Feria 2. Rogationum.

tio, Benedicamus, &c. vel tantum Oratio Dominica.

II. TABVLA PRO LAV-

Ordo Festorũ.	Antiphonæ.	Psalmi.	Capitulum.	Hymnus
Duplex.	Propriæ, vel ex communi.	Dominicales.	Proprium vel ex communi.	Proprius vel ex communi.
Semiduplex.	Ex communi, nisi propriæ.	Dominicales.	Ex communi, nisi Proprium.	Ex communi, nisi Proprius.
Dominica.	Ex Psalterio extra Adventum. & Septuag.	In Septuag. pro 1 & 2. Miserere & Confitemini.	Proprium, vel ex Psalterio.	Ex Psalterio extra Advent. Septuag. & Tempus Pasch.
Dies infra Octav	Vt in Festo sed nõ duplicantur.	Vt in Festo.	Vt in Festo.	Vt in Festo,
Simplex.	Ex com. nisi prop.	Dominicales.	Ex comm. nisi prop.	Ex comm. nisi, prop.
Off. B V. in Sabb.	Propriæ.	Dominicalas.	Proprium.	Proprius.
Feria.	Ex Psalterio nisi propriæ.	Ex Psalterio. Tempore Paschali Dominicales.	Ex Psalterio nisi Proprium	Ex Psal. extra Advent. Sept. & Tempus Paschale.
Tempore Paschali.	Additur Alleluia, nisi priùs habeatur.	Dominicales etiam in ferijs.	Pro Apost. Mart. & ferijs propriũ. aliàs ex communi.	Pro Apost. & Mart. & ferijs proprius. aliàs ex communi.

Terminantur Laudes per Pater noster Domi-

vinum au-

Versus.	Antiph. ad Bened.	Preces.	Oratio.	Suffragia.
Proprius, vel ex communi.	Propria. vel ex communi.	Non di-	Propria vel ex communi.	Omittuntur.
Ex communi, nisi proprius.	Ex communi, nisi propria.	cuntur, nisi	Propria, vel ex communi.	Dicuntur extra Adventum, Tempus, Passionis & Paschale.
Ex Psalterio, nisi Proprius.	Ex Psalterio, nisi propria.	in feriis	Propria.	Dicuntur extra Adventum, tempus Passionis, & Paschale.
Vt in Festo.	Vt in Festo, Sed non duplicantur.	majo-	Vt in Festo.	Omittuntur.
Ex comm. nisi prop.	Ex comm. nisi prop.	ri-	Propria vel ex communi.	Dicuntur extra Adventũ tempus Passion. & Pasch.
Proprius.	Propria.	bus, & vi-	Propria mutatur à Nativ. usque ad Purificationẽ.	Dicuntur extra Tempus Paschale.
Ex Psalt. extra Advent Sept. & Tempus Paschale.	Ex Psalterio. nisi propria.	giliis sim-	Dominicæ, In feriis majoribus propria.	Dicuntur cum commem. de Cruce extra Advent. tempus Passion. & Pascale.
Proprius, vel ex communi, cum Alleluja.	Propria, vel ex communi, cum Alleluja.	plicibus.	Propria vel ex communi.	Fit sola commemoratio de S. Cruce.

nus det nobis &c. & Antiphonam, cum : Di-
xilium &c.

III. TABVLA PRO HO-

Ordo Festorum.	Hymnus	Antiphona.	Psalmi.	Capitulum.
Duplex.	Ex Psalterio.	Ex Laudibus non duplicantur.	Tres Ordinarij.	In Prima, Regi. In Reliquis Prop. vel ex communi.
Semiduplex.	Ex Psalterio.	Ex Laudibus.	Tres Ordinarij	Vt in Duplici.
Dominica.	Ex Psalterio.	Ex Psalterio, nisi propriæ.	Extra Temp. Pasch. Quat. cum Symbolo Athanasij	Psalterio, nisi Proprium.
Dies infra Octav.	Vt in Festo.	Vt in Festo, sed non duplicantur.	Vt in Festo	Vt in Festo.
Simplex.	Ex Psalterio.	Ex Laudibus.	Tres Ordinarij	Vt in Duplici.
Offic. B. M. V. in Sabb.	Ex Psalterio. In fine, [illegible]	Ex Laudibus.	Tres Ordinarij	Vt in Duplici
Feria.	Ex Psalterio.	Ex Psalterio vel Proprium de Tempore.	Ex Psalterio.	In Prima. Pacem. Reliqui ex Psalterio.
Temp. Pasch.	Ex Psalterio, extra Octavam Paschæ.	Ex Laudibus. cum Alleluja. nisi priùs adsit.	Tres Ordinarij.	In Prima. Regi. In reliquis Proprium.

Terminantur hæ Horæ per Pater noster: nisi subsequatur Antiphona de B. Vir-

RIS MINORIBVS RECITANDIS.

Responsorium breve.	Oratio.	Preces.	Lectio brevis.
In Prima ordinarium. In reliquis prop, vel ex communi.	ex In Prima ordinaria. In reliquis de Festo.	Non dicuntur.	Ex Capitulo Nonæ.
Vt in Duplici.	Vt in Duplici,	Dicuntur extra Octav. in sola Prima.	Vt in Duplici,
Ex Psalterio, juxta varietatem temporum.	In Prima, ordinaria. In reliquis de Dominica.	Dicuntur extra octavam. in sola Prima.	Ex Psalterio
Vt in Festo.	Vt in Festo.	Non dicuntur.	Vt in Festo.
Vt in Duplici.	Vt in Duplici.	Dicitur in sola Prima solæ Dominicales.	Vt in Duplici
In Primâ ordinarium, cum. Qui natus. In reliquis Proprium,	In Prima ordinaria. In reliquis propria.	Dicuntur in sola Prima solæ Dominicales.	Ex Capitulo Nonæ.
Ex Psalterio.	In Primâ, propria. In reliquis ex Laudibus.	Dicuntur integræ in Ferijs Majoribus & Vigilijs.	Ex Psalterio.
In Prima ordinarium, in reliquis propr. vel ex comm. cum duplici Alleluja.	In Primâ ordinaria. In reliquis, ut in Laudibus.	Dicuntur. extra Duplex & Octavas.	Ex Capitulo Nonæ.

junguntur Laudibus, tunc enim etiam Anti-
gine dicitur.

IV. TABVLA PRO VESPERIS ET

Ordo Festorum.	Antiphona.	Psalmi.	Capitulum.	Hymnus
Duplex.	Propriæ vel ex communi.	Proprij, vel ex communi.	Proprium vel ex communi.	Proprius, vel ex communi.
Semiduplex.	Propriæ vel ex communi.	Proprij, vel ex communi.	Proprium vel ex communi.	Proprius, vel ex communi.
Dominica.	Propriæ.	Proprij.	Ex Psalterio vel Proprium de Tempore.	Proprius.
Dies infra Octav	Vt in Festo, sed non duplicantur.	Vt in Festo.	Vt in Festo.	Vt in Festo.
Simplex.	Ex Psalterio.	Ex Psalterio.	ex communi nisi prop.	Ex communi, nisi prop.
Offic. B. M. V. in Sabb.	Ex Psalterio.	Ex Psalterio.	Proprium.	Proprius.
Feria.	Ex Psalterio.	Ex Psalterio.	Ex Psalterio, vel Proprium de Tempore.	Ex Psalterio, vel Proprius de Tempore.
Temp. Pasch.	Propriæ vel ex communi, cum Alleluja.	Proprij, vel ex	Proprium vel ex communi.	Proprius, vel ex communi.

Terminantur Vesperæ per Pater noster. Completo-

COMPLETORIO RECITANDIS.

℣. Aña. adMagn.	Preces.	Oratio.	Suffragia.	Cõplet̃oriũ.
Proprius vel ex communi.	Non dicuntur.	Propria. vel ex communi.	Non dicuntur.	Sine Precibus.
Proprius vel ex commuui.	Non dicuntur.	Propria, vel ex communi.	Dicuntur extra Adventum, Tempus Passionis, & Paschale.	Cum Precibus.
Ex Propria, de Tempore.	Non dicuntur.	Propria.	Dicuntur extra Adventum tempus Passionis, & Paschale.	Cum Precibus.
Vt in Festo Antiph. non duplicatur.	Non dicuntur.	Vt in Festo.	Non dicuntur.	Sine Precibus.
Ex communi. nisi propr.	Non dicuntur.	Propria, vel ex comm.	Dicuntur extra Temp. Pasch.	Cum Precibus.
Proprij.	Non dicuntur.	Propria	Dicuntur extra Temp. Pasch.	Cum Precibus.
Ex Psalterio, vel Proprius.	Dicuntur in ferijs majoribus extra temp. Pasch.	Dominicæ, nisi sit Propria.	Dicuntur extra Adventum Tempus Passionis, & Paschale.	Cum Precibus.
Proprij, vel ex communi.	Non dicuntur.	Propria, vel ex communi.	Non dicuntur. Fit tantùm commem. de S. Cruce extra Duplex, & Octavas.	Cum Precibus, extra Duplex & octavas.

rium per Antiph. Divinum Auxil, Pater. Ave. Credo.

OBSERVANDA
AD HAS TABULAS.

I. Quandocunque aliquid Speciale in Officio proprio disponitur, cessat Tabularum præsentium dispositio, quia speciale derogat universali.

II. Quando duo Festa novem Lectionum occurrunt, alterum transfertur in diem proximum non impeditum. Est autem dies non impeditus, in quo nullum Festum aliud novem Lectionum occurrit. Dies infra Octavam non sunt dies impeditus respectu Duplicium translatorum, nisi sint Octavæ Privilegiatæ Paschatis, Pentec: Epiphaniæ, Corporis Christi. Semiduplicia infra Octavam occurrentia, solùm in diem Sequentem tranferri possunt, qui si impediatur, ultra Octavam transferri debent.

III. Cum Octava celebrantur, præter Festa in Breviario notata, Festum Dedicationis, & Patroni vel Titularis. A die Cinerum usque ad Dominicam in albis; & à die 17. Decemb. usque ad Nativitatem nullum Festum cum Octava celebratur. Quod si inchoata sit, abrumpitur.

APPEN-

APPENDIX
SEU
MEMORIALE
SACERDOTIS BONI
MUNUS
Brevi Facilique Methodo Comprehendens.

§. I.
DE FINE ET INSTRUMENTIS SACERDOTIS.

FINIS.

1. DEI honorem quærere,
Ut magis dilatetur. *a.*
2. Seipsum non negligere,
Ut Anima salvetur,
3. Et Proximum perficere,
Ut Charitas servetur. *c.*

a. Nam de Sacerdote quoq; dicit DEUS. *Quoniam vas electionis est mihi iste, ut portet nomen meum coram Gentibus, & Regibus, & Filijs Israel.* Act. 9. b. *Quid enim prodest homini si universum mundum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur?* Matth. 16. *c.* Hinc quippe oritur summa dignitas Sacerdotis; *cùm*, teste D. Dionysio de cæl. Hier. c. 3. *Omnium divinorum divinissimum sit, cooperari DEO in salutem animarum.*

Instrumenta Sacerdotis.

SUfficiens Sciencia.
Ad munus adimplendum. a.
Major longè prudentia.
Ad recte procedendum. b.
Et summa Sanctimonia. c.
Ad fructum faciendum. d.

a. Ne audiat illud Oseæ c.4. *Tu repulisti scientiam; & ego repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi.* b. Iuxta illud Christi. Matth. 10. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes.* c. Ut impleat illud DEI monitum: *Sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus DEUS vester.* Levit 19. d. Sic enim velut palmes, conjungitur cum Christo velut Vite, & sperare potest impletum iri, quod idem Christus dixit: *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum.* Ioan. 15.

§. II.

OBSERVANDA ERGA SUPERIORES PERSONAS.

ERGA DEUM.

FIdes viva. a.
Spes firma. b.
Charitas perfecta. c.

a. Quâ vivaciter credat DEUM, qui est ipse *Via, Veritas, & Vita*, Ioan. 14. Non nisi verissima revelantem, omnia bona eminentissimo modo continentem (juxta illud Moysi dictum *Ego ostendam omne bonum tibi* Exod. 33.) ubique & in omnibus existentem (*in ipso enim vivimus, movemur, & sumus* Act. 17. ut studeat ambulare coram DEO, memineritque semper illius dicti Christi: *Quamdiu fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis.* Matth. 25. b. Quâ firmiter speret, copiosum gratiæ auxilium, felicem operum successum, & copiosum laborum præmium. c. Agendo & patiendo, quæ vult DEUS, quo modo vult, & quia vult eam:

Omne

Omne tulit punctum, patitur qui semper, agitque;
Quævult, quóve modo vult DEVS, & quia vult.
Domine, doce me (semper) facere voluntatē tuā, *Psal.* 142.

Erga Christum.

CHaritas tenertima
Propter Redemptionem. *a.*
Gratitudo maxima.
Propter vocationem. *b.*
Imitatio studiosissima
Propter perfectionem.

a. Hoc enim beneficium, teste S Bernardo, *Amorem nostrum omnino sibi vendicat, devotionem nostram blandius allicit, justiùs exigit, arctiùs stringit, & vehementiùs afficit.* *b.* Quam præstabit, si Christum sibi dicentem imaginetur, & exaudiat: *Obsecro vos ego vinctus in Domino* (imò & mortuus pro vobis) *ut dignè ambuletis vocatione, quâ vocati estis.* ad Eph c. 4. *Satagentes, ut per bona opera certam vestrā vocationem & electionem faciatis.* 2. Petr. 1. c. Ideo enim exemplum dedit nobis, ut, quemadmodum ipse fecit, ita & nos faciamus. *Ioan.* 13.

Erga B. V. & Cælites.

ÆStimatio magna.
Propter meritorum præstantiam.
Veneratio constans. *b.*
Propter Gloriæ excellentiam.
Fiducia maxima. *a.*
Propter patrocinij potentiam.

a. Nimis enim honorificati sunt amici tui DEVS. *Psal.* 138. *b.* Ea maxime, quam sequens Versus indicat. *Sanctorum est cultus pulcherrimus, optima vita.* *c.* Quid enim *sub tantis Custodibus* (& Patronis) *timeamus*, aut diffidamus? *Fideles sunt, prudentes sunt, potentes sunt.* S. Bern. in Psal. Qui habitat.

Erga Ecclesiam.

INsignis Honoratio a
Per vitæ Sanctitatem.
Filialis subjectio b.
Per officij Fidelitatem.
Fortis propugnatio
Per doctrinæ potestatem. c

a. Iuxta illud Tobiæ c. 4. *Honorem habebis Matri tuæ omnibus diebus vitæ tuæ.* b. Conformiter illi monito. *Esto fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Apoc. 2. c. *Scientes, quoniam in defensionem Evangelij positi sumus.* ad Philip. c. 1.

Erga Episcopos, aliósque Superiores.

SUmma reverentia,
Quia DEI Vicarij. a.
Charitas ingenua,
Quia Patres pijssimi. b.
Obedientia promptissima,
Quia Pastores optimi. c.

a. Iuxta illud Luc. 10. *Qui vos spernit, me spernit.* b. *Nam in Christo IESV per Evangelium illi nos genuerunt.* 1. Cor. 4. c. Hortante S. Paulo c. 13. Hebr. *Obedite Præpositis vestris, & subjacete; ipsi enim pervigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri; ut cum gaudio hoc faciant; & non gementes.*

Erga Magnates.

HOnoris justi oblatio
Propter Status eminentiam. a.
Favoris conservatio
Propter virium potentiam. b.
Locutionis cautio
Propter periculi præsentiam. c.

a. Iuxta illud D. Petri 1. c. 2. *DEVM timete, Regem honorificate* b. Nam, ut sapienter quidam monuit, ad

Magnates

Magnetes velut ad ignem, nec propinquè nimis accedendum, ne nimirum accendamur & elevemur inconstantibus favoribus; nec procul nimis discedendum, ne frigeamus defectu beneficiorum ab ipsis conferendorum, Hinc ipse DEVS monuit Exod. 22. *Principem Populi tui non maledices.*

§. III.

OBSERVANDA ERGA ÆQVALES.

ERGA ALIOS SACERDOTES.

Concordia in affectu
Propter vinculum Fraternitatis a
Reverentia in Colloquio
Propter meritum dignitatis. b.
Promptitudo in obsequio
Propter titulum æqualitatis. c.

a. Ut sicut olim primorum Christianorum, ita nunc Sacerdotum sit cor unum & anima una Actor. c. 4. b. Iuxta Ecclesiastici 6. 6 monitum. *In multitudine Presbyterorum prudentium sta, & Sapientia illorum ex corde conjungere; ut omnem Sapientiam DEI possis audire* c. *Quod enim vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Matth. 7.

Erga Benefactores.

Beneficij agnitio
Per dignam æstimationem. a.
Gratiarum actio
Per crebram prædicationem. b.
Vicissitudinis exhibitio.

a. *Nam optima beneficiorum custos est ipsa memoria beneficiorum, & perpetua confessio gratiarum.* juxta S. Chrysost. Hom: 24. in Matth. b: *Invitat quippe ad magna, qui gratanter suscipit modica, & spem de futuris recipit, qui transacta beneficia recognoscit.* Cas. Ep. 4. c. Imitari enim agros fertiles nos oportet, qui multò plus reddunt, quam acceperint. Seneca in Epist.

Erga

Erga Inimicos.

INjuriæ condonatio
Per divinam dilectionem, a.
Orationis oblatio
Per ignorantiæ prætensionem. b.
Amoris conciliatio
Per Beneficiorum collationem. c.

a. Ut impleatur Christi mandatum Matth. 5. datum *Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis Filij Patris vestri, qui in cælis est.* b. Dicendo cum Christo: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt, quid faciunt.* Luc. 23. c. Hortante Apostolo ad Rom. 2. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi; hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus.*

Erga Vicinos, aliósque non Subjectos.

PAcis conservatio
Propter communem consolationem. a.
Iurium conservatio
Propter justitiæ defensionem. b.
Auxilij oblatio
Propter amoris obligationem. c.

a. Ut monet Apostolus ad Rom. 17. *Quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.* b. *Qui enim sequitur Iustitiam & misericordiam, inveniet vitam, justitiam & gratiam* Prov 21. 3. Nam *quâ mensurâ mensi fueritis, eâdem remetietur vobis.* Luc. 6.

Erga Mulieres.

RArissima aspectio
Propter castimoniæ conservationem. a.
Brevissima collocutio
Propter publicam ædificationem. b.
Cautissima Conversatio
Propter lapsus devitationem.

a. Me-

a. Memento, quoniam malus est oculus nequam Eccli. c. 1. Et quòd, *qui annuit oculo, dabit dolorem. b, Quia per levia verba venitur ad pessima facta,* ut sapienter dixit Tritemius. *b. Quia nec Davide sanctior, nec Samsone fortior, nec Salomone sapientior es.* S. Hieron.

Erga Pauperes & Miseros.

Suavis allocutio
  Ad causandam consolationem. *a.*
Christiana compassio
  Ad demonstrandam dilectionem. *b.*
Amorosa subventio
  Ad faciendam sublevationem. *c.*

a. Si enim *lingua gratiosa Eucharis in bono homine abundat,* juxta Ecclesiasticum c. 5. quidni multò magis in Sacerdote? *b.* Quia, teste S. Gregorio in Moral. *plus est compati ex corde, quàm dare, quia quisquis indigenti perfectè compatitur, minus æstimat omne, quod dat; exteriora largiens, quod est extra seipsum, dat; qui autem fletum & compassionem proximo tribuit, ei etiam aliquid de semetipso tradit. c.* Sequens S. Tobiæ consilium: *Quomodo potueris, esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: si exiguum tibi fuerit, etiam exiguum libenter impertiri stude,* c. 4.

Erga Hospites.

Benevola exceptio
  Propter Hospitalitatem. *a.*
Liberalis tractatio
  Propter charitatem. *b.*
Iucunda conversatio
  Propter hilaritatem. *c.*

a. Iuxta illud Apostoli Hebr. 13. *Charitas fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite obliviscì. b.* Ut audire quondam cum solatio mereatur: *Hospes eram, & collegistis me.* Matth. 25. *c.* Hortante Ecclesiastico c. 35. *In omni dato hilarem fac vultum;* hilarem quippe datorem non DEVS tantùm, sed & homines diligunt.

Erga Defunctos.

CRebertima recordatio
Propter gratiæ societatem. *a*.
Tenerrima commiseratio
Propter pœnæ acerbitatem. *b*.
Celerrima subventio
Propter auxilij necessitatem, *c*.

a. Hinc ad Sacerdotes præcipue clamant *Miseremini mei, miseremini mei, saltem vos Amici mei, quia manus Domini tetigit me.* Iob. 19 *b*. Quia, teste S. Augustino in Psal. 37. ignis ille etsi non sit æternus, miro tamen modo gravis est, superátque omnem pœnam, quam homo unquam passus est in hac vita, vel pati potest. *c*. Si enim dum cadit Asinus, omnes eum sublevare festinant: & dum porcus cadit, omnes alij porci accurrunt, an non, dum clamat inter tormenta Fidelis, celerius subveniendum erit? S. August. s. 44. ad FF. in Eremo.

§. IV.

OBSERVANDA ERGA INFERIORES.

ERGA PAROCHIANOS.

AMor Universalis
Propter causæ similitudinem *a*.
Zelus prudens
Propter officij amplitudinem. *b*.
Vita exemplaris *c*.
Propter suasionis aptitudinem. *d*.

a. Iuxta illud S. Iacobi. c. 2. *Nolite in Personarum deceptione habere fidem Domini nostri IESU Christi gloriæ.* *b*. Quia Sacerdos est *fidelis ille servus & prudens, quem Dominus super familiam suam constituit.* Matth. 24. *c*. Ut ad imitationem Magistri incipiat *facere & docere*. *d* *Quia illa vox libentius Auditorum corda penetrat, quam dicentis vita commendat; quia quod loquendo imperat, ostendendo adjuvat ut fiat.* Ut bene S. Gregor. in Pastor. p. 2. c. 3. dixit.

Erga

Erga Domesticos.

IMpera discretè negotium
Propter infirmitatem,
Exige mansuetè supplicium.
Propter charitatem. *b.*
Redde fideliter prœmium
Propter æquitatem. *c.*

a. Quia, ut sapienter quidam dixit, mortalium vires ut plurimum debiles fervoris & laboris excessu franguntur, exilium continuatione roborantur. *b.* Nam ut S Prosper l. 2. de vit. contempl ait, *Leviter castigatus exhibet reverentiam castiganti, asperitate autem & increpatione nimiâ offensus, neque increpationem recipit, nec salutem. c. Quia dignus est Operarius mercede sua.* 1. Tit. 5.

§. V.

OBSERVANDA ERGA SEIPSUM:

ERGA SUAM PERSONAM.

CUra Oeconomiæ sobria
Propter majorem ædificationem. *a.*
Cura corporis moderata.
Propter faciliorem operationem. *b.*
Cura animæ præcipua
Propter potiorem æstimationem. *c.*

a. *Quia*, ut recte Petrus Blessensis ait, *Vacuum à Sæcularibus oportet esse animum divinæ servitutis obsequio dedicatum. Magnis addictus es noli minimis occupari, minima & vilia sunt, quæcunque ad sæculi quæstus & non lucra pertinent animarum. b.* Unde S. Hieronymus bene monet *in vilissimis etiam cibis vitanda est satietas, nihil enim ita obruit animum, ut venter plenus & exæstuans.* c. *Si enim animam negligamus, nec corpus salvare poterimus*, inquit recte S Chrysostomus. *Qui ergo ordinem servat, & quod primum est colit, etiam si negligat, quod secundum est, per primi salutem salvabitur & secundum.*

Erga Vocationem.

MAgna æstimatio
Propter dignitatis eminentiam. a.
Perfecta cognitio
Propter muneris exigentiam. b.
Studiosa executio
Propter præmij excellentiam. c.

a. Quam clarè sequenti sententia Cassiodorus in Catmundi expressit: *Sacerdos DEI! si altitudinem cæli contempleris, altior es: si pulchritudinem Solis & Lunæ, pulchrior es: si discretionem Angelorum, discretior es: si omnium Dominorum sublimitatem, sublimior es: solo Creatore tuo inferior es.* b. *Si enim*, ut S. Leo loquitur, *in alijs vix tolerabilis videtur, inscitia* (eorum, quæ ad officiũ pertinent) *quomodo excusari poterit in eo, qui se Magistrum infantium, & Doctorẽ insipientium profitetur? ignorans utiq; ignorabitur, imò & multos ignorare faciet, & ignorari.* c. Ne audiat, quod miles ignavus Alexandri nomen gerens à Rege Alexandro audire debuit: *Aut nomen Alexandri depone, aut Alexandro digna gere.*

Erga Media.

STudium Orationis avidissimum
Ad obtinendam gratiam. a.
Studium mortificationis continuum.
Ad purificandam conscientiam. b.
Studium humilitatis necessarium
Ad cavendam vanam gloriam.

a. Nam ut bene S. Augustinus. Hom. 40. ait: *Rectè novit vivere, qui rectè novit orare.* b. *Qui enim Christi sunt, carnẽ suã crucifixerunt cũ concupiscentijs suis.* Galat. 5. c. *Quia perit omne, quod agitur si non in humilitate custoditur.* S. Greg.

Erga Officium.

EXacta diligentia
Ob muneris dignitatem. a.
Reflexa experientia
Ob operationis facilitatem. b.

Invicta

Invicta constantia
Ob coronationis necessitatem. *c.*

a. Iuxta monitum Ecclesiastici c. 33. *In omni opere tuo praecellens esto.* *b.* Quia juxta Proverbium: *Experientia est optima Magistra rerum.* *c.* *Quia incassum bonum agitur, si ante terminum deseratur.* S. Greg. l. 1. moral.

Erga Executionem.

PUra intentio
Ad augendum meritum. *a.*
Studiosa operatio
Ad implendum officium.
Generosa resignatio
Ad tranquillandum animum. *c.*

a. Iuxta consilium S. Pauli 1. Cor. 10. *Sive manducatis, sive bibitis sive aliud quid facitis, omnia in gloriam DEI facite.* *b.* Ut dicere posset suo modo cum David 1. Par. 29. *Totis viribus praeparavi impensas domus DEI mei*, seu actionem hanc vel illam; *non enim homini praeparatur sed DEO.* *c.* *Quia si DEUS est causa illius, quod quaeris, contentus eris, quomodocunque eveniat.* Th. Kemp.

Erga Incitamenta.

CRede DEI praesentiam,
Quia summus Spectator est. *a.*
Spera promissam Gloriam,
Quia summum praemium est. *b.*
Ama tui victoriam,
Quia summum imperium est. *c.*

a. Quidni enim potiori jure dicat Sacerdos, quàm Epicurus: *Haec ego non multis, sed tibi; satis enim magnum alter alteri theatrū sumus.* *b.* Iuxta ipsius DEI testimoniū: *Ego ero merces tua magna nimis.* Gen. 15. *c.* Nam imperare sibi maximum imperiū est, ut jam olim sapientes pronuntiarunt.

Erga Pericula.

DEgusta vinùm modicè
Ob vitandum scandalum *a.*

Age cum Feminis Angelicè
Ob cavendum periculum. *b.*
Tracta pecuniam castè
Ob fugiendum vitium. *c.*

a. Iuxta S. Pauli consilium Timotheo. c. 1. datum: *Modico vino utere propter stomachum tuum, & crebras ægrotationes tuas.* *b.* Ita S. Cyprianus de singul. Cleric. dum ait: *Sic agite ut semper in Clericis Ecclesiæ Senatus candidus constet. Severitas in vobis circa feminas vigeat, auctoritas polleat, vigor teneatur, gravitas veneretur.* *c.* Quia *Dæmone gravior est pecuniarum cupiditas*, teste S. Chrysostomo, Hom. 64. in c. 12. Io. *quâ multi magis persuasi sunt, quàm Ethnici abl dolis quibus non omnia parant, huic verò omnia, & quodcunque faciendum suggerit, obsequuntur.*

Erga Redditus.

Moderata procuratio
Secundum necessitatem. *a.*
Studiosa conservatio
Secundùm æquitatem. *b.*
Recta dispensatio
Secundùm pietatem.

a. Ita S. Paulus 1. Tim. 6. *Habentes alimenta, & quibus tegamur his contenti simus.* b. *Quia patrimonia pauperum sunt facultates Ecclesiarum*, teste S. Bernardo *c.* Iuxta illud Luc. 17. *Quis putas est fidelis dispensator & prudens? & Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus, invenerit sic facientem,*

§ VI.

OBSERVANDA CIRCA ACTIONES QUOTIDIANAS.

DE TEMPORE MATUTINO.

Surge manè velociter
Suadente æquitate. *a.*
Vestire clericaliter
Suadente honestate, *b.*

Offer

Offer preces hilariter
Suadente pietate. *c.*

a. Iuxta monitum Ecclesiastici c. 32, *Hora surgendi ne te trices.* *b.* Ut ipso vestitu ostendat, se consilium S. Pauli secutum: *Induimini Dominum nostrum Iesum Christum ad Rom.* 13. *c.* Ita Salomon Prov. 3. *Honora Dominum de tua substantia, & de primitijs frugum tuarum, & abundabunt horrea tua frumento, & vino torcularia redundabunt.*

De Meditatione.

Sit præparata optimè
Ad congruum affectum. *a.*
Sit absoluta integrè
Ad solidum profectum. *b.*
Sit ordinata practicè
Ad plurimum effectum.

a. Iuxta illud Ecclesiastici c. 18 *Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo, qui tentat DEVM.* *b.* Ut experiatur, quod David Psal 38. dixit: *Concaluit cor meũ intra me., & in meditatione mea exardescet ignis c.* Quia teste Cassiod. super Psal. 16. *Illius est perfecta oratio, cujus & causa clamat, & lingua, & actus, & vita.*

De Oratione vocali.

Sit humilis & reverens
Quoad corporis dispositionem.
Sit prudens atque diligens
Quoad mentis attentionem *b.*
Sit ardens atque permanens
Quoad affectus intensionem.

a. Quia humilium & mansuetorum semper DEO placuit deprecatio. Iudith c 9. *b Quid enim prodest strepitus Labiorum, ubi cor est mutum? Neque enim verba deprecantis DEVS attendit sed Orantis cor aspicit.* Isid. de sum. bono. l. 3. c. 8. *c.* Nam *virtutis pondus orationẽ habet, quam nequaquã perseverantia continui amoris tenet. Veraciter orare est, amoris cõpunctione gemitus, & non cõposita verba resonare.* S. Greg. in mor.

De Mensa.

Præ-

PRæmitte Benedicite,
Ut pius agnoscaris. *a.*
Quod sumis, sume modicè,
Ut finem consequaris. *b.*
Persolve grates impigrè,
Ut sæpius pascaris. *c.*

a. Quia mensa ab oratione sumens initiũ & in Orationẽ desinens nũquã deficeret, juxta S Chrysost. *b*, Ita Ezech. suadens c. 4 *Cibus tuus, quo vescẽris, erit in pondere. c.* Iuxta Moysis cõsiliũ Deut. 8. datũ *Cùm comederis & saturatus fueris, benedicas Domino DEO tuo.*

De Recreatione.

POst mensam curas abijce,
Ne fixa mens gravetur. *a.*
Aptam quietem elige,
Ne corpus enervetur. *b.*
Honesta verba loquere,
Ne spiritus laxetur. *c.*

a Nam sicut nimia frangit arcum intensio, ita neglecta animum enervat remissio, ut habet commune adagium. b. Si enim secundùm corpus ut jumentum facti sumus apud DEUM, teste S. David Ps. 72. *Quidni sua quoque jumento huic ad reparandas vires vicissitudo ac quies concedatur? c. Sicut enim fornax citò calorem perdit si aperto ostio frigido aeri conceda-tur aditus, ita facilè quoq; devotionis evanescit spiritus, si ostium linguæ per dissoluta colloquia laxetur.* S. Bern.

De Conversatione cum externis.

SIt sancta conversatio,
Ut Clericus puteris *a.*
Æqualis sit dilectio,
Ut nullum aspserneris. *b.*
Sit efficax locutio,
Ut plurimos lucreris. *c.*

a. Nã quoties loqueris, toties scito, te morũ tuorũ chirographũ alijs exhibere, juxta illud: loquere, ut videã te. Wid. *b.* Decet enim æqualẽ esse mẽsurã affectiõis ubi par est causa dilectionis. *c.* Quod fiet *si sermo amè, quã proferatur, librà justi.*

justitia examinetur, ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, & in verbis modus. S. Ambr. 1. offic. c. 2.

De Visitatione ægrorum.

HOs visita velociter
Pro obligatione. *a.*
Alloquere suaviter
Pro consolatione. *b.*
Hortare efficaciter
Pro confortatione. *c.*

a. Ad exemplũ Christi dicentis: *Veniã & curabo eũ.* Matt. 8. *b.* Quia *qui dulcis est eloquio, cõmendatiorẽ reddit doctrinã. Favus mellis verba cõposita.* Prov. 16. *c.* Ut medicinã, quã corpori ægro afferre nõ potest, suppleat per animũ salubriter confortatum.

De Confessione audienda.

EXacta audientia
De peccatis admissis. *a.*
Severa reticentia
De secretis commissis. *b.*
Discreta pœnitentia
De delictis remissis. *c.*

a. Quia nescit justitiã observare sententiæ, qui nõ studuit perfectã habere notitiã causæ. *b.* Iuxta illud Ecclesiastici c. 10. *Audisti verbũ adversus proximũ tuũ* (Pœnitentis contra seipsum) *cõmoriatur in te, fidens, quoniam non te disrumpet.* *c.* Hic enim vel maximè implere debet illud Christi: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Tollite jugum meum super vos. Iugũ enim meũ suave est, & onus meum leve.* Matth. 11.

De Concione.

APposita sit. *a.* & solida, *b.*
Quoad materiæ inventionem.
Excocta bene. *c.* & fervida.
Quoad formæ dispositionem.
Decôre multo prædita.
Quoad ipsam elocutionem. *c.*

a. Ne dum parvis sublimia, & non profutura prædicat, se magis curet ostendere, quàm Auditoribus prodesse. S. Greg.

 b. Ut

Præmitte Benedicite,
Ut pius agnoscaris. *a.*
Quod sumis, sume modicè,
Ut finem consequaris. *b.*
Persolve grates impigrè,
Ut sæpiùs pascaris. *c.*

a. Quia mensa ab oratione sumens initiū & in Orationē desinens nūquā deficeret, juxta S Chrysost. *b*, Ita Ezech. suadens c. 4 *Cibus tuus, quo vesc̄eris, erit in pondere. c.* Juxta Moysis cōsiliū Deut. 8. datū *Cùm comederis & saturatus fueris, benedicas Domino DEO tuo*,

De Recreatione.

Post mensam curas abijce,
Ne fixa mens gravetur. *a.*
Aptam quietem elige,
Ne corpus enervetur. *b.*
Honesta verba loquere,
Ne spiritus laxetur. *c.*

a. Nam sicut nimia frangit arcum intensio, ita neglecta animum enervat remissio, ut habet commune adagium. b. Si enim secundùm corpus ut jumentum facti sumus apud DEUM, teste S. David Ps. 72. *Quidni sua quoque jumento huic ad reparandas vires vicissitudo ac quies concedatur? c. Sicut enim fornax citò calorem perdit, si aperto ostio frigido aeri concedatur aditus, ita facilè quoq; devotionis evanescit spiritus, si ostium linguæ per dissoluta colloquia laxetur.* S. Bern.

De Conversatione cum externis.

Sit sancta conversatio,
Ut Clericus puteris *a.*
Æqualis sit dilectio,
Ut nullum aspperneris. *b.*
Sit efficax locutio,
Ut plurimos lucreris. *c.*

a. Nā quoties loqueris, toties scito, te morū tuorū chirographū alijs exhibere, juxta illud: loquere, ut videā te. Wid. *b.* Decet enim æqualē esse mēsurā affectiōis ubi par est causa dilectionis. *c.* Quod fiet *si sermo antè, quā proferatur, librâ justi.*

justitia examinetur, ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, & in verbis modus. S. Ambr. 1. offic. c. 2.

De Visitatione ægrorum.

HOs visita velociter
Pro obligatione. *a.*
Alloquere suaviter
Pro consolatione. *b.*
Hortare efficaciter
Pro confortatione. *c.*

a. Ad exemplũ Christi dicentis: *Veniã & curabo eũ.* Matt. 8. *b.* Quia *qui dulcis est eloquio, cõmendatiorẽ reddit doctrinã. Favus mellis verba cõposita.* Prov. 16. *c.* Ut medicinã, quã corpori ægro afferre nõ potest, suppleat per animũ salubriter confortatum.

De Confeßione audienda.

EXacta audientia
De peccatis admissis. *a.*
Severa reticentia
De secretis commissis. *b.*
Discreta pœnitentia
De delictis remissis. *c.*

a. Quia nescit justitiã observare sententiæ, qui nõ studuit perfectã habere notitiã causæ. *b.* Iuxta illud Ecclesiastici c. 10. *Audisti verbũ adversus proximũ tuũ* (Pœnitentis contra seipsum) *cõmoriatur in te, fidens, quoniam non te disrumpet.* *c.* Hic enim vel maximè implere debet illud Christi: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Tollite jugum meum super vos. Iugũ enim meũ suave est, & onus meum leve.* Matth. 11.

De Concione.

APposita sit. *a.* & solida, *b.*
Quoad materiæ inventionem.
Excocta bene. *c.* & fervida.
Quoad formæ dispositionem.
Decôre multo prædita.
Quoad ipsam elocutionem. *c.*

a. *Ne dum parvis sublimia, & non profutura prædicat, se magis curet ostendere, quàm Auditoribus prodesse.* S. Greg.

b. Ut jure usurpare possit illa verba: *Audite verba mea, verba suavissima & omnem Philosophorum & Sapientũ hujus mundi scientiam excedentia. Verba mea Spiritus & vita sunt.* Thom. Kemp. l. 3. c. 3. c. Alioqui *qui ascendit sine labore, descendet sine honore.* d. Non enim sectari debet *lenocinia Rhetorum, sed veritates piscatorum.* Sermo meus) debet dicere posse cum S. Paulo 1. 1. Cor. 2.) *& prædicatio mea non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis sed in ostensione spiritûs, & virtutis.* e. Quia quod patina cibo, hoc elocutio Verbo Dei præstat: alterutrum horum fastiditur, si illorum alterutrum sordescat.

De Catechesi.

Hanc magni semper æstima,
Ut par est æstimari.
Crebro tuis deprædica,
Ut par est commendari. *b.*
Summa cum curâ explica,
Ut par est observari.

a. *Quia Adolescens juxta viam suam* (à Catechista ostensam) *etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Prov. 22. *b.* Usurpans illud Christi: *Sinite parvulos venirè ad me, & ne prohibueritis eos.* Marc. 1 . c. Ne juste audiat querelam illam: *Parvuli petunt panẽ, & non est, qui frangat eis.* Thren. 4.

De Somno.

Somni quietem excipe
Ut brevi moriturus. *a.*
Arcana mentis discute
Ut Iudicem passurus *b.*
Dei favores recole
Ut plures percepturus. *c.*

a. Iuxta illud Luc. 12. *Hâc nocte animam tuã repetent à te, & quæ parâsti, cujus erunt? b Si enim nosmetipsos dijudicaremus, non utiq; judicaremur.* 1 Cor. 11. *c.* Nam jugiter sibi subvenire *facit, cui collatum beneficiũ ob oculos semper assistit.* Cassiod. super Psal. Quoniã miser. Inspice & fac secundũ exemplar, quod tibi monstratum est. *Exod* 25. Quod non intelligis, dum legis, cognosces in die Visitationis. *Thom. Kemp. l. 3. c. 3.*

INDEX

INDEX TITVLORVM.

In Instructione practica de SS. Missæ sacrificio offerendo.

PARS I. De Missa in genere.

PARS II. De Ritibus in ipsa Missa observandis.

Tit. XIX.

Tit. III.

INDEX

Rerum potiorum in hoc libello Contentarum.

A.

B.

C.

F. Festa

Para-

ORDO MISSARVM.

In Dominicis per Annum.

Tempus.	color	Missa	Gloria.	Credo.	Præfatio.	Benedictio	Orationes.
Advent⁹.	Viol:	Prop.	Omit:	Dic	Com.	Bene:	2. Deus, qui 3. Eccles. vel pro Papa.
Ab 8. Epiphaniæ	Virid.	Propr:	Dic	Dic:	Com:	Ite.	2. Deus, qui salutis. 3. Eccl. vel Pa.
à Septuagesima.	Viol.	Propr.	Omitt	Dic:	Com	Ben:	2. A cunct. 3. Ad libitum
Adie Cin:	Viol.	Propr.	Omitt	Dic	Quadragesim:	Ben:	2. A cunct. 3. pro vivis. & Defunct.
A Dominica Pass.	Viol.	Propr:	Omitt	Dic	De Cruce.	Ben:	2. Eccl. vel pro Papa.
Ab 8. Paschatis.	Album	Propr:	Dic	Dic:	Pasch.	Ite	2. Concede. 3. Eccl. vel Papa.
ab 8. Pent	Virid.	Propr:	Dic:	Dic:	Com.	Ite	2. A cunct. 3. ad Libit.

In Ferijs.

Tempus.	color	Missa	Gloria.	Credo.	Præfatio.	Benedictio	Orationes.
Advent⁹.	Viol.	Dom:	Omit:	Omitt	Com:	Ben:	Dominicale
Ab 8 Epiphaniæ.	Virid.	Dom:	Omitt	Omitt:	Com:	Ben:	Domin.
à septuag	Viol.	Dom:	Omitt	Omitt:	Com:	Ben:	Domin.
à die Cin.	Viol.	Dom:	Omitt	Omitt	Quadr:	Ben:	1. Prop. or 2. & 3. D
à Domin. Passion.	Viol.	Propr.	Omitt	Omitt.	De Cruce	Ben:	1. Propr. 2. Eccl. vel Pap.
ab 8 Pasc.	Alb.	Dom:	Dic:	Omitt	Paschal.	Ite.	Domin.
ab 8. Pent	Virid.	Dom:	Omitt:	Omitt	Com:	Ben:	Domin.

In Duplicibus.

Tempus.	color	Missa	Glo-ria.	Cre-do.	Præ-fatio.	Bene-dict.	Oratio-nes.
Adven-tus.	Ru- Al-	Prō-	Sem	Vt	Pro-	Ite:	2. Feriæ.
Ab 8 Epi-phaniæ.	ber bus-	pri-	pe	no-	pri-	Ite:	Vnica.
à Septua-gesima.	pro pre	a.	r:	tatur	a,	Ite:	Vnica.
A die Cin	Mar- non	vel	di-	e. ij	vel	Ite. E-vang. fe-riæ.	2. Feriæ.
A Dom. Passion.	ty- Mar-	Com-	ci-	Ru-	Com-	Ite: . E-vang. fe-riæ.	2. Feriæ.
Ab 8 Pa-schali.	ri- tyri	mu-	tur.	bri-	mu-	Ite:	Vnica.
ab 8. Pen tecost.	bus. bus-	nis-	r:	ce.	nis:	Ite:	Vnica.

In Semiduplicibus,

Tempus.	color	Missa	Gloria.	Credo.	Præfatio.	Benedict.	Orationes.
Advent⁹.	Ru- Al-	Pro-	Sem-	Vt	Pro-	Ite:	2. Feriæ. 3. Deus, qui
ab 8. Epip	ber bus	pri-	pe-	nota-	pri-	Ite:	2 & 3. Domin:
à Septua.	pro pro	a.	r,	tur	a.	Ite:	2. & 3. Domin.
à die Cin.	Mar- non	vel	di-	e. ij	vel	Ite Evāg. Feriæ.	2. Feriæ. 3. A cunct,
à Domin. Pass.	ty- Mar-	com	ci	Ru-	Do-	Ite Evā-gel. Fer.	2. Feriæ. 3. Eccles. vel Papa.
ab 8 Pasc.	ri- tyri-	mu-	tu	bri-	mini-	Ite:	2. & 3. Domin.
ab 8 Pent.	bus. bus.	nis-	r.	ce.	ce.	Ite	2. & 3. Domin.

In

In Simplicibus.

Tempus.	color	Missa	Gloria.	Credo.	Præfatio	Benedictio	Orationes.
Advent:	Ce-	di-	t.	Fe-	ri-	æ,	2. de Sancto. 3. Deus, qui
ab 8. Epi.	Alb. vel Ruber.	Prop. v. commun.	Dic.	Omit.	Com:	Ite:	2. & 3. Dominicales.
à Septua.	Alb. vel Rubor.	Prop. vel comun.	Dic.	Omit.	Com:	Ite:	2. & 3. Dominical.
à die Cin.	Ce-	di-	t.	Fe-	ri-	æ:	2. de Sancto. 3. à cunctis
à dō Pass.	Ce-	di-	t.	Fe-	ri-	æ,	2. de Sancto. tantum.
ab 8 Pasc.	Alb. vel Ruber.	Prop. v. com.	Dic.	Omit	Pasc:	Ite,	2. & 3. Dominical.
ab 8. Pent	Alb. vel Ruber.	Prop. v com.	Dic	Omit.	Com:	Ite;	2. & 3. Dominical

In Missis Votivis.

SS. Trin:	Albus.	Propr.	Omitt.	Omitt:	Prop.	Ben:	2. & 3. diei currentis.
S. Spirit⁹.	Rubr,	Propria	Omitt	Omitt.	Prop.	Ben:	2. & 3. diei currentis.
SS Eucha	Albus.	Propr.	Omitt.	Omitt.	Nativitat.	Ben:	2. & 3. diei currentis.
S Passion	Viol.	Propr.	Omitt.	Omitt.	De Cruce.	Ben;	2. & 3. diei currentis.
de S. Cruc	Rubr.	Propr.	Omitt:	Omitt:	De Cruce.	Ben:	2. & 3. diei currentis.
de B. Virg	Albus,	Propr,	Omitt. ext. Sab.	Omitt:	Prop.	Ben: ext. Sab.	1. diei current. 3. de S. Sp.
SS Angel	Albus.	Propr.	Dic.	Omitt.	Com.	Ite.	2. & 3. diei currentis.
de S. Apo.	Rubr.	Propr.	Omitt.	Omitt:	De S. Apost.	Ben.	2. & 3. diei currentis.
Tēp. belli	Viol.	Propr.	Omitt.	Omitt:	Com,	Ben.	2. & 3. diei currentis.
Pro Defū.	Niger	Propr.	Omitt.	Omitt.	Com.	Requiescant.	Vna vel plures pro qualitate Miss.

R. E.

De Missis Votivis.

POssunt hæ in omnibus Festis, quæ non sunt Primæ classis (teste Gavanto) dici ex gravi causa, quales juxta bonos Auctores apud P. Gobat in Alph. Sacrif. n. 362. sunt 1. ut satisfiat Fundationi. 2. Promissum & acceptũ stipendium, 3. Malum grave publicum avertendũ, vel simile bonũ procurandũ. 4. Devotio singularis lecturi vel audituri factum

De Hymno Angelico.

DIcitur in omnibus Missis diei currentis, in quibus color albus aut rubens adhibetur. Et votivis de B. V. in die Sabbati: Item SS. Angelorum, & pro re gravi, quando color violaceus non adhibetur.

De Symbolo.

NUnquam dicitur in festo ullius Martyris, Confessoris non Doctoris, Virginis aut non Virginis, nisi B Mariæ Magdalenæ, & si Patronus sit Templi, aut Reliquia notabilis de eo habeatur. Item in missis Votivis de re gravi, quando color violaceus non adhibetur.

De Præfatione.

SEmper dicitur dominicalis, nisi missa Propriam habeat: excipe, Missam Requiem (in quâ semper communis dicitur) & Missas votivas infra Nativitatem Domini, ubi Præfatio Nativitatis dicitur, licèt votiva propriam habeat.

De Communicantes. Et, Hanc igitur.

NOn dicitur ultra Octavam etiamsi Præfatio Festi ultrà dicatur. Non omittitur infra octavam, licet Præfatio octavæ ob specialẽ præfationẽ missæ votivæ omittenda sit.

De ultimo Evangelio.

SEmper legitur Evangelium S. Ioannis, nisi primo loco sit lectum, aut facta commemoratio Dominicæ, aut Feriæ habentis proprium Evangelium, tunc enim hoc eius loco dicitur.

T.

V.

OMNIA AD MAIOREM
DEI GLORIAM.